

VĚDOMÍ A SVĚDOMÍ ZENA COSINIHO

Italo Svevo

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Vědomí a svědomí Zena Cosiniho

Italo Svevo

Přeložil Jan Vladislav

Znění tohoto textu vychází z díla [Vědomí a svědomí Zena Cosiniho](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Tichá Byzanc v Kutné Hoře v roce 2005. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Italo Svevo: Vědomí a svědomí Zena Cosiniho), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 9. 7. 2021.

OBSAH

Předmluva.....	7
Úvod	8
Kouření.....	10
Otcova smrt	33
Historie mého manželství.....	62
Manželka a milenka.....	155
Historie jedné obchodní společnosti.....	263
Psychoanalýza	385
3. května 1915.....	385
15. května 1915.....	400
26. června 1915.....	404
24. března 1916.....	415

Tento překlad věnuji vděčně paní Haně Benešové, která jeho první vydání v době normalizace obětavě zašítíla svým jménem.

Jan Vladislav

Předmluva

Jsem doktor, o kterém se v tomto příběhu leckdy mluví pramálo lichotivě. Kdo se vyzná v psychoanalýze, ví, co si myslet o antipatii, kterou ke mně pacient cítí.

O psychoanalýze zde mluvit nebudu, mluví se o ní dále dost a dost. Musím se jen omluvit, že jsem svého pacienta měl k tomu, aby psal svou autobiografii, psychoanalytikové pokrčí nad takovou novotou nos. Byl však starý a já doufal, že při takovém vzpomínání znovu ožije všechno, co zažil, a že ta autobiografie bude dobrým úvodem k psychoanalýze. Tahle myšlenka mi připadá dodnes dobrá, protože mi přinesla nečekané výsledky, a tyto výsledky by byly ještě větší, kdyby pacient v nejlepším s léčením nepřestal a tím mě nepřipravil o plody mé dlouhé a trpělivé analýzy jeho paměti.

Uveřejňuji je ze msty a doufám, že ho to bude mrzet. Ale ujišťuji ho, že se s ním ochotně rozdělím o tučný honorář, který za knihu shrábnu, ovšem jen když bude pokračovat v léčení. Dával najevo takový zájem o sebe! Kdyby věděl, co překvapení by pro něho měl komentář ke všem těm pravdám a lžím, které tu nakupil...!

Dr. S.

Úvod

Nahlédnout do svého dětství? Dělí mě od něho přes pět desítek let, ale snad by to mé krátkozraké oči dokázaly, jen kdyby tomu světlu, co se z něho line, nestály v cestě všemožné překážky, hotové hory – moje roky a některé chvíle v nich.

Doktor mi doporučil, abych se nedíval umíněně tak daleko. Pro něj je cenné i to, co se stalo nedávno, hlavně představy a sny z včerejší noci. Ale trochu pořádku by v tom přece jen mělo být, a tak abych mohl začít *ab ovo*¹, sotva jsem odešel od doktora, který tyto dny odjíždí na delší čas z Terstu, koupil jsem si a přečetl jsem si pojednání o psychoanalýze. Jedině abych mu ulehčil úlohu; není to žádná nesnadná četba, jen hrozně nudná.

Sedím po obědě pohodlně natažen v lenošce, v ruce tužku a kus papíru. Čelo mám úplně hladké, protože můj duch si nepřipouští nejmenší úsilí. Moje myšlenky jako by se ode mě oddělily. Vidím je. Stoupají, klesají... ale to je taky všechno. Abych jim připomněl, že jsou myšlenkami a že by se měly nějak projevit, popadnu tužku. A najednou se mé čelo zkrabatí, protože každé slovo se skládá z kupy písmen a neodbytná přítomnost znovu procítá a zastihuje to, co bylo.

Včera jsem se snažil o co největší uvolněnost. Pokus skončil tím, že jsem neobyčejně hluboce usnul, a jeho jediným výsledkem bylo velké osvěžení a zvláštní pocit, že se mi zdálo něco důležitého. Ale co, to jsem zapomněl, to je nenávratně pryč.

Dík tužce, kterou mám v ruce, jsem dnes vzhůru. Vidím, mám pocit, že vidím roztodivné obrazy, které nemohou mít s mou minulostí žádnou spojitost, jako třeba ta lokomotiva supící do kopce

---

1 Od počátku (od vejce). Pozn. red.

a táhnoucí nekonečnou řadu vagonů. Ví bůh, odkud a kam jede a proč se teď ocitla tady!

V polospánku si vzpomínám, že se v tom pojednání tvrdí, že na základě tohoto systému si člověk může vzpomenout dokonce i na své nejútlejší dětství, když byl ještě v peřince. Okamžitě se mi před očima vybaví děcko v peřince, ale proč bych to měl být já? Vůbec se mi nepodobá, naopak, mám dojem, že to je dítě, které se narodilo před několika týdny švagrové a které nám ukazovali jako nějaký zázrak, protože prý má takové malinkaté ručinky a takové velikánské oči! Chudáčku malý! Vzpomínat na dětství, to se rozumí! Ale kdybych já tě aspoň mohl nějak upozornit, tebe, který teď prožíváš svá dětská léta, jak je důležité, aby sis je zapamatoval a prospěl tím jak své inteligenci, tak svému zdraví. Kdypak dospěješ k poznání, že by bylo dobré, kdyby sis uměl zapsat za uši celý svůj život i s tím, co je ti na něm protivné? Ale ty zatím, aniž co víš, zkoumáš v honbě za rozkoší svůj drobounký organismus a tvé slastné objevy tě nakonec dovedou k bolesti a k nemoci, do které tě budou hnát i ti, co by ti nechtěli ublížit. Co dělat? Uchránit tvou kolébku nelze. V tvém nitru, děťátko, probíhá tajemný proces. Každá minuta, která míjí, tam vhazuje nějakou přísadu. Znamená to pro tebe příliš velkou pravděpodobnost nemoci, protože ne všechny tvé minuty mohou být čisté. A pak, děťátko, jsi z krve lidí, které já znám. Minuty, které míjejí teď, jsou možná čisté, určitě však nebyla čistá všechna ta staletí, co tě připravovala.

A už zase jsem daleko a daleko od představ, které přicházejí před spánkem. Zkusím to znovu zítra.

Kouření

Když jsem to pověděl doktorovi, řekl mi, abych začal historickou analýzou své kuřácké vášně.

„Pište! Pište! Nakonec v tom budete celý, uvidíte!“

Ale mám dojem, že o tom kouření můžu psát tady u stolu a nepotřebuju chodit snít do lenošky. Nevím, jak začít, a tak se utíkám o pomoc k cigaretám, podobným jako vejce vejci té, kterou právě držím v ruce.

A právě dnes si najednou uvědomuju něco, nač jsem už dávno zapomněl. První cigarety, které jsem kouřil, se už neprodávají. Kolem roku 1870 byly v Rakousku v prodeji cigarety v papírových krabičkách se značkou dvouhlavého orla. A zrovna kolem jedné takové krabičky se znenadání seskupuje řada postav, dost výrazných, abych si vybavil jejich jména, ale ne zas natolik, aby mě to nečekané setkání vzrušilo. Snažím se z toho vytěžit víc a jdu si sednout do lenošky – ale postavy blednou a místo nich se objevují šaškové, kteří si ze mne tropí smích. Zkroušeně se vracím ke stolu.

Jedna z těch postav, ta s tím poněkud chraptivým hlasem, je Giuseppe, chlapec stejně starý jako já, a druhá můj bratr, o rok mladší a už léta nebožtík. Podle všeho dostával Giuseppe plno peněz od otce a pak nám dával ty cigarety. S určitostí však vím, že bratrovi jich dával víc než mně. Tak se stalo, že jsem si musel opatřit další sám a že jsem začal krást. V létě otec nechával v jídelně přes židli vestu a v kapsičce u této vesty bývaly vždycky drobné; ztopil jsem tedy deset soldů, které jsem potřeboval na drahocennou krabičku, a pak jsem všech těch deset cigaret, co v ní byly, vykouřil jednu za druhou, abych neměl usvědčující plody své krádeže příliš dlouho u sebe.

To všechno leželo v mém vědomí na dosah ruky, ale ožilo to až teď; dřív jsem nevěděl, že by to mohlo být důležité. Tak jsem tedy

zachytil počátky toho ohyzdného zvyku, a kdo ví, možná, že jsem se z něho už vyléčil. Zapaluju si proto, abych to vyzkoušel, svou poslední cigaretu, a možná že ji co nejdřív znechuceně zahodím.

Vzpomínám si taky, jak mě jednou otec přistihl s tou jeho vestou v ruce. S drzostí, na kterou bych se dnes nezmohl a která ve mně vzbuzuje ještě teď odpor – kdo ví, jestli tenhle pocit není pro mé léčení velice důležitý – jsem mu řekl, že mě napadlo spočítat, kolik má na vestě knoflíků. Otec se mým počtářským nebo krejčovským sklonům zasmál a nevšiml si, že mám prsty v kapsičce. Ke své cti můžu říci, že tento smích na účet mé nevinnosti, která už neexistovala, stačil, abych jednou provždy přestal krást. Totiž kradl jsem dál, ale aniž jsem si to uvědomoval. Otec nechával ležet po bytě na okrajích stolů a skříněk napůl vykouřené viržinky. Kromě toho jsem věděl, nebo aspoň jsem si to myslel, že je naše stará služebná Catina vyhazuje, a tak jsem je tedy potají dokuřoval sám. Už když jsem se jich zmocňoval, jsem se pokaždé otrásal odporem, protože jsem věděl, jak mi bude zle. Pak jsem je kouřil, až se mi pokrylo čelo studeným potem a obracel žaludek. Nedá se říct, že bych byl v dětství trpěl nedostatkem pevné vůle.

Vím taky naprosto přesně, jak mě otec odnaučil i tomuto zvyku. Jednou v létě jsem se vrátil unavený a celý zpocený ze školního výletu. Maminka mi pomohla se svléct a pak mě zabalila do koupacího pláště a uložila spát na pohovku, kam si potom sedla taky sama s nějakým šitím. Chtělo se mi hrozně spát, ale měl jsem ještě oči plné slunce a byl jsem pořád při plném vědomí. V duchu mi tane jako cosi samostatného slast, která v tom věku doprovází odpočinek po velké námaze, a ten obraz je tak ostrý, jako bych byl doposud po boku toho drahého těla, které už není.

Vzpomínám si na ten svěží velký pokoj, kde jsme si my děti hrávaly; dnes, kdy se tak skrbíl prostorem, je rozdělen na dva. Bratr v té scéně nevystupuje; to mě překvapuje, musel se přece výletu zúčastnit se mnou a měl by tam tedy ležet taky. Nebo že by spal na

druhém konci té velké pohovky? Dívám se tam, ale zdá se mi, že to místo je prázdné. Vidím jen sebe, blaho toho odpočinku, matku a potom otce, jehož slova mi zní v uších. Vešel do pokoje a nejdřív mě neviděl, protože vykřikl:

„Marie!“

Maminka ho posuňkem a tichým pst upozornila na mne, protože si myslela, že jsem pohroužen do spánku, zatímco já se nad ním vznášel při plném vědomí. Bylo mi milé, že tatínek musí mít na mne ohledy, a ani jsem se nehnul. Otec si šeptem stěžoval:

„Já se asi zblázním. Vím docela určitě, že jsem před půl hodinou nechal ležet tady na té skříni půlku viržinky, a teď je pryč. Je to se mnou čím dál horší. Nevidím pro oči.“

Matka odpověděla rovněž šeptem, ale plným veselí, které potlačovala jen ze strachu, aby mě nevzbudila:

„Ale od oběda sem přece nikdo nevzkročil!“

Otec zamumlal:

„To vím taky, právě proto si myslím, že se zblázním!“

A pak se otočil a šel.

Pootevřel jsem oči a podíval jsem se na matku. Dala se znovu do šití, ale usmívala se dál. Jistě si nemyslela, když se tak usmívala těm tatínkovým obavám, že by se opravdu zbláznil. Ten úsměv zůstal ve mně vryt tak, že jsem si na něj okamžitě vzpomněl, jakmile se jednoho dne objevil na rtech mé ženy.

Později mi už v ukájení mé neřesti nebránil žádný nedostatek peněz a naopak ji podněcovaly zákazy.

Pamatuju se, že jsem kouřivával hodně a že jsem se přitom schoval na všech možných místech. Vzpomínám si, protože to pak mělo za následek prudký fyzický hnus, jak jsem byl jednou ještě s dvěma dalšími chlapci přes půl hodiny v jakémsi sklepě. V paměti z nich nenacházím nic než jejich dětské oblečení – pár krátkých kalhot, které se tyčí prázdné, protože tělo z nich vymazal čas. Měli jsme plno cigaret a chtěli jsme zkusit, kdo jich dokáže vykouřit víc a co nejdřív. Vyhrál

jsem já a hrdinsky jsem skrýval nevolnost, kterou mi přivodil ten zvláštní výkon. Potom jsme vyšli na slunce a na vzduch. Musel jsem zavřít oči, abych se omámen nesvalil. Když jsem se vzpamatoval, začal jsem se chlubit svým vítězstvím. A tu mi jeden z těch človíčků řekl:

„Mně je jedno, že jsem prohrál, já kouřím, jen když mám chuť.“

Pamatuju se na to zdravé slovo, ale ne už na tu dozajista právě tak zdravou tvářičku, která se v té chvíli ke mně musela obrátit.

Zato já jsem tenkrát nevěděl, jestli cigarety a jejich chuť a stav, do něhož mě přivádí nikotin, mám rád, nebo je nenávídím. Když jsem poznal, že je nenávídím, bylo to všechno ještě horší. A to jsem poznal asi ve dvaceti. Měl jsem tenkrát několik týdnů neobyčejně silné bolení v krku a k tomu horečky. Doktor řekl, že musím ležet a že se musím *naprosto* vystříhat kouření. Pamatuju se na to slovo *naprosto*! Zasáhlo mne a horečka je přibarvila – vznikla ve mně veliká prázdnota a nebylo nic, co by odolalo ohromnému tlaku, který okamžitě vzniká kolem každé prázdnoty.

Když doktor odešel, zůstal otec (matka už byla léta mrtvá) ještě chvíli s doutníkem v ústech u mne a dělal mi společnost. Na odchodu mi přejel lehce rukou přes pálící čelo a řekl:

„A nekouřit, slyšíš!“

Zmocnil se mne nesmírný neklid. Říkal jsem si: „Když mi to tedy škodí, nebudu už nikdy kouřit, ale nejdřív si zakouřím naposled.“ Zapálil jsem si cigaretu a najednou jsem cítil, jak se osvobozuju od toho neklidu, třebaže mi možná horečka stoupla a při každém tahu mě to na mandlích pálilo, jako by se jich dotkl žhavý uhlík. Dokouřil jsem cigaretu s přesností, s níž člověk splní slib. A se stejně hroznými bolestmi jsem vykouřil během své nemoci ještě mnoho dalších. Otec chodil s doutníkem v ústech sem a tam a říkal:

„Výborně! Ještě pár dnů bez kouření a jsi zase zdrav!“

Ta věta stačila, abych si hned přál, aby co nejrychleji odešel a já se mohl vrhnout po své cigaretě. Dokonce jsem dělával, že spím, abych ho přiměl odejít dřív.

Tato nemoc vyvolala moje další potíže, totiž snahu zbavit se kouření. Moje dny byly nakonec plné cigaret a předsevzetí, že už nebudu kouřit, a abych to řekl všechno najednou, čas od času jsou takové ještě teď. Kolový tanec posledních cigaret, který začal před dvaceti roky, pokračuje dodnes. Předsevzetí nebývá už tak prudké a k mé slabosti má dnes můj starý duch větší shovívavost. Ve stáří se lidé usmívají nad životem a vším, co je v něm. Můžu dokonce říct, že od jisté doby vykouřím plno cigaret... které nejsou poslední.

Na titulním listě jednoho slovníku nacházím záznam, který jsem si tam zapsal krásným písmem s kudrlinkami:

„Dnes 2. února 1886 přecházím z práv na chemii. Poslední cigareta!!“

Byla to velmi důležitá poslední cigareta. Pamatuju se na všechny naděje, které ji provázely. Dostal jsem vztek na církevní právo, protože mi připadalo tak vzdálené životu, a utíkal jsem se k vědě, která je život sám, třeba redukovaný do křivule. Ta poslední cigareta znamenala právě touhu po činnosti (i normální) a po jasném, střídém a solidním myšlení.

Abych unikl řetězu všech možných kombinací uhlíku, ke kterým jsem neměl důvěru, vrátil jsem se zase k právům. Jak by ne, byl to omyl a byl taky zaznamenán poslední cigaretou, jejíž datum nacházím zapsané v jedné knížce. Toto datum bylo rovněž důležité, protože jsem konečně rozbil řetězy uhlíku a odevzdaně se vrátil ke všem těm složitostem *mého, tvého a jeho*. Že se na chemii příliš nehodím, to mi ukázala i moje nedostatečná manuální obratnost. Jak bych ji taky mohl mít, když jsem kouřil jako Turek?

Teď, když se tady tak rozbírám, mě přepadá pochybnost, jestli jsem snad neměl cigarety tak rád proto, abych na ně mohl svalovat svou neschopnost. Kdo ví, jestli by se ze mne stal tak ideální a silný člověk, jak jsem si představoval, až bych toho kouření nechal. Možná, že právě tyto pochybnosti mě tak poutaly k mé neřesti, protože věřit ve svou latentní velikost, to je jako způsob života velice pohodlné.

Předestírám tuto hypotézu, abych vysvětlil svou mladickou slabost, ale nijak zvlášť o tom přesvědčen nejsem. I teď, když už jsem starý a nikdo ode mne nic nepožaduje, se pohybuju dál od cigarety k předsevzetím a od předsevzetí k cigaretě. Ale co mají dnes ta předsevzetí za smysl? Chci snad jako ten starý hypochondr, kterého popisuje Goldoni, umřít zdravý, když jsem byl předtím celý život nemocný?

Jednou jsem se ještě jako student stěhoval a musel jsem dát celý pokoj na svůj účet znovu vytapetovat, protože jsem stěny popsal daty. Nejspíš jsem se odtud stěhoval právě proto, že se ten pokoj stal hřbitovem mých dobrých předsevzetí a už jsem tam podle všeho nemohl dělat další.

Mám za to, že cigareta, je-li poslední, chutná líp. I ostatní mají svou osobitou chuť, ale ne tak silnou. Poslední cigaretě dodává její vůni pocit vítězství nad sebou samým a naděje na blízkou budoucnost plnou síly a zdraví. Důležitost těch nadějí je v tom, že člověk, když si zapaluje, dokazuje svoji svobodu a budoucnost plná síly a zdraví přitom trvá dál, i když se poněkud vzdaluje.

Data na zdích mého pokoje byla zaznamenána různými barvami, dokonce i olejovými. Předsevzetí, obnovované s nejprostodušnější vírou, nacházelo odpovídající výraz v síle barvy, která měla zastínit barvu toho předchozího. Některá data jsem měl v oblibě pro shodu jejich čísel. Pamatuju se na jedno z minulého století, které mělo zřejmě navždy zapečetit rakev, kam jsem chtěl pohřbít svou neřest: „Devátého dne devátého měsíce 1899.“ Výmluvné, že? Nové století mi poskytlo zase jinak harmonická data. „Prvního dne prvního měsíce 1901.“ Ještě teď se mi zdá, že bych dokázal začít nový život, kdyby se to datum mohlo opakovat.

Ale kalendář je plný dat a s trochou fantazie se může k dobrému předsevzetí hodit každé. Vzpomínám si na jedno z nich, protože podle mého soudu obsahovalo svrchovaně kategorický imperativ: „Třetího dne šestého měsíce 1912 ve čtyřiašacet hodin.“ Zní to, jako by každé číslo sázku zdvojnásobilo.

Rok 1913 mě uvedl na chvíli do rozpaků. Chyběl třináctý měsíc, abych ho mohl sladit s rokem. Ale nemyslete, že člověk potřebuje pro datum takové shody, když chce zdůraznit svou poslední cigaretu. Plno dat, která mám zapsaná ve svých oblíbených knihách, bije do očí svým nedostatkem formy. Například třetího dne druhého měsíce 1905 v šest hodin! Ale když se člověk nad tím zamyslí, má to svůj rytmus, protože každá číslice popírá předchozí. A také mnoho význačných událostí, ba vlastně všechny, od smrti Pia IX. až po narození mého syna, zasluhovaly, aspoň podle mého soudu, abych je oslavil svým obvyklým železným předsevzetím. Nad mou pamětí pro radostné i smutné události v rodině všichni doma žasli a říkali si, jak jsem hodný!

Abych nevypadal docela jako hlupák, snažil jsem se dát té nemoci poslední cigarety filozofický obsah. Člověk zaujme skvělý postoj a prohlásí: „Už nikdy!“ Ale kam se poděje postoj, když se slib dodrží? Postoj může člověk zaujmout, jen když musí své předsevzetí obnovit. A pak, pro mne čas není ta nepředstavitelná věc, která se nikdy nezastaví. Pro mne, pro mne jediného se vrací!

Nemoc je přesvědčení a já se s tímto přesvědčením narodil. Na tu svou nemoc z dob, kdy mi bylo dvacet, bych se příliš nepamatoval, nebýt toho, že jsem ji tenkrát vylíčil jednomu doktorovi. Zvláštní, jak si ten člověk upamatuje to, co vyslovil, než to, co cítil, ale co nerozvlnilo vzduch v podobě slov.

Šel jsem k tomu doktorovi, protože jsem slyšel, že léčí nervové nemoci elektřinou. Myslel jsem si, že mi elektřina dodá sílu nechat kouření.

Doktor měl velké břicho a jeho astmatický dech doprovázel praskot elektrického přístroje, který spustil hned při první návštěvě. To mě zklamalo, čekal jsem, že si mě prostuduje a objeví jed, který otravuje moji krev. Ale doktor prohlásil, že podle jeho soudu mám zdravou konstituci, a protože jsem si stěžoval na špatné trávení a nespavost, usoudil, že mám nedostatek žaludečních kyselin

a moje peristaltika (opakoval to slovo tolikrát, že je v životě nezapomenu) je poněkud ochablá. Předepsal mi taky jakousi kyselinu a to byla moje zkáza, protože od té doby trpím přebytkem kyselin.

Když jsem pochopil, že by na nikotin v mé krvi sám jaktěživ nepřišel, chtěl jsem mu pomoci a vyslovil jsem podezření, nejsou-li moje potíže způsobeny tím. S námahou trhl mohutnými rameny:

„Peristaltika... kyseliny... Nikotin s tím nemá co dělat!“

Elektrizací bylo šedesát a byly by pokračovaly dodneška, kdybych nebyl usoudil, že jich už mám dost. Chodil jsem na ně, ne snad že bych od nich čekal nějaké zázraky, ale spíš poněvadž jsem doufal, že doktora přesvědčím, aby mi zakázal kouřit. Kdo ví, jak by se věci měly, kdyby mě byl tenkrát v mých předsevzetích posílil podobný zákaz.

Popsal jsem svoji nemoc doktorovi asi takto: „Nemůžu spát, a i v řídkých případech, kdy si jdu lehnout brzy, nezamhouřím až do ranního zvonění očí. Proto taky tak kolísám mezi právy a chemií. Jedno i druhé vyžaduje práci, která začíná v přesně stanovenou hodinu, kdežto já nikdy nevím, v kolik se ráno probudím.“

„Elektrina vyléčí každou nespavost,“ prohlásil Aeskulap s pohledem upřeným bez ustání na stupnici místo na pacienta. Došlo to tak daleko, že jsem s ním mluvil, jako by mohl rozumět psychoanalýze, jejímž nesmělým předchůdcem jsem byl. Vyprávěl jsem mu o svém trápení s ženami. Jedna mi nestačila a víc taky ne. Toužil jsem po všech! Na ulici se mě zmocňovalo nesmírné vzrušení; všechny ženy, které šly kolem, byly moje. Nestoudně jsem si je prohlížel, protože jsem cítil potřebu brutálnosti. V duchu jsem je svlíkal, jen stěží jsem jim nechával, a pak jsem je bral do náruče a nepouštěl, dokud jsem si nebyl úplně jist, že je znám do posledního místečka.

Marná upřímnost, marná řeč! Doktor funěl:

„Doufám, že z téhle nemoci vás to mé elektrizování nevyléčí. To by tak chybělo! Kdybych se měl bát něčeho takového, v životě bych se už induktoru nedotkl!“

A vyprávěl mi anekdotu, podle něho výtečnou: kdosi, kdo trpěl stejnou nemocí, šel k jednomu proslulému doktorovi a prosil ho, aby ho vyléčil. Doktorovi se to skutečně dokonale podařilo, ale pak se musel vystěhovat, jinak by ho byl jeho pacient připravil o život.

„Moje vzrušení není zdravé,“ křičel jsem. „Způsobuje ho jed, který mi koluje v žilách.“

Doktor zamumlal utrápeně:

„Nikdo není spokojen se svým osudem.“

A tak abych ho přesvědčil, pustil jsem se do toho, co se on vzpíral udělat, a začal jsem studovat svou nemoc a shromažďovat všechny její příznaky – hlavně svou těkavost. Ta mi taky brání studovat. Když jsem se ve Štýrském Hradci připravoval k první státnici, zapsal jsem si pečlivě všechny učebnice, které budu potřebovat až do poslední zkoušky. Nakonec jsem pár dní před zkouškou zjistil, že jsem studoval věci, které budu potřebovat až za několik let, a musel jsem od zkoušky odstoupit. Je ovšem pravda, že ani to ostatní jsem nijak zvlášť nestudoval, a to kvůli jednomu děvčeti ze sousedství, které mi ostatně věnovalo jen své poněkud nestoudné flirtování. Když byla u okna, nevěděl jsem, co čtu. Copak není hňup, kdo se zabývá podobnými věcmi? Pamatuju se na tu droboučkou bílou tvář děvčete u okna, na ten ovál obroubený rozevlátými rusými prstenci dodnes. Díval jsem se na ni a v představách jsem tu běl a tu rudě hrající žlut' bořil do svého polštáře.

Aeskulap zamumlal:

„Na flirtování je vždycky něco dobrého. V mých letech to už dělat nebudete.“

Dnes už vím s naprostou jistotou, že o flirtování nevěděl zhola nic. Je mi sedmapadesát a jsem si jist – pokud nenechám kouření nebo mě nevyléčí psychoanalýza – že můj poslední pohled ze smrtelné postele bude výrazem mé touhy po ošetřovatelce, pokud tou ošetřovatelkou nebude moje žena a pokud manželka dovolí, aby byla hezká.

Byl jsem upřímný jako ve zpovědnici: žena se mi nelíbí v celku, ale... po kouscích. U všech jsem miloval pěkně obuté nožky, u mnohých krk, útlý nebo zase silný, a ňadra, drobná ňadra. A pokračoval jsem ve vyjmenovávání jednotlivých částí ženské anatomie, ale doktor mě přerušil:

„To všechno přece dělá dohromady celou ženu.“

Tu jsem řekl důležitou věc:

„Zdravá láska je ta, která objímá jedinou ženu a se vším všudy včetně povahy a ducha.“

Až do té doby jsem samozřejmě takovou lásku nepoznal, a když se to pak stalo, stejně mi nepřinesla zdraví; pro mne je však důležité připomenout, že jsem tenkrát rozpoznal nemoc v něčem, v čem odborník viděl zdraví, a že se moje diagnóza později ukázala správnou.

V jednom svém příteli jsem našel člověka, který mně a mé nemoci rozumí líp, ačkoliv nebyl lékař. Velký užitek jsem z toho sice neměl, ale v mém životě se objevil nový tón, který zní dodnes.

Můj přítel byl bohatý muž, který si krášлил volné chvíle studiem literatury a psaním. Mluvil daleko líp, než psal, a tak se svět nikdy nemohl dozvědět, co je za výtečného literáta. Byl statný a silný, a když jsem ho poznal, prodělával právě s velkou energií odtučňovací kúru. Za pár dní dosáhl velkých výsledků, tak velkých, že se k němu na ulici všichni přidávali v naději, že budou moct vedle něho, nemocného, líp vychutnat své vlastní zdraví. Záviděl jsem mu, protože dokázal udělat, co chtěl, a po tu dobu, co trvala jeho kúra, jsem k němu přilnul. Dovoľoval mi, abych mu sahal na břicho, a já, protože jsem mu to ze závisti nepřál, jsem říkával, abych oslabil jeho předsevzetí:

„Ale co uděláte se vši tou kůží, až bude kúra u konce?“

S velikým klidem, který dodával jeho zhublému obličejí komičnosti, odpověděl:

„Za dva dny začnou masáže.“

Jeho kúra byla předem určena do posledních podrobností a bylo jisté, že každé to datum přesně dodrží. To ve mně vzbudilo velkou důvěru vůči němu, a tak jsem mu vylíčil svoji nemoc. Na toto léčení se taky pamatuju. Vysvětlil jsem mu, že mi připadá snazší nejíst třikrát za den než nekouřit ty nesčetné cigarety, u kterých bych se musel právě tak namáhavě rozhodovat co chvíli. S takovým problémem v hlavě nemá člověk kdy dělat ještě něco jiného, protože jedině Julius Caesar dokázal dělat víc věcí najednou. Pravda, dokud je živ můj prokurista Olivi, nikdo na mně nežádá, abych pracoval, ale jak to vypadá, když člověk jako já nedovede na tom světě nic než snít nebo vrzat na housle, pro které nemám nejmenší vlohy?

Zhublý tloušťík mi neodpověděl hned. Byl to metodický člověk a nejdřív o tom dlouho přemýšlel. Potom mi doktorským tónem, na který měl vzhledem ke své velké převaze v této věci právo, vysvětlil, že moje pravá nemoc jsou předsevzetí, a ne cigarety. Měl jsem svého zlozvyku nechat bez jakéhokoli předsevzetí. Podle něho se ve mně během let vytvořily dvě osoby, jedna, která poroučela, a druhá, která byla otrokem a která se z lásky k svobodě bouřila proti vůli svého pána, jakmile jen dozor polevil. Z toho důvodu mu bylo třeba dát naprostou svobodu a zároveň se podívat svému zlozvyku tváří v tvář, jako by byl nový a jako bych si ho dosud nevšiml. Bylo třeba ne proti němu bojovat, ale přehlížet ho a tak nějak se mu zapomínat oddávat, a to tím, že se k němu otočím nevšímavě zády jako k člověku, jehož společnost mi připadá nedůstojná. Jednoduché, že?

Připadalo mi to opravdu jednoduché. A skutečně taky jakmile jsem se v duchu dokázal s velikým úsilím zbavit jakéhokoli předsevzetí, dokázal jsem několik hodin nekouřit, ale sotva se ústa pročistila, rozhostila se mi v nich nevinná lahodnost, jakou asi cítí novorozeně, dostal jsem chuť na cigaretu, a když jsem ji pak vykouřil, začal jsem si kvůli tomu dělat výčitky a přes ně jsem znovu dospěl k předsevzetí, kterého jsem se chtěl zbavit.

A tak jsem se dostal oklikou zase tam, kde jsem byl předtím. Jednoho dne mě ten lotr Olivi přivedl na nápad, abych své předsevzetí podepřel sázkou.

Olivi, mám takový pocit, vypadal vždycky tak, jak ho vídám dnes. Vždycky jsem ho vídal takového, trochu ohnutého, ale pevného, a vždycky mi připadal starý, stejně starý jako dnes, kdy je mu osmdesát. Pracoval a pracuje pro mne, ale rád ho nemám, protože si myslím, že mi zabránil dělat práci, kterou dělá sám.

Vsaďme se! Kdo začne první kouřit, zaplatí sázku a pak si budou moct oba dělat, co budou chtít. Takhle se ten můj prokurista, kterého mi vnutili jako správce, abych nerozházel dědictví po otci, pokoušel zmenšit mé dědictví po matce, které jsem si svobodně spravoval sám!

Sázka měla katastrofální výsledek. Nebyl jsem už střídavě pánem a otrokem, ale jen a jen otrokem, a to ještě Oliviho, kterého jsem neměl rád! Začal jsem kouřit okamžitě. Potom mi napadlo, abych ho podvedl a kouřil dál potají. Ale k čemu byla pak celá ta sázka? Dal jsem se tedy do hledání data, které by bylo nějak v souladu s datem té sázky, abych si zapálil poslední cigaretu, protože pak bych si mohl představovat, že o něm do jisté míry ví i sám Olivi. Ale vzpoura pokračovala a nakonec jsem z toho neustálého kouření měl obtíže. Abych se toho břemene zbavil, šel jsem za Olivim a všechno jsem mu řekl.

Stařík shrábl s úsměvem peníze a hned nato vytáhl z kapsy silný doutník, zapálil si a s velikou rozkoší začal kouřit. Ani na okamžik jsem nezapochoyboval, že by byl sázku porušil. Zřejmě jsou ostatní jiní než já.

Když bylo mému synovi něco přes tři roky, přišla má žena na dobrý nápad. Poradila mi, abych šel na nějaký čas do sanatoria a zbavil se svého zlovyku tam. Okamžitě jsem souhlasil, předně proto, že jsem chtěl, aby mě můj syn, až dosáhne věku, kdy mě bude moct posuzovat, shledal vyrovnaného a klidného, ale taky

z naléhavějších důvodů, poněvadž Olivi byl nemocný a hrozilo, že ode mne odejde, takže by se mohlo stát, že bych byl nucen převzít dříve či později jeho místo, a se vším tím nikotinem v těle jsem se nepokládal právě za schopného zvlášť velké aktivity.

Nejdříve jsme mysleli, že pojedeme do Švýcarska, klasické země sanatorií, ale pak jsme se dozvěděli, že si jistý doktor Muli otevřel takový ústav přímo v Terstu. Pověřil jsem ženu, aby za ním zašla, a doktor Muli jí nabídl, že mi dá k dispozici menší uzavřené apartmá, kde budu pod dohledem ošetřovatelky, která bude mít k ruce další personál.

Když o tom se mnou žena mluvila, bez ustání se buď usmívala, nebo hlasitě smála. Bavila ji představa, že mě dá zavřít do ústavu, a já jsem se tomu srdečně smál s ní. Bylo to poprvé, co se připojila ke mně v mých pokusech o vyléčení. Do té doby nebrala mou nemoc nikdy vážně a říkala, že kouření není nic než trochu zvláštní, ale ne příliš protivný způsob života. Mám dojem, že byla příjemně překvapena, že mě po svatbě nikdy neslyšela litovat svobody, protože já musel pořád litovat plno jiných věcí.

Šli jsme do sanatoria ten den, kdy mi Olivi oznámil, že u mne nezůstane v žádném případě déle než měsíc. Složili jsme doma do kufru trochu prádla a hned večer jsme šli k doktoru Mulimu. Přivítal nás osobně ve dveřích. Doktor Muli byl tenkrát krásný mladý muž. Bylo to uprostřed léta a on, malý, nervní, s tvářičkou opálenou sluncem, takže mu v ní ty jeho živé černé oči svítily ještě víc, byl v tom svém obleku, bílém od límečku až po střevíce, vzorem elegance. Vzbudil můj obdiv, ale zřejmě i já jeho.

Protože jsem pochopil, co ho u něho vyvolalo, řekl jsem mu poněkud v rozpacích:

„Vy nevěříte, že je ta moje kúra potřebná ani že ji chci vážně podstoupit, vidíte!“

Doktor odpověděl s lehkým úsměvem, který mě přesto ranil:

„Proč? Možná že vám to kouření doopravdy škodí víc, než my doktoři připouštíme. Jenom nechápu, proč jste se rozhodl přestat s kouřením najednou a nechcete spíš zmenšovat počet cigaret, které vykouříte. Člověk může kouřit, ale nesmí přehánět.“

Abych pravdu řekl, protože jsem pořád chtěl nechat kouření úplně, na možnost, že bych mohl kouřit míň, jsem nikdy ani nepomyslel. Ale v této chvíli mohla už ta rada mé předsevzetí jediné oslabit.

Řekl jsem rozhodně:

„Už jsem se rozhodl, a proto mě nechte tu kúru zkusit.“

„Zkusit?“ a doktor se nadřazeně zasmál. „Jakmile jste se k té kúře odhodlal, musí mít úspěch. Pokud nepoužijete proti chuděrci Giovanně násilí, nedostanete se odtud. Formality s vaším propuštěním by trvaly tak dlouho, že byste zatím na svůj zlovyk zapomenul.“

Ocitli jsme se v apartmá, které mi bylo určeno; museli jsme nejdřív vystoupit do druhého patra a pak se zase vrátit do přízemí.

„Vidíte? Tyhle zavřené dveře vás oddělují od ostatního přízemí, kde je východ. Nemá od nich klíče ani Giovanna. Chce-li ven, musí sama taky až do druhého patra a od těch dveří na schody, kudy jsme přišli, má klíče jen ona... Ostatně v druhém patře je vždycky dozor. Na sanatorium pro nemluvňata a šestinedělky to není špatné, vidíte?“

A dal se do smíchu, možná při představě, že mě zavřel mezi nemluvňata.

Zavolal Giovannu a představil mi ji. Byla to drobounká osůbka, jejíž věk se dal stěží odhadnout a mohl se pohybovat mezi čtyřiceti až šedesáti roky. Měla malá očka, jasně zářící zpod silně prošedivělých vlasů. Doktor jí řekl:

„Tak tady je ten pán, co s ním budete boxovat, bude-li třeba.“

Pátravě se na mne podívala, celá zrudla a začala pronikavým hlasem křičet:

„Udělám, co je moje povinnost, ale zápasit s vámi samozřejmě nemůžu. Budete-li mě ohrožovat, zavolám ošetřovatele, to je silný

chlap, a jestli rychle nepřijde, pustím vás, kam budete chtít, nebudu přece dávat v sázku svůj krk.“

Dozvěděl jsem se potom, že jí doktor za tu práci se mnou slíbil značnou odměnu, a to její hrůzu jen zvětšilo. Její slova mě tenkrát rozzlobila, Dostal jsem se o své vůli do pěkné bryndy!

„Čert vem váš krk!“ vykřikl jsem. „Kdo by vám na něj sahal!“ Obrátil jsem se k doktorovi: „Rád bych, kdybyste tu paní upozornil, aby mě neobtěžovala! Vzal jsem si s sebou pár knih a rád bych, kdybych měl klid.“

Doktor zasáhl a několika slovy Giovannu napomenul. Aby se omluvila, zaútočila na mne znovu:

„Mám děti, dvě malé děti, a musím je živit.“

„Nestojíte mi za to, abych vás zabíjel,“ odpověděl jsem tónem, který chuděru určitě neuklidnil.

Doktor ji poslal pryč, měla mu jít pro něco do horního patra, a aby mě upokojil, navrhl mi, že mi dá místo ní někoho jiného, a dodal:

„Není to zlá ženská, a když jí připomenu, aby se trochu mírnila, nebudete už mít proč si na ni naříkat.“

Abych dal najevo, že mi na tom, kdo na mne má dohlížet, vůbec nezáleží, prohlásil jsem, že jsem ochoten ji snášet. Pocítil jsem potřebu se uklidnit, vytáhl jsem z kapsy předposlední cigaretu a chtivě jsem si ji zapálil. Doktorovi jsem vysvětlil, že jsem si s sebou vzal jen dvě a že chci nechat kouření přesně o půlnoci.

Žena se se mnou rozloučila zároveň s doktorem. S úsměvem mi řekla:

„Když už ses tedy takhle rozhodl, buď silný!“

Její úsměv, který jsem měl tak rád, mi připadl jako posměch, a právě to byl okamžik, kdy v mé duši zapustil kořeny nový cit, který měl způsobit, že ten pokus započatý s takovou vážností musel hned zas bídně ztroskotat. Cítil jsem hned, že mi je zle, ale co mě to tak trápí, to jsem pochopil, až když jsem zůstal sám. Byla to šílená, trpká žárlivost na toho mladého doktora. Byl tak krásný,

byl tak svobodný! Říkalo se mu Venuše Medicejská. Proč by ho má žena nemohla milovat? Když odcházeli, šel za ní a díval se jí na nohy v elegantních střevících. Bylo to poprvé od svatby, co jsem pocítil žárlivost. Bylo mi hrozně smutno. Souviselo to nepochybně s tím odporným faktem, že jsem vězněm. Začal jsem s tím bojovat! Ten ženin úsměv, to byl přece její obvyklý úsměv, žádný výsměch, že mě dostala z domu. Je pravda, že mě dala sem zavřít, i když nepřikládá mému zlovyku žádný význam, ale právě tak je pravda, že to udělala, aby mi vyhověla. A potom, copak jsem zapomněl, že zamilovat se do mé ženy není tak snadné? Když se jí doktor díval na nohy, udělal to určitě jen proto, aby viděl, jaké střevice má koupit své milence. Přesto jsem si zapálil poslední cigaretu, ač nebyla půlnoc, ale jedenáct, tedy doba, která se pro poslední cigaretu naprosto nehodí.

Otevřel jsem knihu. Četl jsem, aniž jsem věděl co, a měl jsem hoto-
vé vidění. Stránka, na kterou jsem zíral, se přikryla fotografií doktora Muliho v celé jeho kráse a eleganci. Neubránil jsem se! Zavolal jsem Giovannu. Snad se uklidním rozhovorem. Přišla a okamžitě se na mne podezíravě podívala. Pronikavým hlasem se dala do křiku:

„Nemyslete, že mě přimějete, abych se odchýlila od svých povinností.“

Zalhal jsem, abych ji upokojil, a prohlásil jsem, že mi to ani nena-
padá, ale že se mi už nechce číst, a tak bych si raději chvilku poklá-
bosil s ní. A nabídl jsem jí židli naproti sobě. Ve skutečnosti mi byla
protivná tím svým stařeckým vzhledem a těma svýma mladýma
očima, pohyblivýma jako oči všech slabých zvířat. Litoval jsem sám
sebe, že musím snášet podobnou společnost! Po pravdě řečeno si
ovšem nedovedu vybírat přiměřenější společnost ani na svobodě,
protože obyčejně si spíš lidé vybírají mé, jako to udělala moje žena.

Poprosil jsem Giovannu, aby mi vypravovala něco zábavného,
a protože prohlásila, že neví nic, co by mě mohlo zajímat, požádal

jsem ji, aby mi řekla něco o své rodině, a dodal jsem, že přece aspoň jednu rodinu má na světě skoro každý.

Giovanna poslechla a začala mi vypravovat o tom, jak musela dát své dvě dcery do sirotčince.

Poslouchal jsem její povídání zpočátku docela s potěšením, protože to, jak se zbavila svých dvou outěžků, mě rozesmálo. Ale dlouho jsem ji poslouchat nedokázal, Giovanna měla příliš velký sklon k polemice a chtěla mi hned dokazovat, že nic jiného dělat nemohla, když se vezme v úvahu, jaký má mizerný plat, a že doktor neměl pravdu, když jí před několika dny řekl, že jí dvě koruny denně stačí, protože o celou rodinu se jí stará sirotčinec. Křičela:

„A co to ostatní? Jídlo a šatstvo dostávají, ale to přece není všechno, co potřebují!“

A začala vyjmenovávat, co věci musela dcerám opatřit; ani si to už všechno nepamatuju, protože jsem se v duchu začal schválně zabývat něčím jiným, aby mě ten její pronikavý hlas tak neřezal v uších. Ale ani tak jsem tomu nezabránil, a proto jsem si myslel, že mám právo na odměnu:

„Nemohl bych dostat cigaretu, jednu jedinou? Zaplatil bych za ni deset korun, ale až zítra, teď nemám u sebe ani vindru!“

Můj návrh Giovannu hrozně poděsil. Dala se do křiku, chtěla okamžitě zavolat ošetřovatele a zvedla se ze židle, že půjde.

Abych ji umlčel, vzal jsem svůj návrh okamžitě zase zpátky a je-
nom tak, spíš abych něco řekl a dodal si vážnosti, jsem se zeptal:

„A máte v tomhle vězení aspoň něco k pití?“

Tentokrát odpověděla Giovanna ochotně a k mému údivu bez křiku prostým konverzačním tónem:

„Jak by ne! Než doktor odešel, dal mi pro vás tadyhletu láhev koňaku Je ještě zavřená. Vidíte, nikdo se jí ani nedotkl.“

Ocitl jsem se v takové situaci, že jsem z ní neviděl žádnou jinou cestu než se zpít. Kam až mě dovedla důvěra vůči vlastní ženě!

V té chvíli mi napadlo, že ten můj kuřácký zlozvyk nestojí za námahu, kterou kvůli němu podstupuju. Nekouřil jsem už celou půl hodinu a vůbec jsem si na to nevzpomněl, tak jsem byl zaměstnán myšlenkami na svou ženu a doktora Muliho. Byl jsem tedy naprosto vyléčen, ale taky nenapravitelně zesměšněn.

Otevřel jsem láhev a nalil jsem si skleničku žlutého nápoje. Giovanna se na mě dívala s ústy dokořán, ale já jí váhal nabídnout.

„Dostanu další, až dopiju tuhle?“

Giovanna mě ujistila, a zase tím co nejmilejším konverzačním tónem:

„Kolik jich budete chtít! Když si budete něco přát, vstane paní, co má na starosti spíž, třeba o půlnoci!“

Lakomstvím jsem nikdy netrpěl, a tak měla Giovanna sklenku v tu ránu plnou až po okraj. Než mi stačila poděkovat, měla ji v sobě a pak okamžitě zamířila těma svýma žlutýma očima k láhvi. A tak mě tedy přivedla ona sama na nápad, abych ji opil. Ale nebylo to vůbec lehké!

Nedovedl bych přesně opakovat, co mi toho tou svou čistou terstštinou napovídala, když do sebe obrátila několik sklenek, ale měl jsem pocit, že jsem s člověkem, kterého bych poslouchal s potěšením, neodvádět mě od toho ty moje starosti.

Svěřila se mi především, že zrovna tohle je práce, kterou má nejraději. Všichni lidé na světě by měli mít právo strávit pár hodin denně v pohodlné lenošce u láhve dobrého pití, takového, po kterém není člověku zle.

Snažil jsem se taky o konverzaci. Zeptal jsem se jí, jestli měla takovým způsobem zařízenou práci, dokud její muž žil.

Dala se do smíchu. Muž, dokud žil, ji víc mlátil, než hladil a ve srovnání s tím, jak musela dřít na něho, by jí teď mohlo všechno připadat spíš jako odpočinek, dokonce i předtím, než jsem se přišel do ústavu léčit já.

Potom se Giovanna zamyslela a zeptala se mě, jestli si myslím, že mrtví vidí, co dělají živí. Krátce jsem přikývl. Ale Giovanna chtěla vědět, jestli se mrtví po příchodu na onen svět dovědí všechno, co se stalo tady dole, dokud byli ještě naživu.

Ta otázka mě na chvíli opravdu pobavila. Byla vyslovena tónem čím dál příjemnějším, protože Giovanna, aby ji neslyšeli mrtví, ztlumila hlas.

„Tak vy jste tedy,“ řekl jsem jí, „podváděla svého muže.“

Prosila mě, abych nekřičel, a pak se přiznala, že ano, ale jen v prvních měsících po svatbě. Potom si na rány zvykla a měla muže ráda.

Jen aby řeč nestála, zeptal jsem se:

„Tak tedy tu starší jste měla s tím druhým?“

Připustila, pořád tak tiše, že si to vzhledem k jisté podobnosti taky myslí. Hrozně ji bolí, že muže podvedla. Řekla to, ale přitom se pořád smála, protože jsou věci, kterým se člověk směje, i když ho bolí. Ale jenom co je mrtev, protože předtím nic nevěděl, a tak to nemohlo hrát žádnou roli.

Snažil jsem se zmírnit její bolest, protože jsem k ní pocítil jakousi bratrskou sympatii, a řekl jsem jí, že podle mého mrtví sice vědí všechno, ale na určité věci kašlou.

„Ty bolí jen živé!“ vykřikl jsem a bouchl jsem pěstí do stolu.

Pohmoždil jsem si přitom ruku, ale nic nevyvolává nové myšlenky líp než fyzická bolest. Zahlédl jsem novou možnost: zatímco se trápím při pomyšlení, že moje žena využila toho, že jsem zavřen, aby mě podvedla, je možná doktor tady v sanatoriu a v tom případě bych mohl znovu najít svůj ztracený klid. Poprosil jsem Giovannu, aby se šla po něm podívat, protože mu potřebuju něco říct, a slíbil jsem jí za to celou láhev. Namítla, že nerada pije tolik, ale okamžitě mi vyhověla a já slyšel, jak se klopýtavě šplhá po dřevěných schodech do druhého patra, aby se dostala z té naší klauzury. Potom se zase vrátila, ale uklouzla a natropila plno hluku a křiku.

„Aby tě čert vzal!“ zamumlal jsem horoucně. Kdyby si srazila vaz, moje situace by se náramně zjednodušila.

Ale Giovanna přišla s úsměvem, protože byla ve stavu, kdy už člověk bolest příliš nevnímá. Vyprávěla mi, že mluvila s ošetřovatelem, který si šel lehnout, ale byl jí dále k dispozici pro případ, kdybych začal být zlý. A přitom zvedla ruku a pohrozila mi nataženým ukazováčkem, ale její pohrůžku mírnil úsměv. Nato sušeji dodala, že doktor se od té doby, co odešel s mou ženou, ještě nevrátil. Přesně od té doby! Sám ošetřovatel několik hodin doufal, že se vrátí, protože nějaký pacient potřeboval, aby ho prohlédl. Ale teď ho už nečeká.

Díval jsem se na ni a snažil jsem se uhádnout, je-li ten úsměv, co jí stahuje tvář, stereotypní, nebo je-li docela nový a vyvolaný tím, že doktor je s mou ženou místo se mnou, svým pacientem. Dostal jsem vztek, až se mi zatočila hlava. Musím se přiznat, že v mé duši jako vždy bojovaly dvě bytosti. Jedna z nich, ta rozumnější, mi říkala: „Hlupáku! Proč si myslíš, že tě žena podvádí? Aby měla tu možnost, na to tě nepotřebovala zavírat do sanatoria.“ Druhá, a byla to určitě ta, co chtěla pořád kouřit, mi zrovna tak nadávala pitomců, ale přitom křičela: „Copak jsi zapomněl, co to je za příležitost, když je muž pryč? A ke všemu s doktorem, kterého teď platíš ty!“

Giovanna, která pořád popíjela, řekla:

„Zapomněla jsem zavřít dveře v druhém poschodí. Ale už se mi do těch dvou pater nechce. Stejně je tam nahoře pořád někdo, a kdybyste se pokoušel upláchnout, to byste to schytl!“

„Právě,“ odpověděl jsem s minimem pokrytectví, kterého teď už bylo třeba, abych chuděru oklamal. Nato jsem do sebe obrátil jednu sklenku koňaku a prohlásil, že teď, když mám po ruce tolik pití, mi už na cigaretách vůbec nezáleží. Okamžitě mi uvěřila a já jí začal vykládat, že vlastně toho kouření nechat nechci. To chce moje žena. Ze mne totiž, aby bylo jasno, jde po desíti cigaretách hrůza. Každá ženská, kterou mám na dosah, je v nebezpečí.

Giovanna s výbuchem hlučného smíchu klesla na židli:

„A vaše žena, ta že vám brání vykouřit těch deset cigaret, kterých je k tomu třeba?“

„Je to tak! Brání, alespoň mně!“

Giovanna nebyla vůbec hloupá, když měla v sobě tolik koňaku. V záchvatu smíchu div nespadla ze židle, ale jakmile nabrala dech, začala přerývanými slovy líčit nádherný obrázek, který jí vnukla má nemoc:

„Desítka cigaret... půl hodiny... nařídí se budík... a pak...“

Opravil jsem ji:

„Na desítku cigaret potřebuju asi hodinu. A aby to mělo plný účinek, je třeba zase asi hodinu, deset minut sem, deset minut tam...“

Znenadání Giovanna zvažněla a bez větší námahy se zvedla ze židle. Řekla, že by si šla lehnout, protože ji trochu bolí hlava. Nabídl jsem jí, aby si vzala láhev s sebou, protože už mám toho pití dost. A pokrytecky jsem dodal, že bych rád, kdyby mi na zítřek opatřila nějaké dobré víno.

Ale ona na víno nemyslela. Než odešla s lahví pod paží, vrhla po mně pohled, který mě poděsil. Nechala otevřeno a po chvilce dopadla doprostřed pokoje krabička. Rychle jsem ji sebral: bylo v ní jedenáct cigaret. Chuděra Giovanna, chtěla mít jistotu, a proto nešetřila. Byly to obyčejné maďarské cigarety, ale ta první, kterou jsem si zapálil, byla výtečná. Cítil jsem, že se mi ohromně ulevilo. Nejdřív jsem si myslel, že mi dělá dobře, že jsem vyzrál na to sanatorium, výborné pro kojence, ale ne pro mne. Potom jsem však zjistil, že jsem vyzrál i na svou ženu, a měl jsem dojem, že jsem jí splatil stejnou mincí. Proč by se byla jinak má žárlivost změnila v tu tak snesitelnou zvědavost? Seděl jsem klidně na svém místě a jen jsem kouřil ty hnusné cigarety.

Asi po půl hodině jsem si uvědomil, že musím z tohoto domu, kde čeká Giovanna na svou odměnu, rychle pryč. Zul jsem se a vyšel jsem na chodbu. Dveře Giovannina pokoje byly pootevřeny a podle

jejího hlučného a pravidelného odfukování jsem usoudil, že spí. Vystoupil jsem s největší opatrností do druhého patra a tam jsem se za dveřmi – pýchou doktora Muliho – zase obul. Nato jsem vyšel na schodiště a začal po něm sestupovat, ale pomalu, abych nevzbudil podezření.

Došel jsem až na odpočívadlo v prvním patře, když ke mně přiběhla jakási slečna, docela elegantně ustrojená jako ošetřovatelka, a vlídně se mě zeptala:

„Hledáte někoho?“

Byla hezoučká a bylo by se mi docela líbilo dokouřit těch deset cigaret po jejím boku. Útočně jsem se na ni usmál:

„Doktor Muli tu není?“

Otevřela oči údivem:

„V tuhle dobu tu nikdy není!“

„A nemohla byste mi říci, kde bych ho našel? Mám doma nemocného, který by ho potřeboval.“

Vlídně mi dala doktorovu adresu a já ji několikrát opakoval, aby si myslela, že si ji chci zapamatovat. Nebyl bych vůbec pospíchal pryč, nebýt toho, že mi rozmrzelá ukázala záda. Byl jsem ze svého vězení doslova vyhozen.

Dole mi ochotně otevřela jakási ženská. Neměl jsem ani vindru, a tak jsem zamumlal:

„Špropitné vám dám příště.“

Člověk nikdy nemůže vědět, co bude. U mne se věci opakují; nebylo vyloučeno, že tudy půjdu ještě jednou. Noc byla jasná a teplá. Smekl jsem klobouk, abych líp vychutnal vánek svobody. S obdivem jsem se díval na hvězdy, jako bych je před chvílí dobyl. Příštího dne daleko od sanatoria přestanu kouřit. Zatím jsem si však v kavárně, kde měli otevřeno, opatřil dobré cigarety; s těmi od chuděry Giovanny jsem přece svou kuřáckou kariéru uzavřít nemohl. Číšník, co mi je přenechal, mě znal a dal mi je na dluh.

Když jsem došel k naší vile, zuřivě jsem zazvonil. Nejdřív přišla k oknu služebná, potom po delší chvilce moje žena. Čekal jsem na ni a přitom jsem s dokonalým chladem uvažoval: „Tak se mi zdá, že tu ten doktor Muli je.“ Ale jakmile mě žena poznala, rozlehl se prázdnou ulicí tak upřímný smích, že by dokázal smazat každou pochybnost.

Doma jsem chvíli inkvizitorsky chodil sem tam. Žena, které jsem slíbil, že jí svá dobrodružství, o nichž si myslela, že už je zná, vylíčím hned nazítří, se mě zeptala:

„Pročpak si nelehneš?“

Abych se vymluvil, řekl jsem:

„Mám dojem, že jsi využila mé nepřítomnosti a přestěhovala tuhle skříň.“

Pravda je, že si vždycky myslím, že se u nás doma věci pořád stěhují, a právě tak je pravda, že je žena velice často skutečně stěhuje, ale v té chvíli jsem si prohlížel každý koutek, abych se podíval, jestli tam není schována elegantní postavička doktora Muliho.

Od ženy jsem se dozvěděl dobrou zprávu. Cestou ze sanatoria potkala náhodou Oliviho syna a ten jí vyprávěl, že se starému Olivimu vede mnohem líp po nějakém léku, který mu předepsal jeho nový doktor.

Když jsem usínal, napadlo mi, že jsem udělal dobře, když jsem z toho sanatoria odešel, protože teď budu mít plno času, abych se vyléčil pomalu. A můj syn, který spal ve vedlejším pokoji, se mě určitě taky ještě nechystal soudit nebo napodobovat. Nebyl naprosto žádný spěch.

Otcova smrt

Doktor odjel a já opravdu nevím, jestli je třeba, abych vypsals taky život svého otce. Kdybych otce popisoval příliš podrobně, mohlo by to mít za následek, že by se kvůli mému uzdravení musel analyzovat nejdřív on, a to by znamenalo vzdát se celého podniku. Ale jdu statečně dál, protože vím, že kdyby otec potřeboval takovou kúru, byla by toho příčinou docela jiná nemoc než ta moje. Ať je to, jak chce, nebudu ztrácet čas a řeknu o něm jen to, co může přispět k oživení mých vlastních vzpomínek.

„14. 4. 1890 ve 4.30. Zemřel otec. P. C.“ Aby bylo jasno, ta dvě poslední písmena neznamenaí žádnou chemickou značku ani fyzikální rovnici, ale *poslední cigaretu*. Tak zní záznam v jednom svazku Ostwaldovy pozitivní filozofie, nad kterou jsem strávil pln nadějí řadu hodin a kterou jsem nikdy nepochopil. Nikdo by tomu nevěřil, ale ten záznam, i když zní, tak jak zní, zachycuje jednu z nejdůležitějších událostí mého života.

Moje matka zemřela, ještě než mi bylo patnáct let. Složil jsem na její počest pár básniček, což se nikdy nevyrovná oplakávání, a k mému žalu se neustále družil pocit, že od této chvíle pro mne začíná vážný život plný práce. Už sám ten žal naznačoval jakýsi hlubší život. Kromě toho byla ta zlá rána zmírněna a zkonejšena mou tehdy ještě živou vírou. Matka žila dál, třebaže daleko ode mne, a mohla se dokonce radovat z úspěchů, na které jsem se připravoval. To bylo pohodlné, vid'te! Vzpomínám si přesně na svůj tehdejší stav. Smrtí mé matky a blahodárným pohnutím, které to ve mně vyvolalo, se mělo ve mně všechno změnit k lepšímu.

Na rozdíl od toho smrt mého otce znamenala opravdu velikou katastrofu. Ráj už neexistoval a kromě toho já při své třicítce byl už hotový člověk. I já! Uvědomil jsem si poprvé, že nejdůležitější

a nejrozhodnější část mého života leží už nenávratně za mnou. Můj žal nebyl jen sobecký, jak by se mohlo zdát podle toho, co říkám. Vůbec ne! Plakal jsem nad ním i nad sebou, ale nad sebou jen proto, že zemřel on. Do té doby jsem přecházel od cigarety k cigaretě a od fakulty k fakultě s nezničitelnou důvěrou ve své schopnosti. A mám dojem, že tato důvěra, která život tak oslazovala, by byla trvala snad až dodneška, kdyby nebyl otec zemřel. Jakmile zemřel, ztratil jsem v něm onen zítřek, do kterého bych mohl umisťovat svá předsevzetí.

Kdykoli na to myslím, pokaždé žasnu, jaká to byla zvláštní věc, že jsem to zoufalství nad sebou a nad svou budoucností poznal teprve při otcově smrti, a ne dřív. Je to všechno ještě živé a naprosto nepotřebuju snít, jak chtějí páni psychoanalytíkové, abych si vzpomněl na svůj nesmírný žal a na všechny podrobnosti té hrozné rány. Pamatuju se na všechno, ale nerozumím z toho ničemu. Až do jeho smrti jsem pro otce nežil. Nevyvinul jsem žádné úsilí, abych se mu přiblížil, a pokud jsem měl možnost to udělat a nedotknout se ho při tom, pokaždé jsem se tomu vyhnul. Na univerzitě ho všichni znali pod přezdívkou *starý Silva otřes se*, kterou jsem mu dal. Musela přijít nemoc, aby mě k němu připoutala, nemoc a vzápětí smrt, protože ta nemoc byla krátká a lékař ho okamžitě prohlásil za beznadějný případ. Pokud jsem byl v Terstu, vídali jsme se jakž takž asi hodinu denně, víc ne. Nikdy jsme nebyli tak dlouho spolu, jako když jsem ho pak oplakával. Kdybych ho byl raději míň oplakával a víc se o něj staral! Nebyl bych teď tolik nemocný. Ale být s ním bylo obtížné taky proto, že jsme neměli intelektuálně nic společného. Když jsme se na sebe dívali, usmívali jsme se oba tímž útrpným úsměvem, u něho trpčím o to, že měl jako otec živé obavy o mou budoucnost; můj úsměv byl zase shovívavost sama, protože jsem si byl jist, že teď už jeho slabosti nebudou mít žádné důsledky, neboť jsem je zčásti přičítal jeho věku. Otec byl první, kdo nevěřil mé síle, a to podle mého soudu příliš brzy. A přitom mám podezření, i když to nemůžu podepřít žádným vědeckým přesvědčením, že mi

nevěřil už jen proto, že mne zplodil on, a tato skutečnost, a to říkám s plnou vědeckou jistotou, zase zvyšovala moji nedůvěru k němu.

Otec měl přitom pověst obratného obchodníka, ale já věděl, že jeho podnikání řídí už po léta Olivi. V té neschopnosti dělat obchody jsme si byli podobní, ale to bylo také všechno, protože jinak musím říct, že z nás dvou jsem já představoval sílu a on slabost. Už to, co jsem zachytil v těchto sešitech, dokazuje, že ve mně je a vždy byla – a to je možná moje největší neštěstí – nezkontrolovatelná snaha o něco lepšího. Jinak se všechny ty moje sny o vyrovnanosti a síle vyložit nedají. Otec nic takového neznal. Žil naprosto spokojen s tím, co z něho svět udělal, a plným právem se domnívám, že nikdy nevyvinul úsilí se zlepšit. Kouřil celá dny a po matčině smrti i celé noci, když nespál. Dost taky pil, večer u jídla, jako *gentleman*, aby si byl jist, že okamžitě usne, jakmile položí hlavu na polštář. Ale kouření a pití byly podle něho dobrý lék.

Co se týče žen, dozvěděl jsem se od příbuzných, že matka měla několikrát proč žárlit. Dokonce se zdá, že ta mírná žena musela občas rázně zasáhnout, aby udržela manžela na uzdě. Otec matku miloval a ctil a nechal se jí vést, ale podle všeho se jí nikdy nepodařilo přimět ho, aby se přiznal, že ji někdy podváděl, a tak zemřela ve víře, že se mýlila. A přitom dobří příbuzní vypravují, že ho přistihla takřka při činu s vlastní švadlenou. Otec se vymlouval na záchvat roztržitosti, a to s takovou vytrvalostí, že mu uvěřila. Jediným důsledkem toho všeho bylo, že matka přestala chodit k té švadleně a otec taky. Myslím, že já bych se na jeho místě nakonec přiznal, ale pak bych tu švadlenu nechat nedokázal, protože já, kdekoli se zastavím, hned taky zapustím kořeny.

Otec dovedl hájit svůj klid a mír jako pravý *pater familias*. Měl ten klid a mír ve svém domově i ve své duši. Četl jediné jalové a mravoučné knížky. Vůbec ne z pokrytectví, nýbrž z naprosto upřímného přesvědčení; myslím, že cítil živě pravdivost oněch mravoučných kázání a že jeho svědomí bylo upokojeno upřímnou příchýlností

ke ctnosti. Dnes, kdy už stárnu a kdy se už blížíím věku patriarchů, cítím i já, že hlásání nemorálnosti je trestuhodnější než sám nemorální čin. K vraždě dochází z lásky nebo z nenávisti, ale k hlásání vraždy jedině z ničemnosti.

Měli jsme s otcem tak málo společného, že se mi přiznal, že jsem jeden z těch, co ho ze všech lidí na světě nejvíc zneklidňují. Má touha po zdraví mě přiměla studovat lidské tělo. Otec naopak dokázal vyloučit ze svých vzpomínek každou myšlenku na ten děsivý stroj. Pro něho srdce nebilo a necítil potřebu myslet na chlopně a tepny a výměnu látek, aby si vysvětlil, jak jeho organismus žije. Pohyb pro něho neexistoval, protože zkušenost praví, že to, co je v pohybu, se nakonec vždycky zastaví. Zrovna tak Země byla pro něho nehybná a důkladně zasazená do svých stěžejí. Samozřejmě že to nikdy neřekl, ale trpěl, když mu někdo říkal něco, co se s tímto pojetím neshodovalo. Jednou mě znechuceně přerušil, když jsem mu vykládal o protinožcích. Při pomýšlení na lidi s hlavou dolů se mu obracel žaludek.

Měl mi za zlé ještě dvě další věci – mou roztržitost a můj sklon smát se i nejvážnějším věcem. Pokud jde o tu roztržitost, měl na rozdíl ode mne zvláštní notýsek a do toho notýsku si zapisoval všechno, co si chtěl zapamatovat, a několikrát za den se do něho díval. Věřil, že tak překonal svou nemoc, a už se jí netrápil. Vnutil takový notes i mně, ale já si do něho zaznamenal jedině pár svých posledních cigaret.

Pokud jde o to mé pohrdání vážnými věcmi, já si myslím, že on měl zas tu chybu, že pokládal příliš mnoho věcí na světě za vážné. Například: když jsem přešel z práv na chemii a pak jsem se zase vrátil s jeho svolením k právům, řekl mi dobrácky:

„Ale vždyť ty jsi blázen, to je hotová věc!“

Já se vůbec neurazil a byl jsem mu za tu jeho blahosklonnost tak vděčný, že jsem se mu chtěl odvděčit něčím, čemu by se mohl zasmát. Šel jsem k doktoru Canestrinimu, aby mě prohlédl a vysta-

vil mi vysvědčení, že nejsem blázen. Nebylo to snadné, musel jsem kvůli tomu podstoupit řadu dlouhých a podrobných vyšetření. Když jsem to vysvědčení dostal, zanesl jsem ho vítězně otci, ale on se mu nezasmál. Se zármutkem v hlase a slzami v očích vykřikl:

„Ty jsi opravdu blázen!“

A to byla odměna za tu mou namáhavou a neškodnou komedii. Nikdy mi ji neodpustil a taky se jí nikdy nezasmál. Dát se z žertu prohlízet doktorem? Dát si z žertu vystavovat vysvědčení s razítky? To dokáže jen blázen!

Zkrátka a dobře vedle něho jsem představoval sílu a občas si říkám, že od té chvíle, co tu už není slabost, která mě povznášela, je mi, jako by mi něco chybělo.

Vzpomínám, jak se ta jeho slabost prokázala, když ho ten lotr Olivi přiměl udělat poslední vůli. Olivimu na té poslední vůli hrozně záleželo, protože se tím měly mé obchodní záležitosti dostat pod jeho poručnictví, a podle všeho musel staříka dlouho zpracovávat, než ho přiměl k tak bolestnému kroku. Nakonec se k němu otec odhodlal, ale jeho široká jasná tvář se zastřela. Myslel neustále na smrt, jako by tím s ní navázal styky.

Jednou večer se mne zeptal:

„Myslíš, že smrtí všechno končí?“

Nad tajemstvím smrti uvažuji den co den, ale tenkrát jsem ještě nebyl s to dát mu informace, které na mně chtěl. Abych mu udělal radost, předstíral jsem co nejradostnější víru v posmrtný život:

„Myslím, že rozkoš žije dál, kdežto bolest už není potřebná. Rozklad těla bude nejspíš připomínat sexuální rozkoš. Určitě ho bude provázet pocit blaženství a odpočinku, když povážíme, jak namáhavý je růst. Rozklad by tak byl odměnou za život!“

Nepochodil jsem! Seděli jsme ještě u stolu po večeři. Otec se bez odpovědi zvedl ze židle, dopil ještě svůj pohár a řekl:

„Ted' není vhodná doba filozofovat, zvláště ne s tebou.“

A šel. Rozmrzelý jsem šel za ním a mínil jsem s ním zůstat, abych ho vyvedl ze smutných myšlenek. Poslal mě pryč, že prý mu připomínám smrt a její rozkoše. Nedovedl na tu závěť zapomenout, dokud mi o ní nepověděl.

Vzpomněl si na ni, kdykoli mě viděl. Jednoho večera vybuchl: „Musím ti oznámit, že jsem udělal poslední vůli.“

Abych ho odvedl od jeho můry, překonal jsem okamžitě překvapení, které ve mně vyvolalo jeho sdělení, a řekl jsem mu:

„Já si tuhle starost nikdy dělat nebudu, protože doufám, že všichni moji dědicové umřou dříve než já.“

Dotklo se ho, že si z takové vážné věci tropím smích, a okamžitě se ho zmocnila touha potrestat mě. A tak mu už nedělalo žádnou potíže říct mi, co mi provedl za kousek tím, že mi ustanovil Olivioho jako poručníka.

Ukázal jsem se jako hodný hoch, jen co je pravda; vzdal jsem se sebemenší námitky, jen abych ho odtrhl od myšlenky, která ho soužila. Prohlásil jsem, že se jeho poslední vůli podřídím, ať je jakákoli.

„A možná že se dokážu chovat tak,“ dodal jsem, „že tě to přiměje, abys ji změnil.“

To ho potěšilo, už proto, že viděl, že mu dávám dlouhý, ba dokonce velice dlouhý život. Přesto na mně chtěl, abych mu doslova odpřisáhl, že se nikdy nebudu pokoušet omezit Olivioho pravomoc, pokud by sám nerozhodl jinak. Když jsem viděl, že se nechce spokojit s mým čestným slovem, odpřisáhl jsem to. Byl jsem tenkrát tak mírný, že si tu scénu vyvolávám v duchu, kdykoli mě trápí výčitky, že jsem mu nevěnoval dost své lásky, než zemřel. Abych byl upřímný, musím říct, že mi nebylo zatěžko se smířit s jeho opatřením, protože pomyšlení, že nebudu smět pracovat, mi v té době bylo docela příjemné.

Asi tak rok před jeho smrtí jsem jednou dokázal zasáhnout dosti energicky ve prospěch jeho zdraví. Svěřil se mi, že se necítí dobře, a já ho přiměl, aby šel k doktorovi, a dokonce jsem tam zašel s ním.

Doktor předepsal jakési léky a řekl nám, abychom za několik týdnů přišli znovu. Ale otec nechtěl, prohlásil, že doktory nenávidí zrovna tak jako hrobaře, a nebral ani předepsaný lék, protože mu rovněž připomínal doktory a hrobaře. Vydržel několik hodin bez kouření a jedno jediné jídlo bez vína. Jakmile mohl nechat léčení, cítil se velice dobře, a já, když jsem ho viděl veselejšího, jsem to pustil z hlavy.

Pak jsem ho občas vídal smutného. Byl bych se ale spíš divil, kdybych ho viděl veselého vzhledem k jeho osamělosti a stáří.

Jednoho večera koncem března jsem se vrátil domů o něco později než obvykle. Nic se nestalo, jen jsem padl do rukou jednoho učeného přítele, který se mi chtěl svěřit se svými názory na původ křesťanství. Bylo to poprvé, co na mně někdo chtěl, abych přemýšlel o takové věci, ale já přesto podstoupil tu dlouhou přednášku, jen abych udělal příteli radost. Poprchávalo a bylo zima. Všechno bylo nepříjemné a ponuré včetně těch Řeků a Hebrejů, o kterých mluvil přítel, ale já to utrpení přesto snášel dobré dvě hodiny. To je moje obvyklá slabost! Vsadím se, že ještě dnes jsem tak málo schopen odporu, že kdyby se do toho někdo doopravdy dal, přiměl by mě studovat na čas i astronomii.

Vešel jsem do zahrady obklopující naši vilu. K vile vedla krátká cesta pro povozy. Maria, naše pokojská, už na mne čekala u okna, a když mě slyšela přicházet, vykřikla do tmy:

„To jste vy, pane Zeno?“

Maria byla jedna z těch služebných, jaké se už nevyskytují. Byla u nás dobrých patnáct let. Měsíčně si ukládala do spořitelny část platu na stará kolena, ale nakonec jí ty úspory nebyly k ničemu, protože umřela u nás uprostřed práce brzy poté, co jsem se oženil.

Maria mi řekla, že se otec vrátil už před několika hodinami, ale že chtěl počkat s večeří na mne. A když naléhala, aby se najedl dřív, poslal ji dosti nerudně pryč. Pak se několikrát ptal pln neklidu a úz-

kosti po mně. Maria mi naznačila, že si myslí, že otci není dobře. Připadalo jí, že těžko mluví a že má trhaný dech. Musím ovšem říct, že Maria, protože byla s otcem pořád sama, si už několikrát vzala do hlavy, že je nemocný. V našem osamělém domě toho chudák ženská neměla mnoho co pozorovat, a tak po zkušenosti, kterou měla s mou matkou, se domnívala, že všichni musí umřít dřív než ona.

Běžel jsem do jídelny s jistou zvědavostí, ale zatím ještě bez starostí. Otec se okamžitě zvedl z pohovky, kde ležel, a přivítal mě s velikou radostí. Mne však nedojala, protože jsem v ní viděl především cosi jako výčitku, jen mě prozatím uklidnila, poněvadž jsem ji pokládal za příznak zdraví. Nepozoroval jsem na něm ani stopu toho zabreptávání a trhaného dechu, jak o tom mluvila Maria. Ale otec mi nevyčítal, naopak se omlouval, že byl tak tvrdohlavý.

„Co chceš?“ řekl mi dobrácky. „Jsme na tom světě sami dva a chtěl jsem tě ještě vidět, než si lehnu.“

Kéž bych byl docela prostě šel a vzal tátu, který tou svou nemocí tak zmírněl a zlaskavěl, do náruče! Ale já místo toho začal chladně dělat diagnózu: copak že je starý Silva najednou tak mírný? Že by byl nemocný? Podíval jsem se na něho podezřívavě a nezmohl jsem se na nic lepšího než na předhůzku:

„Ale pročpak jsi čekal s jídlem až doted? Mohl ses najíst a pak na mě počkat!“

Docela mladicky se usmál:

„Ve dvou se jí líp.“

To veselí mohlo být taky příznakem chutě k jídlu, a tak jsem se uklidnil a pustil do večeře. Došoural se ve svých bačkorách nejistým krokem ke stolu a sedl si na obvyklé místo. Potom se díval, jak jím, ale sám po několika málo lžicích jídla nechal, a dokonce talíř s odporem odstrčil. Úsměv na jeho staré tváři však setrval. Jen si vzpomínám, jako by šlo o něco, co se přihodilo včera, že kdykoli jsem se mu podíval do očí, pokaždé stočil pohled pryč. Říká se, že to

je známka falešnosti, ale já vím, že to je známka nemoci. Nemocné zvíře nenechá nikoho, aby se díval do děr, kterými by se dala zahlednout nemoc, slabost.

Čekal pořád, kdy mu řeknu, co jsem dělal celé ty dlouhé hodiny, kdy na mne čekal. Když jsem viděl, jak mu na tom záleží, přestal jsem na chvíli jíst a suše, velice suše jsem mu pověděl, že jsem až do té doby diskutoval o původu křesťanství. Podíval se na mne pochybovačně a zaraženě:

„Ty taky teď uvažuješ o náboženství?“

Bylo zřejmé, že by to bylo pro něho velkou útechou, kdybych byl přikývl, že o něm uvažuji tak jako on. Ale já, protože jsem se za otcova života (pak už ne) cítil bojovný, já odpověděl jednou z těch obvyklých frází, které lze slyšet dennodenně v kavárnách v okolí univerzity:

„Pro mne není náboženství nic jiného než jev, který je třeba studovat!“

„Jev?“ řekl vyveden z míry. Hledal pohotovou odpověď a otevřel ústa, aby ji vyslovil. Potom zaváhal a podíval se na druhý chod, který mu zrovna Maria přinesla, ale ani se ho nedotkl. Místo toho si strčil do úst nedopalek doutníku, jako by si je chtěl ucpat; sotva si ho však zapálil, nechal ho zase uhasnout. Dopřál si tak přestávku, aby mohl v klidu uvažovat. Na okamžik se na mne rozhodně podíval:

„Snad se nechceš náboženství posmívat?“

„Posmívat? Ale kde! Já je studuju!“

Mlčel a dlouho se díval na nedopalek doutníku, který položil na talíř. Dnes už chápu, proč mi to řekl. Dnes chápu všechno, co se dělo v té už zkalené mysli, a žasnu, že jsem to tenkrát vůbec nechápal. Myslím, že mi tehdy v duši chyběl cit, který pomáhá pochopit tolik věcí. Pak už to bylo pro mne tak snadné! Střežil se utkat s mým skepticismem přímo – to byl pro něho příliš těžký boj v té chvíli; domníval se však, že by na něj mohl zaútočit mírně z boku, jak to vyhovuje nemocnému. Vzpomínám, jak se mu při řeči zadrhával

dech a zpomaloval jeho slova. Chystat se k boji, to je velká námaha. Ale myslel jsem si, že se nesmíří a že si nepůjde lehnout, dokud mi neřekne svoje, a tak jsem se připravil na debatu. Jenže na tu už nedošlo.

„Cítím,“ řekl a pořád se díval na ten svůj nedopalek, už vyhaslý, „že mám v sobě velikou zkušenost a že toho vím velice mnoho o životě. Tolik let nežije člověk nadarmo. Víم mnoho věcí, a přesto ti je nedovedu všechny vyložit tak, jak bych chtěl. A já bych tak chtěl. Vidím do věcí a vidím taky, co je správné a pravdivé a co ne.“

Nebylo o čem diskutovat. Zamumlal jsem málo přesvědčivě mezi jídlem:

„Ano, tati!“

Nechtěl jsem se ho dotknout.

„Škoda, že jsi přišel tak pozdě. Dřív jsem nebyl tak unavený a byl bych ti dovedl říct plno věcí.“

Myslel jsem, že mě chce znovu otravovat, že jsem přišel pozdě, a navrhl jsem mu, abychom tu debatu nechali na druhý den.

„Nejde o debatu,“ odpověděl zamyšleně, „ale o něco docela jiného. O něco, o čem se nedá debatovat a co pochopíš i ty, jen co ti to povím. Jenže povědět to je tak těžké!“

To už jsem se polekal:

„Není ti dobře?“

„Nemůžu říct, že by mi nebylo dobře, ale jsem hrozně unavený a půjdu si hned lehnout.“

Zazvonil a zároveň ještě na Mariu zavolal. Jakmile přišla, zeptal se, jestli má v pokoji všechno připraveno. Nato se okamžitě zvedl, šoupaje bačkorami po podlaze. Když došel ke mně, sklonil hlavu a nastavil mi tvář k obvyklému večernímu polibku. Při pohledu na to, jak se nejistě pohybuje, jsem se znovu lekl, že mu je špatně, a zeptal jsem se ho na to. Opakovali jsme oba několikrát po sobě jedno a totéž a on mi znovu potvrdil, že je unavený, ale ne nemocný. Potom dodal:

„Teď budu myslet na slova, která ti zítra řeknu. Uvidíš, že tě přesvědčí.“

„Rád si tě poslechnu, tati,“ řekl jsem dojatě.

Když viděl, že jsem ochoten se podřídit jeho zkušenosti, zaváhal, má-li odejít: nemohl přece nevyužít takové příznivé chvílky! Přejel si rukou po čele a sedl si na židli, o kterou se opřel, když mi nastavil tvář k polibku. Zlehka supěl.

„Divné,“ řekl. „Nedovedu ti říct nic, vůbec nic.“

Podíval se kolem sebe, jako by hledal venku, co nedovedl uchopit ve svém nitru.

„A přitom vím tolik věcí, přitom vím všechno. Zřejmě to bude důsledek mé velké zkušenosti.“

Zřejmě ho ani příliš netrápilo, že se nedovede vyjádřit, protože se té své vlastní velikosti usmíval.

Nevím, proč jsem okamžitě nezavolał doktora. Ba musím se s žalem a výčitkou přiznat: myslel jsem si, že z otce mluvím domýšlivost, kterou jsem u něho pozoroval, aspoň se mi zdálo, už několikrát. Nemohl jsem však nevidět jeho slabost, a jen proto jsem se nepřel. Měl jsem radost, když jsem ho viděl šťastného v té jeho klamné představě, jak je silný, zatímco byl tak nesmírně slabý. Kromě toho mi zalichotila přichylnost, kterou mi dal najevo, když projevil přání předat mi to, co si myslel, že ví, jakkoli jsem byl přesvědčen, že se od něho nemám čemu naučit. Abych ho potěšil a upokojil, vykládal jsem mu, že nemá slova, kterých se mu nedostává, hledat mermomocí, protože v podobných nesnázích nechávají i ti největší vědci takové příliš složité věci uležet kdesi v koutku mozku, dokud se tam samy nezjednoduší.

Odpověděl:

„To, co já hledám, není vůbec složité. Naopak jde o to, najít jedno slovo, jediné slovo, a já je najdu! Ale dnes v noci ne, dnešní noc prospím celou bez sebemenší myšlenky.“

Přesto se z židle nezvedl. Chvilí se mi pátravě díval do očí a pak váhavě řekl:

„Bojím se, že nebudu umět povědět, co si myslím, jen proto, že máš ve zvyku se všemu smát.“

Usmál se na mne, jako by mě chtěl poprosit, abych se pro to, co řekl, nemrzela, pak se zvedl ze židle a nastavil mi podruhé tvář. Nechtělo se mi už debatovat a přesvědčovat ho, že je na světě kupa věcí, kterým se člověk může a musí smát, a chtěl jsem ho uklidnit silným objetím. Mé gesto bylo možná příliš prudké, protože se mi vyvinul z náruče ještě ustaranější; určitě však pochopil mé city, protože mi přátelsky pokynul rukou.

„Pojďme spát!“ řekl vesele a odešel s Mariou.

A tak jsem zůstal sám, ale nemyslel jsem (taky podivné) na otcovo zdraví: s pohnutím – a můžu říct s veškerou synovskou úctou – jsem litoval, že člověk jako on, s duchem mířícím k takovým vysokým metám, neměl možnost lepšího vzdělání. Dnes, kdy tohle píšu a kdy se blížím věku, kterého dosáhl otec, už vím s jistotou, že člověk může mít pocit, že všemu svrchovaně rozumí, aniž se to porozumění navenek projevilo čímkoli jiným než tímto silným pocitem. Asi tak: člověk se silně nadechne a s obdivem přijímá veškerou přírodu, tak jak je a jak se mu neměnná nabízí, a už v tom je totéž porozumění, kterým se vyznačoval Ten, kdo to všechno stvořil. U mého otce vytryskl tento pocit porozumění v posledních jasných okamžicích života nepochybně z jeho náhlého náboženského zánícení; však taky o tom se mnou začal mluvit, protože jsem mu řekl, že se zabývám původem křesťanství. Ale teď už taky vím, že ten pocit byl prvním příznakem mozkového výronu.

Maria přišla sklidit a říct mi, že otec, jak se zdá, okamžitě usnul. Šel jsem tedy naprosto uklidněn spát taky. Venku foukal a vyl vítr. Slyšel jsem ho ze své teplé postele jako ukolébavku, která se ode mne víc a víc vzdalovala, protože jsem se propadal do spánku.

Nevím, jak dlouho jsem spal. Probudila mě Maria. Zřejmě pro mne přišla několikrát do mého pokoje a pak zase odběhla. Nejdřív jsem měl v hlubokém spánku pocit rozruchu, potom jsem zahlédl stařenu, jak poskakuje pokojem, a nakonec jsem pochopil. Chtěla mě vzbudit, ale když jsem se konečně probal, nebyla už u mne. Vítr mi zpíval svou ukolébavku dál a já, mám-li mluvit pravdu, jsem šel do otcova pokoje pln roztrpčení, že jsem byl tak vytržen ze spánku. Vzpomněl jsem si znovu, že pro Mariu byl otec neustále v nebezpečí. Jestli tentokrát doopravdy neonemocněl, běda jí!

Otcův pokoj, ne zvlášť velký, byl poněkud přeplněn nábytkem. Po matčině smrti se přestěhoval, aby snáz zapomněl, a vzal si do své nové a menší místnosti všechn dřívější nábytek. Pokoj, slabě osvětlený plamínkem plynové lampy postavené na nizoučkém nočním stolku, se stápel v šeru. Maria podpírala otce; ležel naznak, ale s trupem napůl vysunutým z postele. Jeho tvář zalitá potem byla celá rudá od blízkého světla. Hlava spočívala na prsou věrné Marii. Ryčel bolestí a ústa měl do té míry bez citu, že mu z nich tekly přes bradu sliny. Zíral nehnutě na protější zed', a když jsem vešel, ani se neotočil.

Maria mi pověděla, že ho slyšela naříkat, a přiběhla právě včas, aby ho zachytila, když padal z postele. Zprvu, jak mě ujišťovala, byl mnohem nepokojnější, teď jí už připadal poměrně klidný, ale samotného by se ho nechat neodvážila. Chtěla se možná omluvit, že mě zavolala, ale já už pochopil, že udělala dobře, když mě vzbudila. Plakala, když mi to říkala; já zatím neplakal, a dokonce jsem ji napomenul, aby byla zticha a nezvyšovala ještě svými nářky hrůzu té chvíle. Nepochopil jsem ještě všechno. Chuděra se snažila, seč byla, utišit své vzlyky.

Přiblížil jsem se k otcovu uchu a křikl jsem:

„Proč si naříkáš, tati? Není ti dobře?“

Myslím, že slyšel, protože jeho sténání zesláblo a jeho pohled se odtrhl od protější stěny, jako by se snažil na mne podívat; ale

na mne ho stočit nedokázal. Křikl jsem mu do ucha touž otázku několikrát a pokaždé se stejným výsledkem. Moje zmužilost rychle vyprchala. Otec měl v té chvíli blíž k smrti než ke mně, protože můj křik už k němu nedoléhal. Zmocnilo se mne nesmírné zděšení a vzpomněl jsem si především na to, o čem jsme mluvili večer. Pár hodin potom se otec vypravil podívat, kdo z nás má pravdu. Zvláštní! Můj žal byl provázen výčitkami. Zabořil jsem se hlavou do otcova polštáře a zoufale jsem se rozplakal pláčem plným vzlyků, které jsem měl před chvilkou za zlé Marii.

Ted' byla zase řada na ní, aby mě tišila, ale dělala to zvláštním způsobem. Domlouvala mi, abych se uklidnil, přitom ale mluvila o otci, který přece ještě sténal s očima až příliš otevřenýma, jako by už byl mrtev.

„Chudáček,“ říkala. „Takhle umřít, s takovými krásnými hustými vlasy.“

A hladila ho. Měla pravdu. Otcovu hlavu věncila hustá hříva bílých kudrn, zatímco já už měl ve své třicítce vlasy značně prořídlé.

Nevzpomněl jsem si, že na světě existují lékaři a že někdy mohou člověka dokonce zachránit. Já už na té tváři znetvořené bolestí viděl smrt a vzdal jsem se naděje. O doktorovi promluvila první Maria a hned běžela vzbudit podomka, aby ho poslala do města.

Držel jsem tedy otci hlavu sám, ale těch deset minut mi připadalo věčností. Vzpomínám si, jak jsem se do svých rukou, co se dotýkaly toho zmučeného těla, snažil vložit veškerou něhu, která mi zalila srdce. Slova slyšet nemohl. Jak jsem mu tedy měl dát najevo, jak velice ho mám rád?

Když přišel podomek, šel jsem do svého pokoje napsat lístek, ale jen s obtížemi jsem dal dohromady těch pár slov, ze kterých si měl doktor udělat představu, oč jde, aby s sebou mohl hned vzít i léky. Pořád jsem před sebou viděl otcovu jistotu a hrozivě blízkou smrt a v duchu jsem si říkal:

„Co si já teď na tomhle světě počnu?“

Potom následovaly dlouhé hodiny čekání. Pamatuju se na ně dost přesně. Asi po hodině už nebylo třeba otce podpírat; ležel v bezvědomí pokojně na posteli. Jeho sténání ustalo, ale jeho necitlivost byla naprostá. Dýchal chvatně a já ten jeho dech bezděky napodoboval. Dlouho jsem ovšem takovým tempem dýchat nemohl a poprával jsem si přestávky s nadějí, že tím přiměřu k odpočinku i nemocného. Ale on chvátal neúnavně vpřed. Pokusil jsem se vpravit do něho lžící čaje, ale marně. Jakmile šlo o to, bránit se našemu zákroku, jeho bezvědomí ustupovalo. Rozhodně zaťal zuby. Ta jeho tvrdohlavost ho provázela i v bezvědomí. K svítání bylo ještě daleko, když se rytmus jeho dechu změnil. Probíhal v periodách, které začínaly několika pomalými vdechy a výdechy, jako kdyby oddechoval někdo zdravý, ale po nich následovaly další chvatné a ty končily dlouhou děsivou pauzou, která připadala Marii i mně jako předzvěst smrti. Jenomže perioda začala vždy znovu skoro stejně, hudební perioda plná nekonečného smutku ve své bezbarvosti. Ten dech, ne vždy vyrovnaný, ale vždy hlučný, jako by se stal součástí pokoje. Od té chvíle tam zněl ještě dlouho a dlouho.

Ležel jsem několik hodin na pohovce, zatímco Maria seděla u jeho postele. Na té pohovce jsem prolil své nejhoroucnější slzy. Pláč zastírá vlastní viny a dovoluje obviňovat bez námitek osud. Plakal jsem, protože jsem ztrácel otce, pro kterého jsem vždycky žil. Co na tom, že jsem s ním býval tak málo. Cožpak jsem neusiloval stát se lepším proto, abych udělal radost jemu? Pravda, prahl jsem po úspěchu taky proto, abych se jím mohl před ním pochlubit, protože o mně vždycky pochyboval, ale zároveň proto, abych ho potěšil. A on teď už nemůže na mne čekat a odchází přesvědčen o mé nevyléčitelné slabosti. Trpkost mých slz byla nesmírná.

V okamžiku, kdy píšu, nebo spíš ryju tyto bolestné vzpomínky do papíru, si uvědomuju, že obraz, který mě pronásledoval jako můra, když jsem se poprvé pokoušel nahlédnout do své minulosti, ta lokomotiva táhnoucí do kopce dlouhou řadu vagonů se mi vyba-

vila poprvé, když jsem z té pohovky poslouchal, jak oddechuje otec. Zrovna tak to dělají lokomotivy, když táhnou příliš velké náklady: supění, které vyrázejí, je nejdřív pravidelné, pak se zrychluje a končí pauzou, taky takovou hrozivou pauzou, protože když to člověk slyší, málem že má strach, že tu lokomotivu uvidí, jak se řítí i s nákladem dolů. Vida! Ten můj první pokus o vzpomínání mě dovedl znovu až k této noci, až k nejdůležitějším chvílím mého života.

Doktor Coprosich dorazil do vily ještě před rozbřeskem doprovázen ošetřovatelem, který nesl skříňku s léky. Musel jít pěšky, protože byla tak prudká vichřice, že nesehnal povoz!

Privítal jsem ho s pláčem a on byl ke mně velice laskavý, a dokonce mě povzbuzoval, abych doufal. A přesto musím říct hned teď, že jen málo lidí na světě vzbudilo ve mně od tohoto našeho setkání tak silnou antipatii jako právě doktor Coprosich. Žije dodnes sešlý věkem a zahrnován úctou celého města. Když ho zahlédnu, jak si to šlape zesláblý a nejistý ulicemi za trochou činnosti a vzduchu, ožívá ve mně ten odpor ještě dnes.

Tenkrát mu mohlo být něco přes čtyřicet. Věnoval se hodně soudnímu lékařství, a třebaš byl všeobecně znám jako italský vlastenec, svěřovaly mu císařsko-královské úřady ty nejvýznamnější expertizy. Byl to hubený nervózní chlapík s bezvýznamnou tváří zdůrazněnou pleší, která vzbuzovala klamný dojem, že má neobyčejně vysoké čelo. Důležitosti mu dodával ještě další jeho nedostatek: když si sundal brýle (a to dělal, kdykoli chtěl uvažovat), dívaly se jeho osleplé oči stranou nebo přes toho, s kým mluvil, a měly zvláštní hrozivý nebo možná ironický výraz bezbarvých očí sochy. V té chvíli byly nepříjemné. Jakmile však chtěl něco říct, třeba jen jediné slovo, nasadil si brýle zase zpátky a jeho oči byly najednou zase očima kteréhokoli řádného měšťáka, který bedlivě zkoumá to, o čem mluví.

Sedl si v předsíni a chvíli odpočíval. Řekl mi, abych mu přesně vyličil, co se stalo od prvního poplachu až do jeho příchodu. Sundal

si brýle a zíral svýma zvláštníma očima na zed' za mnou. Snažil jsem se být přesný, což nebylo nic lehkého, když člověk uváží, v jakém jsem byl stavu. Vzpomněl jsem si taky, že doktor Coprosich nesnáší, aby lidé, kteří se v medicíně nevyznají, užívali lékařských termínů a tvářili se, jako by věci rozuměli. A tak když jsem začal mluvit o tom, co mi připadalo jako „cerebrální dech“, nasadil si brýle a řekl mi:

„Pomalů s těmi definicemi. Uvidíme za chvíli, oč jde.“

Pověděl jsem mu taky o tom, jak se otec zvláštně choval, jak na mne úzkostlivě čekal a jak pak spěchal do postele. O otcových zvláštních řečech jsem se nezmínil; možná že jsem se bál, že bych byl nucen povědět i něco o tom, co jsem tenkrát otci odpověděl. Jen jsem řekl, že se nedokázal dost přesně vyjádřit a že zřejmě usilovně myslel na něco, co se dělo v jeho hlavě a co nedokázal vyslovit. Doktor, už zase s brýlemi na nose, vítězoslavně vykřikl:

„Já vím, co se dělo v jeho hlavě!“

Věděl jsem to taky, ale neřekl jsem to, abych doktora Coprosicha nerozzlobil: byla to mrtvice. Šli jsme k lůžku nemocného. Obracel to ubohé necitelné tělo s pomocí ošetřovatele sem a tam dobu, která mi připadala strašlivě dlouhá. Proklepával ho, vyšetřoval ho, pokoušel se přimět pacienta, aby mu v tom byl nápomocen sám, ale marně.

„Tak dost,“ řekl v jistém okamžiku. Přistoupil ke mně s brýlemi v ruce, oči upřeny k podlaze, a s povzdechem mi řekl:

„Musíte být statečný! Je to velice vážné!“

Šli jsme do mého pokoje, kde si umyl i obličej. Byl proto bez brýlí, a když zvedl tvář, vypadala jeho mokrá hlava jako podivná hlavička nějakého neuměle vyrobeného amuletu. Vzpomněl si, že jsme u něho byli před několika měsíci, a vyslovil podivení, proč jsme k němu nepřišli znovu. Myslel si už dokonce, že jsme k němu přestali chodit kvůli jinému doktorovi; prohlásil přece tenkrát docela jasně, že otec potřebuje léčení. Když mi to vytýkal, tak jak byl bez těch brýlí, byl strašný. Zvýšil hlas a dožadoval se vysvětlení. Jeho oči je hledaly kolem dokola.

Měl jistě pravdu a já ty výčitky zasluhoval. Musím zde připomenout, že to, co tehdy doktor Coprosich říkal, určitě nebylo příčinou, proč ho nemám v lásce. Začal jsem se omlouvat a vyprávěl jsem mu o otcově odporu k lékařům a lékům; plakal jsem při řeči a doktor se mě s velkomyslnou laskavostí snažil uklidnit tím, že mi řekl, že i kdybychom se na něho obrátili dřív, mohl by katastrofu, které jsme právě byli svědky, svým věděním nanejvýš oddálit, ale ne jí zabránit.

Když se ale pak vyptával dál na všechno, co nemoci předcházelo, objevil další důvody k výčítkám. Chtěl vědět, jestli si otec v posledních měsících stěžoval na zdraví, na chuť k jídlu a na spaní. Nedovedl jsem mu říct nic přesného, dokonce ani to, jestli otec jedl hodně, nebo málo, ač jsme sedali u stolu denně spolu. Moje vina byla zřejmá tak, že mě to zdrtilo, ale doktor na svých dotazech naprosto netrval. Dověděl se ode mne, že Maria pokládala otce pořád za smrtelně nemocného a že jsem se jí kvůli tomu smál.

S pohledem upřeným vzhůru si čistil uši.

„Za pár hodin přijde zase k vědomí, aspoň zčásti,“ řekl.

„Tak je tedy naděje?“ vykřikl jsem.

„Ani nejmenší,“ odpověděl suše. „Ale pijavky v takových případech nikdy nezklamou. Určitě zas přijde trochu k sobě, i když možná pomatený.“

Pokrčil rameny a zavěsil ručník na místo. To pokrčení ramen znamenalo vlastně pohrdání tím, co sám dělal, a to mi dodalo odvahu promluvit. Děsilo mě pomýšlení, že by se otec mohl ze své strnulosti probrat, jen aby viděl, jak umírá, ale nebýt toho pokrčení, nebyl bych se odvážil to vyslovit.

„Pane doktore,“ žadonil jsem, „nezdá se vám, že je to hřích, přivádět ho k sobě?“

Dal jsem se do pláče. Touhu rozplakat se jsem měl ve svých roztrěsených nervech pořád, ale teď jsem se jí poddal bez odporu, aby bylo vidět mé slzy a aby mi doktor odpustil, co si dovoluju soudit o jeho práci.

S velkou laskavostí mi řekl:

„No tak, uklidněte se. Nemocný nikdy nenabude tak jasného vědomí, aby mohl pochopit svůj stav. Není doktor. Stačí, když se mu neřekne, že umírá, a nepozná to. Spíš by se mohlo stát něco horšího, totiž že zešílí. Ale přinesl jsem s sebou svěřací kazajku a zůstane tu ošetřovatel.“

Ještě vyděšenější jsem ho prosil, aby mu ty pijavky nenasazoval. A tu mi s naprostým klidem pověděl, že ošetřovatel mu je už docela určitě nasadil, protože mu to nařídil, ještě než jsme vyšli z otcova pokoje. To mě rozlítilo. Může být něco ničemnějšího než přivádět k sobě nemocného, když není ani ta nejmenší naděje na jeho záchranu a když se tím jedinečně vystavuje zoufalství nebo nebezpečí, že bude muset nosit – a s jakým utrpením – svěřací kazajku? Se vši prudkostí, ale přitom pořád s tím pláčem, který si vynucoval shovívavost, jsem prohlásil, že nenechat umřít v pokoji člověka, který je s konečnou platností odsouzen k smrti, je podle mého neslýchaná ukrutnost.

Nenávidím toho člověka proto, že se tenkrát do mne pustil. To je to, co jsem mu nikdy nedokázal zapomenout. Rozčílil se tak, že si zapomněl nasadit brýle, a přesto našel naprosto přesně bod, kde se nacházela má hlava, a upřel na ni své strašlivé oči. Řekl mi drsně, že se mu zdá, že chci přetrhout i tu tenkou nitku naděje, která tu ještě je. Doslova tak!

Hrozila srážka. Se slzami a křikem jsem namítl, že před několika okamžiky sám jakoukoli naději na záchranu nemocného vyloučil. Náš dům a jeho obyvatelé nebudou sloužit za pokusné králiky, na to je místo jinde!

Odpověděl s velkou přísností a klidem, který jí dodával málem hrozivý přízvuk:

„Vysvětlil jsem vám, jak to vypadalo v té chvíli ze stanoviska vědy. Ale kdo může říct, co se může stát za hodinu nebo do zítřka? Tím, že udržuju vašeho otce při životě, nechali jsem otevřené dveře pro všechny možnosti.“

A pak si nasadil brýle a s výrazem puntičkářského úředníka připojil ještě několik nekonečných vysvětlení o tom, jak důležitý může být zásah lékaře pro hospodářské osudy rodiny. Půlhodinka života navíc může rozhodnout o osudech celého jmění.

Plakal jsem v té chvíli taky proto, že mi bylo líto sebe samého, že musím v takové chvíli poslouchat takové věci! Byl jsem vyčerpaný a přestal jsem se přít. Pijavky byly už stejně nasazeny! Lékař u lůžka nemocného je velmoc, a tak jsem byl vůči doktoru Coprosichovi plný ohledů. A zřejmě právě z těchto ohledů jsem se mu neodvážil navrhnout konzultaci s dalším doktorem, což jsem si pak vyčítal dlouhá léta. Ted' už je ta výčitka mrtvá a s ní i všechny ostatní moje city, o kterých zde mluvím stejně chladně, jako kdybych mluvil o událostech týkajících se někoho cizího. Jediný pozůstatek, který mám z těch dnů v srdci, je antipatie k tomu doktorovi, ta ale žije zatvrzele dodnes.

Později jsme zašli ještě jednou k otcovu lůžku. Zastihli jsme ho, jak spí natažen na pravém boku. Na spánky mu dali šátek, aby přikryli rány po pijavkách. Doktor chtěl okamžitě zkusit, jestli jeho bezvědomí ustoupilo, a křikl mu do ucha. Nemocný nereagoval.

„Tak je to lepší,“ řekl jsem s velikou odvahou, ale pořád v slzách.

„Ale očekávaný účinek se určitě dostaví!“ odpověděl doktor. „Nevidíte, jak se už upravil dech?“

A opravdu, jeho dech, i když chvatný a unavený, už neprobíhal v těch periodách, které mě tak děsily.

Ošetřovatel řekl něco doktorovi a ten přikývl. Šlo o to, zkusit nemocnému svěrací kazajku. Vytáhli ten přístroj z kufru a pak otce nadzvedli a přinutili ho zůstat sedět na posteli. V tom okamžiku otevřel nemocný oči; byly zastřené, ještě uzavřené pro světlo. Já se znovu rozvzlykal, protože jsem měl strach, že náhle prohlédnou a uvidí všechno. Jenže když se hlava nemocného vrátila na polštář, jeho oči se zase zavřely jako oči některých panenek.

Doktor triumfoval:

„Ted' je to už docela něco jiného!“ zamumlal.

Ba, bylo to docela něco jiného! Ale pro mne jediné vážná hrozba. Vroucně jsem políbil otce na čelo a v duchu jsem mu přál:

„Ach spi! Spi, dokud neusneš navěky!“

Tak jsem tedy přál svému otci smrt, ale doktor to neuhodl, protože mi dobromyslně řekl:

„A ted' jste i vy rád, když ho vidíte přicházet k sobě!“

Když doktor odcházel, začínalo právě svítat. Kalně, váhavě. Náporu větru pořád ještě neustaly, ale mně už nepřipadaly tak prudké, třebaže stále zvedaly zledovatělý sníh. Doprovodil jsem doktora přes zahradu. Přeháněl jsem projevy zdvořilosti, aby nepozoroval můj odpor. Ve tváři se mi zrcadlila jen vážnost a úcta. Teprve když jsem ho viděl, jak se vzdaluje po cestičce vedoucí k východu, dovolil jsem si zhnusené ušklíbnutí, abych si ulevil po tom přemáhání. Potácel se malý, černý uprostřed sněhu a při každém náporu větru se zastavoval, aby se mu snáz ubránil. Ale to ušklíbnutí mi nestačilo, potřeboval jsem se po všem tom přemáhání vybit silněji. Několik minut jsem chodil prostovlasý v tom chladnu sem a tam po cestičce a zlostně dupal do vysokého sněhu. Nevím ovšem, proti komu byla ta dětinská zlost namířena, jestli proti doktorovi, nebo spíš proti mně samému. Především proti mně samému, proti mně, protože jsem chtěl, aby otec umřel, a přitom jsem se to neodvážil vyslovit. Tím mlčením se toto moje přání, které mi vnukla nejčistší synovská láska, změnilo v opravdový a děsivě tíživý zločin.

Nemocný neustále spal. Řekl jediné pár slov, kterým jsem nerozuměl, a to naprosto klidným konverzačním tónem, o to zvláštějším, že na chvíli přerušil jeho dech, pořád ještě neobyčejně rychlý a daleký jakéhokoli klidu. Probíral se snad k vědomí a k zoufalství?

Maria seděla už zase u lůžka společně s ošetřovatelem. Ten ve mně vzbuzoval důvěru, nelíbila se mi na něm jen jeho přehnaná svědomitost. Postavil se proti Marii, když chtěla pacientovi dát lžici vývaru, protože to pokládala za dobrý lék. Jenže doktor se o žádném

vývaru nezmínil a ošetřovatel trval na tom, aby se s rozhodnutím o tak vážné věci počkalo, až zase přijde. Mluvil rozhodněji, než celá věc zasluhovala. Chudák Maria už dál nenaléhala a já taky ne. Jenom jsem se podruhé zhnuseně ušklíbl.

Přiměli mě, abych si lehl, protože prý budu muset celou noc opatrovat s ošetřovatelem nemocného. Stačí, když u něho jsou dva, třetí si může odpočinout na pohovce. Lehl jsem si tedy a okamžitě jsem usnul spánkem provázeným úplnou, příjemnou ztrátou vědomí, kterou nepřerušil – to vím s určitostí – ani záblesk snu.

Zato dnešní noci se mi po tom včerejšku, který jsem strávil značným dílem shledáváním těchto svých vzpomínek, zdál neobyčejně živý sen, v němž jsem se ohromným skokem přenesl přes čas zpátky do oněch dnů. Zdálo se mi, že jsem s doktorem v téže místnosti, kde jsme se tenkrát domlouvali o těch pijavicích a svěrací kazajce, v místnosti, která dnes vypadá docela jinak, protože v ní teď máme s ženou ložnici. Poučoval jsem doktora, jak má léčit a uzdravovat mého otce, zatímco on (ne starý a sešlý jako teď, ale statný a nervózní jako tenkrát) s brýlemi v ruce a dezorientovanými očima zlostně řval, že to všechno nestojí za to. Říkal doslova:

„Pijavky se mu nesmějí nasadit, přivolaly by ho k životu a k bolesti!“

Já ale bušil pěstí do jakési lékařské knihy a křičel:

„Pijavky! Chci pijavky! A taky svěrací kazajku!“

Můj sen začal být zřejmě hlučný, protože ho má žena přerušila tím, že mě vzbudila. Daleké stíny! Aby vás člověk rozpoznal, potřebuje zřejmě pomoc čochek, a právě to vás staví na hlavu.

Ten můj pokojný spánek je poslední, nač se z onoho dne pamatuju. Pak následovalo několik dlouhých dnů, kdy se jedna hodina podobala druhé. Zlepšilo se počasí; říkalo se, že se zlepšil taky stav mého otce. Pohyboval se volně pokojem a začal svůj hon od postele k lenošce za trochou vzduchu. Chvillemi se taky díval zavřenými okny do zahrady pokryté sněhem, který na slunci oslepoval. Kdykoli

jsem do toho pokoje vešel, byl jsem připraven popírat a zastírat to vědomí, na jehož návrat Coprosich tak čekal. Ale i když otec dával den ze dne najevo, že slyší a rozumí líp, tohle vědomí bylo pořád daleko.

Musím se bohužel přiznat, že jsem měl u otcova smrtelného lože srdce plné záští, které se podivným způsobem mísilo s mou bolestí a tím ji falšovalo. Toto záští platilo především Coprosichovi a bylo tím větší, že jsem se je mermocí snažil zatajit. Kromě toho jsem měl taky zlost sám na sebe, že jsem se nedokázal pustit do doktora znovu a říct mu jasně, že na tu jeho vědu kašlu a že otci přeju smrt, jen abych ho ušetřil bolesti.

Nakonec jsem měl zlost i na nemocného. Kdo to zakusil a prožil celé dny a týdny po boku nepokojného pacienta, aniž byl schopen zastávat úlohu ošetřovatele, a tak jen musel trpně přihlížet všemu, co dělají ostatní, ten mě pochopí. Kromě toho bych si byl potřeboval pořádně odpočinout, abych si udělal jasno a taky abych trochu usměrnil a snad i utišil ten svůj žal nad otcem i nad sebou samým. Místo toho jsem s ním musel co chvíli zápolit, jednou abych ho přinutil spolknout lék, podruhé abych mu zabránil vyjít z pokoje. A boj vyvolává vždy zášť.

Jednou večer mě Carlo, ošetřovatel, zavolał, aby mě upozornil na další otcův pokrok. Přiběhl jsem se srdcem v hrdle při pomyšlení, že by si stařec mohl uvědomit svou nemoc a mít mi ji za zlé.

Otec stál uprostřed pokoje v noční košili, na hlavě noční čepec z červeného hedvábí. I když ho to stálo pořád ještě nesmírnou námahu, pronesl občas jedno nebo dvě rozumná slovíčka. Když jsem vešel, řekl Carlovi:

„Otevři!“

Chtěl, aby se otevřelo okno. Carlo odpověděl, že nemůže, protože je příliš zima. A otec na chvíli na svou žádost zapomněl. Šel se posadit do lenošky u okna a natáhl se v ní, aby si ulevil. Jakmile mě uviděl, usmál se a zeptal se mne:

„Spal jsi?“

Má odpověď k němu zřejmě nedolehla. To nebylo to vědomí, kterého jsem se tak obával. Když člověk umírá, má docela jiné starosti než myslet na smrt. Celý jeho organismus se oddával dýchání. A tak místo aby mě poslouchal, křikl znovu na Carla:

„Otevři!“

Neměl klid. Zvedl se z lenošky a postavil se. Potom si s velikou námahou a pomocí ošetřovatele lehl na postel; nejdřív se natáhl na okamžik na levý bok, potom zas rychle na pravý a na tom dokázal několik minut vydržet. Za chvíli však chtěl, aby mu ošetřovatel znovu pomohl na nohy, a nakonec se vrátil do lenošky, kde zůstal trochu déle.

Onoho dne se cestou do postele k lenošce zastavil před zrcadlem, podíval se v něm na sebe a zamumlal:

„Vypadám jako Mexikán!“

Tenkrát se také pokusil kouřit, nejspíš proto, aby se vytrhl z hrůzné jednotvárnosti toho cestování od postele k lenošce. Ale stačil udělat jen jediný tah a už musel celý udýchaný kouř z úst vyfouknout.

Carlo mě zavolal, abych byl při tom, protože se nemocný na chvíli probral k jasnému vědomí.

„Tak já jsem vážně nemocný?“ zeptal se s úzkostí. Ale ta úzkost se už nikdy nevrátila. Naopak, brzy nato měl záchvat blouznění. Vstal z postele a domníval se, že se probudil ze spánku po noci v kterémsi vídeňském hotelu. Zřejmě se mu zdálo o Vídni proto, že toužil po troše svěžesti pro svá vyprahlá ústa a že si vzpomněl na dobrou ledovou vodu, co se tam pije. Začal totiž okamžitě mluvit o dobré vodě, která ho čeká u nejbližší studny.

Byl to neklidný pacient, ale jinak mírný. Já však měl z něho hrůzu, protože jsem se pořád strachoval, že se naježí, jakmile pochopí, jak na tom je, a tak ani ta jeho mírnost nedokázala zmenšit mou velikou námahu, třebaže přijímal poslušně, cokoli jsme mu navrhli, poněvadž ode všeho očekával, že ho to zproští jeho trápení. Když se ošet-

řovatel nabídl, že mu přinese sklenici mléka, přijal to s opravdovou radostí. Jakmile si však trochu usrkl, žádal se stejnou netrpělivostí, s jakou na ně čekal, abychom mléko zase odnesli, a protože jsme mu okamžitě nevyhověli, upustil sklenici na zem.

Doktor nedal nikdy najevo, že by byl stavem nemocného zklaman. Den co den konstatoval zlepšení, a přitom vždy předvídal brzkou katastrofu. Jednoho dne přijel kočárem a měl velice naspěch. Nakázal mi, abych nemocného přiměl zůstat co možno nejdéle ležet, protože pro krevní oběh je vodorovná poloha nejlepší. Řekl to taky přímo otci, který to vyslechl a s neobyčejně chápavým výrazem přislíbil, ale přitom stál dál uprostřed pokoje a hned nato se zase vrátil ke své roztržitosti nebo lépe chmurám, jak jsem tomu říkal já.

V noci nato jsem pocítil naposledy hrůzu z toho, že se v něm probouzí vědomí, kterého jsem se tolik bál. Posadil se do lenošky u okna a díval se skly do jasné noci na nebe poseté hvězdami. Jeho dech byl pořád těžký, ale jak se tak zahloubaně díval vzhůru, ani se nezdálo, že by ho to soužilo. Jeho hlava – možná že to bylo tím dechem – jako by souhlasně přikyvovala.

S úděsem jsem si řekl:

„A teď se zabývá věcmi, kterým se dosud vždy vyhýbal.“

Pokoušel jsem se zjistit přesně, kam se to na nebi tak upřeně dívá. Hleděl, od pasu nahoru vzpřímen, s úsilím člověka, který vyhlíží otvorem umístěným příliš vysoko. Zdálo se mi, že se dívá na Kuřátka. Tak dlouho do takové dálky se možná nedíval, co byl živ. Znenadání se otočil ke mně, pořád tak vzpřímený, a s přísným, nabádavým výrazem mi řekl:

„Podívej se! Podívej se!“

A okamžitě se zase zadíval na nebe. Potom se znovu otočil ke mně:

„Viděls? Viděls?“

Pokusil se vrátit zase k hvězdám, ale už nemohl; vyčerpaně se svezl na opěradlo lenošky, a když jsem se zeptal, co mi to chtěl

ukázat, neslyšel mě ani si nepamatoval, že něco viděl a že chtěl, abych se na to podíval. Slovo, které tak dlouho hledal, aby mi je mohl odevzdat, mu uniklo navždycky.

Ta noc byla dlouhá, ale abych řekl pravdu, ne zvlášť namáhavá pro mne a pro ošetřovatele. Nechali jsme nemocného, ať si dělá, co chce, a on chodil v tom svém zvláštním oblečení po pokoji, aniž měl nejmenší tušení, že čeká na smrt. Jednou se pokusil vyjít na chodbu, ale tam byla příliš velká zima, a tak jsem mu v tom zabránil a otec mě okamžitě poslechl. Zato podruhé, když mu ošetřovatel chtěl zabránit vstát z postele, protože slyšel, co doktor nakazoval, se otec vzbouřil. Probral se ze své strnulosti, s pláčem a klením vstal a já dosáhl toho, že mu byla ponechána volnost pohybovat se, jak chce. Okamžitě se uklidnil a vrátil se ke svému mlčelivému životu a ke svému marnému honu za trochou úlevy.

Když přišel doktor znovu, nechal se prohlédnout, ba dokonce se snažil dýchat hlouběji, jak byl požádán. Potom se otočil ke mně: „Co říká?“

Na chvíli na mne zapomněl, ale pak se zase ke mně rychle vrátil: „Kdy budu moct ven?“

Doktor povzbuzen tou mírností mě pobídl, abych mu řekl, že se musí nutit zůstat co nejdéle v posteli. Otec totiž vnímal jen hlasy, na které byl víc zvyklý, můj, Mariin a ošetřovatelův. Nevěřil jsem, že by takové domlouvání mohlo mít výsledek, ale udělal jsem to, a dokonce jsem svému hlasu dal výhružný přízvuk.

„Ano, ano,“ slíbil otec a v témž okamžiku se zvedl a šel k lenošce.

Doktor se na něho díval a rezignovaně zamumlal:

„Změna polohy mu zřejmě trochu ulevuje.“

Brzy nato jsem byl v posteli, ale oči jsem nezamhouřil. Díval jsem se do budoucnosti a pátral jsem, pro co a pro koho bych mohl nadále pokračovat ve svém úsilí se zlepšit. Dlouho jsem plakal, ale spíš nad sebou než nad tím nešťastníkem, co pobíhal bez klidu svým pokojem.

Když jsem vstal, šla si Maria lehnout a já zůstal s ošetřovatelem u otce. Byl jsem sklíčený a unavený: otec byl neklidný jako dosud nikdy.

A tu došlo ke strašné scéně, na niž nikdy nezapomenu a jejíž stín dopadl tak daleko, že zkalil všechnu mou odvalu, všechnu mou radost. Roky a roky musely obrušovat všecek můj cit, abych na tu bolest zapomněl.

Ošetřovatel mi řekl:

„Kdyby se nám tak podařilo udržet ho v posteli. Doktor na to klade takový důraz!“

Ležel jsem až do té chvíle natažen na pohovce. Vstal jsem a šel jsem k posteli, kde ležel nemocný, který v té chvíli dýchal tíž než kdy dřív. Byl jsem rozhodnut: přinutím otce zůstat v posteli aspoň půl hodiny, aby si odpočal, jak to chtěl doktor. Copak to není moje povinnost?

Pojednou se otec pokusil převalit ke kraji postele, aby unikl mému tlaku a vstal. Zabránil jsem mu v tom: opřel jsem se mu rukou pevně o rameno a zároveň jsem mu silným, rozkazovačným hlasem poručil, aby se nehýbal. Na chvíli vyděšený poslechl. Potom vykřikl:

„Umírám!“

A vztyčil se. Tentokrát jsem se poděsil zase já jeho výkřiku a uvolnil jsem stisk. Tak se stalo, že se mu podařilo posadit se na okraj postele přímo proti mně. A tu myslím jeho zlost ještě vzrostla, protože jsem mu – i když jen na okamžik – bránil v pohybu, a určitě si myslel, že mu беру i vzduch, kterého měl tak zapotřebí, tak jako jsem mu bral světlo, když jsem před ním sedícím stál. S krajním úsilím se mu podařilo vztyčit, zvedl ruku, co mohl nejvýš, jako by věděl, že do ní může vložit jediné sílu její váhy, a pak ji nechal dopadnout na moji tvář. Nato se sesul na postel a z postele na podlahu. Byl mrtev!

Nevěděl jsem, že je mrtev, ale sevřelo se mi srdce bolestí nad tím trestem, který mi umírající uštědřil. S Carlovou pomocí jsem

ho zvedl a uložil na postel. Docela jako potrestané děcko jsem mu s pláčem křičel do ucha:

„To není moje vina. To chtěl ten zatracený doktor, abys ležel!“ Byla to lež. Potom, zas jako děcko, jsem mu ještě slíbil, že už to víckrát neudělám.

„Nechám tě chodit, jak budeš chtít.“

Ošetřovatel řekl:

„Je mrtev.“

Museli mě z toho pokoje odvést násilím. Byl mrtev a já mu nemohl dokázat svoji nevinu!

Jakmile jsem byl sám, pokusil jsem se vzpamatovat. Uvažoval jsem: otec nebyl celý ten čas při smyslech, a proto bylo vyloučeno, aby mě mohl z vlastního rozhodnutí potrestat a rozpráhnout se tak přesně, že mě udeřil přes tvář.

Kde jen bych mohl dojít jistoty, že je mé uvažování správné? Napadlo mě dokonce obrátit se na Coprosicha. Ten by mi jako doktor mohl ještě povědět něco o tom, do jaké míry se může umírající rozhodovat a jednat. Mohl jsem taky být obětí pokusu, kterým si otec chtěl usnadnit dýchání! Ale s doktorem Coprosichem jsem nepromluvil. Jít a prozradit mu, jak se se mnou otec rozloučil, jemu, který mě už předtím obvinil, že nemám pro otce dost lásky! To bylo nemožné!

Další ranou pro mne bylo, když jsem pak slyšel, jak Carlo, ošetřovatel, večer v kuchyni vypravuje Marii:

„Starý napřáhl ruku, co mohl nejvýš, a pak posledními silami uhodil mladého.“

Věděl to, a tak se určitě o tom dozví i Coprosich!

Když jsem se vrátil do pokoje k mrtvému, zjistil jsem, že ho už oblékli. Ošetřovatel mu zřejmě přičísl i tu jeho krásnou bílou hřívu. Tělo, už ztuhlé smrtí, leželo nádherné a hrozivé. Jeho velké, mocné, hezky utvářené ruce byly tak zsinalé, ale ležely tak přirozeně, že to vypadalo, jako by byly připraveny uchopit a trestat. Nechtěl, nedokázal jsem se na něho podívat ještě jednou.

O pohřbu se mi podařilo vyvolat si v paměti otce slabého a dob-
rého, jak jsem ho znával vždy, od svého dětství, a přesvědčil jsem
sám sebe, že tomu políčku, který mi uštědřil umírající, nechtěl.
Byl jsem znovu hodný, nesmírně hodný, a vzpomínka na otce šla
neustále se mnou a byla neustále sladší. Bylo to jako kouzelný sen:
od této chvíle jsme byli v dokonalé shodě, protože já se stal tím
slabším a on tím silnějším.

Vrátil jsem se k víře svého dětství a dlouhou dobu jsem u ní se-
trval. Představoval jsem si, že mě otec slyší a že mu můžu povědět,
že to nebyla moje vina, ale vina toho doktora. Na lži nezáleželo,
protože teď už všemu rozuměl a já zrovna tak. A moje rozhovory
s otcem nějaký čas pokračovaly, sladké a tajné jako nedovolená
láska, protože navenek jsem se dál náboženským praktikám smál,
zatímco ve skutečnosti – a z toho se zde chci vyznat – jsem se za
otcovu duši dennodenně modlil horlivě k neznámému. Právě nábo-
ženství, to člověk nemusí vyznávat hlasitě, aby mu poskytlo útěchu,
bez které se někdy – tak málokdy – nemůže obejít.

Historie mého manželství

V hlavě mladíka z měšťanské rodiny je pojem života spjat s pojmem kariéry a kariérou pro něho je v prvních letech mládí kariéra Napoleona I. I když hned nesní o tom, že by se stal císařem: Napoleonovi se člověk může podobat, třebaže uvízl hodně, ale hodně níž. O nejintenzivnějším životě hovoří ve zkratce ten nejrudimentálnější zvuk, šum mořské vlny, která se od svého vzniku každým okamžikem mění tak dlouho, dokud nezajde. A tak jsem se tedy domníval, že i já se vzepnu a rozplynu jako Napoleon a ta vlna.

Jenže můj život dokázal ze sebe vyloudit jen jeden jediný tón bez jakékoli proměnlivosti, dostatečně vysoký, takže mi ho leckdo závidí, ale strašlivě nudný. Přátelé mě měli po celý život ve stejné vážnosti a myslím, že ani já, jakmile jsem dosáhl věku rozumu, jsem příliš nezměnil názor, který jsem si o sobě udělal.

A tak je možné, že mě myšlenka na ženění napadla z únavy, že pořád vydávám a poslouchám ten jediný tón. Člověk, který to nezkusil, pokládá manželství za mnohem důležitější, než skutečně je. Družka, kterou si vybere, obnoví, ať už v horší nebo lepší podobě, dětmi jen jeho rod, kdežto matka příroda, která tomu chce a která by nám to nedokázala říct přímo, protože v té době na děti vůbec nemyslíme, nám vnuká víru, že žena bude pro nás znamenat i naši vlastní obnovu – podivná iluze, kterou žádná autorita nepotvrzuje. Ve skutečnosti pak žijeme jeden vedle druhého nezměněni až na novou antipatii k tomu, kdo je od nás tak odlišný, nebo závist k tomu, kdo nás převyšuje.

Nejlepší na tom je, že moje manželské dobrodružství začalo tím, že jsem se seznámil se svým příštím tchánem a že jsem mu věnoval své přátelství a obdiv dřív, než jsem věděl, že má dcery na vdávání. Z toho je zřejmé, že mě k onomu cíli, o kterém jsem nic nevěděl,

nehnalo žádné rozhodnutí. Jistého děvčete, o kterém jsem si chvíli myslel, že by se hodilo pro mne, jsem si přestal hledět a upjal jsem se ke svému příštím tchánovi. Měl bych skoro chuť věřit i v osud.

Giovanni Malfenti, tak odlišný ode mne i od všech, jejichž společnost a přátelství jsem do té doby vyhledával, vyhovoval touze po novosti, kterou se vyznačoval můj duch. Já byl dost vzdělaný, protože jsem prošel dvěma fakultami a navíc dlouhou nečinností, kterou pokládám za velice poučnou. On byl naproti tomu velký obchodník, nevzdělaný a činorodý. Ale ten nedostatek vzdělání byl pro něho pramenem síly a klidu a já se na něho díval s okouzlením a závistí.

Malfentimu bylo tenkrát asi k padesáti, měl železné zdraví a jeho ohromné, vysoké a silné tělo vážilo dobře přes metrák. Těch několik myšlenek, které hýbaly jeho velkou hlavou, rozvíjel s takovou jasností, vykládal je s takovou vytrvalostí a uplatňoval je v obměnách v tolika nových situacích každodenního života, že se změnily v jeho součásti, jeho údy, jeho charakter. Na takové myšlenky jsem byl já chudý, a tak jsem se k němu upjal, abych zbohatl.

Přišel jsem do Tergesteu na radu Olivioho, který mi řekl, že bych svou obchodní činnost zahájil nejlépe, kdybych chodil na burzu; mohl bych mu prý taky odtud nosit užitečné informace. Posadil jsem se tedy ke stolu, u něhož trůnil můj příští tchán, a už jsem se odtud nehnul, protože mi připadalo, že jsem se dostal na hotovou obchodní univerzitu, kterou jsem takový čas hledal.

Malfenti si mého obdivu brzo všiml a odpověděl na něj přátelstvím, které mi okamžitě připadalo otcovské. Že by byl hned věděl, jak to všechno jednou skončí? Když jsem jednoho večera nadšen příkladem jeho veliké činorodosti prohlásil, že se chci zbavit Olivioho a vést obchod sám, postavil se proti tomu a můj návrh ho podle všeho dokonce vylekal. Mohl jsem se věnovat obchodu, ale měl jsem se pořád pevně držet Olivioho, kterého znal.

Projevoval neobyčejnou ochotu mě poučit, a dokonce mi zapsal vlastní rukou do notýsku tři příkázání, která podle jeho soudu stáčila zajistit rozkvět firmy:

1. Člověk nemusí umět pracovat, ale kdo neumí přimět k práci druhé, s tím je konec.

2. Jediné, co si člověk může opravdu vyčítat, je to, že nejednal ve vlastním zájmu.

3. Teorie je v obchodě nesmírně užitečná, ale použít se jí dá, jedině když už je věc vyřízená.

Znám tyhle poučky i řadu dalších nazpaměť, ale nejsou mi k ničemu.

Když se někomu obdivuju, pokouším se mu okamžitě podobat. Kopíroval jsem i Malfentiho. Chtěl jsem být a cítil jsem se nesmírně zchytralý. Jednou jsem si dokonce namlouval, že jsem prohnanější než on. Zdálo se mi, že jsem v jeho obchodní organizaci objevil chybu, a okamžitě jsem mu to chtěl říct, abych si získal jeho úctu. Jednoho dne jsem ho zarazil u stolu v Tergesteu, zrovna když se dohadoval o nějakém obchodě a komusi nadával, že je hlupák, a upozornil jsem ho, že si myslím, že dělá chybu, když se přede všemi chlubí svou prohnaností. Ten, kdo je v obchodních věcech doopravdy prohnaný, má podle mého dělat přihloupělého.

Vysmál se mi. Pověst o jeho prohnanosti je náramně užitečná. Chodí se za ním radit plno lidí, a ti mu nosí čerstvé zprávy, zatímco on jim dává nadmíru užitečné rady, potvrzené zkušeností sebranou až někde ve středověku. Nejednou se stalo, že se mu s těmi zprávami naskytla i možnost všelicos prodat. A posléze – a tady začal řvát, protože se mu zdálo, že konečně našel argument, který mě musí přesvědčit – každý, kdo chce výhodně prodat nebo koupit, se obrátí na toho nejprohnanějšího. Od hlupáka se může nadít jedině toho, že ho přiměje obětovat všecek zisk, ale jeho zboží je i tak vždycky dražší než zboží prohnaného, protože ho napálili, už když je kupoval.

Byl jsem pro něho u toho stolu nejdůležitější osobou. Svěřoval se mi se svými obchodními tajemstvími, a já je nikdy nevyzradil. Vybral si svého důvěrníka náramně dobře, jak ukazuje to, že se mu podařilo dvakrát mě napálit, i když jsem už byl jeho zetěm. Poprvé mě sice jeho zchytralost stála peníze, ale protože byl vlastně napálen Olivi, ani jsem si příliš nenařikal. Olivi mě tenkrát poslal k němu, abych od něho získal jisté informace, a já je získal. Byly takové, že mi to už nikdy neodpustil, a kdykoli jsem pak otvíral ústa, abych mu podal nějakou zprávu, vždycky se ptal:

„Odkud to víte? Od svého tchána?“

Abych se obhájel, musel jsem hájit Giovanniho, a tak jsem se nakonec cítil spíš jako podvodník než jako podvedený. Náramně příjemný pocit!

Zato podruhé jsem hrál úlohu hlupáka sám, ale ani tenkrát jsem nedokázal mít na tchána zlost. Vzbuzoval ve mně chvílemi závist, chvílemi veselí. Moje neštěstí bylo příkladem přesného uplatnění jeho principů, nikdy předtím mi je nevysvětlil tak dobře. Našel dokonce způsob, jak se tomu se mnou smát, aniž kdy přiznal, že mě napálil; tvrdil, že se musí smát komičnosti mé smělosti. Jen jednou se přiznal, že mi ten kousek provedl, a to když se vdávala jeho dcera Ada (ne za mne) a on se napil šampaňského, které zapůsobilo na to veliké tělo, napájené obvykle čistou vodou.

Vypravoval tenkrát, jak to bylo, a řval přitom, aby přemohl veselí, které mu bránilo v řeči.

„Tak tedy vyšel ten výnos! Celý zničený počítám, co mě to bude stát. V tom okamžiku vejde zeť. Oznámí mi, že se chce věnovat obchodu. Tady máš skvělou příležitost! povídám mu. A on se vrhne na smlouvu a podepíše ji plný strachu, že by mohl přijít Olivi a zabránit mu v tom. A tak to bylo!“

Pak mi začal skládat veliké pochvaly:

„Zná klasiky nazpaměť! Ví, co řekl ten a onen. Ale noviny číst neumí!“

Byla to pravda! Výnos vyšel na nenápadném místě ve všech patero novinách, které denně čtu, a kdybych si ho byl všiml, nebyl bych do té pasti spadl. Kromě toho bych byl musel tomu výnosu rozumět a vidět jeho důsledky, což nebylo tak snadné, protože výnosem se snižoval celní tarif a tím také cena příslušného zboží.

Druhého dne tchán své přiznání popřel. Celá záležitost dostávala v jeho ústech znovu podobu, kterou měla před tou hostinou.

„Vino si vymýšlí,“ řekl vyrovnaně a trval na svém, že zmíněný výnos vyšel dva dny po tom, co byl obchod ujednán. Nikdy nevyslovil podezření, že bych ten výnos mohl nepochopit, kdybych si ho byl všiml. Lichotilo mi to, ale on to neudělal, že by byl tak hodný a chtěl mě ušetřit, nýbrž protože si myslel, že při čtení novin myslí každý na své zájmy. Naproti tomu já, když čtu noviny, se cítím proměněn ve veřejné mínění, a pokud si všimnu snížení celního tarifu, myslím na Cobdena a liberalismus. A to je tak důležitá myšlenka, že už nemám čas myslet na svoje zboží.

Jednou se mi však stalo, že jsem si vysloužil jeho obdiv, a to sebou samým, tak jak jsem, ba dokonce svými horšími vlastnostmi. Měli jsme oba, já i on, z různých dob akcie jistého cukrovaru, od kterého se čekaly zázraky. Jenomže akcie klesaly, nepatrně, ale den ze dne, a Giovanni, který nemínil plout proti proudu, se jich zbavil a přemluvil i mne, abych je prodal. Protože jsem s ním naprosto souhlasil, umínil jsem si, že dám svému agentovi příkaz, aby je prodal, a prozatím jsem si to poznamenal do notesu, který jsem si tenkrát znovu pořídil. Ale jak víte, přes den si člověk kapsu neprohlíží, a tak se mi několikrát večer stalo, že jsem tu svou poznámku našel v kapse, zrovna když jsem si lehal a když už bylo příliš pozdě, abych ji mohl použít. Jednou jsem samou nelibostí vykřikl, a abych to nemusel ženě příliš vysvětlovat, řekl jsem jí, že jsem se kousl do jazyka. Podruhé jsem se zase v úžasu nad tou roztržitostí kousl do dlaní.

„A teď pozor na nohy!“ řekla má žena se smíchem.

Ale k dalším pohromám už nedošlo, protože jsem si zvykl. Jen jsem se vždycky užasle díval na ten zatracený notes, příliš tenký, aby člověk přes den vnímal jeho tlak, a pak jsem si na něj vzpomněl až zase následující večer.

Jednoho dne mě nenadálý liják přinutil uchýlit se do Tergesteu. Tam jsem potkal náhodou svého agenta a ten mi pověděl, že cena těch akcií se za poslední týden málem zdvojnásobila.

„A teď prodávám!“ vykřikl jsem vítězoslavně.

Běžel jsem za tchánem, který už o vzestupu akcií věděl a naříkal si, že ty své už prodal, a taky, ale už méně, že mě nutil prodat i moje.

„Co se dá dělat,“ řekl se smíchem. „Je to poprvé, co tratíš, protože ses řídil mou radou!“

Ta předchozí záležitost nebyla totiž výsledkem jeho rady, ale jeho nabídky, což byl podle něho veliký rozdíl.

Dal jsem se s chutí do smíchu.

„Ale já se tou radou vůbec neřídil!“

Nestačila mi ta šťastná náhoda a pokoušel jsem se udělat si z toho zásluhu. Pověděl jsem mu, že akcie budou prodány teprve nazítří, a s důležitým výrazem jsem mu namluvil, že jsem dostal jisté informace, které jsem mu zapomněl dát a které mě přiměly, abych jeho rady nedbal.

Odpověděl mi zachmuřený a uražený, aniž se mi podíval do tváře:

„Člověk s hlavou jako tvoje se nemá zabývat obchodem. A když se stane, že provede takovou zlomyslnost, nepřizná ji. Budeš se muset ještě leccemus naučit!“

Mrzelo mě, že jsem ho popudil. Když udělal škodu mně, byl daleko zábavnější. Pověděl jsem mu upřímně, jak se všechno sběhlo.

„Jak vidíš, právě s takovou hlavou jako moje se má člověk zabývat obchodem!“

Okamžitě se udobřil a smál se se mnou:

„To, cos na tom vydělal, není žádný zisk; to je odškodnění. Ta tvoje hlava tě už stála tolik, že je jen spravedlivé, když ti část tvých ztrát zase vrátí!“

Nevím, proč tak dlouho vykládám o rozepřích, které jsem s ním měl a kterých bylo tak málo. Měl jsem ho opravdu rád, jak dosvědčuje to, že jsem vyhledával jeho společnost, jakkoli měl ve zvyku řvát, chtěl-li myslet zřetelněji. Mé bubínky se to jeho řvaní naučily snášet. Kdyby byl ty své nemorální teorie míň vykřikoval, byly by urážlivější, a kdyby byl líp vychován, byl by připadal slabší. A jakkoli jsem se od něho lišil, myslím, že ke mně cítil něco podobného jako já k němu. Kdyby nebyl zemřel tak rychle, věděl bych to ještě jistěji. Uštědřoval mi vytrvale lekce, i když jsem už byl ženat, a kořenil je často řevem a drzostmi, které jsem přijímal, protože jsem byl přesvědčen, že mi patří.

Oženil jsem se s jeho dcerou. Vedla mě tajemná matka příroda, a s jakou panovačnou prudkostí, však uvidíte! Dnes se občas zadívám do tváří svých dětí a pátrám, jestli v nich kromě mé útlé brady, znaku slabosti, a mých zasněných očí, které jsem jim předal, není aspoň nějaký rys brutální síly dědečka, kterého jsem jim vybral.

A nad tchánovým hrobem jsem plakal, třebaže poslední sbohem, které mi dal, nebylo zvlášť vřelé. Řekl mi ze svého smrtelného lůžka, že se obdivuje mému drzému štěstí, které mi dovoluje chodit si po světě, zatímco on je přibit k posteli jako ke kříži. Užasle jsem se ho zeptal, co jsem mu udělal, že jsem v něm vzbudil přání vidět mě nemocného. A tu mi odpověděl doslova:

„Kdybys se mohl zbavit nemoci tím, že bych ji předal tobě, dal bych ti ji okamžitě třeba dvakrát tak silnou. Já netrpím humanitářskými pověrami jako ty!“

Nebylo v tom nic urážlivého: chtěl jen opakovat ten někdejší obchod, kdy se mu podařilo hodit mi na krk znehodnocené zboží.

Nad jeho hrobem, tak jako nad všemi, nad nimiž jsem plakal, patřil můj žal taky oné části mne samého, která tam byla pohřbena. Oč

všechno mě to připravilo, když jsem přišel o tohoto svého druhého otce, tuctového, nevzdělaného, divokého zápasníka, od něhož se tak odrážela moje slabost, moje vzdělanost, moje bázlivost! Je to tak: jsem bázlivec! Kdybych nebyl studoval Giovanniho, nebyl bych to objevil. Kdo ví, oč líp bych se byl poznal, kdyby mi on zůstal dál po boku!

Brzy jsem si všiml, že v jedné věci zachovává Giovanni u stolu v Tergesteu, kde se se zálibou odhaloval, jaký je, a dokonce i trochu horší, vždycky zdrženlivost: nemluvil nikdy o své rodině, nebo jen když k tomu byl přinucen, a pak vždy velmi rozvážně a mnohem mírnějším hlasem než obvykle. Choval svůj domov ve velké úctě a ne všichni, kteří seděli kolem toho stolu, mu připadali hodni, aby o něm něco věděli. Dozvěděl jsem se tam jen tolik, že jména všech jeho dcer začínají na A, což je podle jeho názoru náramně praktické, protože všechno, na čem byl tento monogram, mohlo přecházet od jedné k druhé, aniž se muselo cokoli měnit. Jmenovaly se (uměl jsem ta jména okamžitě nazpaměť) Ada, Augusta, Alberta a Anna. U toho stolu jsem se taky doslechl, že jsou všechny čtyři hezké. To stejné začáteční písmeno mě zaujalo mnohem víc, než zasluhovalo. Začal jsem o těch čtyřech dívkách tak pěkně svázaných jménem snít. Vypadalo to, jako by se měly přijímat jako sdružená zásilka. Jejich začáteční písmeno však říkalo ještě něco jiného. Jmenuju se Zeno, a proto jsem si vždycky myslel, že si musím vzít ženu odněkud zdaleka.

Byla to možná náhoda, že právě předtím, než jsem přišel poprvé k Malfentiovým, jsem zpřetrhal dost dávné pouto k jisté ženě, která možná zasluhovala, abych se k ní zachoval líp. Ale byla to náhoda, která nutí k zamyšlení. K rozhodnutí o tomto rozchodu došlo z docela nepatrné příčiny. Chuděrce se zdálo, že nejlepší způsob, jak si mě připoutat, je vzbudit mou žárlivost. A zatím mi to podezření stačilo, abych ji nechal nadobro. Nemohla vědět, že jsem byl zrovna v té době zaplaven myšlenkami na ženění a že jsem si nedovedl

představit, že bych jim mohl čelit s její pomocí, už jen proto ne, že s ní by mi to nepřipadalo dostatečně nové. Podezření, které ve mně naschvál vyvolala, bylo důkazem pro nadřazenost manželského stavu, kde taková podezření nemají co dělat. Když se pak to podezření rozplynulo a já brzy poznal, že na celé věci nic není – uvědomil jsem si taky, že příliš utrácí. Dnes, po čtyřiaadvaceti letech počestného manželství, jsem už jiného názoru.

Pro ni to bylo opravdové štěstí, protože za pár měsíců nato se vdala za velice zámožného člověka a dosáhla kýžené změny dříve než já. A sotva jsem se sám oženil, objevila se u nás, protože její muž byl přítelem mého tchána. Setkávali jsme se často, ale dlouhá léta, dokud jsme byli mladí, jsme mezi sebou udržovali co největší odstup a nikdy nepadla jediná narážka na to, co bylo. Ale onehdy se mne z ničeho nic zeptala s mladistvě zruměněnou tváří orámovanou šedivými vlasy:

„Proč jste mě nechal?“

Byl jsem upřímný, protože jsem neměl dost času, abych dal dohromady nějakou lež:

„Už nevím, ale já si nepamatuju ani spoustu dalších věcí ze svého života!“

„Mrzí mě to,“ řekla a já se už ukláněl, abych poděkoval za poklonu, kterou mi tím slibovala.

„Připadáte mi na stará kolena velice zábavný.“

Prudce jsem se narovnal. Nebylo zač děkovat.

Jednoho dne jsem se dozvěděl, že se Malfentiovi vrátili z delší zábavné cesty, kterou nastoupili po letním pobytu na venkově. Než se mi podařilo zahájit kroky, abych byl k nim uveden, Giovanni mě předešel.

Ukázal mi dopis jednoho svého blízkého přítele, který se na mne ptal; byl to kdysi můj spolužák ze studií a měl jsem ho velice rád, dokud jsem si myslel, že je předurčen stát se velkým chemikem. Ted' mi už ale na něm vůbec nezáleželo, protože se z něho stal velký ob-

chodník s hnojivý a já ho v téhle podobě naprosto neznal. Giovanni mě pozval k sobě, protože jsem byl přítelem tohoto jeho přítele, a já pochopitelně nic nenamítal.

Na tuhle první návštěvu se pamatuju, jako by to bylo včera. Bylo ponuré a studené podzimní odpoledne; pamatuju se dokonce, s jakou úlevou jsem se ve vlahém teple toho domu zbavil převlečnicku. Chystal jsem se vplout do přístavu. Ještě dnes se podivuju té slepotě, kterou jsem tenkrát pokládal za jasnozřivost. Hnal jsem se za zdravím, za zákonností. Ano, to začáteční A v sobě uzavíralo čtyři děvčata, ale tři z nich budou okamžitě vyloučena, a pokud jde o čtvrtou, ta bude rovněž okamžitě podrobena přísnému zkoumání. Budu nesmírně přísným soudcem. Přitom bych však nedovedl říct, které vlastnosti bych si u ní přál a které by mě odpuzovaly.

V prostorném elegantním saloně zařízeném ve dvou rozdílných stylech, ve slohu Ludvíka XIV. a v benátském stylu, plném zlata dokonce i na kožených potazích, a rozděleném nábytkem na dvě části, jak se to tenkrát dělávalo, jsem našel jen Augustu, seděla u okna a četla. Podala mi ruku, znala mě jménem a dostala ze sebe, že jsem očekáván, protože tatínek ohlásil mou návštěvu. Pak odběhla zavolat matku.

Jedno z oněch čtyř děvčat se stejným počátečním písmenem bylo tím okamžikem mrtvé, alespoň pro mne. Jak o ní mohli říkat, že je hezká? První, čeho jsem si na ní všiml, bylo její šilhání, tak silné, že mi ji ztělesňovalo celou, když jsem ji pak nějaký čas neviděl a znovu o ní přemýšlel. Kromě toho měla plavé, ale matné a ne zrovna bohaté vlasy, které postrádaly světlo, a celkově na svůj věk poněkud silnou postavu, i když ne docela bez půvabu. Během těch několika okamžiků, co jsem zůstal sám, jsem si pomyslel:

„Jestli se ostatní tři podobají téhle...!“

Brzy se ta dívčí skupina zúžila na pouhé dvě. Jednomu z děvčat, tomu, co vešlo s maminkou, bylo jen osm. Byla to roztomilá holčička s dlouhými, svítícími vlasy plnými prstýnků, které jí volně spada-

ly až na ramena. S tou svou kulatoučkou sladkou tváří vypadala (pokud byla zticha) jako zadumaný andílek, jak si je kreslil Raffael.

A moje tchyně... Abych pravdu řekl, ani já o ní nějak nedovedu mluvit příliš volně. Už léta ji mám rád, vždyť je to moje matka, jenomže teď vypravuju starou historii, ve které nevystupovala jako můj přítel, a přesto i zde, v tomhle sešitě, který nikdy neuvidí, míním užít jen a jen slov plných úcty. Ostatně její zásah byl tak krátký, že bych ho mohl i opomenout: jediný lehký úder v pravé chvíli, právě tak silný, abych ztratil svou nejistou rovnováhu. Možná že bych ji byl ztratil i bez jejího zásahu, a kromě toho kdo ví, jestli skutečně chtěla tomu, co se stalo? Je tak dobře vychovaná, že se jí nemůže stát jako jejímu muži, aby příliš pila a pak mi prozradila, jak to se mnou bylo. Jí se něco podobného nepříhodovalo, a tak tu vypravuju něco, co dobře neznám; nevím totiž, jestli na tom, že jsem si vzal z jejich dcer tu, kterou jsem nechtěl, má zásluhu její chytrost, nebo moje hloupost.

Prozatím můžu říct, že v době mé první návštěvy byla moje tchyně ještě hezká žena. Byla elegantní taky tím, jak se oblékala, s přepychem, který nebylo příliš znát. Všechno u ní bylo mírné a sladěné.

Měl jsem tedy ve své tchyni a tchánovi příklad vzájemného doplňování muže a ženy, jak jsem o tom snil. Byli spolu nesmírně šťastní, on s tím svým věčným hulákáním a ona s tím svým úsměvem, který znamenal zároveň souhlas i shovívavost. Milovala svého velikánského muže a on si ji zas podle všeho získal a udržel svými obchodními úspěchy. Nebyla to zjištěnost, ale opravdový obdiv, který jsem s ní sdílel, a proto snadno chápal. Všecka ta životní síla, kterou on vnesl do toho tak těsného prostředí, do té klece, kde nebylo nic než jedno zboží a dva nepřátelé, dva kontrahenti, a kde se rodily a objevovaly stále nové kombinace a vztahy, dodávala životu podivuhodný vzruch. Líčil jí všechny své obchodní záležitosti a ona byla tak dobře vychovaná, že mu nikdy neradila, protože by se bála, že ho svede z cesty. Tchán cítil potřebu tohoto němého přispění

a nejednou se rozběhl domů, aby si tam odbyl svůj monolog, pevně přesvědčen, že se jde poradit se ženou.

Nebylo pro mne překvapením, když jsem se dozvěděl, že ji podvádí a že to ona ví a nezlobí se na něho. Jednoho dne, to už jsem byl rok ženat, mi Giovanni, nesmírně rozrušený, pověděl, že se mu ztratil jakýsi dopis, na kterém mu hrozně záleží, a chtěl si prohlédnout listiny, které mi odevzdal, protože doufal, že ho najde mezi nimi. Ale pak mi za pár dní celý rozradostněný sdělil, že ten dopis zase našel ve své vlastní náprsní tašce.

„Byl od ženy?“ zeptal jsem se; přikývl pyšný na své štěstí. Když mi potom jednou vyčítali, že jsem ztratil jakési listiny, a já se bránil, řekl jsem tchyni a ženě, že já nemám to štěstí co tatínek, kterému se dopisy vracejí do náprsní tašky samy od sebe. A tu se tchyně dala s takovou chutí do smíchu, že jsem už ani v nejmenším nepochyboval, že mu tam ten dopis strčila sama. Bylo jasné, že to pro jejich vztah nemá význam. Každý miluje, jak umí, a oni to podle mého soudu nedělali nejloupějším způsobem.

Paní domu mě přijala velice laskavě. Omlouvala se, že musela s sebou vzít malou Annu, protože prý ji zrovna v tu chvíli nemůže nechat s nikým jiným. Holčička si mě zkoumavě prohlížela vážnými očima. Když se Augusta vrátila a sedla si na malou pohovku naproti té, na které jsem seděl já a paní Malfentiová, vlezla si malá Anna sestře na klín a odtud mě po celou dobu pozorovala s vytrvalostí, která mě bavila, dokud jsem se nedozvěděl, co za myšlenky se honí tou její hlavičkou.

Konverzace nebyla hned příliš zábavná. Paní Malfentiová jako všichni dobře vychovaní lidé byla při prvním setkání dost nudná. Příliš se mne taky vyptávala na přítele, který mě měl k nim jako uvést, a já si přitom už nepamatoval ani jeho křestní jméno.

Posléze vešly Ada a Alberta. Oddechl jsem si: byly krásné a vnesly do salonu světlo, které tam až do té doby chybělo. Obě dvě byly tmavovlasé, vysoké, zteplilé, ale přitom se od sebe velice lišily. Volba,

která mě čekala, nebyla obtížná. Albertě tenkrát nebylo víc než sedmnáct. I když byla bruneta, měla jako její matka průsvitnou růžovou pleť, a to ještě zvyšovalo její dětský vzhled. Zato Ada, to už byla žena s těma svýma vážnýma očima v tváři, která byla až trochu do modra, jak byla sněhobílá, a s tou svou bohatou hřívou kadeřavých, ale s půvabem a vážností upravených vlasů.

Je nesnadné odkrýt poklidné začátky citu, který později nabyl takové prudkosti, ale jsem si jist, že to u mne nebyl žádný *coup de foudre*². Zato ten úder blesku nahradilo přesvědčení, k němuž jsem okamžitě dospěl, že Ada je žena, kterou potřebuju a která mi prostřednictvím svaté monogamie dopomůže k mravnímu i tělesnému zdraví. Když o tom znovu uvažuji, musím se divit, že tu chyběl ten úder blesku a místo něho tu bylo to přesvědčení. Je známo, že my muži nehledáme u manželek vlastnosti, kterým se koříme a kterými pohrdáme u milenek. Zdá se tedy, že jsem neviděl hned veškerý Adin půvab a veškerou její krásu a že jsem se celý očarováný obdivoval jiným vlastnostem, které jsem jí přičítal, její vážnosti, a dokonce energičnosti – zkrátka tomu, co jsem, byť v drsnější podobě, miloval u Giovanniho. Vzhledem k tomu, co jsem si později myslel (a dosud myslím), že jsem se nemýlil, že Ada jako děvče ty vlastnosti skutečně měla, můžu se pokládat za dobrého pozorovatele, dobrého, ale trochu slepého. Tenkrát poprvé jsem se na Adu díval s jedinou touhou – touhou se do ní zamilovat, protože to byl předpoklad, chtěl-li jsem si ji vzít. Vložil jsem se do toho s energií, s níž jsem se pouštěl do všech možných hygienických opatření. Nevím už, kdy se mi to podařilo; nejspíš asi poměrně brzy po té první návštěvě.

Giovanni musel dcerám o mně navykládat plno věcí. Věděly mimo jiné, že jsem přestoupil z právnické fakulty na chemii a pak – bohužel – zase zpátky. Snažil jsem se to vysvětlit: pro toho, kdo

---

2 Láska na první pohled. Pozn. red.

se uzavře na jediné fakultě, zůstává nepochybně většina vědění neznámou pevninou. A dodal jsem:

„Kdybych si teď tolik neuvědomoval vážnost života,“ – ale neřekl jsem, že tu jeho vážnost cítím teprve krátce, co jsem se rozhodl oženit – „přecházel bych z fakulty na fakultu dodnes.“

A pak, abych je rozesmál, jsem připomněl, že to je zvláštní, ale že jsem z fakulty odcházel vždycky, když jsem měl skládat zkoušky.

„Byla to náhoda,“ řekl jsem s úsměvem, který chtěl naznačit, že to je lež. A přitom pravda byla, že jsem ty obory měnil v nejrozumnějších dobách.

Tak jsem se tedy pustil do dobývání Ady a znova a znova jsem se jí snažil rozesmávat sám sebou a na svůj účet, jako bych zapomněl, že jsem si jí zvolil pro její vážnost. Jsem poněkud divný chlapík, ale já jsem musel připadat jako opravdový blázen. Není to docela jen moje vina, to je vidět z toho, že Augusta a Alberta, o které jsem neusiloval, mě posuzovaly jinak. Jenže Ada, která se zrovna v té době rozhlížela s takovou vážností těma svýma krásnýma očima kolem sebe po muži, jehož by mohla přijmout do svého hnízda, Ada nebyla s to milovat člověka, kterému se musela smát. Smála se, smála se dlouze, až příliš dlouze, a její smích zesměšňoval toho, kdo ho vyvolal. To byla její chyba a tato chyba uškodila nakonec jí samé, ale ještě předtím uškodila mně. Kdybych byl dokázal včas mlčet, bylo by to všechno možná dopadlo jinak. Přinejmenším bych jí byl dal čas, aby promluvila, aby se projevila, a já si mohl dát pozor.

Všechna čtyři děvčata seděla na malé pohovce, kam se tak tak vešla, třebaže si Anna sedla Augustě na kolena. Velice jim to tak spolu slušelo. Konstatoval jsem to s vnitřním uspokojením, protože jsem viděl, že jsem na nejlepší cestě se obdivovat a milovat. Opravdu krásné! Augustina vybledlá plavost jen ještě zdůrazňovala tmavé kštice ostatních.

Mluvil jsem o univerzitě a Alberta, která dodělávala poslední rok na gymnáziu, začala o svých studiích. Naříkala si na latinu, šla

jí hrozně těžce. Řekl jsem jí, že se tomu vůbec nedivím, poněvadž to není řeč pro ženy, a proto podle mého soudu mluvily ženy už ve starém Římě italsky. Zato pro mne, tvrdil jsem, byla latina vždycky oblíbený předmět. Jenže za chvíli nato jsem začal lehkomyšlně citovat něco latinského a Alberta mě musela opravit. Hotová pohroma! Ale já dělал jakoby nic, jen jsem Albertu upozornil, že až bude mít za sebou takových deset semestrů na univerzitě, bude si muset taky dávat pozor, aby něco latinsky necitovala.

Ada, která byla krátce předtím s otcem několik měsíců v Anglii, připomněla, že tam umí latinsky plno děvčat. A pak, pořád tím svým vážným hlasem, prostým jakékoli hudebnosti a o něco hlubším, než by člověk u takového roztomilého stvoření čekal, začala vyprávět, jak jsou ženy v Anglii něco docela jiného než u nás. Mají různá sdružení, dobročinná, náboženská, ba dokonce hospodářská. Sestry, které chtěly znovu slyšet o těch věcech, jež připadaly děvčatům z našeho města v těch dobách jako div, pobízely Adu, aby mluvila, a Ada, aby jim udělala radost, tedy vyprávěla o různých anglických předsedkyních, žurnalistkách, sekretářkách a politických propagandistkách, které přistupují k řečnickým pultům a mluví ke stovkám lidí, a přitom se nečervenají a neupadají do rozpaků, když je někdo přeruší nebo vyvrací jejich argumenty. Mluvila prostě, ne příliš barvitě a bez jakéhokoli úmyslu budit údiv nebo smích.

Její prostá řeč se mi líbila tím spíš, že já sám jsem nemohl otevřít ústa, abych hned všechno nepřekrucoval, protože jinak mi připadalo, že mluvím zbůhdarma. I když jsem nebyl žádný řečník, trpěl jsem mnohomluvností. Slova byla pro mne něco, co tu je samo pro sebe a co se tedy nemůže spoutávat čímkoli jiným.

Ale vůči proradnému Albionu jsem cítil obzvláštní antipatii a taky jsem ji dal najevo, aniž jsem si dělal obavy, jestli se tím nedotknu Ady, která ostatně vůči Anglii neprojevovala ani antipatii, ani lásku. Strávil jsem v Anglii několik měsíců, ale nepoznal jsem tam jediného Angličana z dobré společnosti, a to proto, že jsem cestou

ztratil doporučující dopisy, které jsem dostal od otcových obchodních přátel. Tak se stalo, že jsem se v Londýně stýkal jen s několika francouzskými a italskými rodinami a nakonec jsem nabyl přesvědčení, že všichni slušní lidé v městě pocházejí z pevniny. Moje znalost angličtiny byla velmi omezená. Přesto se mi s pomocí přátel podařilo pochopit aspoň něco ze života těch ostrovanů, a především jsem se dozvěděl o jejich antipatii vůči všem, kdo nejsou Angličané.

Vylíčil jsem děvčatům, jaké pramálo příjemné pocity ve mně vzbuzoval ten pobyt uprostřed nepřátel. Přesto bych to byl snesl a vydržel v Anglii celý půlrok, ke kterému mě otec a Olivi odsoudili, abych prý studoval anglický obchod (s nímž jsem ovšem vůbec nepřišel do styku, protože se zřejmě provozuje kdesi v skrytu), kdyby mě nebylo potkalo jedno nepříjemné dobrodružství. Šel jsem si ke knihkupci koupit slovník. V krámě ležela na pultě velká, nádherná angorská kočka a přímo vybízela, aby ji člověk pohladil po tom jejím hebkém kožichu. Jenomže sotva jsem ji lehce pohladil já, skočila zrádně po mně a ošklivě mě podrápala na ruku. Od toho okamžiku jsem už v Anglii nedokázal vydržet a hned druhého dne jsem byl v Paříži.

Augusta, Alberta, a dokonce i paní Malfentiová se srdečně smály. Zato Ada žasla a měla dojem, že dobře nerozuměla. Kdyby mě byl aspoň urazil a podrápal sám knihkupec... Musel jsem to opakovat, a to je nepříjemné, protože to nikdy nedopadne dobře.

Učená Alberta mi chtěla pomoci:

„Ve starověku se při rozhodování taky řídili pohyby zvířat!“ Nepřijal jsem její pomoc. Ta anglická kočka se naprosto nechovala jako orákulum, ta jednala jako neúprosný osud.

Ada, oči dokořán, chtěla další vysvětlení:

„A ta kočka pro vás představovala celý anglický národ?“

Byl jsem tak nešťastný! Ta historka, jakkoli byla pravdivá, mi připadala tak poučná a zajímavá, jako by si ji někdo za určitým účelem vymyslel. Cožpak nestačilo k jejímu pochopení si uvědomit,

že v Itálii, kde znám a mám rád tolik lidí, by to, co udělala ta kočka, nemohlo nikdy nabýt takové důležitosti? Ale místo toho všeho jsem řekl:

„Jisto je, že něco takového by žádná italská kočka neudělala.“ Ada se dlouho smála, velice dlouho. Můj úspěch mi připadal až příliš velký, protože jsem sám sebe i své dobrodružství ještě víc zesměšnil dalším vysvětlováním:

„I sám knihkupec žasl, co to ta kočka udělala, protože se ke všem ostatním chovala přátelsky. Šlo tedy jen a jen o mě, protože jsem to byl já nebo protože jsem byl Ital. *It was really disgusting* a musel jsem utéct.“

A tu se stalo něco, co mi přece jen mělo otevřít oči a ukázat cestu k záchraně.

Malá Anna, která mě až do té doby nehnutě pozorovala, vyslovila najednou nahlas, co cítila Ada. Vykřikla:

„Je to blázen, úplný blázen, co říkáte?“

Paní Malfentiová jí pohrozila:

„Budeš mlčet? Že se nestydíš, plést se do řeči dospělým!“

Ta hrozba to jen zhoršila, Anna vykřikla:

„Je to blázen! Mluví s kočkami! Měly byste okamžitě běžet pro provazy a svázat ho!“

Augusta, celá červená rozpaky, se zvedla a s napomínáním a zároveň omluvami na mou adresu ji nesla pryč. Ale té malé zmiji se přesto ještě podařilo podívat se mi upřeně do očí, udělat na mě ošklivou grimasu a vykřiknout:

„Uvidíš, že tě svážou.“

Byl jsem napadnut tak nenadále, že jsem hned nevěděl, jak se hájit. Sotva jsem však upozoroval, že i Adu mrzí, když viděla, jakým způsobem byly její vlastní pocity vysloveny, pocítil jsem úlevu. Prostořekost malé Anny nás sblížila.

Se srdečným smíchem jsem řekl, že mám doma řádně potvrzené vysvědčení, že jsem duševně zdrav. Tak se dozvěděly, co jsem pro-

vedl svému starému otci. Navrhl jsem, že to potvrzení předložím malé Annuccii.

Když jsem naznačil, že půjdu, zabránily mi v tom. Chtěly, abych nejdřív zapomněl na škrábance, které mi uštědřila tahle nová kočka, a zdržely mě na šálek čaje.

Jisto je, že jsem okamžitě matně cítil, že bych musel být poněkud jiný, než jsem, abych se Adě zalíbil; ale myslel jsem si, že to pro mne nebude nic těžkého stát se takovým, jakého mě chce mít. Mluvil se dál o smrti mého otce a mně se zdálo, že kdybych dal najevo, jak mě ta velká bolest pořád ještě tíží, sdílela by ji možná vážná Ada se mnou. Jenomže snahou podobat se jí jsem okamžitě ztratil svou přirozenost, a tím jsem se jí – jak bylo okamžitě vidět – zase vzdálil. Řekl jsem, že bolest nad takovou ztrátou je tak velká, že kdybych měl jednou děti, snažil bych se jednat tak, aby mě milovaly mín a nemusely později tolik trpět, až odejdu. Když se mne zeptaly, co bych tedy dělal, abych toho dosáhl, byl jsem poněkud v rozpacích. Špatně bych s nimi zacházel? Bil bych je? Alberta se smíchem řekla: „Nejjistější by bylo je zabít!“

Viděl jsem, že Ada váhá a že se mě nechce dotknout; ale ať dělala, co chtěla, nakonec to nevydržela. Řekla, že ví, že mám v úmyslu uspořádat život svých dětí takovým způsobem jen ze samé dobroty, ale že se jí nezdá správné žít a celý život se jen připravovat na smrt. Trval jsem na svém a tvrdil jsem, že pravou pořadatelkou života je právě smrt. Já myslím na smrt neustále, a proto mám jen jedinou bolest – jistotu, že musím umřít. Všechno ostatní je pak tak málo důležité, že pro to mám jen veselý úsměv nebo právě tak veselý smích. Nechal jsem se unést a říkal jsem věci, které už nebyly tak docela pravda, ale jen proto, že jsem byl s ní, teď už tak důležitou součástí mého života. Po pravdě si myslím, že jsem je tak říkal, protože jsem jí toužil ukázat, jak veselý jsem člověk. Veselost mi u žen často pomáhala.

Zamyšleně a váhavě se mi přiznala, že jí se takový způsob myšlení nezamlouvá. Zmenšuje cenu života a dělá ho ještě vratším,

než tomu chtěla matka příroda. V podstatě mi tím řekla, že se k ní nehodím, nicméně se mi v ní podařilo vzbudit nejistotu a zamyšlení, a to jsem pokládal za úspěch.

Alberta mi připomněla jednoho starověkého filozofa, který si prý život vykládal podobně jako já, a Augusta řekla, že smích je skvělá věc. Její otec jím taky nešetřil.

„Protože má radost, že mu jdou obchody,“ řekla paní Malfentiová se smíchem.

A tak jsem tu památnou návštěvu posléze ukončil.

Na světě není nic obtížnějšího než se oženit tak, jak člověk chce. To je vidět na mém případě, kde rozhodnutí, že se ožením, padlo daleko dříve, než jsem si vůbec vybral nevěstu. Proč jsem nešel a neprohlédl si co nejvíc děvčat, než jsem si jednu z nich vybral? Ne! Vidět příliš mnoho žen mi připadalo skutečně nepříjemné a nechtěl jsem se unavovat. Ale když už jsem si to děvče vybral, mohl jsem si ji taky trochu líp prozkoumat a alespoň se ujistit, že bude ochotna mi vyjít vstříc na půl cesty, jak je to zvykem v milostných románech s dobrým koncem! Jenže já si vybral děvče s nesmírně vážným hlasem a s poněkud vzpurnou, ale přísně upravenou kšticí a měl jsem za to, že taková vážná bytost jistě neodmítne inteligentního, ne ošklivého a bohatého muže z dobré rodiny, jako jsem byl já. Už od prvních slov, která jsme vyměnili, jsem cítil jakési rozladění, ale rozladění je cesta k souladu. Musím se dokonce přiznat, že jsem si myslel:

„Jen ať zůstane, jaká je, protože se mi taková líbí, a změním se já sám, jestli si to bude přát.“

Celkem vzato jsem byl docela skromný, poněvadž je určitě snazší se změnit sám než převychovávat druhé.

Netrvalo dlouho a Malfentiovi se stali středem mého života. Trávil jsem s Giovannim večer co večer, protože od chvíle, kdy mě uvedl do své domácnosti, byl ke mně ještě laskavější a důvěrnější. Právě ta laskavost mě podporovala v mé dotěrnosti. Zprvu jsem

jeho dámy navštěvoval jednou týdně, pak častěji a nakonec jsem k Malfentiům chodil každé odpoledne a zůstával u nich celé hodiny. Záminek, abych se u nich usadil, jsem měl dost a dost a myslím, že se nemýlím, když tvrdím, že mi je dokonce dávali sami. Občas jsem si s sebou brával housle a přehrával trochu s Augustou, která jediná z celé rodiny hrála na piano. Chyba byla, že nehrála Ada, dále byla chyba, že jsem sám na ty housle hrál tak špatně, a největší chyba byla, že Augusta nebyla žádná velká muzikantka. Z každé sonáty jsem musel vynechávat plno pasáží, protože byly příliš těžké, pod nepravdivou záminkou, že jsem příliš dlouho nesáhl na housle. Pianista je skoro vždy lepší než diletant houslista a Augusta měla slušnou techniku, ale já, ač jsem hrál daleko hůř než ona, jsem s ní pořád nebyl spokojen a myslíval jsem si:

„Oč líp bych hrál já, kdybych to uměl jako ona!“

Zatímco já posuzoval Augustu, ostatní zas posuzovali mě, a jak jsem se dozvěděl později, ne právě příznivě. Ostatně Augusta by byla ty naše sonáty ochotně přehrávala znovu a znovu, ale já si všiml, že to Adu nudí, a proto jsem několikrát předstíral, že jsem housle zapomněl doma. Potom se už o nich Augusta nezmínila.

Jenomže já s Adou nežil jen ty hodiny, které jsem trávil u Malfentiů. Velice brzy byla se mnou celý den. Byla to žena, kterou jsem si vyvolil, a proto byla už moje a já ji zdobil všemi svými sny, aby se mi ta odměna života jevila ještě krásnější. Zdobil jsem ji, propůjčoval jsem jí všechny vlastnosti, jejichž potřebu jsem cítil a jichž se mi nedostávalo, protože se měla stát nejen mou družkou, ale také mou druhou matkou, která by mě uvedla do plného, mužného života, naplněného bojem a vítězstvími.

Ještě než jsem ji odevzdal jiným, zkrášlil jsem si ji ve svých snech taky fyzicky. Ve skutečnosti jsem běhal za svého života za řadou žen a řada z nich se taky dala dostihnout. Ve snách jsem je dostihl všechny. Nezkrášluju si je přirozeně tím, že bych měnil jejich rysy, ale dělám to jako jeden můj přítel, nesmírně delikátní

malíř, který při portrétování krásných žen myslí intenzivně ještě na nějakou jinou krásnou věc, například na nejjemnější porcelán. Jsou to nebezpečné sny, protože mohou dodávat ženám, o kterých tak sníme, novou moc; když je pak spatříme znovu ve skutečném světle, zachovávají si něco z plodů, květů a porcelánu, kterými byly oděny.

O tom, jak jsem se Adě dvořil, se mi špatně vypravuje. V mém životě bylo potom dlouhé období, kdy jsem se snažil zapomenout na to hloupé dobrodružství, jež mě naplňovalo studem, tím studem, který člověka nutí křičet a protestovat:

„Takový hlupák! To jsem přece nebyl já!“

A kdo tedy? Ale už i ten protest přináší trochu úlevy a já ji potřeboval. Kdybych byl tak jednal před desíti lety, ve dvaceti, budiž! Ale být potrestán takovou hloupostí jen proto, že jsem se rozhodl oženit, to mi připadá opravdu nespravedlivé. Já, který prošel všemi možnými dobrodružstvími a vedl si v nich s podnikavostí hraničící s nestoudností, jsem se najednou změnil v bojácného chlapečka, který se snaží dotknout ruky své milované tak, aby si toho ani nevšimla, a pak zbožňuje tu část svého vlastního těla, které se dostalo cti toho doteku. Vzpomínám na toto dobrodružství, nejčistší, jaké jsem kdy prožil, ještě dnes, když už jsem starý, jako na nejhanebnější. Bylo to všechno nějak nemístné, nevhodné, asi jako by se desíletý chlapec upnul k prsům své kojné! Fuj!

A jak taky vysvětlit to moje dlouhé váhání promluvit jasně a říct Adě: „Rozhodni se! Chceš mě, nebo ne?“ Chodil jsem k nim rovnou ze svých snů; počítal jsem schody, které vedly do toho jejich prvního patra, a říkával jsem si, že jsou-li liché, znamená to, že mě miluje, a liché byly pokaždé, protože jich bylo třiadváct. A tak jsem k ní přicházel pln jistoty, ale nakonec jsem mluvil o něčem jiném. Ada ještě nenašla příležitost dát mi najevo své pohrdání a já, já mlčel! Na Adině místě bych takového třicetiletého kluka nakopal někam!

Musím ovšem říct, že v jistém smyslu jsem se od dvacetiletého zamilovance, který mlčí a čeká, až se mu jeho milovaná vrhne kolem

krku, přece jen trochu lišil. Já na nic takového nečekal. Já jsem chtěl promluvit, jenže později. Jestli jsem nejednal, bylo to tím, že jsem pochyboval sám o sobě. Vyčkával jsem, až se stanu ušlechtilejším, silnějším, hodnějším své božské dívčiny. To mohlo nastat den ze dne. Proč tedy nepočkat?

Stydím se taky, že jsem včas nezpozoroval, do jaké pohromy se to ženu. Měl jsem před sebou děvče nanejvýš prosté, ale moje neustálé snění z ní udělalo nanejvýš zkušenou koketu. To moje nesmírné rozhořčení, když se jí konečně podařilo dát mi najevo, že o mně nechce nic slyšet, bylo neoprávněné. Jenomže já jsem propletl skutečnost a sny tak těsně, že jsem nedokázal ani přesvědčit sám sebe, že mě nikdy nepolíbila.

Nevyznat se v ženách, to je vlastně doklad nedostatečné mužnosti. Předtím jsem se nezmýlil nikdy, a tak si myslím, že jsem v Adině případě udělal chybu tím, že jsem svůj vztah k ní pokřivil od samého začátku. Přiblížil jsem se k ní, ne abych ji získal, nýbrž abych si ji vzal za ženu, což je pro lásku neobvyklá cesta; je sice široká, je pohodlná, ale nevede k cíli, i když vede k jeho blízkosti. Lásce, k níž se tak došlo, chybí zásadní vlastnost – podrobení ženy. Muž se tak připravuje ke své roli velice netečně a tato netečnost se může rozšířit na všechny jeho smysly, mezi jinými taky na zrak a sluch.

Nosil jsem všem třem děvčatům denně květiny a všechny tři jsem obšťastňoval svými výstřednostmi, a především jsem jim denně s neuvěřitelnou lehkomyšlností předkládal svůj vlastní životopis.

Každému se stane, že vzpomíná tím vroucněji na minulost, čím důležitější je přítomnost. Říká se dokonce, že umírající vidí v poslední horečce před sebou znovu celý svůj život. Moje minulost se mne v té chvíli zmocnila se vší prudkostí posledního loučení, protože jsem měl pocit, že se od ní velice vzdaluju. A tak jsem tedy o ní vyprávěl těm třem děvčatům, povzbuzován živou pozorností Augusty a Alberty, pozorností, která měla možná – ale tím si nejsem

jist – zakrýt nepozornost Ady. Augustu s tou její mírnou povahou co chvíli něco došlo a Alberta poslouchala moje líčení studentské nevázanosti s tvářemi zrůžovělými touhou smět jednou prožít taky taková dobrodružství.

Mnohem později jsem se od Augusty dozvěděl, že žádná z nich nevěřila, že ty moje historky jsou pravdivé. Augustě proto připadaly tím vzácnější: poněvadž jsem si je vymyslel, připadaly jí víc moje, než kdyby mi je dal osud skutečně zakusit. Albertě byla i ta část, které nevěřila, přesto příjemná, protože v ní objevila výtečné nápady. Jediný, kdo byl pohoršen, byla vážná Ada. Měl jsem ve svém úsilí stejný úspěch jako střelec, kterému se podařilo zasáhnout střed terče, jenomže ne svého, ale vedlejšího.

A přitom byly ty historky z valné části pravdivé. Nedovedu říct, do jaké míry, poněvadž jsem je před děvčaty Malfentiových vypravoval tolika jiným ženám, že se bez mé vůle pozměnily, aby byly výraznější. Byly pravdivé od okamžiku, kdy jsem je neuměl vypravovat jinak. Dnes už pro mne nemá význam dokazovat jejich pravdivost. Nerad bych bral iluzi Augustě, které dělá radost věřit, že jsem si je vymyslel. A pokud jde o Adu, myslím si, že teď už změnila názor a pokládá je za pravdivé.

Můj naprostý nezdar u Ady se projevil právě ve chvíli, kdy jsem usoudil, že bych měl konečně promluvit jasně. Přijal jsem tu očiividnou skutečnost s překvapením a nejdřív jsem jí nevěřil. Neřekla nikdy jediné slovo, které by svědčilo o tom, že cítí vůči mně odpor, a před těmi drobnými náznaky, které nemluvily o zvlášť velké sympatii ke mně, jsem zavíral oči. A kromě toho já sám jsem ještě nevyslovil nezbytné slovo a mohl jsem si dokonce představovat, že Ada neví, že jsem ochoten si ji vzít, a může si myslet, že chci jako výstřední a ne právě nejctnostnější student něco docela jiného.

V důsledku mých příliš rozhodných manželských záměrů se nedorozumění neustále protahovalo. Je pravda, že teď už jsem toužil po celé Adě, které jsem v duchu vytrvale dával stále hladší tváře,

menší ruce a nohy a štíhlejší a tenčí pas. Toužil jsem po ní jako po ženě i milence. Ale rozhodující je, jak se člověk k ženě přiblíží poprvé.

A tak se tedy stalo, že mě u Malfentiů třikrát po sobě přijaly jen Augusta a Alberta. Adinu nepřítomnost omluvily poprvé jakousi zdvořilostní návštěvou, podruhé nevolností a potřetí mi neřekly vůbec nic, pokud jsem se polekán nezeptal sám. Augusta, na niž jsem se náhodou obrátil, neodpověděla. Místo ní odpověděla Alberta, na kterou se podívala, jako by ji prosila o pomoc: Ada prý šla k tetě.

Zalupal jsem po dechu. Bylo zřejmé, že se mi Ada vyhýbá. Den předtím jsem ještě její nepřítomnost vydržel a protahoval jsem návštěvu v naději, že se nakonec přece jen ukáže. Ale tentokrát jsem zůstal jen chvíli neschopen otevřít ústa a potom jsem se pod záminkou, že mě bolí hlava, zvedl k odchodu. Zvláštní, že nejsilnější pocit, který se mne zmocnil, když jsem se tenkrát setkal s Adiným odporem, byla zlost a rozhořčení! Napadlo mě dokonce obrátit se na Giovanniho, aby děvče povolal k pořádku. Muž, který se chce ženit, je schopen i takové věci – docela po způsobu svých předků.

Ale tato třetí Adina nepřítomnost měla ještě hlubší význam. Náhoda tomu chtěla, že jsem zjistil, že Ada byla doma, ale že se zavřela ve svém pokoji.

Nejdřív ovšem musím připomenout, že u Malfentiů byl ještě někdo, koho se mi nepodařilo získat – a to byla malá Anna. Před ostatními už na mě neútočila, protože jí zle vyplísnil. Několikrát se dokonce připojila k sestrám a poslouchala moje historky. Ale když jsem pak odcházel, dohonila mě ve dveřích, hezky mě poprosila, abych se k ní naklonil, stoupla si na špičky, a jakmile se jí podařilo přitisknout pusou přímo k mému uchu, řekla šeptem, tak aby ji nemohl slyšet nikdo jiný než já:

„Jsi blázen, rozumíš, opravdický blázen!“

Nejlepší na tom je, že před ostatními mi ten tichošlápek vykal. Byla-li u toho paní Malfentiová, běžela se malá Anna okamžitě schovat do její náruče a maminka ji hladila a říkala:

„Ta naše Annuccia je teď najednou tak milá, vidíte?“ Neodporoval jsem a milá Anna mi tak vynadala bláznů ještě mnohokrát. Přijímal jsem to se zbabělým úsměvem, který mohl vypadat jako dík. Doufal jsem, že se dítě neodváží vypravovat o svých výpadech dospělým, a bylo mi proti mysli říkat Adě, jaký názor má o mně její sestřička. Nakonec mě to dítě uvádělo opravdu do rozpaků. Kdykoli jsem mluvil s ostatními a přitom se mé oči setkaly s jejími, musel jsem si okamžitě najít důvod, proč se dívat jinam, a dělat to přirozeně nebylo lehké. Určitě jsem se červenal. Zdálo se mi, že mi to nevinátka může svým soudem škodit. Nosil jsem jí dárky, ale ani ty ji nedokázaly ochočit. Zřejmě si byla své moci a mé slabosti vědoma a i v přítomnosti jiných se na mne dívala drze jako nějaký vyšetřovatel. Domnívám se, že každý z nás má na svém svědomí tak jako na těle skrytá citlivá místa, na která neradi myslíme. Nevíme ani, co to je, ale víme, že to tam je. Odvracel jsem pohled od těch dětských očí, protože se ve mně snažily slídit.

Ale když jsem tenkrát odcházel od Malfentiů sám a celý zničený a malá Anna za mnou přiběhla, abych se k ní sklonil a poslechl si její obvyklou poklonu, sehnul jsem se k ní s tváří zkroucenou jako u skutečného blázna a natáhl jsem k ní do drápů zaťaté ruce tak hrozivě, že ode mne s pláčem a křikem utekla.

Tak se stalo, že jsem Adu uviděl ještě téhož dne, protože na ten pláč a křik přiběhla právě ona. Malá Anna jí se vzlykáním vyprávěla, že jsem jí ošklivě pohrozil, protože mi řekla, že jsem blázen.

„Ale vždyť on je blázen, a tak jsem mu to tedy řekla. Co je na tom zlého?“

Neposlouchal jsem, co dítě říká, jen jsem si s úžasem uvědomoval, že je Ada doma. Tak tedy její sestry lhaly, totiž jen Alberta, protože Augusta to nechala na ní, a tím se tomu vyhnula! Na okamžik jsem

uhodl všechno a věděl jsem naprosto přesně, jak se věci mají. Řekl jsem Adě:

„Jsem rád, že vás vidím. Myslel jsem, že jste už tři dny u tety.“

Neodpověděla mi, protože se nejdřív sehnula k plačícímu dítěti. Toto otálení s odpovědí, na kterou jsem měl podle svého názoru právo, mi vehnalo krev do hlavy. Nenacházel jsem slov. Udělal jsem další krok ke dveřím z bytu, a nebýt toho, že Ada promluvila, byl bych šel a víckrát se už nevrátil. Ve vzteku mi připadalo náramně lehké vzdát se snu, který už trval příliš dlouho.

Ale Ada se mezitím, celá červená, obrátila a řekla, že se vrátila před chvilkou, poněvadž nestihla tetu doma.

To stačilo, abych se uklidnil. Jak mi byla drahá, když se tak mateřsky skláněla k malé Anně, která nepřestávala řvát. Její tělo bylo tak ohebné, že se zdálo, jako by se zmenšilo, aby měla blíž k té maličké. Zíral jsem na ni s obdivem a znovu jsem si říkal, že je moje.

Cítil jsem v sobě takový klid a mír, že jsem chtěl, aby se zapomnělo na nelibost, kterou jsem před chvílí dal najevo, a tak jsem byl k Adě, a dokonce i k Anně co nejprívětivější. Se srdečným smíchem jsem řekl:

„Říká mi tak často blázen, že jsem jí chtěl ukázat, jak se takový blázen tváří a chová doopravdy. Odpusťte! A ty taky, chuděrko Annuccio, ty se taky neboj, já jsem hodný blázen!“

I Ada byla velice, převelice milá. Vyplísnila malou, která pořád ještě vzlykala, a omluvila se za ni. Kdybych byl měl štěstí a Anna v zlosti odběhla, byl bych promluvil. Byl bych řekl větu, která se možná nachází i v některých učebnicích cizích řečí, hezky připravená usnadnit život tomu, kdo nezná jazyk země, kde právě dlí:

„Mohu požádat vašeho otce o vaši ruku?“

Bylo to poprvé, co jsem se chtěl ženit, a proto jsem se ocitl v naprosto neznámé zemi. Do té doby jsem s ženami, s nimiž jsem měl tu čest, jednal jinak. Ty jsem prostě popadl a vzal útokem.

Ale nebyl jsem s to vyslovit ani těchto několik slov. Potřebovalo to přece jen určitý čas. Potřebovalo to prosebný výraz v tváři, který se vzápětí po tom boji s Annou a taky s Adou těžko nasazoval, a z druhého konce chodby se už blížila paní Malfentiová, přivolaná křikem holčičky.

Natáhl jsem ruku k Adě, která mi ihned srdečně podala svou, a řekl jsem:

„Na shledanou zítra! Omluvte mě u milostivé paní.“

Ale pak jsem zaváhal, mám-li tu ruku, důvěřivě spočívající v mé, pustit jen tak. Cítil jsem, že jestli v té chvíli odejdu, propasu u Ady, která se mě snažila zahrnout laskavostmi, aby mě odškodnila za neomalenosti své sestřičky, jedinečnou příležitost. A tak jsem tedy uposlechl okamžitého popudu, sklonil jsem se k její ruce a lehce jsem se jí dotkl rty. Potom jsem otevřel dveře a kvapně vyšel; ale ještě než jsem to udělal, zahlédl jsem Adu, která mi až do té chvíle nechávala svou pravou ruku, zatímco levou objímala Annu, jež se jí držela za sukně, jak se s údivem dívá na svou ručku, které se dotkly mé rty, málem jako by se chtěla podívat, jestli na ní není něco napsáno. Paní Malfentiová si toho, co jsem udělal, myslím nevšimla.

Na schodech jsem se na okamžik zastavil, sám udiven, co jsem to bez jakéhokoli předběžného úmyslu udělal. Že zde ještě byla možnost vrátit se ke dveřím, které jsem za sebou zavřel, zazvonit a požádat, jestli bych nemohl Adě říct, co marně hledala na své ruce? Nemyslím! To by ode mne nebylo dost důstojné, protože bych tím dal najevo příliš velkou netrpělivost. Kromě toho jsem ji upozornil, že se vrátím, a tím jsem jí předem naznačil, že jí něco chci. Teď už záleží jen na ní, aby mi dala příležitost se vyslovit, a já se vyslovím. Konečně jsem tedy přestal vykládat historky všem třem a místo toho jsem políbil ruku jen jediné.

Ale zbytek dne byl dost nepříjemný. Byl jsem neklidný a plný obav. Říkal jsem si, že ten můj neklid pramení jediné z netrpělivosti, kdy už budu mít v tom dobrodružství jasno. Namlouval jsem si, že

jestli mě Ada odmítne, budu docela klidně běhat za jinými. To, že na ní tak lpím, je jen důsledek mého svobodného rozhodnutí a toto rozhodnutí se dá anulovat dalším, které by je zrušilo! Nechápal jsem ještě, že v té chvíli pro mě na světě jiné ženy neexistují a že potřebuju jediné Adu.

I noc, která přišla potom, mi připadala nesmírně dlouhá; skoro celou jsem ji probděl. Ponocování jsem nechal po otcově smrti, a abych se k němu vracel teď, když jsem se rozhodl oženit, to by bylo divné. Šel jsem proto brzy do postele s touhou po spánku, ve kterém čas utíká tak rychle.

Ve dne jsem přijal Adino vysvětlení, proč nebyla třikrát v saloně v době, kdy jsem tam byl já, s nejslepější důvěrou, založenou na pevném přesvědčení, že vážná žena, kterou jsem si vybral, by nedovedla lhát. V noci už ta důvěra tak velká nebyla. Uvažoval jsem, jestli jsem jí to vlastně neřekl sám, že ji Alberta – když Augusta odmítla mluvit – omluvila tou návštěvou u tety. Nepamatoval jsem se dobře, co všechno jsem jí v tom rozhorlení řekl, ale měl jsem dojem, že jsem se jí o tom určitě zmínil. Škoda! Kdybych to nebyl udělal, vymyslela by si možná na omluvu něco jiného a já bych ji tak přistihl při lži a měl už konečně jasno, po kterém jsem prahl.

Tady jsem si mohl uvědomit, co pro mne Ada znamená; říkal jsem si totiž, abych se utišil, že nebude-li mě chtít, pak se nikdy neožením. Její odmítnutí tedy změnilo celý můj život. A v představách jsem se dál utvrzoval v myšlence, že to odmítnutí bude pro mne možná štěstím. Vzpomněl jsem si na onoho řeckého filozofa, který tvrdí, že časem bude litovat jak ten, kdo se žení, tak ten, kdo zůstane svobodný. Zkrátka, neztratil jsem ještě schopnost smát se svému vlastnímu dobrodružství; postrádal jsem jen jedinou schopnost – schopnost spát.

Usnul jsem až na úsvitě. Když jsem se vzbudil, bylo už tak pozdě, že mě od chvíle, kdy jsem mohl na návštěvu k Malfentiovým, dělilo jen pár hodin. Bylo tedy už zbytečné cokoli si představovat

a shledávat další příznaky, které by mi vysvětlily Adiny city. Jenže zabránit myšlenkám, aby se nezabývaly něčím, na čem jim zvlášť záleží, to není snadná věc. Kdyby to člověk dokázal, byl by mnohem šťastnější tvor. Po celý čas, co jsem se šlechtil – a toho dne jsem to přeháněl – jsem myslel jen na jedno jediné: udělal jsem dobře, že jsem Adě políbil ruku, nebo jsem udělal chybu, že jsem ji nepolíbil i na rty?

Toho rána mě taky napadlo něco, co mi značně uškodilo, protože mě to připravilo i o tu trochu mužné iniciativy, kterou mi moje podivná chlapeckost ponechala. Byla to bolestná pochybnost: a co když si mě Ada vezme jen proto, že ji k tomu přinutí rodiče, a přitom mě nemiluje, ba naopak ke mně cítí odpor? Bylo totiž jisté, že mě u nich mají všichni rádi, Giovanni, paní Malfentiová, Augusta i Alberta; jediné o Adě jsem měl pochybnosti. Na obzoru se na jednou rýsoval obvyklý románec o děvčeti, které rodina přinutila k nenáviděnému sňatku. Ale to já nepřipustím. To byl další důvod, proč jsem si musel promluvit s Adou, a jediné s ní. Nestačí, abych jí řekl tu obvyklou větu, jak jsem si ji připravil. Musím se jí podívat do očí a zeptat se:

„Miluješ mne?“

A až mi řekne své ano, sevřu ji do náručí, abych podle jejího chvění poznal, je-li upřímné.

Tak jsem měl dojem, že jsem se připravil na všechno. Ve skutečnosti jsem však zjistil, že jsem se dostavil k této zkoušce svého druhu, a přitom jsem se v knize zapomněl podívat zrovna na ty stránky, o kterých budu muset mluvit.

Přivítala mě jen paní Malfentiová; usadila mě do kouta velkého salonu a okamžitě začala živě žvatlat, takže jsem se nemohl zeptat ani na dcery. Byl jsem proto trochu roztržitý a opakoval jsem si lekci, abych ji nezapomněl, než přijde vhodná chvíle. Najednou jsem zpozorněl, jako když mě probudí zahlaholení trubky. Paní Malfentiová právě vypracovávala jakýsi úvod. Začala mě ujišťovat

o svém přátelství, o přátelství svého muže a o sympatiích celé jejich rodiny včetně malé Anny. Známe se už takovou dobu! Vídáme se den co den celé čtyři měsíce.

„Pět měsíců,“ opravil jsem ji, protože jsem si to v noci spočítal a vzpomněl jsem si, že k mé první návštěvě došlo na podzim a teď jsme už měli plné jaro.

„Ano, pět!“ řekla paní Malfentiová po chvilce zamyšlení, jako by si to přepočítávala po mně. A pak vyčítavě dodala:

„Mám dojem, že kompromitujete Augustu.“

„Augustu?“ zeptal jsem se, protože jsem měl dojem, že jsem špatně slyšel.

„Ano!“ přikývla paní Malfentiová. „Vzbuzujete v ní klamné naděje a kompromitujete ji!“

Prostoduše jsem se prozradil:

„Ale já přece s Augustou nikdy nemluví!“

Hnula sebou, jako by ji to bolestně překvapilo – nebo se mi to jen zdálo?

Já jsem se zatím snažil usilovně přemýšlet: i když jsem to pokládal za nedorozumění, pochopil jsem okamžitě, jaká je to důležitá věc, a chtěl jsem ji rychle vysvětlit. V duchu jsem znovu viděl, jak se celých těch pět měsíců od návštěvy k návštěvě nezabývám ničím jiným než sledováním Ady. Hrával jsem sice s Augustou a občas jsem skutečně mluvil spíš s ní, poněvadž mě poslouchala, než s Adou, ale to všechno jen proto, aby ty moje historky schválila a pak je vykládala Adě. Měl jsem promluvit s paní Malfentiovou jasně a povědět jí o svých plánech s Adou? Ale krátce předtím jsem se rozhodl, že si promluvíím jedině s Adou a prozkoumám její city. Možná že kdybych promluvil s paní Malfentiovou jasně, bylo by to všechno dopadlo jinak, a když bych si byl nemohl vzít Adu, nebyl bych si vzal ani Augustu. Protože jsem se však nechal vést rozhodnutím, k němuž jsem došel, než jsem mluvil s paní Malfentiovou, a protože mě to, co mi řekla, tak překvapilo, neřekl jsem nic.

Přemýšlel jsem usilovně, ale přitom poněkud zmateně. Chtěl jsem pochopit, chtěl jsem uhodnout, oč jde, a rychle. Jenže když člověk příliš otvírá oči, vidí všechno hůř. Napadlo mi, že mě možná chtějí vyhnat z domu, ale zdálo se mi, že tu možnost můžu vyloučit. Byl jsem nevinný vzhledem k tomu, že jsem se Augustě, kterou chtěli chránit, vůbec nedvořil. Ale možná že mi připisovali zájem o Augustu, aby nekompromitovali Adu. A proč by zase měli takovým způsobem chránit Adu, nebyla to přece žádná malá holčička? Byl jsem si jist, že jsem ji nepopadl za vlasy, leda ve snu. Ve skutečnosti jsem se sotva lehce dotkl rty její ruky. Nechtěl jsem, aby mi zakázali vstup do rodiny, protože jsem chtěl, než ji opustím, promluvit s Adou. A tak jsem se tedy třesoucím hlasem zeptal:

„Ale tak mi řekněte, milostivá paní, co mám dělat, abych si nikoho nerozhněval?“

Zaváhala. Byl bych býval raději, kdybych jednal s Giovannim, který myslel s křikem. Potom řekla rozhodně, ale se snahou být zdvořilá, jak to bylo zřejmé z jejího hlasu:

„Měl byste k nám chodit nějaký čas méně často; tedy ne každý den, ale dvakrát nebo třikrát týdně.“

Jisto je, že kdyby mi byla řekla drsně, abych šel a už se nevracel, byl bych ji ve shodě se svým záměrem snažně prosil, aby mě u nich trpěla ještě jeden nebo dva dny, protože jsem chtěl mít jasno ve svých vztazích k Adě. Ale to, co mi řekla, bylo daleko mírnější, než jsem se obával, a tak jsem si dodal odvahu projevit svoji nelibost:

„Ale jestli si přejete, já už do vašeho domu ani nevčkročím!“

Došlo na to, co jsem čekal. Paní Malfentiová protestovala, mluvila znovu o tom, jak si mě všichni váží, a snažně mě prosila, abych se na ni nezlobil. A já se zachoval velkomyslně, slíbil jsem jí všechno, co chtěla, to znamená, že se čtyři nebo pět dní zdržím návštěv a nepřijdu, že k nim pak zase budu s jistou pravidelností chodit dvakrát nebo třikrát týdně, a hlavně že jí to nebudu mít za zlé.

Jakmile jsem jí to všechno slíbil, chtěl jsem ukázat, že své sliby taky dodržím, a zvedl jsem se, že už půjdu. Paní Malfentiová se smíchem protestovala:

„Mne přece kompromitovat nemůžete, a proto jen klidně zůstaňte.“

A když jsem přesto prosil, aby mi dovolila odejít, protože jsem si právě vzpomněl, že mám něco na práci, zatímco ve skutečnosti jsem se jen nemohl dočkat, kdy už budu sám, abych si mohl to zvláštní dobrodružství, jež mě potkalo, líp rozvážit, požádala mě přímo, abych zůstal, že prý jí tak dokážu, že se na ni nezlobím. Nezbylo mi než zůstat a snášet dál muka prázdného klábosení, kterému se potom oddala, klábosení o módě, kterou se nemíní řídit, o divadle, a dokonce i o suchu, s nímž se hlásí jaro.

Zanedlouho nato jsem byl rád, že jsem zůstal, poněvadž jsem zjistil, že potřebuju ještě jedno vysvětlení. Beze všech okolků jsem paní Malfentiovou, jejíž řeči jsem už nevnímal, přerušil dotazem:

„A to se dozví celá rodina, že jste mě žádala, abych k vám nechodil?“

V prvním okamžiku vypadala, jako by se už na naše ujednání ani nepamatovala. Potom začala protestovat:

„Abyste k nám nechodil? Ale jen pár dnů, rozumějte! Neřeknu to nikomu, ani manželovi, a byla bych vám vděčná, kdybyste se zachoval taky tak!“

I to jsem slíbil, a taky že si vymyslím různé záminky, kdyby se mě někdo ptal, proč se už neukazuju tak často. Pro tu chvíli jsem slovům paní Malfentiové věřil a v duchu jsem si představoval, jak asi bude Ada překvapena a bolestně dotčena mou nenadálou nepřítomností. Byla to nesmírně příjemná představa!

Zůstal jsem pak ještě chvíli a jen jsem pořád čekal na další nápad, co dál, zatímco paní domu mluvila o cenách potravin, které jsou v poslední době přímo enormní.

Místo dalšího nápadu se objevila teta Rosina, Giovanniho sestra, starší než on, ale daleko méně inteligentní. Měla však něco z jeho

morální fyziognomie, a bylo toho dost, aby v ní člověk poznal jeho sestru. Především totéž vědomí vlastních práv a zároveň povinností ostatních, i když poněkud komické, poněvadž bylo bez jakýchkoli zbraní, kterými by si zjedнала váhu, a pak taky ten zlovyk zvyšovat rychle hlas. Domnívala se, že má v bratrově domě taková práva, že – jak jsem se pak dozvěděl – dlouhou dobu pokládala paní Malfentiovou za vetřelce. Byla svobodná a žila s jedinou služebnou, o které mluvila pořád jako o svém největším nepříteli. Když umírala, poručila mé ženě, aby dala pozor na její byt, dokud z něho neodejde služebná, která se o ni starala. V Giovanniho rodině ji všichni snášeli, protože se báli její útočnosti.

Zase jsem neodešel. Teta Rosina měla ze všech neteří nejraději Adu. Zatoužil jsem si získat její přátelství rovněž a hledal jsem, co bych jí řekl milého. Vzpomněl jsem si matně, že když jsem ji uviděl (totiž zahlédl, poněvadž tenkrát jsem necítil potřebu se na ni dívat) posledně, hovořily neteře hned po jejím odchodu o tom, že nevypadá dobře. Jedna z nich dokonce řekla:

„Zřejmě se rozzlobila na služku a hnulo jí to žlučí!“

Našel jsem, co jsem hledal; přívětivě jsem se zadíval do vrásčitého obličejce staré paní a řekl jsem jí:

„Vidím, milostivá, že jste se velice zotavila.“

To jsem neměl říkat! Podívala se na mne užasle a protestovala:

„Já jsem pořád stejná. Z čeho bych se měla zotavovat?“

Chtěla vědět, kdy jsem ji viděl naposled. Nevěděl jsem už přesně, kdy to bylo, a musel jsem ji upamatovávat, že jsme spolu strávili celé odpoledne a že jsme seděli i s jejími neteřemi tady v tom salonu, ale ne na téhle straně jako teď, nýbrž na druhé. Chtěl jsem jí dát najevo svůj zájem, ale vysvětlování, kterého se dožadovala, to příliš protahovalo. Moje pokrytectví mě tížilo, až mi to působilo opravdovou bolest.

Paní Malfentiová s úsměvem zasáhla:

„Snad jste nechtěl říct, že teta Rosina ztloustla?“

Hrome! Tak proto je teta Rosina tak dotčená! Byla jako její bratr značně tlustá, a přitom pořád doufala, že zhubne.

„Ztloustla? Kdepak! Měl jsem na mysli, že má milostivá lepší barvu.“

Snažil jsem se dál tvářit příjemně, ačkoli jsem se musel držet, abych jí neřekl něco sprostého.

Ale teta Rosina se ani pak neupokojila. Nebyla v posledním čase nikdy nemocná a nechápala, proč by tak byla měla vypadat. A paní Malfentiová jí dala za pravdu.

„Naopak, vypadá pořád stejně, to už je její zvláštnost,“ řekla obrácena ke mně. „Nezdá se vám?“

Zdálo se mi. Bylo to přece jasné. Okamžitě jsem se zvedl. Podal jsem tetě Rosině ruku velice srdečně v naději, že si ji udobřím, ale ona ke mně natáhla svou, aniž se na mne podívala.

Jen jsem z toho domu vytáhl paty, okamžitě jsem měl lepší náladu. Ta úleva! Už jsem nemusel dávat pozor, co má paní Malfentiová za lubem, ani se nutit, abych se zalíbil tetě Rosině. Myslím si skutečně, že nebýt drsného zásahu tety Rosiny, byla by chytrácká paní Malfentiová dosáhla dokonale svého a já bych od nich odcházel navýsost spokojen, jak se ke mně pěkně chovali. Hnal jsem se skoky ze schodů. Teta Rosina byla málem jakýmsi komentářem k paní Malfentiové. Paní Malfentiová mi navrhla, abych k nim několik dnů nechodil. Milostivá paní je příliš laskavá! Udělám ještě víc, než si přeje, a víckrát se u nich neukážu! Mučily mě, ona, teta Rosina i Ada! Jakým právem? Protože jsem se chtěl oženit? Ale já už to pustil z hlavy! Svoboda je tak krásná!

S těmito pocity jsem běhal po ulicích dobrou čtvrt hodinu. Potom jsem pocítil potřebu ještě větší svobody. Musel jsem dát nějakým způsobem definitivně najevo své rozhodnutí, že už k nim nevstoupím. Myšlenku napsat a rozloučit se dopisem jsem zavrhl. Nedám-li jim vědět, co zamýšlím, bude rozchod ještě opovrhlivější. Jednoduše k Giovannimu a celé jeho rodině zapomenu chodit.

Nakonec jsem přišel na pravý způsob, jak jim své rozhodnutí naznačím, nenápadný, roztomilý, ale právě proto tak trochu ironický. Běžel jsem do květinářství, vybral jsem nádhernou kytici a tu jsem poslal paní Malfentiové s navštívenkou, na kterou jsem nenapsal nic než datum. Víc nebylo třeba. Bylo to datum, které nikdy nezapomenu, a možná že je nezapomene ani Ada a její matka: 5. května, výroční den Napoleonovy smrti.

Zařídil jsem, aby kytici doručili spěšně. Bylo nesmírně důležité, aby došla ještě téhož dne.

Ale co potom? Všechno bylo hotovo, všechno, víc se už dělat nedalo. Ada zůstávala s celou svou rodinou ode mne odloučena a já musel žít a nečinně čekat, než za mnou někdo z nich přijde a poskytne mi příležitost, abych udělal nebo promluvil něco jiného.

Běžel jsem do své pracovny, abych se mohl zavřít a přemýšlet. Kdybych byl ustoupil své bolestné netrpělivosti, byl bych se okamžitě rozběhl zpátky k Malfentiům – i za cenu, že bych tam byl dříve než moje kytice. Záminek bych byl měl dost. Mohl jsem si třeba zapomenout deštník!

Ale něco takového jsem nechtěl. Posláním té kytice jsem zaujal skvělý postoj, a ten bylo teď nutno zachovat. Musel jsem klidně čekat, na tahu byli oni.

Soustředění, k němuž mi dopomohla má pracovna a od něhož jsem očekával úlevu, mi objasnilo jediné důvody mého zoufalství, které se vystupňovalo až k slzám. Miluju Adu! Ještě jsem však nevěděl, jestli to je to pravé slovo, a tak jsem v analýze pokračoval. Chtěl jsem ji, nejen aby mi patřila, ale taky aby byla mou ženou. Ji, s tím jejím mramorovým obličejem a mladým tělem, ji, s tou její vážností, tak velkou, že nikdy nepochopí můj způsob myšlení, jemuž ji nebudu učit, protože se ho navždy vzdám, ji, která mě naučí životu plnému pochopení a práce. Chtěl jsem ji se vším všudy a všechno všudy jsem chtěl od ní. A tak jsem konečně dospěl k názoru, že to bylo to pravé slovo: Miluju Adu.

Měl jsem pocit, že jsem došel k něčemu velmi důležitému, co by mi mohlo být vodítkem. Pryč s váháním! Ted' už bylo jedno, vím-li, jestli mě miluje, nebo ne. Bylo třeba se pokusit ji dostat, a mohl-li Giovanni o ní rozhodovat, nebylo už nutno mluvit s ní. Bylo zapotřebí všechno okamžitě vyjasnit a tak rychle dosáhnout štěstí, nebo naopak na všechno zapomenout a uzdravit se. Proč bych měl tolik trpět čekáním? Jakmile bych věděl – a to jsem se mohl dozvědět jedině od Giovanniho – že je Ada pro mne definitivně ztracená, nemusel bych už aspoň bojovat s časem: plynul by pak pomalu dál, aniž bych cítil potřebu ho popohánět. Definitivní věc je vždycky pokojná, protože se oprostila od času.

Rozběhl jsem se okamžitě k Giovannimu. Musel jsem na dvě místa; nejprve do jeho kanceláře v ulici, které se dodnes říká Nové domy, protože jí tak říkali naši dědové. Je to ulice poblíž moře, zastíněná vysokými starými domy a k večeru poloprázdná, takže jsem mohl jít rychle. Cestou jsem si sestavoval, co mu povím, aby to bylo co nejkratší. Stačí, když mu řeknu, že jsem se rozhodl vzít si jeho dceru. Nebudu na něho naléhat ani ho přemlouvat. Jako obchodník bude sám vědět, co mi odpovědět, jakmile uslyší, oč ho žádám. Jen mi pořád dělalo starost, mám-li při takové příležitosti mluvit spisovně, nebo dialektem.

Jenže Giovanni už v kanceláři nebyl, odešel do Tergeste. Vydal jsem se tedy tam. Už ne tak rychle, poněvadž jsem věděl, že na burze budu muset delší dobu čekat, než s ním budu moct mluvit o samotě. Když jsem došel na Via Cavana, musel jsem zpomalit, úzká ulice byla ucpaná davem. A právě v okamžiku, kdy jsem se prodíral tímto davem, se mi jako v nějakém vidění konečně po dlouhých hodinách hledání udělalo jasno: Malfentiovi chtějí, abych si vzal Augustu, a ne Adu, a to z toho prostého důvodu, že Augusta je do mne zamilovaná, zatímco Ada ani v nejmenším, jinak by nebyli zasáhli, aby nás vzdálili. Řekli mi, že kompromituju Augustu, a přitom se Augusta kompromituje sama – tím, že mě miluje. Viděl jsem to

v tom okamžiku všechno v tak jasném světle, jako kdyby mi to řekl někdo od nich. A domyslel jsem si taky, že Ada s mým vyhoštěním od Malfentiů souhlasila. Nemiluje mě a nebude mě milovat, alespoň dokud mě miluje její sestra. Uprostřed davu na Via Cavana jsem tedy uvažoval daleko přesněji než ve své samotářské pracovně.

Když se dnes ve vzpomínkách vracím k těm pěti památným dnům, které mě přivedly do manželství, žasnu, jak to, že mé city tenkrát nemírnilo vědomí, že mě miluje chuděra Augusta. Od chvíle, co mě vyhnali od Malfentiů, jsem Adu miloval se vztekem. Proč mi nedala aspoň trochu zadostiučinění jasná představa, že mě paní Malfentiová vyhostila nadarmo, protože jsem u nich zůstal dál a tak blízko Adě, totiž v Augustině srdci? Mně naopak její žádost, abych Augustu nekompromitoval, to jest abych si ji vzal, připadala jako další urážka. Cítil jsem k tomu nehezkému děvčeti, které mě milovalo, právě takové opovržení, jaké cítila ke mně, aniž jsem to připouštěl, její krásná sestra, kterou jsem zas miloval já.

Přidal jsem znovu do kroku, ale změnil jsem směr a pustil jsem se k domovu. Už jsem nepotřeboval mluvit s Giovannim, teď jsem už věděl, jak se zařídit; a to s takovou zoufalou jistotou, že teď bych se byl už vymanil z toho pomalu plynoucího času a měl konečně pokoj. Kromě toho mluvit o tom s tím nevychovaným Giovannim bylo nebezpečné. Paní Malfentiová mluvila takovým způsobem, že jsem ji pochopil až na Via Cavana. Její muž by byl s to se chovat jinak. Řekl by mi možná rovnou:

„Proč si chceš brát Adu? No tak! Neudělal bys líp, kdyby sis vzal Augustu?“

Vzpomněl jsem si totiž na jednu jeho poučku, kterou by se mohl v tomto případě dobře řídit:

„Musíš vždycky svému protivníkovi řádně vysvětlit, oč jde, protože jen tak budeš mít jistotu, že tomu rozumíš líp než on!“

A co pak? Byl by z toho otevřený rozchod. Jedině potom by si mohl čas běžet, jak chce, já už bych neměl nejmenší důvod se do

toho plést – byl bych u pevného bodu! Vzpomněl jsem si ještě na další Giovanniho poučku a té jsem se chopil, protože mi dávala velikou naději. Dokázal jsem se jí držet pět dní, celých těch pět dní, v nichž se má vášeň změnila v nemoc. Giovanni rád říkal, že se s likvidováním žádné záležitosti nemá pospíchat, pokud se od této likvidace nedá očekávat nějaká výhoda: každá záležitost se dřív či později likviduje sama, jak dokazuje fakt, že v celých tak dlouhých dějinách světa zůstalo tak málo záležitostí nevyřízených. Dokud se záležitost nelikviduje, může se vždycky ještě obrátit k lepšímu.

Nevzpomněl jsem, že Giovanni měl taky jiné poučky, které říkaly opak, a upjal jsem se k tady té. Dospěl jsem k železnému předsevzetí, že neudělám ani krok, dokud se nedozvím, že mou věcí hnulo něco nového v můj prospěch. A měl jsem z toho takovou škodu, že snad kvůli tomu pak už žádné moje předsevzetí nevydrželo tak dlouho.

Sotva jsem dospěl k tomuto předsevzetí, dostal jsem vizitku od paní Malfentiové. Poznal jsem její písmo na obálce, a než jsem ji otevřel, napadlo mě v liché naději, že už jen to železné předsevzetí stačilo, aby litovala, že se ke mně zachovala tak špatně, a aby mi nadbíhala. Když jsem zjistil, že na vizitce jsou jen písmena *p. r.*, což znamenalo poděkování za květiny, které jsem jí poslal, vrhl jsem se na postel a zaťal jsem zuby do polštáře, málem jako bych se k němu chtěl přibít, abych se nerozběhl a neporušil své předsevzetí. Jaká ironická vyrovnanost se zračila z té zkratky! Daleko větší než vyrovnanost, o které hovořilo datum, jež jsem připsal na svou navštívenku já a jež už samo o sobě znamenalo jakési předsevzetí a možná i výčitku. *Remember*, řekl Karel I., než mu usekli hlavu, a zřejmě tím myslel ten den! Já taky vyzval svou protivnici, aby pamatovala a aby se bála!

Bylo to pět strašných dnů a strašných nocí a já bděl nad jejich úsvity a západy, které znamenaly konec a začátek a přibližovaly hodinu mé svobody, svobody bít se znovu za svou lásku.

Připravoval jsem se na ten boj. Teď už jsem věděl, jakého mě mé děvče chce. Vzpomínám si na své tehdejší předsevzetí tak snadno

především proto, že zrovna takové předsevzetí jsem učinil znovu, není to tak dávno, a pak taky proto, že jsem si je napsal na kus papíru, který mám dodnes. Předsevzal jsem si, že budu vážnější. To znamenalo, že tedy nebudu vyprávět historky, jež budí smích, ale mne ostouzejí, a kvůli nimž mě nehezká Augusta miluje a moje Ada s opovržením odmítá. Dále to byl úmysl chodit každé ráno v osm do kanceláře, kde jsem se už takovou dobu neukázal, ne snad abych se s Olivim přel o svých právech, nýbrž abych s ním pracoval a tak mohl časem převzít sám správu svých obchodních záležitostí. To všechno se mělo uskutečnit, až bude doba trochu klidnější, právě tak jako jsem měl později, to znamená, až zase nabudu svobody, přestat kouřit; teď jsem si to strašné mezidobí nemohl ještě ztěžovat. Adu čekal dokonalý manžel. Proto jsem měl ještě různé jiné záměry, jako věnovat se vážné četbě nebo půlhodinku denně šermovat a párkrát týdně jezdit na koni. Čtyřicet hodin dne sotva stačilo.

Během těch dlouhých dnů odloučení mě ani na hodinu neopustila nejtrpčí žárlivost. To předsevzetí zbavit se všech vad, abych byl po několika týdnech připraven dobýt Adu, bylo jistě hrdinské. Ale co do té doby? Nechají ji ostatní muži z města na pokoji, nebudou se pokoušet vzít mi moji paní, zatímco já se budu podrobovat nejtvrďšímu odříkání? Určitě se mezi nimi najde někdo, kdo se nepotřebuje tak školit, aby byl příznivě přijat. Věděl jsem, nebo jsem si myslel, že vím, že kdyby Ada našla někoho, kdo by jí vyhovoval, řekla by ano a nečekala by, až se zamiluje. Kdykoli jsem v těch dnech potkal dobře oblečeného, zdravého a vyrovnaného muže, cítil jsem k němu nenávist, protože jsem měl dojem, že by se mohl hodit Adě. Nač se z těch dnů nejlíp pamatuju, je žárlivost, která se snesla na můj život jako mlha.

Na té strašné úzkosti, aby mi zatím někdo Adu nevzal, není nic k smíchu, uváží-li se, jak to nakonec dopadlo. Když si teď vzpomenu na ty dny plné vášně, cítím ke svému věšteckému duchu veliký obdiv.

Několikrát jsem v noci obcházel kolem jejich oken. Nahoře se zřejmě dál bavili, tak jako když jsem tam býval i já. O půlnoci nebo

chvíli předtím se v saloně zhasínalo. A já prchal, aby mě nezahlédl nějaký host, který musel každou chvíli vyjít z domu.

Kromě toho mi celé ty dny hodinu po hodině ztrpčovala ještě netrpkost. Proč se po mně nikdo neptá? Proč něco nedělá Giovanni? Jak to, že se nediví, že mě nevidá ani doma, ani v Tergesteu? Souhlasil tedy i on s tím, abych byl od nich vyhoštěn? Často uprostřed své denní nebo noční procházky jsem se najednou rozběhl domů, abych se ujistil, jestli se někdo nepřišel po mně ptát. A protože jsem nedokázal jít spát v pochybnostech, budil jsem chuděru Mariu, abych se na to zeptal. Pročkal jsem celé hodiny doma, poněvadž tam jsem byl nejsnáze k zastížení. Ale nikdo se po mně neptal, a kdybych se nebyl rozhodl jednat sám, byl bych určitě dodnes svobodný.

Jednou večer jsem šel hrát do klubu. Už léta jsem se tam neukázel, jelikož jsem to kdysi slíbil otci. Ale teď se mi zdálo, že ten slib už nemůže platit, otec přece nemohl předvídat, že se ocitnu v takové tíživé situaci a budu tak nutně potřebovat trochu se rozptýlit. Nejdřív jsem vyhrál s takovým štěstím, že mě to sklíčilo, protože mi to připadalo jako odškodnění za neštěstí, které jsem měl v lásce. Pak jsem prohrál, a to mě sklíčilo taky, protože se mi zdálo, že podléhám ve hře, tak jako jsem podlehl v lásce. Hraní se mi okamžitě zprotivilo: nebylo to důstojné mne ani Ady. Tak mě ta láska očistila!

Pamatuju se z těch dnů taky na to, jak tato tak drsná skutečnost zničila všechny mé sny o lásce. Od té chvíle byly už ty sny docela jiné. Místo o lásce jsem snil o vítězství. Jednou okrášlila jeden můj sen návštěvou Ada. Byla ustrojena jako nevěsta a šla se mou k oltáři, ale když nás nechali o samotě, nezačali jsme se objímat ani pak. Byl jsem její muž a získal jsem právo se jí zeptat:

„Jak jsi mohla dovolit, aby se ke mně tak chovali?“

O jiná práva mi nešlo.

Našel jsem v šuplíku náčrtky dopisů psaných Adě a Giovannimu a paní Malfentiové. Jsou z těch dnů. Paní Malfentiové jsem napsal prostý dopis, kterým jsem se s ní loučil, poněvadž odjíždím na dlou-

hou cestu. Nepamatuju se však, že bych měl někdy něco takového v úmyslu: nemohl jsem přece opustit město, dokud jsem si nebyl jist, že za mnou někdo nepřijde. To neštěstí, kdyby přišli a nenašli mě doma! Žádný z těch dopisů nebyl odeslán. Myslím si dokonce, že jsem je psal, jen abych zachytil na papíře své myšlenky.

Už léta jsem se pokládal za nemocného, ale byla to nemoc, kterou trpěli spíš druhí než já. Tenkrát jsem poznal „bolestivou“ nemoc, spoustu nepříjemných fyzických pocitů, z kterých jsem byl nesmírně nešťastný.

Začalo to takto: vstal jsem jednou kolem jedné po půlnoci, poněvadž jsem nemohl usnout, a kráčel jsem vlahou nocí, až jsem došel k jedné předměstské kavárně, kde jsem nikdy nebyl a kde jsem tedy nemohl potkat žádného známého, což mi bylo velmi milé, poněvadž bych byl rád pokračoval v diskusi s paní Malfentiovou, do které jsem se pustil už na posteli, a nechtěl jsem, aby se mi do toho někdo pletl. Paní Malfentiová mi dělala výčitky. Říkala, že jsem se jejím dcerám pokoušel pod stolem šlapat na nohy. Studený pot mě zaléval, když jsem si pomyslel, že se mi teď možná u Malfentiů skutečně vyčítá něco takového. Nepřítomný je vždycky vinen a možná že mého vyhoštění využili, aby se spolčili proti mně. V ostrém světle kavárny byla už obrana snazší. Pravda, kolikrát bych se byl rád dotkl nohou Adiny nožky a jednou se mi dokonce zdálo, že se mi to podařilo a že o tom věděla. Pak se ovšem ukázalo, že jsem se tiskl k dřevěné noze stolu, a ten přece mluvit nemohl.

Předstíral jsem zájem o biliár. Jakýsi pán, opírající se o berlu, přistoupil blíž a sedl si vedle mě. Poručil si citronádu, a poněvadž číšník čekal, co si poručím já, dal jsem si ji taky, přestože citrony nesnáším. Mezitím se berla opřená o pohovku, kde jsme seděli, svezla na zem a já se málem instinktivně sklonil, abych ji zvedl.

„Á, Zeno!“ poznal mě kulhavec, zrovna když mi chtěl poděkovat.

„Tullio!“ vykřikl jsem překvapeně a podal jsem mu ruku. Chodili jsme spolu do školy a už léta jsme se neviděli. Věděl jsem o něm,

že po dokončení střední školy nastoupil do jakési banky a že tam má pěkné místo.

Byl jsem pořád ještě tak roztržitý, že jsem se rovnou zeptal, čím to, že má pravou nohu najednou kratší a musí chodit o berli. Výtečně naložen mi vyprávěl, že před půl rokem onemocněl revmatismem a ten mu nakonec zmrzačil nohu.

Okamžitě jsem mu začal radit nejrůznější kúry. To je nejlepší způsob, jak bez velké námahy předstírat živou účast. Ale on je už všechny prodělal. A tak jsem radil dál:

„Proč nejsi v tuhle dobu dávno v posteli? Nezdá se mi, že by ti ten noční vzduch zrovna dělal dobře.“

Odpověděl dobromyslným žertem, že ani mně noční vzduch zrovna neprospívá, protože kdo netrpí revmatismem, ten si ho může, pokud je živ, vždycky ještě uhnat. A právo chodit pozdě spát přiznává dokonce i rakouská ústava. Ostatně na rozdíl od obecného mínění nemá teplo a zima s revmatismem nic společného. Studoval svou nemoc, studium jejích příčin a léků bylo dokonce jediné, co na tom světě dělal: dlouhou dovolenou z banky potřeboval spíš k prohloubení tohoto studia než k léčení. Pak mi vyprávěl, že právě prodělává zvláštní kúru. Jí denně obrovské množství citronů. Toho dne jich spolykal už třicet, ale doufá, že bude-li se v tom cvičit, dokáže jich sníst i víc. Svěřil se mi, že podle jeho názoru jsou citrony dobré i pro řadu jiných nemocí. Co je jí, cítí, že mu přílišné kouření, kterému propadl i on, už nedělá takové potíže.

Když jsem si představil to množství kyseliny, přeběhl mi po zádech mráz, ale tuto představu okamžitě vystřídala jiná a poněkud radostnější: neměl jsem sice citrony rád, ale kdyby mi umožnily dělat bez úhony, co musím nebo chci, a přitom mě zprostily všeho dalšího odříkání, polykal bych jich taky tolik. Úplná svoboda znamená, že si člověk může dělat, co chce, pod podmínkou, že bude dělat taky všelicos, co se mu líbí méně. Skutečné otroctví znamená být odsouzen k odříkání – ne Herkules, ale Tantalos.

Potom začal i Tullio předstírat hrozný zájem, jak se mi vede. Byl jsem pevně rozhodnut, že mu o své nešťastné lásce nepovím, ale potřeboval jsem si ulevit. Mluvil jsem o svých potížích (tak jsem tomu říkal, a přitom vím určitě, že to žádné skutečné potíže nebyly) a tak jsem je přeháněl, že jsem měl nakonec v očích slzy, zatímco Tulliovi bylo čím dál líp, poněvadž měl dojem, že jsem na tom hůř než on.

Zeptal se mě, jestli pracuju. Celé město vědělo, že nic nedělám, a já měl strach, aby mi nezáviděl, protože jsem v té chvíli naprosto nutně potřeboval být litován. A tak jsem zalhal. Řekl jsem mu, že pracuju ve své kanceláři, ne mnoho, ale přinejmenším šest hodin denně, a dalších šest hodin mi zaberou náramně spleť záležitostí, které jsem zdědil po otci a matce.

„Dvanáct hodin,“ poznamenal Tullio a se spokojeným úsměvem mi dopřál to, po čem jsem bažil, svůj soucit:

„Není ti opravdu co závidět, věř!“

Bylo tomu přesně tak a já jsem tím byl tak dojat, že jsem se musel přemáhat, aby mi nevyhrkly slzy. Cítil jsem se nešťastný jako snad nikdy, a pochopitelně že v takovém nezdravém stavu útrpnosti se sebou samým se mi mohlo snadno leccos stát.

Tullio začal znovu o své nemoci, která představovala taky jeho hlavní zábavu. Prostudoval si anatomii nohy a se smíchem mi vypravoval, že jde-li člověk rychlým krokem, pak doba, v níž takový krok probíhá, nepřesahuje půl vteřiny a během této půl vteřiny je v pohybu neméně než čtyřiapadesát svalů. Ustrnul jsem a mé myšlenky se okamžitě rozběhly k mým nohám hledat tam ten obludný stroj. Myslím, že ho našly. Těch čtyřiapadesát soukolí jsem v něm přirozeně nerozeznal, jen cosi ohromně složitého, co se okamžitě porouchalo, sotva jsem na to upjal svou pozornost.

A tak jsem tedy z té kavárny odešel s kulháním a několik dnů jsem se ho nezbavil. Chůze se pro mne stala tíživou a navíc lehce bolestivou prací. Vypadalo to, jako by se té změti mechanismů ne-

dostával olej, a proto o sebe při pohybu střídavě dřely. Za pár dnů to poněkud povolilo, protože mě postihlo něco horšího, jak se o tom hned zmíním. Ale ještě dnes, když o tom píšu, dívá-li se někdo na mne, když se pohybuju, uvádí mě těch čtyřiapadesát pohybů do rozpaků a mám co dělat, abych neupadl.

Tuhle potíží má na svědomí Ada. V době lásky se stává plno zvěře obětí lovců nebo jiných zvířat. Já se v té době stal obětí nemoci a jsem si jist, že kdybych se byl o tom obludném stroji dozvěděl jindy, nebylo by mi to udělalo nic.

Pár poznámek na listu papíru, který jsem si schoval, mi připomíná další zvláštní dobrodružství z oněch dnů. Kromě záznamu o další poslední cigaretě, doprovázeného projevem důvěry, že se uzdravím z nemoci oněch čtyřiapadesáti pohybů, je tam také pokus o báseň věnovanou... mouše. Kdybych nevěděl, jak se věci mají, řekl bych, že ty verše sepsala nějaká ctihodná slečna, která tyká tvorům, o nichž píše; ale protože jsem je složil já, nezbyvá mi než věřit, že byl-li jsem já schopen něčeho takového, pak už je každý schopen všeho.

Tak tedy jak se ty verše zrodily: vrátil jsem se domů pozdě v noci, a místo abych si šel lehnout, odebral jsem se do pracovny a tam jsem si zapálil plynovou lampu. V jejím světle mě začala obtěžovat moucha. Podařilo se mi ji plácnout, ale jen slabě, abych se neumažal. Potom jsem na ni zapomněl, ale najednou jsem ji viděl, jak se uprostřed stolu pomalu vzpamatovává. Stála vztyčená a vypadala vyšší než předtím, protože měla jednu nožku bez vlády a nemohla ji pokrčit. Dvěma zadními nožkami si vytrvale hladila křídla. Pak se pokusila pohnout, ale spadla na záda. Zvedla se tedy a vrátila se umíněně ke své vytrvalé práci.

A tu jsem tedy napsal ty verše, poněvadž jsem pln úžasu objevil, že ten drobounký tvor, zachvácený takovou bolestí, se ve svém strašlivém úsilí řídí dvěma omyly: tím, že si s takovou umíněností hladila křídla, kterým se nic nestalo, dávala moucha v první řadě

najevo, že neví, z kterého orgánu pochází její bolest; a vytrvalost jejího úsilí pak dokazovala, že v její nepatrné mysli je základní víra, že na zdraví má právo každý, a pokud nás opustilo, musí se zase vrátit. Byly to omyly, jež lze snadno omluvit, jde-li o hmyz, který žije jen jednu roční dobu a nemá čas nabýt zkušeností.

Ale přišla neděle. Uplynul pátý den od mé poslední návštěvy u Malfentiů. Ač pracuju málo, ke svátečním dnům, které dělí život v kratší úseky a tím ho dělají snesitelnějším, jsem odjakživa choval velkou úctu. Tímto svátečním dnem končil i pro mne lopotný týden a měl jsem právo se z toho radovat. Nezměnil jsem své plány ani v nejmenším, ale pro ten den prostě neplatily a já si řekl, že se sejdu s Adou. Nepokazím ty plány ani slovíčkem, ale musím se s ní vidět, protože je taky možné, že se už celá věc změnila v můj prospěch a že by tedy byla hrozná škoda, kdybych se dál zbytečně trápil.

A tak jsem se tedy v poledne rozběhl, pokud mi to dovolily chuděry mé nohy, do města a na ulici, kudy musela paní Malfentiová s dcerami, jak jsem věděl, cestou ze mše. Byla neděle plná slunce, a jak jsem šel, myslel jsem na to, že mě možná v městě očekává to, nač tak čekám – Adina láska!

Nebylo tomu tak, ale na chvíli jsem měl tu iluzi. Štěstí mi neuvěřitelně přálo. Ocitl jsem se tváří v tvář Adě, samotné Adě. Podlomila se mi kolena a zalapal jsem po dechu. Co teď? Podle svého předsevzetí jsem měl ustoupit s odměřeným pohledem a nechat ji přejít. Měl jsem však v hlavě trochu zmatek, protože předtím byla ta předsevzetí jiná a podle jednoho z nich, jak jsem se pamatoval, jsem si s ní měl promluvit otevřeně a dozvědět se svůj osud přímo z jejích úst. Neustoupil jsem tedy, a když mě pozdravila, jako bychom se rozešli před pěti minutami, připojil jsem se k ní.

Řekla mi:

„Dobrý den, pane Cosini! Mám trochu naspěch.“

„Dovolíte, abych vás kousek doprovodil?“

S úsměvem souhlasila. Měl jsem promluvit, nebo ne? Dodala, že jde rovnou domů, a tak jsem pochopil, že mám jen pět minut, abych to řekl, a to jsem ještě plno času ztratil počítáním, stačí-li mi to na všechny ty důležité věci, které jí musím povědět. Raději je neříkat vůbec než je neříct všechny! Mátlo mě taky, že tenkrát bylo u nás v městě pro děvče kompromitující už to, že se dalo doprovázet po ulici mládencem. Ada mi to dovolila. Nemohl jsem se spokojit s tím? Mezitím jsem se na ni díval a přitom jsem se pokoušel cítit znovu a úplně svou lásku, která se zastřela mlhou hněvu a nejistoty. Budu ji mít znovu aspoň ve svých snech? Připadala mi malá a zároveň velká, taková harmonie se linula z jejích tahů. Sny se ke mně vracely v zástupech i zde, vedle ní, skutečné. Byl to můj způsob touhy a já se k němu vrátil s hlubokou radostí. Poslední stopy zlosti a zášti se mi vytratily z duše.

Ale vtom se za námi ozvalo váhavé oslovení:

„S dovolením, slečno!“

Pohoršeně jsem se otočil. Kdo se to opovažuje přerušovat vysvětlování, s nímž jsem ještě ani nezačal? Za námi stál jakýsi holobradý, černovlasý a bledý panáček a nedočkavě se díval na Adu. Podíval jsem se na ni rovněž v bláhové naději, že mě požádá o pomoc. Stačilo jediné znamení a byl bych se na to individuum vrhl, abych se ho zeptal, co se to opovažuje. A kéž by chtěl v té své opovážlivosti pokračovat! Kdyby mi bylo dopřáno vybít se brutálním násilím, bylo by okamžitě po mých obtížích.

Ale Ada mi to znamení nedala. Podala mu ruku s nenuceným úsměvem, který lehce pozměnil nejen kresbu jejích tváří a úst, ale také třpyt jejích očí:

„Pan Guido!“

To křestní jméno mě zabořilo. Mne před chvilkou oslovila přímením.

Podíval jsem se líp na toho pana Guida. Byl oblečen s vybranou elegancí a v pravé ruce, na které měl nataženou rukavici, držel

hůlku s neobyčejně dlouhou rukojetí ze slonoviny, jakou bych já nenosil, ani kdyby mi za to platili nevím co za kilometr. Vůbec jsem si nevyčítal, že jsem v tom chlapíkovi viděl pro Adu nebezpečí. Některá pochybná individua se strojí elegantně a nosí i takové hole.

Adin úsměv mě zahnal zpátky do nejběžnějších společenských kolejí. Představila nás. A já se taky usmál! Adin úsměv připomínal trochu zčeření průzračné vody, které se dotkl lehký větřík. Můj úsměv připomínal taky takový pohyb, ale tentokrát jako by tu vodu rozvlnil kámen, který do ní dopadl.

Jmenoval se Guido Speier. Můj úsměv byl ihned přirozenější, protože se mi okamžitě nabízela příležitost povědět mu něco nepříjemného:

„Vy jste Němec?“

Zdvořile mi odpověděl, že uznává, že podle jména si to o něm může myslet každý. Ale dokumenty ukazují, že jejich rodina je řadu století italská. Mluvil naprosto přirozeně toskáňštinou, zatímco já a Ada jsme byli odsouzeni ke svému ohavnému dialektu.

Díval jsem se na něho, abych líp slyšel, co říká. Byl to neobyčejně krásný mladý muž; za jeho přirozeně pootevřenými rty bylo vidět dokonale bílé zuby. Jeho oči byly živé a výrazné, a když smekl, zahlédl jsem, že jeho tmavé a trochu zvlněné vlasy pokrývají celou plochu, kterou jim matka příroda vyhradila, zatímco značnou část mé hlavy už zabralo čelo.

Byl bych ho nenáviděl, i kdyby tam Ada nebyla, ale má nenávist mě soužila a pokoušel jsem se ji mírnit. Říkal jsem si:

„Je pro Adu příliš mladý.“

A pak mi taky napadlo, že se k němu chová tak důvěrně a mile, protože jí to přikázal otec. Třeba to byl někdo, kdo byl důležitý pro Malfentiovy obchody, a v takových případech musí, aspoň podle mých představ, spolupracovat celá rodina. Zeptal jsem se ho:

„Chcete se v Terstu usadit?“

Odpověděl mi, že je v Terstu už měsíc a že zde zakládá obchodní dům. Oddechl jsem si. Mohl jsem si to myslet!

Kráčel jsem kulhavě, ale docela nenuceně, protože si toho nikdo nevšímal. Díval jsem se na Adu a snažil se zapomenout na všechno ostatní včetně toho druhého, co šel s námi. Jsem v podstatě člověk přítomnosti a na budoucnost, pokud nezastírá očividnými stíny přítomnost, nemyslím. Ada kráčela mezi námi dvěma a měla v tváři neustále neurčitý výraz radosti, který se blížil takřka úsměvu. Ta radost mi připadala nová. Komu patřil ten úsměv? Mně, poněvadž mě neviděla takovou dobu?

Poslouchal jsem, o čem mluví. Hovořili o spiritismu a okamžitě jsem pochopil, že Guido uvedl k Malfentiům klepající stoleček. Hořel jsem touhou se ujistit, že ten sladký úsměv bloudící Adě po rtech patří mně, a vpadl jsem jim do řeči s improvizovanou duchařskou historkou. Žádný básník nemohl improvizovat na dané rýmy líp než já. Ještě než jsem věděl, kde vlastně skončím, začal jsem prohlášením, že teď už taky věřím v duchy vzhledem k tomu, co se mi stalo den předtím zrovna na téhle ulici... vlastně ne... tamhle na té vedlejší, vidíte! Pak jsem Adě připomněl, že přece znala profesora Bertiniho, toho, co zemřel nedávno ve Florencii, kam se přestěhoval, když ho přeložili do penze. Dočetl jsem se o jeho smrti v krátké zprávičce kterýchsi místních novin, ale pak jsem to nadobro pustil z hlavy, a kdykoli jsem si na něho vzpomněl, vždycky jsem ho viděl, jak se prochází florentskými Cascinami a užívá zaslouženého odpočinku. A tak tedy když jsem šel včera ulicí rovnoběžnou s tou, po které jdeme, přidal se ke mně – a řekl jsem přesně, na kterém místě – jakýsi pán, který mě znal a já jeho zřejmě taky. Měl takovou divnou chůzi jako ženská, která se kroutí, aby se jí líp šlo.

„Určitě, to mohl být jen profesor Bertini!“ řekla Ada se smíchem.

Ten smích patřil mně, a tak jsem povzbuzen pokračoval:

„Věděl jsem, že ho znám, ale nemohl jsem si vzpomenout, kdo to je. Mluvil se o politice. Byl to Bertini, už podle všech těch pitomostí, které říkal tím svým bečivým hlasem...”

„I ten hlas!” zasmála se Ada znovu a nedočkavě se na mě dívala, jak to skončí.

„Ano, zřejmě to byl Bertini,” řekl jsem s hranou hrůzou; jaký he-rec to ve mně přišel nazmar!

„Na rozloučenou mi stiskl ruku a pak odhopkoval. Šel jsem několik kroků za ním, abych si to dal trochu dohromady. Teprve když mi zmizel z očí, uvědomil jsem si, že jsem mluvil s Bertinim. S Bertinim, který je už rok mrtev!”

Brzy nato se zastavila u brány jejich domu. Stiskla Guidovi ruku a řekla, že ho večer čeká. Potom se rozloučila i se mnou a řekla mi, abych k nim večer přišel, jestli se nebojím, že se budu nudit, budou prý točit stolečkem.

Neodpověděl jsem, ani jsem nepoděkoval. Musel jsem si to pozvání promyslet, než je přijmu. Zdálo se mi, že znělo jako projev povinné zdvořilosti. Ano, pro mne možná ten sváteční den skončí tímhle setkáním. Ale chtěl jsem vypadat zdvořile, abych si nechal všechny cesty otevřené a mohl případně přijmout. Zeptal jsem se jí na Giovanniho, poněvadž s ním potřebuju mluvit. Ada mi odpovědě-la, že ho najdu v kanceláři, šel tam kvůli jakési naléhavé záležitosti.

Guido a já jsme tam stáli a dívali se za elegantní postavičkou, která mizela v šeru chodby. Nevím, co si v té chvíli myslel Guido. Co se mne týče, byl jsem nesmírně nešťastný; proč se s tím pozváním neobrátila nejdřív na mne a pak na Guida?

Vraceli jsme se společně stejnou cestou skoro až k místu, kde jsme se setkali s Adou. Guido, zdvořilý a nenucený (právě tuhle nenucenost jsem záviděl ostatním ze všeho nejvíc), mluvil pořád ještě o příhodě, kterou jsem si na místě vymyslel a kterou on bral vážně. Ve skutečnosti bylo na té příhodě pravdy jen tolik, že v Terstu žil i po Bertiniho smrti jistý chlapík, který taky žvanil samé hlouposti,

chodil, jako by se pohyboval po špičkách, a měl rovněž zvláštní hlas. Poznal jsem ho právě v těch dnech a na chvílku mi připomněl Bertiniho. Bylo mi docela příjemné, že si Guido láme hlavu rozbíráním toho mého výmyslu. Říkal jsem si, že ho nesmím nenávidět, protože to pro Malfentiovy není nic než důležitý obchodní partner; ale byl mi svou hledanou elegancí a svou holí nesympatický. Dokonce tak nesympatický, že jsem se nemohl dočkat, kdy se ho konečně zbavím. Slyšel jsem ho, jak uzavírá:

„Je taky možné, že chlapík, o kterém jste mluvil, byl mnohem mladší než Bertini, chodil jako grenadýr a měl mužný hlas a že se celá jeho podobnost omezovala jedině na to, že oba tak hloupě žvanili. To stačilo, aby se vaše představy upjaly k Bertinimu. Ale připustit něco takového by znamenalo taky věřit, že jste velice roztržitý.“

Nepomohl jsem mu v jeho úsilí:

„Já roztržitý? To je nápad! Jsem přece obchodník. Kam bych přišel, kdybych byl roztržitý!“

Pak mi napadlo, že jen marním čas. Chtěl jsem jít za Giovannim. Když už jsem se viděl s dcerou, můžu se vidět i s otcem, na něm přece záleželo daleko méně. Chtěl-li jsem ho zastihnout ještě v kanceláři, musel jsem si pospíšet.

Guido hloubal dál o tom, jak velký podíl lze na zázraku přičítat nepozornosti toho, kdo ho koná nebo kdo mu je přítomen. Chtěl jsem se rozloučit a vypadat přinejmenším stejně nenuceně jako on. Odtud ten chvat, značně blízký hrubosti, s nímž jsem ho přerušil a pak se rozloučil.

„Pro mne zázraky jsou i nejsou. Nesmí se to komplikovat přílišnými řečmi. Musí se tomu buď věřit, nebo nevěřit, ale v obou případech je to náramně prosté.“

Nechtěl jsem mu dát najevo svou antipatii, naopak se mi zdálo, že mu tím, co říkám, dělám ústupek, uváží-li se, že jsem přesvědče-

ný pozitivista a v zázraky nevěřím. Ale byl to ústupek, který jsem udělal velice nerad.

Když jsem odcházel, kulhal jsem jako dosud nikdy a jen jsem doufal, že Guida nenapadne se za mnou dívat.

Bylo skutečně nutné, abych s Giovannim mluvil. Poznám přitom, jak se mám večer zachovat. Byl jsem pozván Adou a podle Giovanniho chování uvidím, jestli mám to pozvání přijmout, nebo si spíš uvědomit, že odporuje výslovnému přání paní Malfentiové. V mých vztazích k těm lidem musí být jasno, a jestli mi na to nestačí neděle, věnuju tomu i pondělí. Postupoval jsem bez přestání proti svým předsevzetím a ani jsem si to neuvědomoval. Naopak, zdálo se mi, že vykonávám rozhodnutí, k němuž jsem došel po pětidenním uvažování. Tak jsem totiž říkal tomu, co jsem v těch dnech dělal.

Giovanni mě přivítal halasným pozdravem, který mi udělal dobře, a vybídl mě, abych se posadil do lenošky stojící u zdi naproti jeho stolu.

„Pět minut! Okamžitě se vám věnuju!“

A hned nato:

„Snad nekulháte?“

Zrudl jsem, ale protože jsem měl zrovna šťastný den ve vymýšlení, řekl jsem mu, že jsem uklouzl, když jsem vycházel z kavárny, a dokonce jsem uvedl, v které kavárně se mi to stalo. Lekl jsem se, že by mohl můj kotrmelec přičítat alkoholickému oparu, a se smíchem jsem připojil další podrobnost: zrovna když jsem upadl, byl se mnou jeden známý, který trpí revmatismem a kulhá.

U Giovanniho stolu stál jeden jeho zaměstnanec a dva posluhové. Zřejmě nebyla nějaká zásilka zboží v pořádku a Giovanni zrovna prováděl jeden z těch svých drsných zásahů do chodu svého obchodu, o který se málokdy staral, poněvadž chtěl mít hlavu volnou, aby mohl dělat – jak sám říkal – jediné to, co by nikdo jiný místo něho udělat nemohl. Hulákal víc než obvykle, jako by chtěl své příkazy

vtlouct do uší svých podřízených. Myslím, že šlo o to stanovit, jak mají vypadat vztahy mezi kanceláří a obchodem.

„Tady ten list,“ hulákal Giovanni a vzal z pravé ruky do levé kus papíru, který předtím vytrhl z jakési knihy, „podepíšeš ty, a úředník, který ho od tebe převezme, ti vrátí taky takový, který zas podepíše on.“

Zíral do tváří svých podřízených hned přes brýle, hned ponad brýle a na závěr znovu zařval:

„Rozuměli jste?“

Chtěl začít s tím vysvětlováním zas od začátku, ale mně se to už zdála příliš dlouhá ztráta času. Měl jsem zvláštní pocit, že čím víc si pospíším, tím líp budu moct bojovat o Adu, třebaže pak jsem s velkým překvapením zjistil, že na mne nikdo nečeká a že já taky nečekám na nikoho a vůbec tam nemám co dělat. Šel jsem k Giovannimu s napřaženou rukou:

„Přijdu k vám dnes večer.“

Okamžitě se mi věnoval, zatímco ostatní se stáhli stranou.

„Proč jste se u nás neukázal tak dlouho?“ zeptal se prostě.

Byl jsem samým úžasem až zmaten. Právě tuhle otázku jsem čekal od Ady, ale ona mi ji nepoložila, ač jsem na ni měl právo. Kdyby tam nebyli lidé, byl bych s Giovannim promluvil upřímně; on mi tu otázku položil a dokázal, že je bez viny na tom, co jsem od té chvíle pokládal za spiknutí proti sobě. On jediný byl nevinný a zasluhoval moji důvěru.

Možná že jsem tenkrát neuvažoval tak jasně a důkazem toho je, že jsem neměl dost trpělivosti počkat, až se posluhové a úředník vzdálí. A kromě toho jsem si chtěl promyslet, jestli Adě v té otázce nezabránil nenadálý příchod pana Guida.

Ale i sám Giovanni mi zabránil mluvit, poněvadž dával najevo, že má hrozně naspěch vrátit se k práci.

„Tak se tedy uvidíme večer. Uslyšíte houslistu, jakého jste ještě neslyšel. Říká, že je v houslích amatér, ale jen proto, že má tolik pe-

něž, že by bylo pod jeho důstojnost to dělat profesionálně. Zamýšlí se věnovat obchodu.“

Pokřčil pohrdavě rameny:

„Já mám přece obchod rád, ale na jeho místě bych prodával jediné noty. Nevím, jestli ho znáte. Je to jistý Guido Speier.“

„Neříkejte! Opravdu?“ řekl jsem a přitom jsem s předstíraným potěšením potřásal hlavou a otvíral ústa a hýbal zkrátka a dobře vším, nač jsem mohl zapůsobit vůlí. Ten mladík umí taky hrát na housle?

„Opravdu? A tak dobře?“

Doufal jsem, že Giovanni žertuje, a přeháněnou chválou jsem chtěl naznačit, že Guido není nic než obyčejný vrzal. Ale Giovanni potřásal hlavou pořád s velikým obdivem.

Stiskl jsem mu ruku:

„Na shledanou!“

Kulhaje zamířil jsem ke dveřím. Vtom mě zastavila pochybnost. Možná že by bylo lepší, kdybych to pozvání nepřijal, a v tom případě bych to měl Giovannimu povědět. Otočil jsem se, že se k němu vrátím, ale tu jsem zpozoroval, že se na mne velice pozorně dívá nakloněn kupředu, aby měl ke mně blíž. Nemohl jsem to snést, a tak jsem šel.

Houslista! Je-li pravda, že hraje tak dobře, pak jsem prostě zničen. Kdybych aspoň na ty housle sám nehrál nebo se nenechal přemluvit a nehrával na ně u Malfentiů! Přinesl jsem k nim housle, ne abych si svým hraním získal jejich srdce, ale jako záminku, abych mohl prodlužovat své návštěvy. Já pitomec! Jako by se nenašla spousta jiných, a ne tak kompromitujících záminek!

Nikdo nemůže říct, že jsem se oddával iluzím o sobě. Vím, že mám velký smysl pro hudbu, a jestli se pídím i po nejsložitější hudbě, nedělám to z okázalosti, ale právě tento můj velký smysl pro hudbu mi říká – a už léta – že nebudu nikdy hrát tak, aby to posluchačům přinášelo potěšení. Jestliže přesto nepřestávám hrát, dělám to ze

stejných důvodů, pro které se nepřestávám léčit. Mohl bych hrát dobře, kdybych nebyl nemocný, a honím se za zdravím i tehdy, když se snažím o rovnováhu na těch čtyřech strunách. V mém organismu je cosi lehce ochromeného a u houslí se toto ochromení jeví v celé šíři, a tudíž je snáz léčitelné. I mnohem méněcennější stvoření, pokud ví, co jsou třetinky, čtvrtinky a šestinky, dovede přecházet rytmicky přesně z jedněch do druhých, tak jako dovede přecházet jeho zrak od barvy k barvě. Na mne se však taková rytmická figura, jakmile ji zahraju, okamžitě přilepí a už se jí nezbavím, takže se pak vtírá i do následující a tím ji deformuje. Abych dostal noty na správné místo, musím si udávat takty nohama a hlavou, ale pak sbohem nenucenosti, sbohem jase, sbohem hudbo! Hudba vyváženého organismu je sama o sobě rytmem, jež vytváří i vyčerpává. Až to tak budu umět, budu uzdraven.

Tehdy mi poprvé napadlo, abych vyklidil pole, opustil Terst a šel si někam jinam hledat rozptýlení. Neměl jsem už v co doufat. Ada byla pro mne ztracená. Tím jsem si byl jist! Cožpak jsem nevěděl, že si vezme muže, teprve až ho ocení a zváží, jako kdyby se mu měla udělit nějaká akademická pocta? Připadalo mi to směšné, protože na houslích přece nemůže u lidí při volbě manžela záležet, ale nebylo mi to nic platné. Cítil jsem, že na tom hraní záleží. Bylo rozhodující jako u zpěvavých ptáků.

Zalezl jsem do pracovny, ačkoli neděle ještě pro ostatní neskončila, a vytáhl jsem z pouzdra housle. Nevěděl jsem ještě, jestli je rozmlátím na kusy, nebo začnu hrát, ale pak jsem je zkusil, jako bych jim chtěl dát poslední sbohem, a nakonec jsem se pustil do studia věčného Kreutzera. Právě zde, v této pracovně, urazil smyčec v mé ruce takové spousty kilometrů, že jsem ho ve svém zmatku začal bezděčně hnát zas do dalších.

Všichni, co holdují těm zatraceným čtyřem strunám, dobře vědí, jak každý, pokud žije sám, věří, že každá trocha úsilí přináší odpovídající pokrok. Kdyby to tak nebylo, kdo by byl ochoten sná-

šet ty nekonečné galeje, jako kdyby ho stihlo neštěstí, že někoho zavraždil? Po nějaké chvíli jsem měl pocit, že můj zápas s Guidem není definitivně ztracen. Kdo ví, nebude-li mi dopřáno vstoupit s vítěznými houslemi v ruce mezi Guida a Adu?

To nebyla domýšlivost, jen můj obvyklý optimismus, kterého jsem se nikdy nedokázal zprostit. Každá hrozící pohroma mě nejdřív vyděsí, ale hned nato na ni zase zapomenu v nejbezpečnější víře, že se jí vyhnu. A pak, tady stačilo jen zmírnit svůj soud o svých schopnostech jako houslisty. V umění toho druhu, jak víte, vyplývá bezpečný soud jedině ze srovnání, a to tu chybělo. Kromě toho vlastní housle znějí tak blízko ucha, že nemají nikdy daleko k srdci. Když jsem unaven nechal hraní, řekl jsem si:

„Výborně, Zeno, dnes sis zasloužil večeři.“

Bez nejmenšího váhání jsem se vydal k Malfentiovým. Přijal jsem pozvání, a tak jsem nemohl nepřijít. Pokojská mě přivítala roztomilým úsměvem a otázkou, jestli snad mi něco nebylo, že jsem se tak dlouho neukázal. Pokládal jsem to za šťastné znamení a dal jsem jí spropitné. Jejím ústy mi tu otázku položila celá rodina, kterou zastupovala.

Zavedla mě do salonu, ponořeného do nejhlubší tmy. Protože jsem vešel z plného světla předsíně, chvíli jsem neviděl zhola nic a neodvažoval jsem se hnout. Pak jsem rozeznal několik postav, rozsazených kolem stolku dosti daleko ode mne v pozadí salonu.

Přivítal mě Adin hlas; v šeru mi připadal smyslný. Usměvavý, jako pohlazení:

„Račte dál, sem, a nerušte duchy!“

Kdyby byla tak pokračovala, určitě bych je nebyl rušil.

Z jiného místa na obvodě stolku se ozval jiný hlas, Albertin nebo možná Augustin:

„Jestli se chcete taky zúčastnit vyvolávání, tady je ještě místočko.“

Byl jsem pevně rozhodnut nedat se odstrčit a zamířil jsem rozhodně k místu, odkud ke mně doléhal Adin pozdrav. Narazil jsem

kolenem na okraj benátského stolečku, byl samá hrana. Pocítil jsem prudkou bolest, ale nedal jsem se zastavit a šel jsem dál, až jsem dopadl na sedátko, jež mi kdosi nabídl, nevím, kdo to byl, mezi dvěma děvčaty. Jedno z nich, napravo, byla, jak jsem se domníval, Ada a druhá Augusta. Abych se vyhnul jakémukoliv dotyku s Augustou, přitlačil jsem se okamžitě k té druhé. Přesto jsem si nebyl jist, jestli jsem se nezmýlil, a tak jsem se své pravé sousedky zeptal, abych slyšel její hlas:

„Byli jste už s duchy ve spojení?“

Guido, který seděl podle všeho naproti, mě přerušil. Pánovitě vykřikl:

„Ticho!“

A potom mírněji:

„Soustřed'te se a myslete intenzivně na mrtvého, kterého chcete vyvolat.“

Nemám nejmenší odpor proti pokusům nahlédnout do záhro-bí. Byl jsem naopak rozmrzen, že jsem ten stoleček nezavedl do Giovanniho domácnosti sám, když tam měl takový úspěch. Ale neměl jsem chuť poslouchat Guidovy příkazy, a proto mě ani ne-napadlo se soustřeďovat. Kromě toho jsem si už tolikrát navyčítal, že jsem celou věc nechal dojít až sem, aniž jsem Adě řekl jasné slovo, že bych to byl vyklopil nejraději všechno hned, když už jsem ji měl vedle sebe v té tak příznivé tmě. Zadržel mě jediný slastný pocit, že ji mám tak blízko po všem tom strachu, že jsem ji už ztratil navždycky. Cítil jsem její hebké vlahé šaty, které se otíraly o mé, a zdálo se mi taky, že jak jsme tak přitisknuti k sobě, musí se má noha dotýkat její nožky, na níž večer nosila, jak jsem věděl, lakovaný střevíček. Bylo toho po tom dlouhém utrpení až příliš.

Guido promluvil znovu:

„Prosím vás, soustřed'te se. Poproste teď ducha, kterého jste vy-volávali, aby se projevil a pohnul se stolečkem.“

Byl jsem rád, že se nepřestává zabývat stolečkem. Opíral jsem se o Adu celou váhou a ona to bez odporu snášela. Teď už to bylo jasné: kdyby mě nemilovala, netrpěla by mi to. Nastala chvíle, abych se vyslovil. Zvedl jsem ze stolku pravou ruku a tichounce jsem ji vzal kolem pasu:

„Miluju vás, Ado,“ řekl jsem tiše a tváří u její, aby mě líp slyšela.

Děvče chvíli neodpovídalo. Potom však tichým, tichounkým, ale Augustiným hlasem řeklo:

„Proč jste se tak dlouho neukázal?“

Div jsem překvapením a nelibostí z té židličky nespadl. Okamžitě jsem si uvědomil, že se toho protivného děvčete musím jednou provždy zbavit, ale že k ní musím mít ohledy, jimiž je pravý kavalír jako já povinen vůči ženě, která ho miluje, i kdyby to byla největší ohyzda na světě. Jak mě milovala! Uvědomil jsem si ve své bolesti celou její lásku. Mohla to být jediné láska, co ji přimělo, aby mi neřekla, že není Ada, ale aby mi položila otázku, kterou jsem od Ady marně očekával a kterou se mi naopak ona určitě chystala dát, jakmile mě uvidí.

Instinktivně jsem jí na její otázku neodpověděl, zato jsem jí po krátkém zaváhání řekl:

„Ale stejně jsem rád, že jsem se vám svěřil, Augusto, protože vím, jaká jste hodná!“

Nabyl jsem na své třínožce okamžitě zas rovnováhy. S Adou jsem tedy stále ještě neměl jasno, zato s Augustou naprosto. Tady už nemohlo být žádné nedorozumění. Guido nás znovu napomenul:

„Jestli nechcete být tiše, nemá smysl, abychom dál vysedávali potmě.“

On to nevěděl, ale já potřeboval trochu přítmí, abych se mohl odpoutat a vzpamatovat. Zjistil jsem svůj omyl, a pokud jsem znovu nabyl trochu rovnováhy, byla to jediné rovnováha na té židličce.

Měl bych promluvit s Adou, ale při světle. Jalo mě podezření, že po mé levici nesedí ona, ale Alberta. Jak se o tom přesvědčit?

Samými pochybnostmi jsem div neupadl nalevo, a abych udržel rovnováhu, opřel jsem se o stoleček. Všichni se dali do křiku:

„Hýbe se, hýbe se!“

Můj nechtěný pohyb by mi byl málem zjednal jasno. Odkud zněl Adin hlas? Jenže Guido překryl všechny hlasy svým a poručil ticho, jež bych byl já ještě raději poručil jemu. Pak začal změněným, prosbným hlasem (pitomec!) mluvit s duchem, který byl podle jeho představ přítomen:

„Prosím tě, řekni své jméno písmeno po písmeni pomocí naší abecedy.“

Předvídal všechno: měl strach, aby snad duch nepoužil řecké abecedy. Já pokračoval v komedii a přitom jsem se ve tmě dál rozhlížel po Adě. Po lehkém zaváhání jsem pohnul stolečkem sedmkrát – a měli jsme písmeno G. Nápad se mi zalíbil, a tak třebaže následující U stálo nesčetně pohybů, odhláskoval jsem docela zřetelně Guidovo jméno. Že mě přitom vedla touha vykázat ho někam mezi duchy, o tom nepochybují.

Když bylo Guidovo jméno celé, promluvila konečně Ada.

„Někdo z vašich předků?“ napověděla. Seděla zrovna vedle něho. Byl bych nejraději hnul stolečkem tak, abych ho vrazil mezi ně a rozdělil je.

„Snad,“ řekl Guido. Myslel, že má předky, ale já se ho nebál. V jeho hlase znělo opravdové pohnutí, a to mi způsobilo potěšení, jež zakouší šermíř, když zjistí, že jeho protivník není tak strašný, jak si myslel. Nedělal ty pokusy ani v nejmenším s chladnou krví. Byl to opravdový pitomec! Jakákoliv slabost vzbuzovala ve mně snadno útrpnost, ale jeho ne.

Nato znovu oslovil ducha:

„Jestli se jmenuješ Speier, pohni stolkem jednou. Jinak jím pohni dvakrát.“

Když tedy chtěl mít předky, udělal jsem mu po vůli a pohnul jsem stolkem jednou.

„Můj dědeček!“ zamumlal Guido.

Pak už pokračoval rozhovor s duchem rychleji. Zeptali se ho, jestli má nějaké zprávy. Odpověděl, že má. Obchodní, nebo jiné? Obchodní! Dal jsem té odpovědi přednost jedině proto, že stačilo hnout stolečkem jen jednou. Nato se Guido zeptal, jestli jde o dobré, nebo špatné zprávy. Špatné měly být označeny dvěma pohyby a já – tentokrát bez nejmenšího zaváhání – chtěl stolečkem hnout dvakrát. Ale druhému pohybu kdosi bránil a musel to být někdo ze společnosti, kdo si přál, aby ty zprávy byly dobré. Že by Ada? Abych toho druhého pohybu dosáhl, doslova jsem se na stolek vrhl a snadno jsem zvítězil. Zprávy byly špatné!

V důsledku toho zápasu byl druhý pohyb stolku příliš prudký a doslova strčil do celé společnosti.

„Divné,“ zamumlal Guido. Pak rozhodnut vykřikl:

„Dost! Dost! Někdo si tu z nás střílí.“

Rozkazu uposlechli zároveň takřka všichni a salon byl rázem zalit světlem, zažehnutým na více místech. Guido mi připadal hrozně bledý. Ada se v tom chlapíkovi mýlila a já bych jí brzy otevřel oči.

Kromě tří děvčat byla v saloně ještě paní Malfentiová a jakási paní. Když jsem ji uviděl, zmocnily se mě rozpaky a tíseň, protože jsem se domníval, že to je teta Rosina. Pozdravil jsem je odměřeně, každou z jiného důvodu.

Nejlepší bylo, že jsem zůstal u stolečku sám vedle Augusty. Bylo to nové kompromitování, ale nedovedl jsem se odhodlat a připojit se k ostatním, kteří se shlukli kolem Guida. Ten velice vehementně vysvětloval, jak pochopil, že stolkem nepohybuje duch, ale nějaký zlomyslník z masa a kostí. Ne Ada, on sám se snažil zadržet stolek, když začal být příliš mnohomluvný. Povídal:

„Popadl jsem stolek vší silou, abych mu zabránil pohnout se podruhé. Někdo se na něj musel doslova vrhnout, aby přemohl můj odpor.“

Ten jeho spiritismus byl pěkný: tak tedy duch nemohl projevit opravdovou sílu!

Podíval jsem se na chudinku Augustu, abych viděl, jak se tváří po tom, co vyslechla mé vyznání lásky určené její sestře. Byla celá červená, ale dívala se na mne s dobrotivým úsměvem. Teprve teď se rozhodla potvrdit, že to vyznání slyšela.

„Neřeknu to nikomu,“ řekla mi tiše.

To mi udělalo velikou radost.

„Děkuju,“ zamumlal jsem a stiskl jsem jí ruku, ne sice malou, ale dokonale modelovanou. Byl jsem ochoten stát se jí dobrým přítelem, což by nebylo předtím možné, protože já neumím být přítelem ošklivých. Myslel jsem však s jistým zalíbením na pas, který jsem před chvílí tiskl a který byl útlejší, než jsem si představoval. Taký její obličej byl ucházející a hyzdilo ho jen to oko, které mířilo, kam nemělo. Zřejmě jsem tu její vadu přeháněl, když jsem se domníval, že jde až ke kolenům.

Dali Guidovi přinést citronádu. Přistoupil jsem k hloučku, který ho pořád ještě obklopoval, a stanul jsem tváří v tvář paní Malfentiové, která se od něho oddělila. Se srdečným smíchem jsem se jí zeptal:

„Nepotřebuje něco na posílnění?“

Pokrčila s lehkým pohrdáním rty.

„To není žádný mužský,“ řekla jasně.

Namlouval jsem si, že by mé vítězství mohlo mít rozhodující význam. Ada přece nemohla myslet jinak než její matka. Jenže moje vítězství mělo okamžitě následek, k němuž u člověka, jako jsem já, nemohlo *nedojít*. Veškerá moje zášť byla pryč a já už nechtěl, aby Guido dál trpěl. Svět by byl určitě daleko vlídnější, kdyby bylo hodně lidí jako já.

Přisedl jsem si k němu, a nevšímaje si ostatních, jsem mu řekl:

„Musíte mi odpustit, pane Guido. Dovolil jsem si nepěkný žert. To já hýbal tím stolkem, aby se zdálo, že jím pohybuje duch, který se jmenuje zrovna jako vy. Kdybych byl věděl, že se tak jmenoval taky váš dědeček, nebyl bych to udělal.“

Guidova tvář se vyjasnila, což prozradilo, jak je pro něho mé prozrazení důležité. Nechtěl to však přiznat a řekl mi:

„Dámy jsou příliš hodné! Já nepotřebuju nic na posílení. Celá ta věc nemá žádný význam. Děkuju vám za vaši upřímnost, ale já už sám tušil, že si někdo nasadil paruku mého dědečka.“ Uspokojeně se usmál a řekl:

„Vy jste ale silák! Mohl jsem se dovtípit hned, že tím stolkem hnul jediný muž v místnosti.“

Dokázal jsem opravdu, že jsem silnější než on, ale brzy jsem měl okusit, že jsem slabší. Ada se po mně dívala pohledem pramálo přátelským a zaútočila, krásné tváře v jednom plameni:

„Mrzí mě na vás, že jste si mohl myslet, že máte právo na takový žert.“

Zalapal jsem po dechu a vykotal jsem ze sebe:

„Chtěl jsem se zasmát. Myslel jsem si, že nikdo z nás tu historii se stolečkem nebere vážně.“

Bylo už trochu pozdě, abych zaútočil na Guida, a kromě toho kdybych byl trochu důvtipnější, byl bych pochopil, že v zápase s ním nemůžu už nikdy zvítězit. Hněv, který mi Ada dávala najevo, byl víc než výmluvný. Jak to, že jsem nepoznal, že mu už patří se vším všudy? Jenže já pořád ještě lpěl na myšlence, že si ji nezasluhuje, protože to není muž, kterého ona hledala tím svým vážným pohledem. Cožpak to nepochopila i sama paní Malfentiová?

Všichni mě hájili a jen mi tím ztěžovali situaci. Paní Malfentiová se smíchem řekla:

„Byl to jen žert, velice podařený žert.“

Silné tělo tety Rosiny se pořád ještě otrásalo smíchem; obdivně říkala:

„Nádherný!“

Bylo mi proti mysli, že se Guido tváří tak přátelsky. Bodejť, pro něho bylo důležité jen to, aby si byl jist, že ty špatné zprávy, o kterých mluvil stoleček, nepřinesl žádný duch. Řekl mi:

„Vsadím se, že jste zpočátku stolkem pohnul mimoděk. Poprvé jste jím pohnul, aniž jste chtěl, teprve pak jste se rozhodl a hýbal jste jím ze zlomyslnosti. Tak by měla celá věc pořád ještě jistý význam, ovšem jedině po tu chvíli, dokud jste se nerozhodl mařit svá vnuknutí.“

Ada se otočila a zvědavě se na mě podívala. Už už mi chtěla z přílišné oddanosti ke Guidovi odpustit, protože mi ráčil odpustit on. Zabránil jsem jí v tom.

„Ale kde!“ řekl jsem rozhodně. „Už mě nudilo čekat na ty duchy, pořád se nechtěli objevit, a tak jsem je zastoupil, abych se pobavil.“

Ada se ke mně otočila zády a pokrčila rameny takovým způsobem, že jsem měl naprosto přesný pocit, jako bych dostal facku. Dokonce i ty její kadeře na šíji jako kdyby mi dávaly najevo opovržení.

Jako vždycky, místo abych se díval a poslouchal, ponořil jsem se úplně do svých myšlenek. Tížilo mě, že se Ada tak strašlivě kompromituje. Působilo mi to prudkou bolest, jako kdybych zjistil, že mě moje milovaná podvádí. I přes ty projevy náklonnosti ke Guidovi mohla být pořád ještě moje, cítil jsem však, že její chování bych jí nikdy neodpustil. Je snad mé myšlení příliš pomalé, že nedovede sledovat, co se právě děje, a nečekat, až se mi v mozku smažou dojmy, které v něm zanechalo, co se dělo předtím? Musel jsem však dál po cestě, kterou mi vytyčovalo mé předsevzetí. Opravdová, slepá zatvrzelost! Dokonce jsem si usmyslel, že svůj úmysl ještě posílím tím, že jej ještě jednou prohlásím. Přistoupil jsem k Augustě, která se na mě úzkostně dívala, na tváři upřímný, povzbudivý úsměv, a řekl jsem jí vážně a sklíčeně:

„Dnes jsem u vás možná naposled, protože ještě teď večer řeknu Adě, že ji miluju.“

„Nedělejte to,“ řekla mi prosebně. „Nevidíte, co se tu děje? Bylo by mi líto, kdybyste měl kvůli tomu trpět.“

A stála dál mezi mnou a Adou. Řekl jsem jí, jen abych se jí dotkl:

„Promluvíím s Adou, protože musím. Co mi odpoví, to je mi úplně jedno.“

Odkulhal jsem znovu ke Guidovi. Když jsem k němu došel, zapálil jsem si cigaretu, dívaje se do zrcadla. Viděl jsem se v něm velice bledý, což je pro mne důvod, abych zbledl ještě víc. Úporně jsem se snažil trochu sebrat a vypadat nenuceně. V tomto dvojnásobném zápase se má ruka mimoděk chopila Guidova poháru. Jakmile jsem ho měl v ruce, nezmohl jsem se na nic lepšího a vyprázdnil jsem ho.

Guido se dal do smíchu:

„Tak, a teď budete znát všechny mé myšlenky, protože já se před chvilkou z toho poháru taky napil.“

Chuť citronu je mi vždycky protivná. Tentokrát mi však připadla přímo jedovatá, předně proto, že jsem měl pocit, jako bych se byl najednou tím, že jsem se napil z jeho poháru, dostal do jakéhosi odporného kontaktu s Guidem, a pak protože mě zároveň zarazil výraz zlostné netrpělivosti, který se objevil v Adině tváři. Zavolala okamžitě pokojskou, aby přinesla další pohár citronády, a trvala na svém rozkazu, přestože Guido prohlásil, že už nemá žízeň.

V tu chvíli se mě doopravdy zmocnil soucit. Ada si zadávala čím dál víc.

„Odpustte, Ado,“ řekl jsem jí pokorně a díval jsem se na ni, jako bych čekal na nějaké vysvětlení. „Nechtěl jsem vás rozhněvat.“

Pak se mě zmocnil strach, aby se mi oči nezalily slzami. Nechtěl jsem se zesměšnit. Vykřikl jsem:

„Stříkl jsem si do oka citronádu!“

Přikryl jsem si oči kapesníkem, a tak jsem už nemusel zadržovat slzy, stačilo jen dávat pozor, abych nevzlykl. Nikdy nezapomenu na tu tmu za tím kapesníkem. Schovával jsem v ní své slzy, ale taky záchvat bláznovství. Zdálo se mi, že jsem jí už všechno řekl, že mne vyslechla, že mne miluje, ale já že jí už nikdy neodpustím.

Zvedl jsem kapesník z tváře, ukázal jsem všem své plačící oči a pokusil jsem se zasmát a rozesmát ostatní: „Vsadím se, že pan Giovanni posílá domů na tyhle šťávy kyselinu citronovou.“

V tom okamžiku přišel Giovanni a jako obvykle mě velice srdečně pozdravil. Trochu mě to utěšilo, ale ta útěcha netrvala dlouho, protože prohlásil, že přišel dřív než jindy, poněvadž by rád slyšel hrát Guida. Vtom si všiml, že mám oči plné slz, a zeptal se, co se mi stalo. Pověděli mu, z čeho podezírám jeho citronády, a on se dal do smíchu.

Byl jsem tak zbabělý, že jsem se horlivě připojil k Giovanniho prosbám, aby Guido zahrál. Vzpomněl jsem si: cožpak jsem si ten večer taky nepřišel poslechnout Guida a jeho housle? A zajímavé je, to vím dodnes, že jsem doufal, že si tím naléháním udobřím Adu. Díval jsem se na ni s nadějí, že se s ní konečně poprvé za ten večer shodnu. Podivná věc! Což jsem si s ní nechtěl promluvit a neodpusťtí jí? Místo toho jsem se díval na její záda a ty pohrdavé kadeře na šíji. Běžela vytáhnout z pouzdra housle.

Guido požádal, aby ještě čtvrt hodiny počkali. Vypadal, jako by váhal. Později za ta dlouhá léta, co jsem ho znal, jsem si ověřil, že váhal vždycky, než udělal sebejednodušší věc, o kterou ho někdo prosil. Dělal jen to, co se mu líbilo, a než vyhověl něčí prosbě, prozkoumal pečlivě hlubiny svého nitra, aby viděl, co si v nich přeje on sám.

Ta čtvrt hodina byla pak pro mne nejšťastnější z celého toho pamětihodného večera. Vděčil jsem za ni nepochybně svému vzrušení, ale také svému krajnímu úsilí přebít ty hrozící, blížící se housle... A tak zatímco ostatním ten zlomeček času připadal mou zásluhou tak zábavný, já na něj vzpomínám jako na čtvrt hodinku úporného boje.

Giovanni vyprávěl o nemilé scéně, které byl svědkem v tramvaji, když jel domů. Jakási paní vystupovala, když byl vůz ještě v pohybu, a tak nešikovně, že upadla a zranila se. Giovanni popisoval

s trochou přehánění úzkost, kterou ucítil, když zpozoroval, jak se ta paní chystá skočit, protože bylo zřejmé, že ji to musí srazit a možná i přejet. Bylo bolestné vědět to všechno předem a nestačit ji už zachránit.

Měl jsem skvělý nápad. Vyprávěl jsem, že mě tyhle závratě kdysi taky velice sužovaly, ale že jsem na ně našel lék. Kdykoliv jsem viděl, že nějaký artista provozuje své cviky v příliš velké výšce, nebo kdykoliv jsem byl svědkem, že někdo příliš starý nebo nešikovný vyskakuje z jedoucí tramvaje, zbavoval jsem se veškeré úzkosti tím, že jsem jim přál nehodu. Ba dokonce se stávalo, že jsem to své přání, aby upadli a potloukli se, pronášel slovy. To mě hrozně uklidňovalo; pak už jsem mohl přihlížet hrozícímu neštěstí docela netečně. A když se pak mé přání nesplnilo, byl jsem ještě spokojenější.

Guido byl mým nápadem nadšen, pokládal to za psychologický objev. Rozebíral ho jako vždycky každou malichernost a nemohl se dočkat chvíle, kdy bude moct ten lék vyzkoušet. Měl ale jednu výhradu: aby takové přání zla nezvětšovalo neštěstí. Ada se připojila k jeho smíchu, a dokonce mě poctila kratinkým obdivným pohledem. Já hlupák jsem z toho měl veliké zadostiučinění. Ale zjistil jsem, že není pravda, že bych jí už nedovedl odpustit, a to byla taky velká výhoda.

Nasmáli jsme se všichni hodně jako dobří kamarádi, kteří se mají rádi. V jedné chvíli jsem se ocitl v koutě salonu sám s tetou Rosinou. Mluvila pořád ještě o stolečku. Seděla náramně tlustá nehnutě v křesle a hovořila se mnou, aniž se na mne podívala. Podařilo se mi dát ostatním najevo, že se otravuju, a všichni ostatní se na mne dívali s tajemným smíchem, ale tak, aby je teta nezpozorovala.

Abych zvětšil veselí, napadlo mi z ničeho nic jí povědět:

„Vy jste se ale velice zotavila, milostivá, úplně jste omládla.“

Kdyby se byla rozzlobila, bylo by proč se smát. Jenže milostivá se nerozzlobila, naopak, byla ke mně velice milá a začala mi vypravovat, že se po nedávné nemoci skutečně velice zotavila. Byl jsem

tou odpovědí uveden v takový úžas, že jsem se asi zatvářil hrozně komicky, protože veselí, které jsem čekal, skutečně nastalo. Brzy nato mi záhadu vysvětlili. Dozvěděl jsem se totiž, že to není teta Rosina, ale teta Marie, sestra paní Malfentiové. Tak jsem tedy ze salonu odstranil jeden ze zdrojů své tísně, ale ne ten největší.

V určitém okamžiku si Guido řekl o housle. Toho večera se obešel bez doprovodu piana, protože hrál *Chaconnu*. Ada mu s děkovným úsměvem podala housle. Guido se na ni ani nepodíval, díval se na housle, jako kdyby chtěl být sám se svou inspirací. Pak se postavil doprostřed salonu zády k valné části přítomných, lehce se dotkl smyčcem strun a zahrál pár arpedží. Najednou přestal a řekl s úsměvem:

„Mám já to ale odvahu, když povážím, že jsem nevzal housle do ruky, co jsem hrál posledně u vás.“

Kejklíř! Stál zády dokonce i k Adě. Podíval jsem se úzkostně na ni, jestli tím trpí. Nezdálo se! Opřela se loktem o stolec a s hlavou v dlani se soustředila k poslechu.

Pak přede mnou vyvstal sám velký Bach. Nikdy, ani předtím, ani potom se mi nestalo, abych pochopil takovým způsobem krásu té hudby, zrozené ze čtyř strun jako Michelangelův anděl z kusu mramoru. Nové bylo pro mne jediné mé rozpoložení, ale právě to způsobilo, že jsem k té hudbě vzhlížel jako k něčemu naprosto novému. A přesto jsem zápasil, abych ji udržel daleko od sebe. Pořád jsem si připomínal:

„Pozor! Housle jsou siréna a dovedou rozplakat, i když ten, kdo na ně hraje, nemá srdce hrdiny!“

Ta hudba mě chytla a vzala ztečí. Měl jsem pocit, jako by mi shovívavě vyprávěla o mé nemoci a o mých bolestech, jako by je konejšila úsměvy a laskáním. Ale to přece hovořil Guido! A já se snažil z té hudby vymanit a říkal jsem si:

„K tomu stačí mít v těle rytmus, jistou ruku a napodobivost, všechno to, co nemám; ale to není méněcennost, nýbrž nemilá náhoda.“

Bouřil jsem se, ale Bach postupoval jistě jako osud. Zpíval vášnivě ve výškách a sestupoval až k ostinátnímu basu, který překvapil, jakkoli ho ucho a srdce předem tušily. Přišel právě včas: chvílku později, a zpěv by se byl rozplynul, aniž by se k němu mohl připojit ohlas; chvílku dřív, a ostinátní bas by ho byl přikryl a udusil. Pro Guida to nic neznamenal: jemu se netřásla ruka, ani když se pustil do Bacha, a v tom byla pravá méněcennost.

Dnes, když to píšu, mám pro to všechny důkazy. Neraduju se, že jsem to tenkrát viděl tak přesně. Tenkrát jsem byl plný zášti a ani ta hudba, kterou jsem přijímal jako vlastní duši, ji nedovedla utišit. Pak přišel všední, každodenní život a tu zášť smazal, aniž z mé strany narazil na odpor. Pochopitelně! Všední život toho dokáže tolik! Ale běda geniům, když si toho všimli!

Guido bravurně dohrál. Kromě Giovanniho nikdo nezatleskal a nějaký čas ani nepromluvil. Potom jsem přece jen pocítil potřebu promluvit. Jak jsem se toho mohl odvážit před lidmi, kteří věděli, jak hraju já? Bylo to, jako kdyby hovořily moje housle, které po hudbě jen marně bažily, a haněly jeho, na kterých – to se nedalo popřít – se hudba měnila v život, světlo a vzduch.

„Výborně!“ řekl jsem a znělo to spíš shovívavě než pochvalně. „Ale přesto nechápu, proč jste ke konci ty noty odrazil, když je Bach označil legatem.“

Znal jsem *Chaconnu* do poslední notičky. Jednu dobu jsem věřil, že se musím pouštět i do takových věcí, chci-li se dostat dál, a tak jsem dlouhé měsíce trávil čas tím, že jsem slabikoval takt po taktu pár Bachových skladeb.

Cítil jsem, že se všichni v saloně na mne dívají s výčitkou a posměchem. Přesto jsem mluvil dál a bojoval s tím nepřátelstvím.

„Bach,“ dodal jsem, „je ve svých prostředcích tak střídmy, že nepřipouští takové umělůstky smyčcem.“

Měl jsem asi pravdu, ale právě tak bylo jisté, že bych sám takovou umělůstku vůbec nedokázal.

Guido byl najednou zrovna tak přepjatý jako já. Prohlásil: „Bach možná tuhle výrazovou možnost neznal. Dávám mu ji darem.“

Vytahoval se nad Bacha, ale v tomto prostředí proti tomu nikdo nic nenamítal, kdežto já stržil posměch, třebaže jsem se pokoušel vytahovat jediné nad něho.

A tu se přihodila věc jinak naprosto nedůležitá, ale pro mne rozhodná. Z kteréhosi pokoje, dost vzdáleného od salonu, se ozval křik malé Anny. Jak jsem se později dozvěděl, upadla a rozrazila si do krve rty. Tak jsem se ocitl na pár minut sám s Adou, protože ostatní odběhli ze salonu. Guido, než se rozběhl za ostatními, vložil své vzácné housle do Adiných rukou.

„Nechcete, abych vám ty housle podržel?“ zeptal jsem se Ady, když jsem viděl, jak váhá, nemá-li běžet za ostatními. Ještě jsem si totiž neuvedomil, že příležitost, po které jsem tak vzdychal, konečně nastala.

Zaváhala, ale pak v ní nabyla vrch jakási zvláštní nedůvěra. Přitiskla housle ještě víc k sobě.

„Ne,“ odpověděla, „není třeba, abych tam chodila s ostatními. Anna si určitě tolik neublížila. Ječí pro každou maličkost.“

Usedla se svými houslemi a mně se zdálo, jako by mě tím vyzvala k řeči. Ostatně jak jsem se mohl vrátit domů, aniž bych s ní promluvil? Co bych pak dělal celou tu dlouhou noc? Představoval jsem si, jak se na posteli převracím zprava doleva nebo jak běhám po ulicích nebo putykách, abych se rozptýlil. Ne! Dokud si nezjednám klid, nevytáhnu z tohoto domu paty!

Snažil jsem se být prostý a stručný. Jinak jsem ani nemohl, protože jsem lapal po dechu. Řekl jsem jí:

„Miluju vás, Ado. Proč byste mi nedovolila, abych o tom promluvil s vaším tatínkem?“

Podívala se na mne užasle a poděšeně. Měl jsem najednou strach, že se dá do jeku jako ta malá tam venku. Věděl jsem, že její jasný

pohled a její tvář s těmi tak přesnými rysy nezná lásku, ale tak vzdálenou lásce, jako byla teď, jsem ji nikdy neviděl. Začala mluvit a řekla cosi, co mělo být jakýmsi úvodem. Ale já chtěl jasno – ano nebo ne! Možná že mě uráželo už to, co mi připadalo jako váhání. Abych to uspíšil a přiměl ji k rozhodnutí, začal jsem mluvit o jejím právu na rozmyšlení:

„Jak to, že jste si toho dosud nevšimla? Vy jste si přece nemohla myslet, že se dvořím Augustě.“

Chtěl jsem vložit do svých slov důraz, ale ve spěchu jsem ho položil na nepravé místo, a tak se stalo, že jsem jméno chuděry Augusty vyslovil s přízvukem a posuňkem pohrdání.

Tím jsem pomohl Adě z nesnází. Chytla se jediné toho, že jsem urazil Augustu.

„Proč si myslíte, že jste víc než Augusta? Já si ani trochu nemyslím, že by si vás Augusta vzala za muže.“

Teprve pak si vzpomněla, že mi dluží odpověď:

„A co se týká mne... divím se, jak jste si mohl vzít do hlavy něco takového.“

Ta trpká věta měla pomstít Augustu. V tom hrozném zmatku jsem si chvíli myslel, že ani její smysl nechtěl nic jiného; kdyby mi byla dala facku, myslím, že bych byl váhal rozebírat, proč to udělala. Proto jsem naléhal znovu:

„Uvažte to, Ado. Nejsem špatný člověk. Jsem bohatý... Jsem trochu podivín, ale to bych snadno napravil.“

I Ada byla mírnější, ale znovu mluvila o Augustě.

„Uvažte to taky vy, Zeno, Augusta je hodné děvče a hodila by se k vám. Nemůžu mluvit za ni, ale myslím si...“

Byl to velice slastný pocit slyšet, jak mě Ada poprvé oslovuje křestním jménem. Nebylo to vyzvání, abych mluvil ještě jasněji? Možná že je pro mne ztracená, nebo přinejmenším si mě nevezme hned, ale do té doby je třeba zabránit, aby se dál nekompromitovala s Guidem, kterého jí musím ukázat v pravém světle. Byl jsem

opatrný a nejdřív jsem jí řekl, že Augustu ctím a že si jí vážím, ale vzít si ji v žádném případě nechci. Řekl jsem to dvakrát, aby mi jasně rozuměla:

„Nechci si ji vzít.“

Tak jsem mohl doufat, že jsem si ji zase udobřil a že si už nemyslí, že jsem chtěl Augustu urazit.

„Augusta je hodné, milé, příjemné děvče, ale pro mne není.“

Teprve pak jsem se ukvapil, protože se na chodbě ozval hluk a každou chvíli mi mohl někdo přetrhnout řeč.

„Ado! Ten člověk není pro vás. Je to hlupák! Copak jste si nevšimla, jak na něho hrozně zapůsobily odpovědi toho stolečku? Copak jste neviděla tu jeho hůl? Hraje dobře na housle, ale jsou i opice, které na ně dovedou hrát. Každé jeho slovo prozrazuje nesmírného hňupa...!“

Poslouchala mě nejdřív s výrazem člověka, který se nedovede rozhodnout a připustit smysl slov, jež mu někdo říká, a pak mě přerušila. Vyskočila, housle a smyčec pořád v ruce, a zasyčela na mne cosi urážlivého. Udělal jsem, co jsem mohl, abych na ta slova zapomněl, a podařilo se mi to. Vzpomínám si jen, že se mě nejdřív hlasitě zeptala, jak se opovažuju tak mluvit o něm a o ní! Vyvalil jsem oči překvapením, protože se mi zdálo, že jsem mluvil jedině o něm. Zapomněl jsem na všechna ta opovržlivá slova, jež mi řekla, ale ne na tu její krásnou, ušlechtilou a zdravou tvář, zrudlou hněvem, na ty její rysy, pohoršením najednou ještě přesnější, málem jakoby z mramoru. Na to nezapomenu nikdy, a kdykoli pomyslím na svou lásku a na své mládí, vidím před sebou znovu Adinu krásnou, ušlechtilou a zdravou tvář v okamžiku, kdy mě s konečnou platností vyloučila ze svého osudu.

Pak se všichni vrátili v hloučku kolem paní Malfentiové, držící v náručí Annu, která pořád ještě plakala. Mne a Ady si nikdo ani nevšiml, a tak jsem vyšel ze salonu, aniž jsem se s kýmkoli rozloučil; na chodbě jsem si vzal klobouk. Zvláštní věc! Nikdo mě neběžel

zadržet. Zadržel jsem se tedy sám, protože jsem si vzpomněl, že se nesmím provinít proti pravidlům slušného chování a že se musím před odchodem se všemi zdvořile rozloučit. Přesvědčení, že by snad pro mne příliš brzy začala noc ještě horší těch pěti předchozích, mi od Malfentiů odejít nezabránilo, to vím s určitostí. Protože jsem měl konečně jasno, cítil jsem v tu chvíli jinou potřebu – potřebu míru, míru se všemi. Kdyby se mi podařilo vyloučit všechny trpkosti ze svých vztahů k Adě a ke všem ostatním, snáz by se mi spalo. Proč by měla taková trpkost trvat dál? Ani Guidovi jsem nemohl mít nic za zlé: i když to nebyla jeho zásluha, nebyla to ani jeho vina, že mu dala Ada přednost!

Jediná Ada si všimla, že jsem vyšel na chodbu, a když mě viděla se vracet, úzkostlivě se na mě podívala. Bála se nějaké scény! Chtěl jsem ji okamžitě ubezpečit. Přешel jsem kolem ní a zašeptal jsem:

„Odpust’te, jestli jsem se vás dotkl!“

Vzala mě za ruku a uklidněná mi ji stiskla. Byla to velká útěcha. Zavřel jsem na okamžik oči, abych byl sám se svou duší a viděl, kolik míru jí to přineslo.

Osud tomu chtěl, že zatímco se všichni ještě zabývali malou Annou, já se ocitl na židli vedle Alberty. Neviděl jsem ji a všiml jsem si jí, teprve když na mne promluvila.

„Nic si neudělala,“ řekla. „Důležité je jedině to, že je při tom tatínek. Kdykoliv ji totiž vidí plakat, dá jí hezký dárek.“

Přestal jsem se rozebírat, protože jsem se najednou viděl celý. Abych došel míru, musím udělat něco, co by mi navždycky zajistilo vstup do tohoto salonu. Podíval jsem se na Alberta! Podobala se Adě! Byla trochu menší a celý její zjev nesl ještě zřetelné, dosud nesmazané známky dětství. Snadno zvyšovala hlas a při smíchu, často nezřízeném, se jí stahovala a červenala tvářinka.

Zvláštní věc! V tom okamžiku jsem si vzpomněl na radu svého otce:

„Vyber si mladou ženu a snáz si ji vychováš podle svého.“

Ta vzpomínka rozhodla. Podíval jsem se na Albertu znovu. V duchu jsem se ji pokoušel svléct a líbila se mi, sladká a křehounká, tak jak jsem si ji představoval. Řekl jsem jí:

„Poslyšte, Alberto! Mám nápad: pomyslela jste někdy na to, že už jste na vdávání?“

„Já na vdávání nemyslím,“ řekla s úsměvem a mírně, bez rozpaků nebo zardění se na mne podívala. „Chci pokračovat ve studiích. Taky maminka si to přeje.“

„Mohla byste pokračovat ve studiu i vdaná.“

Měl jsem nápad, připadalo mi, že vtipný, a tak jsem ho okamžitě řekl:

„Já chci taky začít, až se ožením.“

Srdečně se zasmála, ale já poznal, že marním čas, protože takovými pošetilostmi se nedá získat žena a mír. Bylo třeba mluvit vážně. A tady to bylo snadné, protože jsem byl přijat docela jinak než u Ady.

Byl jsem doopravdy vážný. Má nastávající žena musí nejdřív všechno vědět. Pohnutým hlasem jsem jí řekl:

„Před chvílkou jsem učinil Adě stejnou nabídku jako teď vám. S hněvem mě odmítla. Dovedete si představit, jak mi je.“

Tato slova, doprovázená smutkem v tváři, nebyla nic jiného než mé poslední vyznání lásky k Adě. Začínal jsem být až příliš vážný, a tak jsem s úsměvem dodal:

„Ale kdybyste si mě chtěla vzít vy, byl bych myslím nesmírně šťastný a zapomněl bych kvůli vám na všechno a na všechny.“

Zatvářila se velice vážně a řekla mi:

„Nesmíte se urazit, Zeno, to by mě mrzelo. Já si vás velice vážím. Víím, že jste hodný chlapík a krom toho víte plno věcí, aniž to víte, zatímco moji profesori vědí naprosto přesně všechno, co vědí. Já se nechci vdávat. Možná že změním názor, ale v této chvíli mám jediný cíl – chtěla bych se stát spisovatelkou. Vidíte, jakou důvěru vám prokazuju. Neřekla jsem to nikdy nikomu a doufám, že mě nezradíte. A já vám zase slibuju, že nepovím nikomu o vaší nabídce.“

„Ale vždyť si to řekněte třeba všem!“ přerušil jsem ji vztekale. Cítil jsem nad sebou znovu hrozbu, že budu vypovězen z toho salonu, a snažil jsem se to spravit. Zbýval už jen jediný způsob, jak oslabit Albertinu pýchu, že mě mohla odmítnout, a já ho použil, jakmile jsem ho objevil. Řekl jsem jí:

„A teď učiním tutéž nabídku Augustě a povím všem, že jsem si ji vzal, protože mě dvě její sestry nechtěly!“

Smál jsem se z přemíry dobré nálady, která se mě zmocnila v důsledku mého zvláštního jednání. Duchaplnost, na kterou jsem byl tak pyšný, jsem tentokrát nevkládá do slov, nýbrž do činů.

Rozhlížel jsem se po Augustě. Vyšla na chodbu s podnosem, na kterém byla jen poloprázdná sklenka s utišujícím prostředkem pro Annu. Rozběhl jsem se za ní a zavolaal jsem na ni jménem. Opřela se zády o zeď a čekala. Postavil jsem se před ní a spustil jsem:

„Poslyšte, Augusto, nechcete, abychom se my dva vzali?“

Má nabídka byla opravdu drsná. Měl jsem si ji vzít a ona mne, a ani jsem se neptal, co si myslí, ani jsem nepomyslel, že by se mohlo stát, že bych byl nucen něco vysvětlovat. Cožpak jsem nedělal, co všichni chtěli?

Zvedla oči rozšířené překvapením. Šilhala ještě víc než obvykle. Její hezká bílá tvář nejdřív ještě víc zbledla a potom se náhle křečovitě stáhla. Chytla pravou rukou sklenici, která poskakovala na podnose. Slabým hlasem mi řekla:

„Vy žertujete, a to není pěkné.“

Měl jsem strach, že se rozpláče, a napadla mi zvláštní myšlenka, že ji upokojím, když jí řeknu o svém žalu.

„Nežertuju,“ řekl jsem vážně a smutně. „Požádal jsem nejdřív o ruku Adu, a ta mě odmítla s hněvem, pak jsem řekl Albertě, aby si mě vzala, a ta mě, i když hezkými slovy, odmítla taky. Nezlobím se ani na jednu, ani na druhou. Jen se cítím hrozně, hrozně nešťastný.“

Tváří v tvář mé bolesti se vzchopila a dojata se na mne zadívala, usilovně přemýšlejíc. Její pohled připomínal pohlazení, které mi nebylo milé.

„Tak tedy já mám vědět a pamatovat si, že mě nemilujete?“ zeptala se.

Co znamenala ta sibylská věta? Byla přede hrou souhlasu? Chtěla si pamatovat! Pamatovat si po celý život, který prožije se mnou? Měl jsem pocit člověka, který se vrhl do nebezpečné situace, aby našel smrt, a teď je nucen usilovat o záchranu. Nebylo by lepší, kdyby mě i Augusta odmítla a kdybych se směl vrátit živ a zdrav do své milé malé pracovny, kde by mi ani toho dne nebylo tak příliš zle? Řekl jsem jí:

„Ano! Miluju jediné Adu, ale vzal bych si vás...”

Užuž jsem jí chtěl říct, že se nedovedu smířit s tím, že bych se stal pro Adu někým cizím, a že se proto spokojím s tím, že se stanu jejím švagrem. To by ale bylo přespříliš a Augusta by si mohla znovu myslet, že jsem se jí chtěl vysmívat. A tak jsem jenom řekl:

„Nedovedu se už smířit s tím, že bych zůstal sám.”

Stála pořád ještě opřená o zeď, jako kdyby potřebovala její oporu, ale zdála se už klidnější a podnos držela v jediné ruce. Byl jsem tedy zachráněn a měl jsem opustit tenhle salon, nebo jsem tu mohl zůstat a měl se oženit? Začal jsem znovu mluvit jen proto, že jsem se nemohl dočkat, kdy promluví ona:

„Jsem docela dobrý chlapík a myslím, že se se mnou dá snadno žít i bez velké lásky.”

Tuhle větu jsem si připravil za dlouhých předchozích dnů pro Adu, abych ji přiměl říct ano, i když ke mně necítí velkou lásku. Augusta lehce supala a pořád mlčela. To mlčení mohlo znamenat taky odmítnutí, nejjemnější odmítnutí, jaké si lze představit: taktak že jsem se nerozběhl pro klobouk, dokud byl čas, abych si ho narazil na svou zachráněnou hlavu.

Ale mezitím se Augusta, už rozhodnutá, důstojným pohybem, na který nikdy nezapomenu, vzpřímila a opustila oporu zdi. Jak jsem stál proti ní, přiblížila se v té dosti úzké chodbě ještě víc ke mně a řekla:

„Zeno, vy potřebujete ženu, která by žila pro vás a pomáhala vám. Budu jí!“

Podala mi baculatou ruku a já ji instinktivně políbil. Nic jiného se už zřejmě nedalo dělat. Musím však přiznat, že mě v té chvíli zalilo uspokojení, až se mi vzdouvala prsa. Už jsem nemusel nic rozhodovat, protože všechno bylo rozhodnuto. To bylo to pravé jasno.

Tak jsem se zasnoubil. Byli jsme hned ohromně oslavováni. Můj úspěch měl tak trochu něco z velikého úspěchu Guidových houslí, všichni tleskali. Giovanni mě políbil a okamžitě mi začal tykat. S přemrštěnými projevy náklonnosti mi říkal:

„Cítil jsem se tvým otcem už dávno, co jsem ti začal dávat rady do obchodu.“

I má nastávající tchyně mi nastavila tvář a já se jí dotkl.

Tomuto polibku bych neušel, ani kdybych si vzal Adu.

„Tak vidíte, že jsem všechno tušila,“ řekla mi s neuvěřitelnou nenuceností; zůstala bez trestu, protože jsem neuměl a ani nechtěl cokoli namítat.

Potom objala Augustu a velikost její náklonnosti prozradilo vzlyknutí, jež jí přitom uniklo a přerušilo její radostné výlevy. Já jsem paní Malfentiovou nesnášel, ale musím přiznat, že to vzlyknutí zalilo mé zasnuby přísivitem přízně a důležitosti.

Alberta, zářící, mi stiskla ruku:

„Chci vám být dobrou sestrou.“

A Ada:

„Výborně, Zeno!“

A potom šeptem:

„Pamatujte si: nikdy nikdo z těch, co si myslí, že se unáhlili, nejednal moudřeji než vy.“

Guido mi připravil veliké překvapení:

„Myslel jsem si od dnešního rána, že chcete jednu nebo druhou ze slečen Malfentiových, ale kterou z nich, to jsem nezjistil.“ Zřejmě tedy nebyli tak důvěrní, když mu Ada neřekla o mém dvoření! Že bych se byl opravdu unáhlil?

Za chvíli nato mi však Ada ještě řekla:

„Chtěla bych, abyste mě měl rád jako bratr. Ostatní zapomeneme; neřeknu Guidovi nikdy nic.“

Bylo to ostatně hezké, způsobit v něčí rodině takovou radost. Nemohl jsem se z toho příliš radovat jen proto, že jsem byl hrozně unaven. A taky se mi chtělo spát. To dokazovalo, že jsem jednal s velkou obezřetností. Budu mít dobrou noc.

U večere jsme s Augustou mlčky přihlíželi, jak nás všichni oslavují. Augusta cítila potřebu se omluvit, že není s to se účastnit všeobecného rozhovoru.

„Nevím, co bych řekla. Nesmíte zapomenout, že jsem ještě před hodinou vůbec nevěděla, že k tomu dojde!“

Ještě téhož večera jsem u toho stolu utrpěl další ránu. Zasadil mi ji právě Guido. Krátce předtím, než jsem přišel na tu jejich spiritistickou seanci, Guido zřejmě vykládal, že jsem mu ráno řekl, že nejsem roztržitý. Dali mu okamžitě takovou spoustu důkazů o tom, že jsem lhal, že udělal ze msty (nebo z touhy ukázat, jak umí kreslit) dvě moje karikatury. Na první jsem byl nakreslen, jak se s nosem do větru opírám o deštník zabodnutý do země. Na druhé byl ten deštník polámaný a jen rukojeť mi čouhala ze zad. Karikatury dosáhly svého cíle a vyvolaly smích náramně prostým způsobem: postavička, která mě měla představovat – ve skutečnosti se mi vůbec nepodobala, ale vyznačovala se náramnou pleší – byla na obou kresbách stejná, a to budilo dojem, jako by byla tak roztržitá, že se její vzhled nezměnil, ani když ji probodl deštník.

Všichni se velice smáli, dokonce až příliš. Úspěch tohoto pokusu zesměšnit mě se mne silně dotkl. A právě tehdy jsem byl poprvé

stižen svými bodavými bolestmi. Toho večera to zachvátilo pravé předloktí a kyčel. Bylo to cosi jako prudké pálení, jako trnutí v nervech, málem jako by mi hrozilo ochrnutí. Užasle jsem se chytil pravicí za kyčel a levou rukou jsem sevřel postižené předloktí. Augusta se mě zeptala:

„Co ti je?“

Odpověděl jsem, že mě zabolelo v místě, které jsem si narazil, když jsem upadl v té kavárně, jak se už o tom toho večera taky mluvilo.

Udělal jsem okamžitě energický pokus zbavit se těch bolestí. A kdybych se byl dokázal pomstít za urážku, která se mi stala, myslím, že bych se byl z nich vyléčil. Požádal jsem o kus papíru a tužku a pokusil jsem se nakreslit chlapíka přimáčkutého stolkem, který se na něho převrhl. Vedle něho jsem nakreslil hůl, která mu při té pohromě vyklouzla z ruky. Hůl nikdo nepoznal, a tak se má urážka nepodařila, jak jsem si představoval. Aby každý poznal, kdo je ta postava a jak se dostala do té polohy, napsal jsem dolů:

„Guido Speier zápasí se stolečkem!“

Z nešťastníka pod stolkem byly ostatně vidět jen nohy, které by se byly podobaly Guidovým, kdybych je nebyl naschvál zmrzačil a kdyby mou kresbu, už tak dost dětinskou, nepokazila ještě víc pomstychtivost.

Mučivá bolest mě přiměla pracovat s velkým spěchem. Můj organismus nebyl chudák určitě nikdy tak prostoupen touhou ranit, a mít v ruce šavli místo té tužky, kterou jsem se neuměl ohánět, byla by možná má kúra úspěšná.

Guido se mé kresbě upřímně smál, ale pak mírně poznamenal:

„Neřekl bych, že by mi ten stolec ublížil!“

Neublížil mu skutečně a právě tato křivda se mě tak dotkla. Ada se chopila Guidových kreseb a řekla, že si je schová. Podíval jsem se na ni vyčítavě, až sklopila oči. Měl jsem na tu výčitku právo, protože ještě zvětšovala mou bolest.

Našel jsem ochranu u Augusty. Chtěla, abych na svou kresbu připsal datum našeho zasnoubení, že prý si tu čmáranici taky schová. Žilami se mi rozlila horká vlna krve: poprvé jsem poznal, jak je takový projev něhy pro mne důležitý. Bolest však neustala, a tak mě napadlo, že kdyby se mi takového projevu náklonnosti dostalo od Ady, zvedlo by to v mých žilách takovou vlnu krve, že by smetla a odplavila veškeré škodliviny, které se mi nahromadily v nervech.

Ty bolesti mě už neopustily. Ted' na stará kolena jimi už tolik netrpím, protože je i s jejich záchvaty snáším shovívavě:

„A, tady jste, vy hmatatelné důkazy, že jsem byl kdysi mladý!“

Jenže v mládí to bylo něco jiného. Neříkám, že by ty bolesti byly zvlášť veliké, i když mi občas bránily ve volném pohybu nebo mě celé noci nenechaly spát. Ale zabíraly mi valnou část života. Chtěl jsem se z nich vyléčit! Proč jsem měl celý život nosit na vlastním těle znamení porážky? Být doslova chodícím pomníkem Guidova vítězství? Musel jsem ty bolesti ze svého těla vymazat!

Tak začaly moje kúry. Ale zlost, která byla příčinou nemoci, byla okamžitě zapomenuta, a dokonce i ted' jsem ji jen s námahou znovu našel. Nemohlo to ani jinak být: měl jsem k doktorům, kteří mě léčili, velkou důvěru a upřímně jsem jim věřil, když ty bolesti přičítali jednou výměně látek nebo špatnému oběhu, podruhé zase tuberkulóze nebo různým jiným nákazám, mezi jiným i některým neslušným. Musím ovšem přiznat, že všechny ty kúry mi přinesly vždy jistou dočasnou úlevu, a to jako by pokaždé dávalo za pravdu případné další diagnóze. Dříve či později se sice ukázalo, že ani ta není zcela přesná, nikdy však nebyla naprosto pochybená, poněvadž u mne nefunguje nic s ideální dokonalostí.

Jen jednou došlo ke skutečnému omylu: upadl jsem totiž do rukou jakéhosi veterináře – nebo co to bylo – a ten dotíral svými náplastmi tak dlouho a tvrdošíjně na můj sedací nerv, až si z něho moje bolesti vystřelily a jednoho dne za návštěvy u něho znenadání

přeskočily z kyčle do zátylku, což nemohlo mít se sedacím nervem nejmenší spojitost. Felčar se dopálil a vyhodil mě, a já tedy šel – pamatuju se na to velice dobře – a vůbec jsem nebyl uražen, jen mě udivovalo, že se ty bolesti na novém místě vůbec nezměnily. Zuřily a unikaly všemu, jako když mě mučily v kyčli. Je to divné, jak dovedou všechny části našeho těla bolet úplně stejně.

Všechny ty ostatní naprosto přesné diagnózy žijí teď v mém těle a bojují mezi sebou o prvenství. Jsou dny, kdy žiju močovými potížemi, a zase jiné, kdy jsou tyto potíže vyhlazeny, to jest vyléčeny zánětem žil. Mám celé šuplíky léků a jsou to jediné šuplíky, které si uklízím sám. Mám své léky rád, a opustím-li některý, vím, že se k němu dřív či později zase vrátím. Myslím si ostatně, že to vůbec nebylo maření času. Kdo ví, jak dlouho bych už byl mrtev a na jakou nemoc bych byl umřel, kdyby je ty moje bolesti nebyly všechny včas simulovaly a já je neléčil, dřív než mě zachvátily.

Ale i když si nedovedu vysvětlit pravou podstatu svých bolestí, vím, kdy se ozvaly poprvé. Udělala to ta kresba, o tolik lepší než moje. To byla ta kapka, která způsobila, že pohár přetekl! Jsem si jist, že předtím jsem ty bolesti nikdy necítil. Když jsem chtěl vysvětlit jejich původ jednomu doktorovi, nepochopil to. Kdo ví? Psychoanalýza možná osvětlí celý ten obrat, jímž prošel můj organismus v těch dnech a zvláště v těch několika málo hodinách bezprostředně po mém zasnoubení.

Nebylo jich ostatně tak málo!

Když se pozdě večer společnost rozcházela, řekla mi Augusta radostně:

„Na shledanou zítra!“

To pozvání mi udělalo radost; dokazovalo, že jsem dosáhl svého cíle a že nic není skončeno a všechno poběží druhého dne dál. Podívala se mi do očí a našla v nich tak vroucí souhlas, že jí to udělalo radost. Sešel jsem po schodech, ale už bez počítání, a přitom jsem si říkal:

„Třeba ji miluju!“

Tato nejistota mě provázela celý život, ale dnes už můžu říct, že láska provázená takovou nejistotou je pravá láska.

Jenže ani po odchodu od Malfentiů mi nebylo dopřáno jít si lehnout a sklidit v dlouhém a osvěžujícím spánku plody své celovečerní námahy. Bylo teplo. Guido dostal chuť na zmrzlinu a vybídl mě, abych s ním zašel někam do kavárny. Přátelsky mě vzal za paži a já se zrovna tak přátelsky opřel zas o jeho paži. Byl pro mne neobyčejně důležitou osobou a nebyl bych mu dokázal něco odříct. Velká únava, která mě vlastně měla zahnat do postele, způsobila, že jsem byl povolnější než obvykle.

Zašli jsme zrovna do téhož lokálu, kde mě chudák Tullio nakazil svou nemocí, a sedli jsme si ke stolku, který stál stranou. Cestou mě ty moje bolesti, o kterých jsem ještě nevěděl, jak věrně mě budou pořád provázet, dost potýraly, a tak když jsem si mohl sednout, měl jsem na chvíli pocit, že polevují.

Guidova společnost byla přímo strašná. S náramnou zvědavostí se vyptával na historii mé lásky k Augustě. Podezíral mě snad, že jsem ho oklamal? Řekl jsem mu beze studu, že jsem se do Augusty zamiloval hned za své první návštěvy u Malfentiů. Působením těch bolestí jsem žvanil a žvanil, skoro jako bych je chtěl překřičet. Ale mluvil jsem až příliš, a kdyby byl Guido pozornější, byl by si všiml, že nejsem do Augusty tolik zamilován. Mluvil jsem o tom, co bylo na Augustině zjevu nejzajímavější, to znamená o tom šilhavém oku, které v člověku vzbuzovalo klamný dojem, že ani to ostatní není na svém místě. Chtěl jsem taky vysvětlit, proč jsem se nevyslovil dřív. Možná že se Guido divil, že jsem se u Malfentiů objevil na poslední chvíli, abych se zasnoubil. Hulákal jsem:

„Jenomže slečny Malfentiových jsou zvyklé na velký přepych a já jsem nemohl vědět, jestli si můžu troufat a uvázat si něco takového na krk.“

Mrzelo mě, že jsem se tak vyjadřoval i o Adě, ale už se nedalo nic dělat; bylo tak obtížné oddělit Augustu od Ady! Ztišil jsem hlas, abych se líp ovládal, a pokračoval jsem:

„Musel jsem si proto všechno spočítat. Zjistil jsem, že na to nemám dost peněz. A tak jsem začal uvažovat, jestli bych nemohl rozšířit svůj obchod...”

A pak jsem mu vykládal, že jsem na ty všechny výpočty potřeboval spoustu času, a proto jsem se u Malfentiů pět dnů neukazoval. Jazyk, ponechaný sám sobě, dospěl konečně sám od sebe k troše upřímnosti. Tiskl jsem si kyčli a s pláčem na krajíčku jsem zamumlal:

„Pět dní je dlouhá doba!”

Guido řekl, že je rád, že ve mně nachází tak prozíravého člověka. Úsečně jsem poznamenal:

„Prozíravý člověk není o nic příjemnější než ztřeštěnec.”

Guido se zasmál:

„Zvláštní, že prozíravý cítí potřebu hájit ztřeštěnce.”

A potom mi bez jakéhokoliv přechodu úsečně pověděl, že se chystá požádat o Adinu ruku. Tahal mě do té kavárny, aby se mi svěřil s tímhle, nebo ho otrávil, že musel takovou dobu poslouchat, jak mluvím pořád o sobě, a chtěl mi to splatit?

Jsem si takřka jist, že se mi podařilo dát najevo co největší překvapení a co největší potěšení. Ale hned nato se mi ho podařilo jaksepatří bodnout:

„Teď už chápu, proč se Adě tak líbil ten Bach, kterého jste tak znetvořil. Zahrál jste ho dobře, ale na některých místech je prostě *znečišťování úředně zakázáno!*”

Byla to zlá rána a Guido zrudl bolestí. Ale odpověď byla mírná, chyběla mu opora celého toho jeho nadšeného obecenstva.

„Božíčku!” začal, aby získal čas. „Člověk občas při hraní podlehe okamžitému nápadu. Kdo by u Malfentiů znal toho Bacha, a tak jsem jim ho podal trochu zmodernizovaného.”

Zdalo se, že je spokojen, jak to řekl, ale já jsem byl spokojen zrovna tak, protože mi to připadalo jako omluva a podrobení. To stačilo, abych se umírnil; nechtěl jsem se ostatně za nic na světě pohádat s nastávajícím Adiným mužem. Prohlásil jsem, že jsem zřídkakdy slyšel amatéra hrát tak dobře.

Jemu to nestačilo; poznamenal, že ho možno pokládat za amatéra jen proto, že nechce vystupovat jako profesionál.

Nic jiného nechtěl? Dal jsem mu za pravdu. Bylo samozřejmé, že ho nelze pokládat za amatéra.

A tak jsme byli zase přátelé.

Nato začal zničehonic pomlouvat ženy. Zíral jsem s ústy dokořán. Teď, když už ho znám líp, vím, že se rád pouštěl do nekonečných úvah v kterémkoli směru, jakmile si myslel, že se to líbí tomu, s kým mluvil. Já se krátce předtím zmínil o přepychu slečen Malfentiových a on o tom začal znovu, ale nakonec pak mluvil o všech ostatních špatných vlastnostech žen. Byl jsem tak znavený, že jsem ho neměl sílu přerušit, a omezil jsem se na to, že jsem mu pořád přikyvoval, ač i to už bylo pro mne příliš unavující. Jindy bych se byl určitě bouřil. Věděl jsem, že já sám mám všechny důvody pomlouvat ženy, jež pro mne představovala Ada, Augusta a moje příští tchyně; on však neměl nejmenší příčinu mít spadeno na něžné pohlaví, které pro něho představovala pouze Ada, jež ho milovala.

Hodně toho věděl, a přestože jsem byl unavený, poslouchal jsem ho s obdivem. Teprve mnohem později jsem zjistil, že si přivlastnil geniální teorie toho mladého sebevraha Weininger. Tenkrát to však na mne dolehlo stejnou tíhou jako ten Bach. Napadlo mě dokonce podezření, nechtěl-li mě vyléčit. Proč by mě jinak přesvědčoval, že žena nedokáže být geniální ani dobrá? Měl jsem dojem, že ta kúra neměla úspěch jen proto, že ji řídil Guido. Ty teorie jsem si však zapamatoval a ještě jsem si je doplnil četbou Weininger samotného. Nikdy sice nikoho nevyлéčí, ale jsou pohodlným společníkem, když člověk běhá za ženskými.

Když dojedl zmrzlinu, pocítil Guido potřebu nalokat se trochu svěžího vzduchu a přiměl mě, abych se s ním šel projít na okraj města.

Ty dny, jak si vzpomínám, prahlo celé město po troše deště, který by poněkud zmírnil předčasná vedra. Já si ta vedra ani neuvědomil. Toho večera se nebe začalo zatahovat lehkými bílými mraky, od nichž lid očekával hojný déšť; zatím však oblohou, místy ještě průzračnou a sytě modrou, postupoval měsíc, jeden z těch měsíců s nafouknutými tvářemi, které prý podle představ téhož lidu dovedou polykat mraky. A skutečně, kam dospěl, tam je rozháněl a vymetal.

Chtěl jsem přerušit Guidovo klábosení, které mě nutilo k ustavičnému přikyvování, což byla muka, a začal jsem mu vykládat o polibku, který na měsíci objevil básník Zamboni; jak sladký byl ten polibek uprostřed našich nocí ve srovnání s křivdou, které se po mém boku dopouštěl Guido! Sotva jsem začal mluvit a probírat se ze strnulosti, do které mě zahnal to věčné přisvědčování, cítil jsem, jako by ty moje bolesti polevily. Byla to odměna za mou vzpouru a já si ji nedal vzít.

Guidovi nezbylo než nechat ženy na chvíli na pokoji a dívat se vzhůru. Ale ne na dlouho! Sotva objevil podle mých pokynů bledý obraz ženy z měsíce, vrátil se ke svému tématu žertem, kterému se v opuštěné ulici hlučně smál, ale jen on sám:

„Co všechno ta žena vidí! Škoda, že si to jako žena nemůže pamatovat!“

K jeho (nebo Weiningerově) teorii patřilo, že žena nemůže být geniální, protože si nemůže nic pamatovat.

Došli jsme pod ulici k Belvederu. Guido řekl, že by nám kousek cesty do kopce udělal dobře. I tentokrát jsem mu vyhověl. Nahoře se jedním z těch pohybů, které se hodí spíš k nedospělým chlapcům, natáhl na zídku dělící horní ulici od spodní. Myslel si zřejmě, co nedělá za hrdinství, vystavuje-li se nebezpečí, že se zřítí z takových desíti metrů. Když jsem ho tak viděl, pocítil jsem nejprv obvyklé

mrazení, ale pak jsem si vzpomněl na systém, který jsem si zrovna ten večer vymyslel v rozmachu inspirace, abych se zbavil svého soužení, a začal jsem si horoucně přát, aby se zřítíl.

Guido pokračoval i v této poloze ve svém kázání proti ženám. V této chvíli mluvil zas o tom, že potřebují jako děti hračky, ale daleko dražší. Vzpomněl jsem si na Adu, jak říkala, že má hrozně ráda šperky. Mluví snad opravdu o ní? A tu mě napadlo něco děsivého! Proč bych Guidovi k tomu desítimetrovému saltu nepomohl? Nebylo by spravedlivé odstranit toho, kdo mi bere Adu, a přitom ji nemiluje? V tom okamžiku jsem měl dojem, že kdybych ho zabil, mohl bych se zrovna rozběhnout k Adě a byl bych za to okamžitě odměněn. Zdálo se mi v té zvláštní noci plné světla, jako by sama slyšela, jak ji Guido hanobí.

Musím se přiznat, že jsem se v té chvíli skutečně chystal Guida zabít! Stál jsem vedle něho, zatímco on ležel na nízké zídce, a chladně jsem uvažoval, jak ho musím popadnout, abych měl jistotu. Pak jsem si uvědomil, že to vůbec dělat nemusím. Ležel s rukama zkříženýma pod hlavou, a tak by stačilo jen znenadání do něho hezky strčit, aby ztratil rovnováhu, a už by mu nic nepomohlo.

Potom mě však napadla ještě další myšlenka, a ta myšlenka mi připadala tak důležitá, že by se dala přirovnat k tomu velikému měsíci, který postupoval oblohou a vymetal ji; rozhodl jsem se, že se zasnoubím s Augustou, abych měl jistotu, že budu tu noc dobře spát. Ale jak bych mohl spát, kdybych zavraždil Guida? Tato myšlenka nás zachránila, mne i jeho. Musel jsem okamžitě změnit polohu, abych se už tak netyčil nad Guidem a nebyl v pokušení jednat! Svezl jsem se na kolena a celý jsem se zkroutil, div že jsem se hlavou nedotýkal země.

„Ta bolest! Ta bolest!“ ryčel jsem. Guido vyděšeně seskočil a začal se vyptávat, co mi je. Naříkal jsem si dál, už mírněji, ale aniž jsem odpověděl. Věděl jsem, proč jsem naříkal, protože jsem chtěl zabít, a možná taky proto, že jsem to nedokázal. Bolest a nárek omlouvaly

všechno. Připadalo mi, jako bych křičel, že jsem nechtěl zabít, a zároveň jako bych křičel, že to není moje vina, že jsem to nedokázal. Všechno byla vina mé nemoci a mých bolestí. A přitom se velmi dobře pamatuju, že zrovna tehdy ty bolesti nadobro ustaly a můj náрек byl pouhá komedie, které jsem se marně snažil dát nějaký obsah tím, že jsem si je v duchu vyvolával a představoval, abych je cítil a trpěl. Ale byla to marná snaha, vrátily se, jediné až samy chtěly.

Guido jako obvykle uvažoval v hypotézách. Mezi jiným se mne zeptal, nejde-li zase o bolesti, které mi způsobil ten pád v kavárně. Nápad se mi zdál dobrý a přisvědčil jsem.

Vzal mě v podpaží a láskyplně mě přiměl vstát. Nato mě nesmírně ohleduplně podepřel a pomohl mi z toho kopečka dolů. Tam jsem prohlásil, že mi je už trochu líp a že si myslím, že bych mohl jít rychleji, pokud bych se mohl o něho opřít. Tak se šlo konečně do postele! A tu jsem pocítil první opravdové uspokojení, jež mi bylo toho dne dopřáno. Guido pracoval za mne, vždyť mě málem nesl. Konečně jsem vnucoval svou vůli já jemu. Našli jsme ještě otevřenou lékárnu a Guida napadlo, že mě pošle do postele s utišujícím prostředkem. Vytvořil si celou teorii o bolesti a o jejím přehnaném pocitu: bolest se prý násobí podrážděním, které sama způsobila. Ta lahvička znamenala začátek mé sbírky léčiv a stalo se jen po právu, že ji vybral právě Guido.

Aby dal své teorii pevnější základy, vyslovil předpoklad, že těmi bolestmi trpím už řadu dní. Mrzelo mě, že jsem mu nemohl přisvědčit. Prohlásil jsem, že jsem večer u Malfentiů žádné bolesti necítil. Nemohl jsem samozřejmě trpět v okamžiku, kdy mi bylo dopřáno uskutečnit svůj dávný sen.

A aby to nebyla lež, snažil jsem se být opravdu to, co jsem o sobě tvrdil, a opakoval jsem několikrát:

„Miluju Augustu, nemiluju Adu. Miluju Augustu a dnes večer jsem dosáhl toho, že se uskutečnil můj dávný sen.“

A tak jsme postupovali měsíční nocí. Mám za to, že Guida moje tíha unavila, protože konečně umlkl. Přesto mi však navrhl, že mě doprovodí až do postele. Odmítl jsem, a když mi bylo konečně dopřáno zavřít za sebou domovní dveře, s úlevou jsem si oddechl. Ale Guido si zřejmě oddechl taky.

Bral jsem schody naší vily po čtyřech a v desíti minutách jsem byl v posteli. Usnul jsem rychle a v té krátké chvílce před usnutím jsem nemyslel ani na Adu, ani na Augustu, ale jedině na Guida, který byl tak laskavý a hodný a trpělivý. Nezapomněl jsem ovšem, že jsem ho krátce předtím chtěl zabít, ale to nemělo žádný význam, protože věci, o kterých nikdo neví a které nezanechají stopy, neexistují.

Když jsem se druhého dne vypravil do domu své snoubenky, byl jsem trochu na vahách. Nebyl jsem si jist, mají-li závazky, které jsem vzal včera na sebe, skutečně takový význam, jaký bych jim měl podle svých představ přikládat já. Zjistil jsem však, že je mají, a pro všechny. I Augusta se domnívala, že je zasnoubená, a byla si tím dokonce jistější než já.

Bylo to pracné zasnoubení. Mám pocit, že jsem je několikrát zrušil a pak zase s velikou námahou obnovil, a udivuje mě, že si toho nikdo nevšiml. Nikdy jsem neměl jistotu, že jsem skutečně na cestě k manželství, ale mám dojem, že jsem se přesto choval jako docela zamilovaný snoubenec. Líbal jsem a tiskl jsem Adinu sestru, kdykoliv se mi k tomu naskytla příležitost. Augusta snášela mé útoky, jak se podle jejích představ na snoubenku slušelo, a já se choval poměrně dobře jedině proto, že nás paní Malfentiová kromě krátkých chvilek nenechávala o samotě. Moje snoubenka byla daleko míň ošklivá, než jsem si myslel, a její největší krásu jsem objevil, když jsem ji líbal; byl to její ruměnec. Tam, kde jsem ji políbil, vyšlehl na mou počest plamen, a tak jsem ji líbal spíš ze zvědavosti experimentátora než se zápalem milence.

Ale toužil jsem taky a tato touha mi poněkud ulehčovala tu vážnou dobu. Běda, kdyby mi Augusta a její matka nezabránily ukonej-

šit ten plamen naráz, jak jsem po tom tolikrát toužil; jak bych pak žil dál? Takto ve mně aspoň ta touha vzbuzovala na jejich schodišti dál tutéž úzkost, jako když jsem po něm stoupával za svého dobývání Ady. Lichý počet schodů mi sliboval, že toho dne konečně Augustě ukážu, co znamená zasnoubení, o které tak stála. Snil jsem o násilnostech, které by mi zas vrátily se vším všudy pocit svobody. O nic jiného mi vůbec nešlo a je opravdu zvláštní, že Augusta, když pochopila, co chci, si to vyložila jako znamení milostného rozohnění.

Ve vzpomínkách se mi to období rozpadá na dvě fáze. V první fázi nás paní Malfentiová dávala často hlídat Albertou nebo k nám do salonu zahnala malou Annu a její učitelku. Ada se k nám tenkrát nikdy žádným způsobem nepřipojila a já si říkal, že je to tak lepší, i když si přitom matně vzpomínám, že mě jednou napadlo, jaké by to bylo pro mne zadostiučinění, kdybych mohl líbat Augustu v Adině přítomnosti. Kdo ví, s jakou prudkostí bych to dělal!

Druhá fáze začala, když se Guido oficiálně zasnoubil s Adou a paní Malfentiová jako praktická žena posadila oba páry do jednoho a téhož salonu, aby se hlídaly navzájem.

Pokud jde o tu první fázi, vím, že Augusta byla se mnou navýsost spokojena. Pokud jsem na ni nedotíral, zmocňovala se mne neobyčejná mnohomluvnost. Mnohomluvnost byla pro mne potřebou. Našel jsem si pro to záminku; vzal jsem si do hlavy, že mám-li si Augustu vzít, měl bych taky začít s její výchovou. Vychovával jsem ji k něze, k lásce a hlavně k věrnosti. Nevzpomínám si přesně, jak vypadala ta moje kázání, zato Augusta na ně nikdy nezapomněla a občas mi některé připomene. Poslouchala mě pozorně a poslušně. Jednou jsem v zápalu výkladu prohlásil, že kdyby snad někdy zjistila mou nevěru, měla by právo splatit mi stejnou mincí. A tu začala pohoršeně odporovat, že by mě nedokázala podvést, ani kdybych já to dovolil, a že by jí moje nevěra dávala jedině právo plakat.

Myslím, že ta kázání, jejichž cílem naprosto nebylo něco říct, měla na mé manželství blahodárný vliv. Jejich účinek na Augustinu

mysl byl opravdový. Její věrnost nebyla nikdy podrobena zkoušce, protože se o mých nevěrách nikdy nedozvěděla, ale její láska a její něha se celá ta dlouhá léta, která jsme spolu strávili, nikdy nezměnily, tak jak jsem ji to přiměl slíbit.

Když se Guido zasnoubil, zahájil jsem druhou fázi svého zasnoubení pevným předsevzetím, které znělo:

„A teď jsem ze své lásky k Adě úplně vyléčen!“

Do té doby jsem si myslel, že mě stačí vyléčit Augustin ruměnec, ale jak je vidět, člověk není nikdy dostatečně vyléčen. Kdykoli jsem si vzpomněl na ten ruměnec, musel jsem myslet na to, že se teď bude dít totéž i mezi Guidem a Adou. A tento Adin ruměnec učiní konec veškeré mé touze daleko líp než Augustin.

Touha zmocnit se Augusty patří do první fáze. V druhé jsem nebyl ani zdaleka tak ohnivý. Paní Malfentiová určitě neudělala chybu, když si tak nad námi zajistila dozor, aniž se přitom musela příliš obtěžovat.

Vzpomínám si, jak jsem jednou začal žertem líbat Augustu. Nato začal zase Guido líbat Adu. Připadlo mi to od něho pramálo vkusné, protože ji nelíbal cudně, tak jak jsem to dělal já s ohledem na ně; líbal Adu přímo na ústa a doslova jí je sál. Víím s určitostí, že v té době jsem si už zvykl dívat se na Adu jako na sestru, ale aby s ní někdo zacházel takovým způsobem, na to jsem připraven nebyl. Pochybuju ostatně, že by se opravdovému bratru líbilo, kdyby mu někdo se sestrou dělal něco takového.

Z toho důvodu jsem už v Guidově přítomnosti Augustu nikdy nepolíbil. Naproti tomu Guido se v mé přítomnosti pokusil ještě jednou přitáhnout Adu k sobě, ale tentokrát se mu vyvinula a on už pokus neopakoval.

Velice matně si vzpomínám na všechny ty dlouhé večery, které jsme strávili společně. Scéna opakující se donekonečna se mi vryla do hlavy takto: seděli jsme všichni čtyři kolem jemného benátského stolku, na stolku hořela velká petrolejová lampa se stínítkem ze

zelené látky, stínítko stápělo všechno v šero až na vyšívání, kterého si hleděla obě děvčata, Ada nad hedvábným kapesníkem, jež držela volně v ruce, Augusta nad malým kulatým rámem. Vidím Guida, jak řeční, a zřejmě se často stávalo, že jsem mu přizvukoval jediné já. Pamatuju se taky na Adinu hlavu s těmi jejími černými, lehce zvlněnými vlasy se zvláštním efektem, který v nich vyvolávalo žluté a zelené světlo.

O tom světle a taky o pravé barvě těch vlasů se rozpředla debata. Guido, který uměl i malovat, nám vysvětloval, jak se má taková barva analyzovat. Ani na tyto jeho výklady nikdy nezapomenu. A ještě dnes, když chci líp postihnout barvu některé krajiny, přivírám oči, dokud většina lidí nezmizí a není vidět nic než světla, která pak rovněž pohasnou v jediné pravé barvě. Jenže kdykoliv provozuju takovou analýzu, okamžitě se mi na sítnici, málem jako by to byla fyzická reakce, znovu objeví to žluté a zelené světlo a ty tmavé vlasy, na nichž jsem si cvičil oko poprvé.

Nikdy nezapomenu na jeden večer, vyznačený projevem Augustiny žárlivosti a hned nato taky trestuhodnou prostořekostí z mé strany. Aby nás poškádli, šli si Guido a Ada sednout daleko od nás na druhý konec salonu ke stolku ve stylu Ludvíka XIV. Tak se stalo, že mě za chvíli bolel krk, jak jsem se pořád otáčel, abych s nimi mohl mluvit. Augusta mi pak řekla:

„Nech je! Ti dva se doopravdy milují.“

A tu jsem jí z jakési myšlenkové lenosti tiše odpověděl, aby tomu příliš nevěřila, protože Guido nemá ženy rád. Měla to být zřejmě omluva, že jsem se milencům pletl do rozhovoru. Ve skutečnosti to však byla zlomyslná indiskrétnost, že jsem Augustě prozradil, co za řeči o ženách vede Guido v mé společnosti, zatímco v přítomnosti kohokoli jiného z rodiny našich snoubenek o tom nikdy ani nemukl. Vzpomínka na tuto moji prostořekost mi ztrpčila několik dní; na-proti tomu můžu říct, že pomyšlení na to, že jsem chtěl Guida zabít, mě nezneklidňovalo ani hodinu. Jenomže zabít, a třeba i zákeřně,

je cosi mužnějšího než ublížit příteli tím, že prozradím, s čím se mi svěřil.

Už tenkrát byla Augusta v nepravu, pokud žárlila na Adu. Jestli jsem si div nevykroutil krk, nebylo to proto, abych viděl Adu. Šlo o Guida, který mi svým řečením pomáhal přečkat ty dlouhé chvíle. Měl jsem ho už rád a trávil jsem s ním několik hodin denně. Pojila mě k němu taky vděčnost za to, že na mne tolik dal a že to přenesl i na ostatní. Dokonce i Ada teď poslouchala pozorně, když jsem mluvil.

Večer co večer jsem dost netrpělivě čekal, kdy se už ozve gong, který nás volal k večeři, a z těchto večeří se pamatuju především na své věčné zažívací poruchy. Z potřeby něco dělat jsem se přejídal. U večeře jsem Augustu zahrnoval něžnostmi, pokud mi to ovšem dovoľovala plná ústa, a její rodiče museli mít nepěkný dojem, že moji velkou lásku poněkud kazí zvířecká žravost. Když jsem se vrátil ze svatební cesty bez oné náramné chuti k jídlu, byli překvapeni. Zmizela, jakmile se ode mne nevyžadovalo, abych projevoval vášně, kterou jsem necítil. Není přece možné chovat se k nevěstě před jejími rodiči chladně ve chvíli, kdy se s ní chystáte do postele! Na láskyplná slova, která jsem jí šeptal u stolu, vzpomíná Augusta obzvlášť. Musela být nádherná, jak jsem si je vymýšlel mezi jednotlivými sousty, a když mi je připomene, žasnu, poněvadž mi připadá, jako by ani nebyla moje.

Sám můj tchán, lišák Giovanni, se dal ošálit, a kdykoli chtěl uvést příklad veliké milostné vášně, připomínal do konce svého života moji vášně k jeho dceři, to znamená k Augustě. Blaženě se tomu usmíval jako hodný tatínek, přitom však mnou tím víc opovrhoval, protože ten, kdo vkládá celý život do rukou ženy, a především kdo nevidí, že kromě jeho ženy jsou na světě ještě jiné, nebyl podle jeho soudu opravdový muž. Z toho je vidět, že jsem nebyl vždy posuzován spravedlivě.

Zato tchyně, ta v mou lásku nevěřila, ani když se už v ní s plnou důvěrou zabydlila sama Augusta. Dlouhá léta mě stíhala nedůvěřivými pohledy v obavách o osud své nejmilejší dcery. Taký z tohoto důvodu jsem přesvědčen, že v těch dnech, jež vedly k našemu zasnoubení, určitě řídila moje kroky. Oklamat i ji, která se ve mně zřejmě vyznala daleko líp než já sám, nebylo možné.

Konečně nastal den mé svatby a právě toho dne mě přepadlo poslední váhání. Měl jsem být v osm u nevěsty, a přitom jsem ještě ve tři čtvrti na osm ležel v posteli; zuřivě jsem kouřil a díval se oknem, do kterého posměšně zářilo první slunce, jež se té zimy objevilo. Uvažoval jsem, nemám-li Augustu nechat! Teď, když už mi nezáleželo na tom, abych byl Adě pořád nablízku, byla nesmyslnost mého manželství čím dál očividnější. Kdybych v určenou hodinu nepřišel, nestalo by se věru nic světoborného. A pak, Augusta byla roztomilá nevěsta, ale kdo mohl vědět, jak se bude chovat po svatbě? A co když mi okamžitě vynadá, že jsem hlupák, když jsem se dal takovým způsobem nachytat?

Naštěstí přišel Guido, a já nejenže jsem se nebránil, ale ještě jsem se začal omlouvat a tvrdit, že jsem si myslel, že je svatba stanovena na jinou hodinu. Místo aby mi cokoli vytkl, spustil Guido o sobě a o tom, kolikrát z roztržitosti nepřišel na různé schůzky. Chtěl mě překonat i co do roztržitosti, a tak jsem ho musel nakonec přerušit, abych se vůbec dostal z domu. Tak se stalo, že jsem se do manželství hnál doslova klusem.

Přesto jsem přišel značně pozdě. Nikdo mi nic neřekl a všichni kromě nevěsty se spokojili s vysvětlením, které jim dal za mne Guido. Jen Augusta byla tak bledá, že jí zesinaly rty. I když jsem nemohl říct, že ji miluju, jistě je, že jsem jí nechtěl ublížit. Pokusil jsem se to napravit a byl jsem tak hloupý, že jsem jí pro to zpoždění uvedl hned tři příčiny. Bylo jich příliš mnoho a říkaly jasně, o čem jsem uvažoval, když jsem ležel v té posteli a díval se na zimní slunce, že se odjezd do kostela musel posunout, aby se Augusta mohla trochu vzchopit.

U oltáře jsem řekl *ano* velice roztržitě; v živé soustrasti s Augustou jsem si totiž pro to své zpoždění vymýšlel čtvrté vysvětlení, které mi připadalo ze všech nejlepší.

Jenže když jsme vyšli z kostela, zjistil jsem, že se Augusta už úplně vzpamatovala. Měl jsem na ni trochu vztek, protože to moje *ano* jí vůbec nemělo stačit k jistotě, že ji miluju. A chystal jsem se, že k ní budu strašně drsný, jestli se vzpamatovala natolik, aby mi vynadala, že jsem hlupák, když jsem se dal takovým způsobem chytit. Ale Augusta využila doma první chvílky, kdy nás nechali o samotě, aby mi s pláčem řekla:

„Nikdy nezapomenu, že sis mě vzal, i když mě nemiluješ.“ Ne-protestoval jsem; bylo to tak očividné, že to nešlo. Zato jsem ji pln soucitu objal.

Potom se už o tom všem mezi mnou a Augustou nemluvalo, protože manželství je cosi daleko prostšího než zasnoubení. Jakmile se lidé jednou vezmou, nediskutují už o lásce, a když cítí potřebu o ní promluvit, zasáhne rychle animálnost a je zase ticho. Tato animálnost se však může tak polidštit, že se zkomplikuje a zfalšuje, a pak se stane, že si člověk skloněn nad ženskou kšticí začne v duchu usilovně vyvolávat světlo, které v ní není. Zavře oči a žena se stává jinou, ale jen dokud od ní neodejde a ona se znovu nestane sama sebou. Veškerá vděčnost platí jí, zvláště když se to úsilí zdaří. Právě proto kdybych se měl narodit ještě jednou (matka příroda je schopná všeho!), byl bych znovu ochoten se s Augustou oženit, ale nikdy ne se s ní zasnoubit.

Na nádraží mi Ada nastavila tvář k bratrskému polibku. Teprve tehdy jsem ji uviděl uprostřed všech těch lidí, kteří nás přišli vyprovodit, a okamžitě mě napadlo:

„Do téhle bryndy jsi mě dostala ty!“

Přiblížil jsem rty k její hebké tváři, ale dal jsem pozor, abych se jí nedotkl. Bylo to první zadostiučinění, kterého se mi toho dne dostalo, pochopil jsem na okamžik, co za výhody mi přináší moje

manželství: pomstil jsem se tím, že jsem odmítl využít jediné příležitosti políbit Adu, která se mi nabízela! Když jsem pak už seděl v jedoucím vlaku vedle Augusty, dostal jsem strach, že jsem neudělal dobře. Báł jsem se, aby to neublížilo mému přátelství s Guidem. Ale ještě víc jsem trpěl při pomyšlení, že si možná Ada ani nevšimla, že jsem ji nepolíbil na tvář, kterou mi nastavila.

Všimla si toho, ale to jsem se dozvěděl, až když za několik měsíců odjížděla sama z téže stanice s Guidem. Políbila tenkrát všechny. Mně jedinému podala velice srdečně ruku. Jenže její pomsta přišla už pozdě, okolnosti byly zcela jiné. Po návratu z naší svatební cesty jsme se k sobě chovali jako bratr a sestra, a tak nebylo důvodu, aby mi ten polibek odpírala.

Manželka a milenka

V mém životě byla řada období, kdy jsem věřil, že jsem už na cestě ke zdraví a ke štěstí. Nikdy však nebyla tato víra tak silná jako během naší svatební cesty a pak pár týdnů po našem návratu. Začalo to objevem, nad nímž jsem užasl: miloval jsem Augustu tak jako ona mne. Nejdřív jsem tomu nevěřil, jen jsem to celý den vychutnával a čekal, že to další den bude docela jiné. Jenomže den šel za dnem jeden jako druhý, plný jasu, plný něhy nejen Augustiny, ale – a to bylo překvapení – i mé. Ráno co ráno jsem v ní nacházel tutěž dojatou náklonnost a v sobě tutěž vděčnost, která – pokud to nebyla láska – byla lásce velmi podobná.

Kdo by to byl řekl, když jsem se tenkrát kulhavě odbelhal od Ady k Albertě, abych nakonec došel k Augustě? Zjistil jsem, že jsem nebyl ani v nejmenším zaslepený pitomec, postrkovaný druhými, nýbrž náramně obratný chlapík. Když Augusta viděla, jak nad tím žasnu, řekla:

„Ale co se tomu divíš? Copak jsi nevěděl, jak to v manželství chodí? Tohle jsem věděla i já, ač toho ve srovnání s tebou vím tak málo!“

Nevím, kdy to bylo, jestli předtím, než jsem ji začal mít rád, nebo potom, ale v mé mysli se pojednou zrodila naděje, veliká naděje, že bych mohl nakonec být jako Augusta, která byla ztělesněním zdraví. Během zasnub jsem si toho zdraví ani nevšiml, tak jsem byl celý zabrán do pozorování v první řadě sebe samého a pak Ady a Guida. Petrolejová lampa salonu nikdy nedokázala rozzářit Augustiny skrovné vlasy.

A ten její ruměnec! Jakmile zmizel, docela prostě, tak jak mizí v přímém světle slunce barva červánků, pustila se Augusta bezpečně po cestě, kterou prošlo už tolik jejích sester na této zemi, sester, jež dovedou buď najít všechno v zákonitosti a řádu, nebo

se raději všeho vzdají. A já tu jistotu miloval, já ji zbožňoval, i když jsem věděl, že má špatné základy, protože spočívá na mně. Vůči ní jsem se musel chovat přinejmenším stejně skromně, jako když šlo o spiritismus: co kdyby měl pravdu? A stejně mohla mít pravdu i víra v život.

Jedním mě však Augusta ohromovala: z každého jejího slova, z každého jejího činu vyplývalo, že v hloubi duše věří, že je život věčný. Ne že by to říkala – naopak, když jsem jí já, kterého veškeré omyly odpuzovaly, než jsem si zamiloval ty její, jednoho dne uznal za nutné připomenout, jak je život krátký, byla tím překvapena. Jak by ne! Ví, že všichni musí umřít, ale to na věci nic nemění, a když už jsme jednou svoji, zůstaneme spolu navždy, navždycky. Neměla zřejmě ani potuchy, že sejdou-li se lidé na tomto světě, pak se to děje na takovou chvilku, chvilinku, že člověk nechápe, jak se to mohlo stát, že si tykáme, když jsme se celou nekonečnost předtím neznali a když se co nejdříve celou další nekonečnost už nikdy znovu neuvidíme. Konečně jsem pochopil, co to je dokonalé lidské zdraví; uvědomil jsem si totiž, že pro ni je přítomnost hmatatelnou pravdou, kam se člověk může uchýlit a kde může zůstat hezky v teple. Snažil jsem se zjednat si tam vstup a pokoušel jsem se tam setrvat, pevně rozhodnut, že se nebudu vysmívat sobě ani jí, poněvadž právě to byla zřejmě moje nemoc a já musel dávat pozor, aspoň abych nenakazil toho, kdo se na mne spolehl. Proto taky jsem se ve snaze chránit ji dokázal nějakou dobu pohybovat jako zdravý člověk.

Věděla o všem, co člověka žene do zoufalství, ale v jejích rukou to všechno dostávalo jiný ráz. I když se snad země točila, nebylo vůbec třeba mít mořskou nemoc! Naopak! Země se točila, ale všechno ostatní zůstávalo na svém místě. A tyto nehybné věci měly nesmírný význam, ať už to byl snubní prsten a všesky šperky, nebo šaty, zelené, černé, vycházkové, co se ukládaly do skříně, když se přišlo domů, a večerní, co se nemohly v žádném případě obléct ve dne nebo když jsem si nebyl ochoten vzít frak. A pak ty hodiny, kdy

se jedlo, přísně dodržované, právě tak jako hodina, kdy se šlo spát. Existovaly samy o sobě a byly vždy na svém místě.

V neděli chodila na mši a já ji občas doprovázel, abych viděl, jak snáší představu bolesti a smrti. Ale pro ni nic takového neexistovalo a návštěva kostela ji naplnila na celý týden klidem a mírem. Chodila do kostela taky o některých svátcích, které znala nazpaměť. Víckrát ne, zatímco kdybych já věřil, byl bych v kostele celé dny, abych si zajistil věčné blaženství.

Ale i tady na zemi bylo plno autorit, které jí dodávaly jistotu, jako třeba hned autorita rakouských nebo italských úřadů, které se staraly o bezpečnost na ulicích a v domech; a já vždycky dělal, co bylo v mých silách, abych i tuto její úctu sdílel s ní. Dále to byli doktoři, ti, co řádně vystudovali, aby nás zachránili, kdyby nás nedej bůh stihla nějaká nemoc. Já se k této autoritě obracel den co den, kdežto ona nikdy. A přece jsem věděl, jaký hrozný osud mě čeká, až mě zachvátí smrtelná nemoc, zatímco ona věřila, že i pak se pro ni, bezpečně opřenou o nebesa i zemi, najde záchrana.

Rozebírám její zdraví, ale nikam to nevede, protože si uvědomuju, že je přitom převracím v nemoc. A jak o tom píšu, začínám si říkat, jestli přece jen nepotřebovala nějakou kúru nebo radu, která by ji z něho vyléčila. Ale po celá ta léta, co jsem žil po jejím boku, mě takové obavy nikdy nenapadly.

Jaká důležitost mi byla přisouzena v tom jejím malém světě! Musel jsem říkat, co si přeju, na každém kroku, ať už šlo o jídlo nebo šaty, o společnost nebo četbu. Nutilo mě to k veliké činnosti, ale neotravovalo mě to. Spolupracoval jsem na stavbě patriarchální rodiny a stával jsem se sám jedním z patriarchů, které jsem dříve nenáviděl, ale teď se mi jeví jako znamení zdraví. Být patriarchou sám je něco docela jiného než muset ctít druhého, který si tu hodnotu osobuje. Chtěl jsem zdraví pro sebe, i kdybych měl svou nemoc pověsit na krk těm, co nejsou patriarchy, a zejména za naší svatební cesty jsem občas rád zaujímal postoj jezdeckého pomníku.

Ale už během cesty bylo pro mne nejednou nesnadné dělat všechno jako ona, jak jsem si to předsevzal. Augusta chtěla všechno vidět, jako by byla na studijní cestě. Naprosto nestačilo, že jsme byli v paláci Pitti, bylo třeba taky projít všemi těmi nesčetnými sály a zastavit se aspoň na okamžik před každým uměleckým dílem. Odmítl jsem opustit první sál a nic jiného jsem neviděl, takže mě to stálo jedině námahu vymyslet si záminky pro svou lenost. Strávil jsem půl dne před portréty zakladatelů medicejského rodu a zjistil jsem, že se podobají Carnegiovi a Vanderbiltovi. Podivuhodné! A přitom byli stejné rasy jako já! Augusta můj podiv nesdílela. Věděla, co jsou zač Yankeeové, ale nevěděla ještě dobře, co jsem já.

Tady to její zdraví neobstálo, a tak se musela muzeí vzdát. Vypravoval jsem jí, jak mě jednou v Louvru popadla uprostřed všech těch uměleckých děl taková zuřivost, že jsem tam div nerozmlátil jednu Venuši. Augusta rezignovaně řekla:

„Ještě že se do muzeí chodí jen na svatební cestě a pak už ne.“

V životě doopravdy chybí jednotvárnost muzeí! Míjejí v něm dny, které by zasluhovaly rám, ale je v nich příliš mnoho rušivých zvuků a kromě čar a barev i skutečného světla, které pálí, a tudíž nenudí.

Zdraví nutí k činorodosti a k podstupování spousty trápení. Jen se zavřela muzea, začalo nakupování. Augusta, ač u nás nikdy nebydlela, znala naši vilu líp než já a věděla, že v jednom pokoji chybí zrcadlo, v druhém koberec a ve třetím že je místo pro sošku. Nakoupila nábytku do celého jednoho salonu a z každého města, kam jsme přijeli, se vypravovala aspoň jedna zásilka. Zdálo se mi, že by bylo účelnější a mnohem snazší udělat všechny ty nákupy v Terstu. Takhle se muselo myslet na dopravu, na pojištění a na různé celní formality.

„Ale copak nevíš, že se zboží musí vozit z místa na místo? Copak nejsi obchodník?“ A zasmála se.

Měla skoro pravdu. Namítl jsem:

„Zboží se vozí z místa na místo, aby se prodávalo a aby se na tom vydělalo. Jinak se nechává na pokoji, a totéž platí i o nás.“

Ale podnikavost byla jedna z věcí, které jsem měl na ní nejraději. Byla tak rozkošná ve své prostodušnosti! Prostodušnosti, neboť aby člověk mohl věřit, že udělal dobrý obchod jedině tím, že něco koupil, k tomu je třeba nemít ani potuchy o dějinách světa; výhodnost kupu se přece pozná teprve při prodeji.

Myslel jsem si, že jsem na nejlepší cestě k uzdravení. Mé rány už nebyly tak zjitřené. Od té doby se také datuje ta moje neochvějná veselost. Uložil jsem si to v těch nezapomenutelných dnech jako jakýsi závazek vůči Augustě a byl to jediný slib, který jsem neporušil až na pár krátkých okamžiků, totiž když se život smál silněji než já. Náš vztah byl a zůstal plný úsměvů; já jsem se neustále usmíval nad ní, protože jsem se domníval, že nic neví, a ona zase nade mnou, protože mi přičítala mnoho vědomostí i mnoho omylů, z nichž mne ona – jak si namlouvala – vyvedla. Zůstal jsem navenek veselý, i když se mne pak nemoc znovu zmocnila celého. Veselý, jako bych ty svoje bolesti cítil jako lechtání.

Ale ani přes to svoje nové zdraví jsem se na té dlouhé pouti napříč Itálií neobešel bez hromady strastí. Odjeli jsme bez doporučujících dopisů a mně se velice často zdálo, že mnozí z těch neznámých, mezi nimiž jsme se pohybovali, jsou naši nepřátelé. Byly to směšné obavy, ale nedokázal jsem je překonat. Mohl jsem být přepaden, uražen a především pomluven, a kdo by se mě zastal?

Tento strach, kterého si naštěstí nikdo, ani Augusta, nevšiml, vyvrcholil jednou v opravdové krizi. Měl jsem ve zvyku kupovat takřka všechny noviny, které mi byly na ulici nabídnuty. Jednoho dne jsem se zastavil u kteréhosi novinového stánku, a tu mě napadlo, že by mě ten prodavač mohl dát snadno ze zášti zavřít jako zloděje, protože jsem si u něho koupil jen jedny noviny, a přitom jsem měl pod paží plno dalších, které jsem koupil jinde a ještě ani neotevřel. Rozběhl jsem se pryč i s Augustou, aniž jsem jí řekl, proč tak spěchám.

A tak se stalo, že jsem se spřátelil s jedním drožkářem a jedním průvodcem; v jejich společnosti jsem si byl aspoň jist, že mě nikdo nemůže nařknout z takových směšných krádeží.

S tím drožkářem jsem měl zřejmě cosi společného. Měl hrozně rád castellské a vykládal mi, že mu co chvíli otékají nohy. Chodil s tím do nemocnice, a když ho propouštěli uzdraveného, vždycky ho důtklivě nabádali, aby toho vína nechal. A on si to pokaždé, jak říkal, železně umíňoval, a aby to předsevzetí zhmotnil, dělal si na kovovém řetízku od hodinek uzel. Ale když jsem ho poznal, visel mu ten řetízek na vestě bez uzlu. Řekl jsem mu, aby se odstěhoval ke mně do Terstu. Popsal jsem mu chuť našeho vína, tak odlišného od toho, co pil on, abych ho ujistil, že tam by ta drastická kúra měla úspěch. Nechtěl o tom slyšet a odmítl s tváří, v níž se už předem zračil stesk.

S průvodcem jsem se sblížil, protože se mi zdálo, že vyniká nad své kolegy. Není nesnadné znát dějiny mnohem líp než já, ale i sama Augusta se svou přesností a se svým Baedekrem potvrdila správnost řady jeho údajů. Kromě toho byl mladý, a tak nás honíval klusem ulicemi posetými sochami.

Když jsem tyto dva přátele ztratil, odjel jsem z Říma. Drožkář, který si u mne přišel na kupu peněz, mi ukázal, jak se mu to víno občas vráží i do hlavy, a najel s námi na kterousi náramně pevnou starořímskou stavbu. A průvodce si jednoho dne usmyslel tvrdit, že staří Římané znali velmi dobře elektřinu a hojně ji používali. Recitoval dokonce latinské verše, které to měly dotvrdit.

Tenkrát mě však postihla jiná malá nemoc, z níž jsem se už neměl nikdy vyléčit. Taková nicotnost – strach ze stárnutí, a hlavně strach ze smrti. Původ to mělo myslím v jisté zvláštní formě žárlivosti. Stárnutí mi nahánělo strach jedině proto, že mě přibližovalo k smrti. Dokud budu živ, Augusta mi určitě nebude nevěrná, ale představoval jsem si, že jakmile budu jednou mrtev a pochován, postará se nejdříve, aby byl můj hrob udržován v naprostém pořádku a aby byly za mne

slouženy příslušné mše, ale pak se okamžitě začne rozhlížet kolem sebe a hledat mého nástupce, kterého by obklopila týmž zdravým a spořádaným světem, jakým teď obklopuje mě. Její krásné zdraví přece nemůže umřít jen proto, že jsem umřel já. Měl jsem v ně takovou víru, že by je podle mého mohl rozdrtit jedině vlak v plné jízdě.

Vzpomínám si, jak jsme jednou večer jeli v Benátkách gondolou po jednom z těch kanálů plných hlubokého ticha, přerušovaného co chvíli světlem a hlukem ulice, která se do něho znenadání otevře. Augusta se jako vždy dívala kolem sebe a pečlivě všechno registrovala – zelenou a svěží zahradu, která se tyčila na špinavé podezdívce obnažené vodou, jež opadla, věž, která se zrcadlila v kalné hladině, dlouhou uličku a na jejím konci řeku světla a lidi. Já si naopak uvědomoval ve tmě s naprostou sklíčeností jen sebe. Připomněl jsem jí, jak utíká čas, že brzy pojede na takovou svatební cestu znovu a s někým jiným. Byl jsem si tím tak jist, že mi to připadalo, jako bych jí líčil událost, která se už stala... A připadlo mi nemístné, že se dala do pláče, aby popřela její pravdivost. Možná že mi špatně rozuměla a myslela si, že jí přisuzuju záměr mě zabít. To vůbec ne! Abych se vyslovil zřetelněji, popsal jsem jí jeden ze způsobů, kterým bych mohl zemřít: moje nohy, které mají určitě už teď špatný oběh krve, zachvátí gangréna a tato gangréna se bude šířit a šířit, až zasáhne některý orgán nezbytný k tomu, abych udržel oči otevřené. A tak je tedy zavřu a sbohem, patriarcho! Bude se muset vyrobit nový.

Augusta vzlykala dál a její pláč mně uprostřed nesmírného smutku toho kanálu připadal náramně důležitý. Vyvolalo ho snad zoufalství, protože si jasně uvědomila hrůzu svého zdraví? Pak by tedy v tom pláči vzlykalo celé lidstvo. Jenomže pak jsem poznal, že Augusta vůbec ani nevěděla, jak vlastně zdraví vypadá. Zdraví se nerozebírá, ba ani se nedívá do zrcadla. Jedině my nemocní víme cosi o sobě.

Tenkrát mi taky řekla, že mě milovala, ještě než mě poznala. Zamilovala se do mne, sotva uslyšela moje jméno, které uvedl její

otec asi takto: Zeno Cosini, prostáček, co vyvaluje oči, když slyší o nějakém šikovném obchodním tahu, a honem si to zaznamenává do zápisníku, který pak někde ztratí. A jestli jsem si nevšiml jejího zmatku, když jsme se poprvé setkali, bylo to zřejmě tím, že jsem byl taky zmaten.

Vzpomněl jsem si, že jsem byl při setkání s Augustou vyveden z míry, jak je nehezká, protože jsem čekal, že u nich najdu čtyři dívky s jmény na A a všechny překrásné. Teď se dovídám, že mě miluje už dlouho, ale co to dokazuje? Neudělal jsem jí radost tím, že bych uznal svůj omyl. Až umřu, vezme si určitě jiného. Když se její pláč trochu ztišil, přitiskla se ke mně ještě těsněji a najednou se mě se smíchem zeptala:

„Kde bych našla toho tvého nástupce? Copak nevidíš, jak jsem ošklivá?“

Vskutku, pravděpodobně by mi bylo dopřáno hnít nějaký čas v klidu a míru.

Ale ten strach ze stárnutí mě už nepřešel, protože jsem se pořád strachoval, že budu muset přenechat svou ženu jiným. Nezmírnil se, když jsem ji začal podvádět, ale ani se nezvětšil při pomyslení, že ztratím týmž způsobem i milenku. Byla to docela jiná věc, která neměla s tou první nic společného. Kdykoli mě ten strach ze smrti přepadl, obracel jsem se pro útěchu k Augustě jako děti, co si dávají mamince pofoukat poraněnou ručičku. A Augusta nacházela vždy nová slova, aby mě utěšila. Na svatební cestě mi prorokovala ještě třicet let mládí a dnes mi jich slibuje zrovna tolik. Já jsem naproti tomu věděl, že ty radostné týdny naší svatební cesty mě citelně přiblížily k děsivému šklebu agónie. Augusta si může říkat, co chce, já si to brzy spočítal: každým týdnem se k němu blížím o týden.

Když jsem si uvědomil, že mě jedno a totéž trápení zachvacuje až příliš často, nechtěl jsem ji unavovat tím, že bych jí říkal pořád totéž, a tak když jsem ji chtěl upozornit, že potřebuju útěchu, stačilo, abych zašeptal:

„Chudáku Cosini!“

A Augusta už věděla přesně, co mě souží, a spěchala mě zahrnout svou velikou láskou. Tak se mi podařilo zajistit si její útěchu, i když jsem měl docela jiné strasti. Jednoho dne jsem celý ztrápený z toho, že ji podvádím, nedopatřením zašeptal:

„Chudáku Cosini!“

A přineslo mi to velikou výhodu, protože i tenkrát mi její utěšování udělalo náramně dobře.

Po návratu ze svatební cesty jsem s překvapením shledal, že jsem ještě nikdy nebydlel v tak pohodlném a teplém bytě. Augusta do něho zavedla všechny příjemnosti, které znala z domova, a navíc ještě řadu dalších, na které přišla sama. Koupelna, která byla odjakživa na konci chodby půl kilometru od mé ložnice, byla najednou hned vedle a měla víc kohoutků. Místnůstka u jídelny se změnila v kávový koutek. Byl vyložen tapetami a zařízen velikými koženými lenoškami, ve kterých jsme denně strávili hodinku po obědě. Proti mé vůli tam bylo všechno, čeho bylo třeba ke kouření. Ke změnám došlo, jakkoli jsem se tomu bránil, i v mé pracovničce. Měl jsem strach, aby mi ji změny nezprotivily, ale brzy jsem zjistil, že teprve teď se tam dá žít. Augusta upravila její osvětlení tak, že se dalo číst, ať už jsem seděl u stolu, nebo se rozložil v lenošce, anebo natáhl na pohovce. Dokonce i housle dostaly pult s hezkou lampičkou, která osvětlovala noty, aniž to bodalo do očí. A i zde, a zase proti své vůli, jsem byl obklopen vším, čeho bylo třeba, abych si mohl pokojně zakouřit.

Z těchto důvodů se v domě pořád něco stavělo, a to se neobešlo bez určitého zmatku, který poněkud rušil náš klid. Pro Augustu, která pracovala pro věčnost, nemohlo to krátké nepohodlí nic znamenat, ale se mnou to bylo docela jinak. Když projevila přání zřídit si na zahradě malou prádelnu, což znamenalo zároveň stavbu vhodného domku, postavil jsem se energicky proti tomu. Augusta tvrdila, že prádelna v domě je zárukou zdraví pro *malé*. Ale my jsme

žádné *malé* zatím neměli, a tak jsem neviděl důvod, proč bych měl pro ně snášet nepohodlí, ještě než přišlo na svět. Má žena naproti tomu vnášela do našeho starého domu cosi z instinktů volné přírody a v lásce se podobala vlaštovce, která okamžitě myslí na hnízdo.

Ale i já se v lásce činil a nosil domů květiny a šperky. Manželstvím se můj život naprosto změnil. Po slabém pokusu o odpor jsem se vzdal svobody nakládat s časem podle své libosti a dodržoval jsem co nejprísnější rozvrh hodin. V tomto směru dosáhla má výchova skvělých výsledků. Jednoho dne, bylo to hned po naší svatební cestě, jsem se nechal nevinně zdržet a zůstal jsem přes oběd venku; snědl jsem něco v automatu a vrátil jsem se domů až večer. Když jsem přišel, bylo už po setmění, zjistil jsem, že Augusta neobědvala a padá hlady. Nic mi nevyčítala, nedala se však přesvědčit, že neudělala dobře. Mírně, ale rozhodně prohlásila, že pokud jí nic neřeknu předem, bude s obědem čekat třeba až do večera. To už nebyl žádný žert! Podruhé mě zase přiměl kterýsi přítel, abych zůstal venku až do druhé hodiny v noci. Když jsem přišel, našel jsem Augustu, jak na mě čeká a drkotá zuby, protože zapomněla na kamna. Měla z toho dokonce lehké nachlazení, a to způsobilo, že jsem na tu lekci nikdy nezapomněl.

Jednoho dne jsem jí chtěl dát další veliký dar: rozhodl jsem se pracovat! Toužila po tom a já si taky myslel, že by pro mé zdraví byla práce užitečná. Kdo má málo času na nemoce, je míň nemocný, to se rozumí samo sebou. Šel jsem tedy do práce, a nevydržel-li jsem tam, nebyla to opravdu moje vina. Šel jsem tam s nejlepšími úmysly a s opravdovou pokorou. Nedožadoval jsem se účasti na vedení podniku, naopak, chtěl jsem zatím vést hlavní knihu. Před tím foliantem, který byl plný zápisů rozložených pravidelně jako ulice a domy, jsem se cítil plný úcty a dal jsem se do psaní s třesoucí se rukou.

Mého zaučení se ujal Olivioho synek, střídme elegantní mladíček s brýlemi, kovaný ve všech obchodních vědách, a já si na něho opravdu nemůžu naříkat. Otravoval mě sice trochu tou svou ekonomii

a teorií poptávky a nabídky, která mi připadala mnohem jasnější, než chtěl připustit. Ale bylo vidět, že má jistý respekt k šéfovi, a já mu za to byl tím vděčnější, že vůbec nepřicházelo v úvahu, že by se mu naučil od otce. Úcta k majetku zřejmě patřila k ekonomii. Nevytkl mi nikdy chyby, které jsem v zápisech často dělal; jenže měl sklon je přičítat mé neznalosti a zahrnoval mě vysvětlováním, což bylo opravdu zbytečné.

Neštěstí bylo, že jak jsem těm obchodům pořád přihlížel, dostal jsem je chuť dělat. V té knize jsem si často velice zřetelně představoval vlastní kapsu, a když jsem u klientů zapisoval položku na straně „má dáti“, připadalo mi, že v ruce držím místo pera hůlku *croupiera*, který shrabuje peníze ležící na hracím stolku.

Mladý Olivi mi taky ukazoval poštu, která přicházela, a já ji četl s velkou pozorností a zpočátku – to musím přiznat – s nadějí, že jí porozumím líp než ostatní. Jednoho dne upoutala mou vášnivou pozornost jakási naprosto běžná nabídka. Ještě než jsem ji dočetl, cítil jsem, že se mi v prsou zdvíhá cosi, v čem jsem okamžitě poznal tu nejasnou předtuchu, která se mne občas zmocňovala u hracího stolku. Něco takového se dá těžko popsat. Je to, jako by se člověku šířily plíce, jimiž s rozkoší vdechuje vzduch, i když je sebevíc zakouřený. Ale to není všechno: najednou víte, že zdvojnásobíte-li sázku, bude vám ještě líp. Jenže to všechno potřebuje praxi. Musíte vědět, co to je vstávat od stolku s prázdnými kapsami a žalem, že jste na tu předtuchu nedbal; pak už vám neuteče. A když jste na ni nedbal, nedá se už ten den nic dělat, protože karty se mstí. Ale u zeleného stolku se dá spis odpustit, že jste ji necítil, než u poklidné hlavní knihy, a já ji doopravdy jasně cítil, jak ve mně křičí: „Okamžitě to sušené ovoce kup!“

Promluvil jsem o tom velice klidně s Olivim, aniž jsem se samozřejmě zmínil o svém vnuknutí. Olivi odpověděl, že obchody toho druhu dělá jedině na účet jiných, pokud na tom může něco vydělat. Tím vyloučil z mých obchodů možnost vnuknutí a přenechal ji jiným.

V noci se mé přesvědčení utvrdilo; byla to tedy skutečně představa. Dýchal jsem tak dobře, že jsem nemohl spát. Augusta vycítila můj neklid, a tak jsem jí musel povědět, co je toho příčina. Měla okamžitě totéž vnuknutí jako já a ze spaní nakonec zamumlala:

„Copak nejsi šéf?“

Ráno, než jsem odešel, ovšem starostlivě řekla:

„Ale ne, abys Olivioho dopálil. Nechceš, abych o tom promluvila s tatínkem?“

Nechtěl jsem, protože jsem věděl, že ani Giovanni příliš nedá na vnuknutí.

Přišel jsem do kanceláře pevně rozhodnut bít se za svou myšlenku a také se pomstít za to nevyspání. Boj trval až do poledne, kdy vypršela lhůta k přijetí nabídky. Olivio zůstal neoblomný a odbyl mě jako obvykle poznámkou:

„Chcete snad omezit práva, která mi dal váš nebožtík otec?“ Dotčeně jsem se zatím vrátil ke své hlavní knize pevně rozhodnut, že se už do obchodů nebudu plést. Ale chuť těch rozinek mi zůstala v ústech a já se v Tergesteu denně informoval o jejich ceně. Na ostatním mi nezáleželo. Stoupaly pomalu, pomaloučku, jako by potřebovaly sebrat síly k rozletu. Potom udělaly za jediný den ohromný skok nahoru. Byla špatná sklizeň a teprve teď se to zjistilo. Takové vnuknutí je divná věc. Slabou sklizeň nepředvíдалo, jedině zvýšené ceny.

Karty se pomstily. Já mezitím nedokázal zůstat u své hlavní knihy a ztratil veškerou úctu ke svým učitelům, tím spíš, že Olivio si už zřejmě nebyl tak jist, že udělal dobře. Já se smál a vysmíval; to byla moje hlavní práce.

Pak přišla druhá nabídka takřka za dvojnásobnou cenu. Aby si mě udobřil, požádal mě Olivio o radu a já mu vítězně řekl, že bych rozinky za takovou cenu nikdy nejedl. Olivio uraženě zamumlal:

„Řídím se systémem, kterého se držím celý život.“

A šel hledat kupce. Našel jednoho, ale jen na malé množství, a pak se s nejlepšími úmysly zase vrátil ke mně a váhavě se mne zeptal:

„Mám to koupit kvůli takové troše?“

Odpověděl jsem, pořád zlobně:

„Já bych to koupil i bez toho!“

Nakonec Olivi ztratil důvěru ve vlastní úsudek a sjednal prodej, i když ho neměl krytý. Rozinky stoupaly dál a my ztratili všechno, co se na takovém malém množství dalo ztratit.

Jenže Olivi dostal na mne zlost a prohlásil, že hrál, jen aby mi udělal radost. Chytrák zapomněl, že jsem mu radil vsadit na červenou, a on vsadil na černou. Náš spor se nedal srovnat. Olivi se obrátil na tchána a řekl mu, že kdybychom firmu vedli oba, bylo by jí to neustále ke škodě, a jestli si to moje rodina přeje, on i jeho syn odejdou, aby mi ponechali volné pole. Tchán se rozhodl okamžitě pro Oliviho. Řekl mi:

„Historie s těmi rozinkami je víc než poučná. Vy dva spolu být nemůžete. Kdo má tedy odejít? Ten, kdo by byl sám udělal jeden dobrý obchod, nebo ten, kdo řídí sám podnik už půl století?“

Taky Augustu otec navedl, aby mě přesvědčila, že se nemám plést do svých vlastních věcí.

„Ty se zřejmě kvůli své dobrotě a naivnosti k obchodu nehodíš,“ řekla mi. „Zůstaň doma se mnou.“

Rozezlen jsem se stáhl do svého doupěte, to znamená do své pracovny. Nějaký čas jsem trochu četl a hrál, potom jsem pocítil potřebu nějaké vážnější činnosti a taktak že jsem se nevrátil k chemii a pak k právům. Nakonec, ale proč, to opravdu nevím, jsem se dal do studia náboženství. Bylo mi, jako bych pokračoval ve studiu, které jsem začal, když umřel otec. Tentokrát to byl možná energický pokus dostat se blíž k Augustě a k jejímu zdraví. Nestačilo chodit s ní na mši; musel jsem se k tomu dostat jinak, to znamená tím, že jsem četl Renana a Strausse, prvního s potěšením, druhého jako trest. Mluvím o tom zde jen proto, abych ukázal, s jakou touhou jsem se upínal k Augustě. A ona o tom neměla ani tušení, když mě viděla s kritickým vydáním Evangelia v ruce. Dávala přednost

lhostejnosti před věděním, a tak nedovedla ocenit vrcholný výraz citu, který jsem jí tím projevoval. Když jako obvykle přerušila svou *toaletu* nebo své domácí práce, aby nakoukla do dveří mého pokoje a pozdravila mě několika slůvky, a viděla, že se krčím nad těmi texty, zkroutila pusou:

„Ty nad tím pořád ještě dřepíš?“

Přijmout a praktikovat náboženství, které Augusta potřebovala, na to nebylo třeba mnoho času. Stačil úklon, a už se zase vracela k životu. To bylo vše. U mne dostávalo náboženství zcela jinou podobu. Mít opravdovou víru, neměl bych na tomto světě nic jiného než ji.

Potom se v mém skvěle upořádaném pokojíku co chvíli objevovala nuda. Byla to spíš úzkost, protože právě tehdy se mi zdálo, že mám plno sil do práce, ale čekal jsem, že mi život uloží nějaký úkol. Než k tomu došlo, chodil jsem často ven a trávil plno času v Tergesteu nebo v některé kavárně.

Celý můj život byl předstíráním činnosti. Což je ta nejnudnější činnost.

Mou Nemesis, i když na to nevypadala, byla návštěva jednoho přítele z univerzity, který se musel v náramném chvatu vrátit domů z jedné štýrské vesnice, aby se léčil z vážné nemoci. Než ke mně zašel, měl už za sebou v Terstu měsíc na lůžku a za tu dobu se z jeho akutní nemoci, zánětu ledvin, stala choroba chronická a pravděpodobně nevyléčitelná. Ale on si myslel, že je mu líp, a radostně se chystal, že se během jara rychle přestěhuje někam, kde je mírnější podnebí než u nás, a tam se doufal uzdravit úplně. Možná že pro něho bylo fatální, že příliš dlouho otálel v drsném rodišti.

Pro mne byla návštěva toho tak nemocného, ale veselého a usměvavého člověka podle mého soudu velmi neblahá; ale možná že se mýlím – znamená v mém životě pouze jisté období, kterým jsem musel projít tak jako tak.

Onen přítel, Enrico Copler, se divil, že jsem o něm ani o jeho nemoci nic neslyšel, i když o tom Giovanni musel vědět. Jenže

Giovanni neměl od té doby, co byl sám tak nemocný, na nikoho čas a ani se mi o tom nezmínil, třebaže si chodil do naší vily, kdykoli bylo slunce, pospat pár hodin na vzduchu.

Ve společnosti dvou nemocných ubíhalo odpoledne nadmíru vesele. Mluvílo se o jejich nemocech, což představuje pro nemocné největší rozptýlení, a přitom to není nic příliš smutného pro zdravé, co to poslouchají. Jen v jedné věci se neshodli, protože Giovanni musel být na vzduchu a Enrico to měl zakázané. Ale i tato neshoda zmizela, jakmile se zvedl větřík, který přiměl i Giovanniho zůstat s námi v teplém pokojíku.

Copler nám vyprávěl o své nemoci, která nepůsobila bolesti, ale brala síly. Teprve teď, když už mu bylo líp, si uvědomoval, jak byl nemocný. Mluvil o lécích, které užíval, a tu můj zájem ožil. Jeho doktor mu mimo jiné poradil účinný systém, který mu měl zajistit dlouhý spánek, aniž ho přitom otravoval opravdovými uspávacími prostředky. Ale to jsem přece já potřeboval především!

Chudák přítel, když slyšel, že potřebuju léky, si chvíli dělal lichou naději, že trpím stejnou nemocí jako on, a radil mi, abych se dal prohlédnout, proklepat a prošetřit.

Augusta se dala do srdečného smíchu a prohlásila, že nejsem nic než zdravý nemocný. A tu se Coplerovou vyzáblou tváří mihlo cosi jako nelibost. Najednou se mužně zprostil pocitu méněcennosti, k níž byl, jak se zdálo, odsouzen a velice energicky se do mne pustil:

„Zdravý nemocný? Ale pak jsem raději opravdový nemocný. Především zdravý nemocný je cosi směšně nestvůrného a kromě toho pro něho neexistují léky, kdežto pro nás skutečně nemocné, jak je vidět na mně, má lékárna vždycky něco účinného.“

Mluvil, jako by byl zdravý člověk, a já – abych byl upřímný – tím trpěl.

Tchán se k němu s velikým důrazem přidal, ale tím, co říkal, se nepodařilo vzbudit pohrdání se zdravým nemocným, protože z toho příliš jasně číselá závist vůči zdravému. Řekl, že kdyby byl

zdravý jako já, místo aby otravoval své bližní naříkáním, běžel by za svými drahými dobrými obchody, zvláště teď, když se mu podařilo shodit břicho. Neměl ani tušení, že to jeho zhubnutí zřejmě vůbec nebylo příznivé znamení.

V důsledku toho Coplerova útoku jsem vypadal doopravdy jako nemocný, a to nemocný, kterého si nikdo nehledí. Augusta pocítila potřebu přispěchat mi na pomoc. Pohládila mě po ruce, kterou jsem nechal ležet na stole, a řekla, že moje nemoc nikoho neruší a že vůbec není přesvědčena, že bych si myslel, že jsem nemocný, protože jinak bych neměl takovou radost ze života. A tak Copler zase upadl do své méněcennosti, k níž byl odsouzen. Byl na světě sám jako kůl v plotě, a mohl-li se se mnou měřit co do zdraví, nemohl proti mně postavit žádný cit, který by se vyrovnal tomu, který mi skýtala Augusta. Protože pociťoval živě potřebu ošetřovatelky, přiznal se mi nakonec po čase, jak mi kvůli tomu záviděl.

Následující dny, zatímco Giovanni spal na zahradě, diskuse pokračovala klidnějším tónem. Copler, který si to mezitím rozvážil, tvrdil, že zdravý nemocný je skutečně nemocný, ale jeho nemoc je niternější a hlubší. Jeho nervy jsou totiž v takovém stavu, že cítí nemoc, i když neexistuje, zatímco jejich normální funkcí by bylo burcovat při bolesti, a tím přivolat pomoc.

„Ano!“ řekl jsem. „Jako u zubů, kde se bolest projeví, jen když je nerv obnažen, a kdy se musí zničit, aby se člověk uzdravil.“

Nakonec jsme se shodli, že na tom jsme jeden jako druhý. Jeho totiž nevarovaly nervy dřív ani teď, i když měl zánět ledvin, zatímco já měl nervy tak citlivé, že mě varovaly i před nemocí, na kterou umřu možná až za dvacet let. Byly to tedy dokonalé nervy a jejich jedinou vadou bylo, že mi přály na světě tak málo veselých dnů. Jakmile se Coplerovi podařilo zařadit mě mezi nemocné, byl navýsost spokojen.

Nevím, proč měl ten chudák mánii mluvit o ženských, a když tam nebyla moje žena, nemluvilo se o ničem jiném. Tvrdil, že

u opravdových nemocných, alespoň pokud šlo o známé nemoci, pohlavní pud slábne, čímž se organismus brání, kdežto u zdravých nemocných, kteří trpí jedině v důsledku příliš příčinnivých nervů (jak zněla naše diagnóza), je patologicky aktivní. Potvrzoval jsem mu jeho teorii vlastními zkušenostmi a vzájemně jsme se litovali. Nevím, proč jsem mu nechtěl říct, že mám – a už dlouho – daleko k jakékoli nezřízenosti. Mohl jsem se aspoň přiznat, že se pokládám za rekonvalescenta, když už ne za zdravého, protože bych se ho příliš dotkl a protože člověk může těžko tvrdit, že je zdrav, když ví, jak je lidský organismus složitý.

„Toužíš po všech hezkých ženách, které vidíš?“ vyzvídal Copleer.

„Po všech ne,“ zamumlal jsem, abych mu naznačil, že nejsem zas tak nemocný. Určitě jsem netoužil po Adě, kterou jsem vídal každý večer. To byla pro mne přímo zakázaná žena. Šustění jejích sukní mi neříkalo nic, a i kdybych je směl rozvlnit vlastníma rukama, bylo by to totéž. Ještě že jsem si ji nevzal. Tahle lhostejnost byla – nebo se mi to aspoň zdálo – projevem pravého zdraví. Možná že má touha po ní byla tak prudká, že se vyčerpala sama. Jenže moje lhostejnost se vztahovala i na Albertu, ačkoli byla tak roztomilá v těch svých spořádaných a vážných šatečkách do školy. Nebo snad stačilo to, že mám Augustu, upokojit veškerou moji touhu, co se týče Malfentiových? To by bylo opravdu náramně mravné.

Možná, že jsem o svém ctnostném životě nemluvil, protože jsem Augustu v duchu neustále zrazoval, a dokonce i teď, když jsem s toužebným rozechvěním mluvil s Coplerem, jsem myslel na všechny ženy, které jsem kvůli ní zanedbával. Myslel jsem na ženy, jež chodily ulicemi a jejichž druhotné pohlavní znaky, ač byly celé zahalené, se rýsovaly tak zřetelně, zatímco u ženy, kterou člověk měl, jako by právě proto zakrněly. Měl jsem vždycky živou touhu po dobrodružství; po dobrodružství, které začíná obdivováním střevíčku, rukavice, sukně, všeho, co přikrývá a mění tvary. Jenže tato touha nebyla ještě vina. Ale Copleer nedělal dobře, že mě tak rozebíral.

Vysvětlovat někomu, jaký vlastně je, znamená opravňovat ho, aby jednal podle své touhy. Copler však udělal ještě něco horšího, jenže ať už mluvil, nebo jednal, nemohl tušit, kam mě zavede.

Coplerova slova tkví v mých vzpomínkách tak pevně, že když na ně vzpomenu, vyvstávají ve mně nejen všechny dojmy, ale i věci a lidé, kteří se k nim vážou. Jednou jsem přítele, který se musel vracet domů před západem slunce, doprovázel zahradou. Z naší vily ležící na kopci býval výhled na přístav a moře, výhled, kterému teď brání nové stavby. Zůstali jsme stát a dívali jsme se dlouho na moře rozvlněné lehkým větříkem a odrážející v tisícerých červených světlech pokojný jas oblohy. Istrijský poloostrov uklidňoval oči svou mírnou zelení, která vnikala obrovitým obloukem do moře jako hutný stín. Mola a hráze se ve své strohé geometričnosti zdály malé a bezvýznamné a voda v přístavištích jako by svou nehybností ztemněla, nebo snad byla zkalená? Ve srovnání se vší tou červení míhající se na vodě se mír v tom širém panoramatu ztrácel a my, oslepení, jsme se zanedlouho obrátili k moři zády. Na rovinku před domem se zatím už snášela noc.

Před vchodem spal ve veliké lenošce tchán, hlavu zakrytou baretem a navíc chráněnou zvednutým límcem kožichu a nohy zabalené do pokrývky. Zastavili jsme se a dívali jsme se na něho. Měl otevřená ústa, spodní čelist mu visela jako nějaká mrtvá věc a jeho hlasitý dech byl příliš rychlý. Hlava mu co chvíli padala na prsa a on ji vždycky zase zvedl, aniž se probudil. Přitom mu cukalo víčky, jako by chtěl otevřít oči, aby snáz nabyl rovnováhy, a jeho dech změnil rytmus. Pokaždé to jeho spánek doslova přetrhlo.

Tenkrát jsem si poprvé zcela jasně uvědomil, jak je tchán nemocný, a hluboce mě to zbolelo.

Copler mi tiše řekl:

„Měl by se léčit. Pravděpodobně má nemocné ledviny. Ten jeho spánek není normální; já vím, co to je. Chudák!“

A nakonec mi poradil, abych zavolal jeho doktora.

Giovanni nás zaslechl a otevřel oči. Najednou jako by už nebyl tak nemocný a žertoval s Coplerem:

„Vy jste se odvážil na čerstvý vzduch? Neublížil vám?“

Zdálo se mu, že hluboce usnul, a nevěděl, že lapal po vzduchu, ač ležel tváří v tvář širému moři, které mu ho posílalo tolik! Ale hlas měl chraptivý a při řeči se zadýchával; jeho tvář byla hlinitá, a když se zvedl z lenošky, začalo ho mrazit. Musel se uchýlit do vily. Vidím ho podnes před sebou, jak jde po plošince, pokrývku pod paží, a jak nás supící, ale usměvavý zdraví.

„Vidíš, jak vypadá opravdový nemocný?“ řekl Copler, který se nedovedl oprostít od své převládající představy. „Je na umření a ani neví, že je nemocný.“

Mě taky napadlo, že skutečný nemocný trpí málo. Tchán, zrovna tak jako Copler už odpočívají léta u Svaté Anny, ale jednou, když jsem šel kolem jejich hrobů, mi napadlo, že ač tu leží taková léta pod svými náhrobky, teorie, kterou jeden z nich obhajoval, tím nikterak neutrpěla.

Než se Copler odstěhoval, zlikvidoval své obchodní záležitosti, a tak neměl jako já co na práci.

Sotva však opustil lůžko, nedokázal zůstat chvíli v klidu, a protože neměl starost s vlastními záležitostmi, začal se zabývat cizími, které mu připadaly daleko zajímavější. Tenkrát jsem se tomu smál, ale později jsem měl i já sám poznat, jakou příjemnou chuť mají záležitosti jiných. Věnoval se dobročinnosti, a poněvadž se rozhodl, že bude žít pouze z úroků svého kapitálu, nemohl si dovolit přepych, aby ji provozoval jen za své. Proto pořádal sbírky a vybíral na ně u přátel a známých. Jako řádný obchodník všechno zapisoval a já si říkal, že ta kniha je jeho útěchou a že na jeho místě, kdybych byl odsouzen k tak krátkému životu a neměl rodinu jako on, bych ji rozhojnil tím, že bych sáhl na svůj kapitál. Ale on byl nemocný zdravý, a tak vybíral jen úroky, které mu příslušely, protože se nedovedl smířit s představou krátkého života.

Jednoho dne mne přepadl s žádostí o několik stovek korun na pianino pro jakési chudé děvče, které jsme už jeho přičiněním podporovali já i další menším měsíčním příspěvkem. Bylo nutno si pospíšet, aby se využilo výhodné příležitosti. Nedokázal jsem odmítnout, ale poněkud nelibě jsem poznamenal, že bych byl na tom vydělal, kdybych byl toho dne nevytáhl paty z domu. Občas mě přepadají záchvaty lakoty.

Copler vzal peníze a s krátkým poděkováním šel, ale má slova zapůsobila – a bohužel významným způsobem, jak se ukázalo za pár dnů. Přišel mi oznámit, že pianino už je na místě a že slečna Carla Grecová a její matka mě zvou, aby mi mohly poděkovat. Copler měl strach, aby neztratil klienta, a chtěl si mě zavázat tím, že mi dá okusit vděčnost těch, kterým jsem prokázal dobrodiní. Nejdřív jsem se chtěl takové nudě vyhnout a ujistil jsem ho, že jsem přesvědčen, že dovede prokazovat dobrodiní tím nejvhodnějším způsobem, ale on tak naléhal, že jsem nakonec povolil.

„Je hezká?“ zeptal jsem se se smíchem.

„Krásná,“ odpověděl, „ale na tu si my nemůžeme dělat zuby.“

Je zajímavé, jak hodil moje zuby do jednoho pytle se svými, přestože by je tak mohl nakazit svým kazem. Líčil mi počestnost té nešťastné rodiny, která přišla před několika roky o živitele a žila i v nejhorší bídě naprosto počestně.

Byl nepříjemný den. Foukal ledový vítr a já záviděl Coplerovi, který byl v kožichu. Musel jsem si rukou přidržovat klobouk, jinak by mi byl uletěl. Ale měl jsem dobrou náladu, protože jsem si šel pro díky, které jsem si vysloužil svou filantropií. Prošli jsme pěšky Corsia Stadion a šli jsme přes Městské sady. Do téhle části města jsem nikdy nechodil. Vešli jsme do jednoho z těch takzvaných spekulčních domů, jež začali naši předkové stavět před čtyřiceti lety daleko od města, které je pak ihned zaplavilo; vypadal skromně, ale přesto honosněji než domy, které se stavějí ze stejných důvodů dnes. Schodiště zabíralo málo místa, a přesto bylo velmi vysoké.

Zastavili jsme se v prvním patře, kam jsem došel daleko dříve než můj společník, který šel mnohem pomaleji. Překvapilo mě, že z trojích dveří, které vedly na odpočívadlo schodiště, byly dvoje, ty po stranách, označeny vizitkou Carly Grecové, připíchnutou připínavkou, kdežto na třetích byla rovněž vizitka, ale s jiným jménem. Copler mi vysvětlil, že Grecové mají vpravo kuchyň a ložnici, zatímco vlevo byl jen jediný pokoj, a to pracovna slečny Carly. Podařilo se jim dát prostřední část bytu do podnájmu, a tak je přišel nájem velice lacino, ale mělo to tu nevýhodu, že musely chodit z jednoho pokoje do druhého přes schodiště.

Zaklepali jsme vlevo, na dveře pracovny, kde už na nás čekaly matka i dcera, zpravené o naší návštěvě. Copler nás představil. Paní, nesmírně bázlivá osůbka v chudých černých šatech a s hlavou bílou jako sníh, měla ke mně menší řeč, kterou si zřejmě připravila: byly poctěny mou návštěvou a děkují mi za ten štědrý dar, který jsem jim věnoval. Potom už ani nehlesla.

Copler přihlížel jako učitel, jenž u veřejné zkoušky poslouchá lekci, kterou s velkou námahou naučil své žáky. Opravil paní Grecovou, že jsem nejen věnoval peníze na pianino, ale také přispíval na měsíční podporu, kterou on pro ně sbíral. Měl rád přesnost.

Slečna Carla se zvedla ze židle, na níž seděla vedle pianina, podala mi ruku a řekla prostě:

„Děkuju!“

Tohle bylo aspoň kratší. Ta hodnost dobrodince mě začínala tížit. Už i já se zabýval záležitostmi jiných jako nějaký skutečný nemocný! Co asi ve mně viděla ta půvabná dívčina? Úctyhodnou osobu, ale ne muže! A byla opravdu půvabná! Myslím, že chtěla vypadat mladší, než byla, v té své sukni příliš krátké na tehdejší módu, ledaže by pro domo nosila šatstvo z doby, kdy ještě rostla. Ale její hlava byla hlava ženy, a to ženy, která se chce líbit, soudě podle poněkud strojeného účesu. Bohaté tmavé pletence byly uspořádány tak, že zakrývaly uši i část šíje. Byl jsem tak stísněn tou svou důstojností a měl jsem

takový strach z Coplerova inkvizitorského pohledu, že jsem se na to děvče nejdřív ani dobře nepodíval; ale teď už ji znám celou. Její hlas měl v sobě cosi hudebního, když mluvila, a z afektovanosti, ze které se už stala přirozenost, se zalíbením protahovala slabiky, jako by se chtěla polaskat se zvukem, který se jí podařilo vyloudit. Z toho důvodu, a taky proto, že některé souhlásky vyslovovala i na Terst příliš široce, bylo v její řeči cosi cizího. Později jsem se dozvěděl, že někteří učitelé zpěvu mění kvalitu samohlásek, aby žáky naučili správně posadit hlas. Její výslovnost byla naprosto jiná než Adina. Každý tón mi připadal plný lásky.

Během té návštěvy se slečna Carla neustále usmívala, možná proto, že si představovala, že tak své tváři vtiskla natrvalo výraz vděčnosti. Později, když jsem za pár hodin začal o Carle snít, jsem si představoval, že pod tou tváří probíhal boj mezi radostí a bolestí. Nic z toho všeho jsem pak v ní nenašel a poznovu jsem se poučil, že ženská krása předstírá city, s nimiž nemá nic společného. Podobně jako nemá žádné hrdinské pocity plátno, na kterém je namalovaná bitva.

Copler byl zřejmě s představením spokojen, jako by ty dvě ženy byly jeho dílem. Popisoval mi je: jsou vždy spokojené se svým osudem a pracují. Mluvil jako nějaká učebnice, a když jsem mechanicky zívł, vypadalo to, jako bych chtěl potvrdit, že i já chodil do školy, a proto vím, jak mají vypadat ctnostné ženy bez peněz.

Potom požádal Carlu, aby nám něco zazpívala. Nechtěla, prohlásila, že je nachlazená. Navrhla, že nám zazpívá jindy. Cítil jsem se sympatiemi, že má strach z našeho soudu, ale toužil jsem tu besedu prodloužit a připojil jsem se ke Coplerovým prosbám. Řekl jsem taky, že nevím, jestli se ještě uvidíme, protože mám moc práce. Copler, ač věděl, že nemám zhola nic na práci, to velice vážně potvrdil. Snadno jsem pak pochopil, že by býval rád, kdybych se už s Carlou neviděl.

Ta se znovu pokusila vymluvit, ale Copler jí o to znovu řekl takovým způsobem, že se to podobalo rozkazu, a Carla poslechla; dala se tak snadno přinutit!

Zazpívala „Můj prapor“. Sledoval jsem ze své měkké pohovky, jak zpívá. Horoucně jsem toužil po tom, abych se jí mohl obdivovat. Jak by to bylo krásné, kdyby byla obdařena genialitou! Místo toho jsem s překvapením slyšel, jak se z jejího hlasu při zpěvu ztrácí veškerá hudebnost. Úsilí ho kazilo. Carla neuměla ani hrát, a jak se tak doprovázela jednou rukou, zněla ta ubohá hudba ještě ubozeji. Uvědomil jsem si, že mám před sebou žačku, a rozbíral jsem, jestli má dost velký hlasový fond. Měla ho až příliš velký! V tom malém prostoru mi rval uši. Abych ji mohl dál povzbuzovat, řekl jsem si, že má možná špatnou školu.

Když dozpívala, připojil jsem se ke Coplerovu vydatnému a mnohomluvnému aplauzu. Řekl:

„Představ si, jak by takový hlas působil, kdyby ho doprovázel dobrý orchestr.“

To byla jistě pravda. Takový hlas potřeboval celý a silný orchestr. Řekl jsem s velikou upřímností, že bych si rád slečnu poslechl znovu za pár měsíců, a teprve pak bych se vyslovil o kvalitě její školy. Už méně upřímně jsem dodal, že takový hlas jistě zasluhuje prvořadou školu. Abych zmírnil, co snad v mých prvních slovech vyznělo nepřímě, začal jsem pak filozofovat o nutnosti najít pro výtečný hlas výtečnou školu. Tenhle superlativ všechno zakryl. Když jsem však pak byl sám, udivilo mě, že jsem pocítil potřebu být ke Carle upřímný. Že bych ji byl už miloval? Ale vždyť jsem si ji ještě ani dobře neprohlédl.

Na schodech plných pochybného pachu mi ještě Copler řekl:

„Má až příliš silný hlas. Je to hlas pro scénu.“

Nevěděl, že já v té chvíli už vím něco víc – ten hlas patřil do velice malého prostoru, kde člověk může vychutnávat prostomyslnou působivost takového umění a snít o tom, že do něho umění, to jest život a bolest, vnese.

Když se Copler se mnou loučil, řekl mi, že mi dá vědět, až Carlin učitel uspořádá veřejný koncert. Šlo o učitele, který byl zatím ve městě málo znám, ale určitě se stane co nevidět velice slavným. Copler si tím byl jist, třebaže maestro už nebyl nejmladší. Ale teď, co se poznal s Coplerem, ho zřejmě sláva nemine. Prostě představy dvou lidí, kteří pomalu umírají, jak maestro, tak Copler!

Zajímavé je, že jsem cítil potřebu vypravovat o té návštěvě Augustě. Někdo by si mohl myslet, že jsem to udělal z opatrnosti vzhledem k tomu, že o tom věděl Copler a že jsem neměl odvahu ho požádat o mlčení. Ale já o tom mluvil nadmíru rád.

Byla to velká úleva. Až do té chvíle jsem si neměl co vyčítat kromě toho, že jsem Augustě něco zamlčoval. Teď jsem byl naprosto nevinný.

Vyptávala se mě chvíli na to děvče, taky jestli je hezká. Nevěděl jsem, co odpovědět; řekl jsem, že mi to ubohé děvče připadalo velice bledničkové. A pak jsem dostal dobrý nápad:

„Co kdyby ses jí trochu věnovala?“

Augusta měla tolik práce ve své nové domácnosti a u rodičů, kam ji volávali, aby jim pomohla ošetřovat nemocného otce, že už na to nikdy ani nevzpomněla. Můj nápad byl proto opravdu dobrý.

Copler se totiž od Augusty dozvěděl, že jsem jí o naší návštěvě řekl, a i on zapomněl na vlastnosti, které přičítal zdravým nemocným. Řekl mi před Augustou, že zanedlouho půjdeme Carlu navštívit znovu. Měl jsem jeho plnou důvěru.

V té mé nečinnosti se mě okamžitě zmocnila touha vidět se s Carlou. Neodvážil jsem se rozběhnout k ní, poněvadž jsem měl strach, že by se to mohl Copler dozvědět. Třebaže bych měl záminek víc než dost. Mohl jsem k ní zajít a nabídnout jí větší pomoc, aniž o tom Copler věděl, ale byl bych si musel být nejdřív jist, že by byla ochotna kvůli svému prospěchu mlčet. A co když už byl ten opravdový nemocný jejím milencem? Já o opravdových nemocných nevěděl zhola nic a bylo velice dobře možné, že měli ve zvyku dávat

si platit své milenky jinými. V takovém případě stačilo, abych zašel za Carlou třeba jen jednou, a už bych se kompromitoval. Nemohl jsem vystavovat nebezpečí klid své rodinky; nebo lépe – nevystavil jsem ho nebezpečí, dokud má touha po Carle nevzrostla.

Jenže ona rostla neustále. Už jsem to děvče znal daleko líp, než když jsem jí tiskl ruku na rozloučenou. Vzpomínal jsem obzvláště na ten černý pletenec, který zakrýval její sněhobílou šíjí a který by člověk musel odsunout nosem, aby mohl políbit kůži utajenou pod ním. K podnícení mé touhy stačilo, abych si připomněl, že v prvním patře jednoho domu přímo v našem malém městě se nachází krásné děvče a že stačí krátká procházka, aby ji člověk měl! Za takových okolností je boj s hříchem nesmírně těžký, poněvadž ho člověk musí zahajovat den co den znova, tak dlouho, dokud to děvče zůstane v tom domě. Carliny dlouhé samohlásky mě volaly, a možná že právě jejich zvuk ve mně vyvolal přesvědčení, že kdybych já přestal klást odpor, žádný jiný odpor by už neexistoval. Bylo mi ovšem jasné, že se můžu mýlit a že Copler vidí celou věc mnohem přesněji; také tato pochybnost pomohla prolomit můj odpor, neboť nakonec mohla chuděru Augustu zachránit před mou nevěrou sama Carla, která měla jako žena posláni klást odpor.

Proč by mi měla ta moje touha působit výčitky, když se zřejmě probudila právě včas, aby mě zachránila před nudou, která mi tenkrát hrozila? Mému vztahu k Augustě neublížila, právě naopak. Říkával jsem jí od té doby nejen něžná slůvka, která jsem měl pro ni vždy, ale také ta, která se mi v duchu skládala pro tu druhou. Takovou přemíru něhy náš domov nikdy nepoznal a Augusta tím byla zřejmě okouzlená. Byl jsem vždycky přesný v tom, čemu se říká rodinný rozvrh hodin. Mám tak útlocitné svědomí, že jsem se už tehdy svým chováním připravoval zmírnit jeho příští výčitky.

Důkazem, že jsem přece jen kladl odpor, je to, že jsem se ke Carle nepřihnal najednou, nýbrž že jsem k ní došel po etapách. Nejdřív jsem několik dnů nechodil dál než k Městským sadům s upřímným

úmyslem vychutnat zeleň, která působí tak čistě uprostřed těch šedivých ulic a domů kolem. Potom, jelikož se mi nepoštěstilo potkat ji náhodou, jak jsem doufal, jsem ze sadů zamířil přímo pod její okna. Vydal jsem se tam s velikým vzrušením, jež připomínalo nesmírné vzrušení hochy, který se poprvé setká s láskou. Už tak dlouho jsem byl ne snad bez lásky, ale bez všech těch cest, jež k ní vedou.

Sotva jsem vyšel z Městských sadů, div jsem nevrazil do tchyně. Nejdřív se mne zmocnily zvláštní pochybnosti: co dělá tak časné ráno tak daleko od naší čtvrti? Možná že i ona podvádí nemocného muže. Hned jsem však poznal, že jí křivdím, protože byla u doktora, aby ji povzbudil po zlé noci, kterou strávila u Giovanniho. Doktor ji upokojil, ale byla tak rozrušená, že se dokonce zapomněla podivit, že mě potkává na takovém místě, kam chodí obvykle jen staří lidé, děti a chůvy.

Mně to setkání stačilo, abych se cítil znovu připoután ke své rodině. Vyrazil jsem rozhodným krokem domů a do taktu jsem si mumlal: „Už nikdy! Už nikdy!“ Augustina matka mi v té chvíli s tím svým trápením připomněla všechny mé povinnosti. Byla to dobrá lekce a vystačila na celý den.

Augusta nebyla doma, protože běžela k otci a zůstala u něho celé dopoledne. U oběda mi řekla, že se hovořilo o tom, jestli by se vzhledem k Giovanniho stavu neměla odsunout Adina svatba, stanovená na následující týden. Giovannimu bylo už líp. Zřejmě se u večere nechal příliš pobízet k jídlu a kvůli zažívacím potížím to pak vypadalo, jako by se mu přitížilo.

Vyprávěl jsem jí, že jsem už o tom slyšel od její matky, s níž jsem se ráno srazil v Městských sadech. Ani Augusta se nepodivila, kudy to chodím, ale já pokládal za nutné jí to vysvětlit. Vyprávěl jsem jí, že od jisté doby jsou cílem mých procházek nejraději Městské sady. Sednu si tam na lavičku a čtu noviny. Potom jsem dodal:

„Ten Olivi! Ten mi to navařil, když mě odsoudil k takové nečinnosti!“

Augusta, která se v téhle věci cítila trochu provinilá, se zatvářila bolestně a lítostivě. A mně bylo v té chvíli nesmírně dobře. Byl jsem však skutečně naprosto nevinný, protože jsem celé odpoledne strávil v pracovně a mohl jsem si opravdu myslet, že jsem se definitivně vyléčil ze všech zvrácených tužeb. Četl jsem zrovna Apokalypsu.

Přestože od té doby bylo naprosto jasné, že mám povoleno chodit každé dopoledne do Městských sadů, můj odpor vůči pokušení tak vzrostl, že jsem příštího dne, když jsem vyšel z domu, zamířil právě opačným směrem. Šel jsem si opatřit nějaké noty, poněvadž jsem chtěl zkusit novou školu pro housle, kterou mi kdosi poradil. Než jsem šel, dozvěděl jsem se, že tchán měl velmi dobrou noc a že k nám odpoledne přijede kočárem. Měl jsem radost jak kvůli tchánovi, tak kvůli Guidovi, který se mohl konečně ženit. Bylo všechno v pořádku: já byl zachráněn a můj tchán taky.

Jenže právě ty noty mě zase přivedly ke Carle! Mezi školami, které mi prodavač nabídl, byla omylem také jedna škola zpěvu. Přečetl jsem pozorně její název: „Úplné pojednání o pěveckém umění (Garciova škola) od E. Garcii (syna), obsahující Zprávu o memorandu ve věci lidského hlasu, předloženém Akademii věd v Paříži.“

Nechal jsem prodavače, aby se věnoval ostatním kupcům, a dal jsem se do čtení toho sešitku. Musím říct, že jsem ho četl s rozrušením, které se možná podobá rozrušení, s nímž bere zkažený chlapec do rukou nějakou pornografii. Vida – to byla cesta, jak se dostat ke Carle; potřebovala tu knížku, a kdybych ji s ní neseznámil, byl by to ode mne zločin. A tak jsem ji koupil a vrátil se domů.

Garciova knížka se skládala ze dvou částí, teoretické a praktické. Pokračoval jsem v četbě s úmyslem porozumět knížce natolik, abych mohl Carle dávat rady, až k ní půjdu s Coplem. Do té doby bych získal čas a mohl dál pokojně spát, i kdybych se přitom pořád těšil myšlenkou na dobrodružství, které mě čeká. Události však popohnala sama Augusta. Přerušila mou četbu, aby se se mnou pozdravila, naklonila se ke mně a dotkla se ústy mé tváře. Zeptala

se mne, co dělám, a jakmile slyšela, že jde o novou školu, myslela si asi, že to je škola pro housle, a už si toho víc nevšimla. Když odešla, zveličil jsem si nebezpečí, v němž jsem se ocitl, a řekl jsem si, že bych udělal pro své bezpečí líp, kdybych tu knihu neměl v pracovně. Bylo třeba ji rychle odnést, kam byla určena, a tak jsem byl přinucen vykročit přímo vstříc svému dobrodružství. Našel jsem něco víc než záminku, abych mohl udělat, po čem jsem toužil.

Potom jsem už neváhal. Když jsem došel na tu chodbičku na schodech, otočil jsem se hned ke dveřím nalevo. Před těmi dveřmi jsem zůstal na okamžik stát a poslouchal tóny „Mého praporu“, které se vítězně rozléhaly schodištěm. Vypadalo to, jako by Carla celou tu dobu zpívala bez přestání jedno a totéž. Usmál jsem se, pln něhy a touhy, té dětinskosti. Potom jsem opatrně bez klepání otevřel a po špičkách vešel do pokoje. Chtěl jsem ji rychle, rychle vidět. V tom malém prostoru byl její hlas opravdu nepříjemný. Zpívala s velkým nadšením a větším zápalem než tenkrát při té první návštěvě. Přímo ležela na opěradle židle, aby mohla vydat ze svých plic vše. Viděl jsem jen hlavinku ovinutou silnými pletenci a jat hlubokým vzrušením, že jsem se odvážil tak daleko, jsem se stáhl. Carla zatím dospěla k poslednímu tónu, který jako by ani nechtěla dozpívat, a tak jsem se mohl vrátit na schody a zavřít za sebou dveře, aniž mě zpozorovala. I tento poslední tón kolísal nahoru a dolů, než se ustálil. Carla tedy dovedla rozeznat správný tón a teď bylo na Garciovi, aby zasáhl a naučil ji najít ho rychleji.

Zaklepal jsem, až když jsem se cítil klidnější. Přiběhla okamžitě otevřít a já nikdy nezapomenu na tu půvabnou postavičku opírající se o veřeje, zatímco se na mne upřímně dívala velkýma tmavýma očima, než mě v šeru poznala.

Mezitím jsem se však uklidnil do té míry, že se mne znovu zmocnily všechny mé pochyby. Byl jsem na nejlepší cestě podvádět Augustu, ale myslel jsem si, že tak jako jsem se v minulých dnech spokojil tím, že jsem chodil až do Městských sadů a dál ne, tím snáz

se i teď dokážu zastavit u těch dveří, odevzdat tu kompromitující knihu a odejít plně uspokojen. Byl to krátký okamžik plný dobrých předsevzetí. Vzpomněl jsem si dokonce na jednu zvláštní radu, jak se zbavit kouření, kterou mi kdosi dal a která mohla být při této příležitosti užitečná: občas stačí pro klid duše zapálit sirku a pak ji odhodit i s cigaretou.

Byl bych to mohl ještě snadno udělat, neboť sama Carla, když mě poznala, se celá zapálila a nejdřív chtěla utéct, poněvadž se styděla – jak jsem se později dozvěděl –, že jsem ji zastihl v takových obnošených šatech pro doma.

Jakmile mě poznala, pokládal jsem za nutné se omluvit:

„Přinesl jsem vám tadyhletu knihu, myslím, že vás bude zajímat. Jestli chcete, můžu vám ji tu nechat a hned zase jít.“

Tón těch slov – aspoň se mi zdálo – byl dost drsný na rozdíl od jejich smyslu, protože jsem to koneckonců nechával na ní, aby rozhodla, mám-li jít, nebo zůstat a podvést Augustu. Rozhodla to okamžitě, protože mě popadla za ruku, aby mě jistěji zadržela, a zavedla mě dál. V očích se mi zatmělo vzrušením a myslím, že je nevyvolal ani tak dotyk její ruky jako ta důvěrnost, jež, zdá se mi, rozhodla o mém a Augustině osudu. Proto se domnívám, že jsem tam vešel s jistým zdráháním, a když si v duchu připomínám historii své první nevěry, mám pocit, že jsem se jí dopustil, protože jsem byl do ní vtažen.

S tím ruměncem byla Carlina tvář opravdu krásná. Byl jsem mile překvapen, když jsem si uvědomil, že i když mě neočekávala, přece jen doufala, že přijdu. S velikým potěšením mi řekla:

„Tak vy jste cítil potřebu za mnou zajít. Zajít za ubohým děvčetem, které je vám tak zavázané?“

Kdybych byl chtěl, byl bych ji jistě mohl vzít okamžitě do náruče, ale já na to ani nepomyslel. Myslel jsem na to tak málo, že jsem ani neodpověděl na její slova, jež mi připadala kompromitující, a začal jsem znovu mluvit o Garciovi a o tom, jak je pro ni ta kniha nezbytná. Mluvil jsem o ní se zápal, který mě dohnal až k některým

méně uváženým slovům. Garcia by ji naučil tvořit tóny pevné jako kov a lehké jako vzduch. Vysvětlil by jí, že tón musí představovat přímku, nebo dokonce rovinu, ale rovinu hladkou jako zrcadlo.

Můj zápal přešel, teprve když mě přerušila, aby mi dala najevo své bolestné pochybnosti:

„Tak vám se tedy nelíbí, jak zpívám?“

Její otázka mě ohromila. Vyslovil jsem drsnou kritiku, ale neuvědomil jsem si to a naprosto upřímně jsem to popřel. Popřel jsem to tak dobře, že se mi zdálo, i když jsem mluvil pořád jen o zpěvu, že jsem se zase vrátil k lásce, která mě tak velitelsky přivedla do toho domu. A má slova byla tak plná lásky, že jimi přece jen prosvítal kus upřímnosti.

„Jak si můžete myslet na něco takového? Cožpak bych zde byl, kdyby tomu tak bylo? Stál jsem dlouho tamhle na těch schodech a blaženě poslouchal váš zpěv, tak rozkošný a výtečný ve své prostotě. Jen se domnívám, že k jeho zdokonalení je zapotřebí něčeho jiného, a právě to jsem vám přinesl.“

Jakou moc však měla v mé mysli myšlenka na Augustu, jestliže jsem pořád ještě zatvrzele dokazoval, že nejsem ve vleku své touhy!

Carla vyslechla má lichotivá slova, aniž je dokázala domyslet. Nebyla příliš vzdělaná, ale ke svému velkému překvapení jsem zjistil, že jí nechybí zdravý rozum. Pověděla mi, že má sama silné pochybnosti o svém nadání a hlase – cítila, že nedělá pokroky. Často si po určité době studia poprávala rozptýlení a odměnu tím, že si zazpívala „Můj prapor“ v naději, že ve svém hlase objeví něco nového. Ale bylo to pořád jedno a totéž – ne horší a možná že vždy ještě docela dobré, jak ji ujišťovali všichni, co ji slyšeli, a také já (a přitom po mně šlehla ze svých krásných temných očí mírně tázavým zábleskem, který dokládal, jak se potřebuje ujistit o smyslu mých slov, kterým si stále ještě nebyla jista), ale opravdový pokrok v tom nebyl. Učitel jí říkal, že v umění neexistují pomalé pokroky, jež vedou k cíli, a že se jednoho dne probudí jako velká umělkyně.

„Jenže to trvá,“ dodala, zahleděna do prázdna, jako by před sebou viděla ty dlouhé hodiny nudy a hoře.

Poctivé se říká především všemu, co je upřímné, a tak by bylo bývalo ode mne svrchovaně poctivé, kdybych byl tomu ubohému děvčeti poradil, aby nechala studia zpěvu a stala se mou milenkou. Ale já ještě nedospěl tak daleko od Městských sadů – a pak, když nic jiného, jsem si nebyl příliš jist svým úsudkem, co se týče pěveckého umění. Od jisté chvíle mi leželo v hlavě jen jedno – ten otrava Copler, který trávil každou neděli v naší vile se mnou a mou ženou. Teď by byl vhodný okamžik najít si nějakou záminku a poprosit ji, aby Coplerovi neříkala o mé návštěvě. Ale neudělal jsem to, jelikož jsem nevěděl, jak svou prosbu navléci, a bylo to tak dobře, protože za pár dnů chudák přítel onemocněl a hned nato zemřel.

Zatím jsem jí řekl, že v Garciovi najde všechno, co hledá, a ona od té knihy okamžik, ale jen okamžik, dychtivě čekala zázraky. Jakmile se však ocitla tváří v tvář tolika slovům, začala brzy o účinnosti kouzla pochybovat. Předčítal jsem Gardovy teorie v italštině, potom jsem jí je v italštině vysvětloval, a když to nestačilo, překládal jsem jí je do terstštiny, jenže ona nepocítila, že by se jí něco hnulo v hrdle, a jedině kdyby se to projevilo takovým způsobem, byla by mohla té knížce přiznat, že je skutečně účinná. Naneštěstí jsem i já brzy nato dospěl k přesvědčení, že v mých rukou nemá ta knížka valnou cenu. Jak jsem tak ty věty probíral nejmíň třikrát po sobě a nevěděl si s nimi rady, začal jsem se mstít za svou neschopnost tím, že jsem je nenuceně kritizoval. A tak marnil Garcia svůj i můj čas dokazováním, že není správné pokládat lidský hlas za jediný nástroj, jelikož dovede vyluzovat různé zvuky. Ale pak by se musely i housle pokládat za konglomerát nástrojů. Možná že jsem dělal chybu, že jsem před Carlou vyslovil takovou kritiku, ale před ženou, kterou chcete získat, se člověk těžko udrží, aby nevyužil příležitosti dokázat svou nadřazenost. Carla se mi skutečně obdivovala, ale knihu, která byla naším Galeottem, i když nás nedovedla až k hříchu, od sebe doslova

odstrčila. Já jsem se jí ještě nedokázal vzdát, a tak jsem to odložil na příští návštěvu. Po Coplerově smrti už toho nebylo zapotřebí. Jakékoli spojení mezi jejím domovem a mým bylo přerušeno, a tak mě už v mém jednání mohlo brzdit jedině moje svědomí.

Zatím jsme se však už dost důvěrně sblížili, důvěrněji, než by se dalo od toho půlhodinového rozhovoru čekat. Myslím, že shoda v kritickém soudu lidí důvěrně sblíží. Chudák Carla využila té důvěrnosti, aby se mi svěřila se svými strastmi. Po Coplerově zásahu se v té rodině žilo skromně, ale bez většího odříkání. Obě ubohé ženy nejvíc tížilo pomýšlení na budoucnost. Copler jim totiž nosil svou podporu v přesně určené dny, ale najisto s ní počítat nesměly; neměl rád starosti a raději je přenechal jim. Kromě toho nedával ty peníze zadarmo: byl skutečným pánem v domě a chtěl být informován o každé maličkosti. Běda, jestli si dovolily výdaj, který předem neschválil! Carlina matka se krátce předtím necítila dobře a Carla, aby se mohla starat o domácnost, zanedbávala několik dní zpěv. Copler se to od učitele dozvěděl, udělal výstup a odešel se slovy, že potom tedy nemá cenu obtěžovat slušné lidi, aby jim pomáhali. Několik dnů žily v hrůze, protože měly strach, že je nechal jejich osudu. Když se pak vrátil, obnovil dohodu a podmínky a stanovil přesně, kolik hodin denně musí Carla sedět u piana a kolik hodin může věnovat domácnosti. Pohrozil dokonce, že se přijde v kteroukoli denní dobu přesvědčit.

„Já vím,“ řekla dívka, „chce jen naše dobro, jenomže se vždycky rozzlobí pro takové malichernosti, že nás dřív či později v zlosti vyhodí na dlažbu. Ale teď, když se o nás staráte i vy, už takové nebezpečí nehrozí, vidíte?“

A znovu mi stiskla ruku. Jelikož jsem hned neodpověděl, dostala strach, že stojím na Coplerově straně, a dodala:

„Taky pan Copler říká, jak jste hodný!“

Tahle věta měla být poklonou určenou mně, ale i Coplerovi.

Ta podoba, jak mi ho s takovou antipatií vylíčila Carla, byla pro mne nová a vzbuzovala skutečně moje sympatie. Byl bych se mu rád podobal, jenže touha, která mě přivedla do toho domu, mě dělala tak nepodobným! Peníze, které těm dvěma ženám nosil, byly ovšem od jiných, ale on tomu věnoval všechno svoje úsilí, část vlastního života. Zlost, kterou na ně míval, byla otcovská. Přesto jsem však zapochyboval: a co když ho k tomu všemu hnala touha? Bez váhání jsem se Carly zeptal:

„Řekl si vám někdy Copler o polibek?“

„Nikdy!“ odpověděla Carla živě. „Když je se mnou spokojen, dá ovšem najevo svůj souhlas, lehce mi stiskne ruku a jde. Jinak, když se rozzlobí, odmítá mi dokonce i podat ruku a ani si nevšimne, že samou hrůzou pláču. Polibek by byl v takovém okamžiku vysvobozením.“

Když viděla, že jsem se dal do smíchu, vyjádřila se přesněji:

„Přijala bych s vděčností polibek od takového člověka, starého člověka, kterému za tolik vděčím!“

Ti opravdoví nemocní mají výhodu; vypadají starší, než skutečně jsou.

Udělal jsem slabý pokus podobat se Coplerovi. S úsměvem, abych chuděru děvče příliš nepoděsil, jsem jí řekl, že i já, když se o někoho starám, se nakonec stávám velice pánovitým. Celkem vzato mám i já za to, že studuje-li člověk nějaké umění, musí to dělat doopravdy. Potom jsem se do té úlohy vžil tak dobře, že jsem se nakonec přestal i usmívat. Copler má pravdu, že je přísný na mladé děvče, které nemůže znát cenu času; musí si taky uvědomit, co lidí se obětovalo, aby jí pomohli. Byl jsem opravdu vážný a přísný.

Tak nastal čas jít k obědu a zvláště toho dne jsem nechtěl nechat Augustu čekat. Podal jsem Carle ruku a teprve tehdy jsem si všiml, jak je bledá. Chtěl jsem ji povzbudit:

„Bud'te si jista, že udělám, co bude v mých silách, abych vás podpořil u Coplera a ostatních.“

Poděkovala, ale přesto vypadala sklíčená. Později jsem se dozvěděl, že jakmile mě uviděla vcházet, ihned takřka uhodla pravdu a napadlo ji, že jsem do ní zamilován a že je tedy zachráněná. Ale potom – zrovna když jsem se chystal k odchodu – si zase řekla, že i já jsem zamilován jen do umění a zpěvu a že ji nechám běžet, nebude-li dobře zpívat a dělat pokroky.

Připadala mi velice sklíčená. Zmocnil se mě soucit, a protože jsem už nemohl ztrácet další čas, utěšil jsem ji způsobem, který sama označila za nejúčinnější. Byl jsem už u dveří, když jsem ji přitáhl k sobě a pozorně jí odsunul nosem z šíje silný pletenec, až jsem se k ní dostal rty, a dokonce se jí lehce dotkl zuby. Vypadalo to jako žert a i ona se nakonec zasmála, ale teprve až jsem ji pustil. Do toho okamžiku zůstala nehybná a překvapená v mém náručí.

Vyšla za mnou na schody, a když jsem se po nich pustil dolů, se smíchem se zeptala:

„Kdy zas přijdete?“

„Zítra nebo později,“ odpověděl jsem už zas nejistě. A potom rozhodněji: „Určitě zítra!“ Ale abych si příliš nezadal, dodal jsem: „Budeme pokračovat v Garciovi.“

Její výraz se za ten krátký čas nezměnil: přikývla na můj první nejistý slib, přikývla vděčně na druhý a přikývla i na třetí návrh, aniž se přestala usmívat. Ženy vždycky vědí, co chtějí. Nebylo pochyb ani pro Adu, která mě odmítla, ani pro Augustu, která si mě vzala, a ani pro Carlu, která mě nechala jednat.

Na ulici jsem se okamžitě cítil blíž Augustě než Carle. Nadechl jsem se svěžího, volného vzduchu a měl jsem pocit naprosté svobody. Byl to všechno jen žert, a tak se to také muselo brát, protože to skončilo tam na té šíji a pod tím pletencem. Koneckonců i Carla přijala ten polibek jako příslib sympatií a především podpory.

Ale u stolu jsem toho dne začal opravdu trpět. To dobrodružství stálo mezi mnou a Augustou jako velký temný stín, který nemohla nevidět. Cítil jsem se malý, provinilý a nemocný a cítil jsem v boku

bolesti, jež jako by byly spojeny s velikou ránou v mém svědomí. Zatímco jsem roztržitě předstíral, že jím, hledal jsem úlevu v železném předsevzetí „Už ji nikdy neuvidím,“ říkal jsem si, „a budu-li za ní muset ze slušnosti zajít, bude to naposled.“

Nakonec se na mně toho tolik nechtělo – jen se trochu přemoct a nechodit už za Carlou.

Augusta se mě se smíchem zeptala:

„Byl jsi u Olivioho, že jsi tak zamyšlený?“

Dal jsem se taky do smíchu. Byla to velká úleva, moct mluvit. Nebyla to sice slova, která by mi mohla přinést úplný klid, protože kdybych je chtěl vyslovit, byl bych se musel přiznat a potom slíbit, že toho nechám, ale protože to nešlo jinak, bylo velkou úlevou říkat jiná. Začal jsem mluvit a mluvit, pořád veselý a milý. Potom mi napadlo ještě něco lepšího – začal jsem mluvit o té prádelničce, po které Augusta tolik toužila a kterou jsem jí až dosud odpíral, a dal jsem okamžitě souhlas k tomu, aby si ji postavila. Byla tak dojatá tím mým nežádaným souhlasem, že vstala a šla mě políbit. Tenhle polibek zřejmě smazal ten předchozí a mně bylo hned líp.

Tak jsme přišli k prádelně a dodnes, kdykoli jdu kolem té stavbičky, vzpomínám, že ji Augusta chtěla a Carla povolila.

Následovalo kouzelné odpoledne vyplněné našimi něžnostmi. O samotě bylo mé svědomí dotěrnější. Augustina slova a city je vždy ukonejšily. Šli jsme společně ven. Potom jsem ji doprovázel k matce a strávil jsem s ní i celý večer.

Než jsem usnul, díval jsem se, jako častokrát, dlouho na ženu, která už spala a lehce oddychovala. Vypadala i ve spánku velice spořádaná, s tou pokrývkou až po bradu a s ne právě hojnými vlasy svázanými na šíji v krátký pletenec. Řekl jsem si: „Nezpůsobím jí bolest! Nikdy!“ Usnul jsem klidný. Nazítří si vyjasním svůj vztah ke Carle a najdu způsob, jak to ubohé děvče ubezpečit, co se týče její budoucnosti, aniž bych ji musel líbat.

Měl jsem prapodivný sen: já jsem Carlin krk nejen líbal, ale taky jedl. Jenže ten krk byl uzpůsoben tak, že rány, které jsem jí se zuřivou rozkoší zasazoval, vůbec nekrvácely a krk zůstal pořád pokryt bílou kůží a uchovával si dál svůj lehce prohnutý tvar. Carla, jež mi odevzdaně ležela v náručí, zřejmě netrpěla, že ji tak koušu. Zato tím trpěla Augusta, která znenadání přiběhla. Abych ji uklidnil, řekl jsem jí: „Nesním ho celý; kousek nechám taky pro tebe.“

Ten sen mi připadal jako můra, jen když jsem se uprostřed noci vzbudil a v hlavě se mi rozjasnilo, takže jsem se na něj rozpomněl, ale předtím ne, neboť dokud trval, ani Augustina přítomnost nezaplašila pocit uspokojení, jež ve mně vyvolával.

Sotva jsem se probudil, uvědomil jsem si v plné šíři sílu své touhy a nebezpečí, jež představuje pro Augustu i pro mne. V lůně ženy, která spala vedle, možná už začínal další život, za který nesu odpovědnost. Kdo ví, čeho by se Carla dožadovala, kdyby se stala mou milenkou? Připadalo mi, že dychtí po požitech, které jí byly až dosud odpírány, a jak bych já dokázal zabezpečit dvě rodiny? Augusta chtěla užitečnou prádelnu, ta druhá by chtěla něco jiného zrovna tak nákladného. Viděl jsem znovu před sebou Carlu, jak mi kyne ze schodů a směje se potom, co jsem ji políbil. Věděla už, že budu její kořistí. Zhrozil jsem se toho, a jak jsem tak byl sám a v té tmě, nedokázal jsem zadržet sten. Žena, která se okamžitě probudila, se zase zeptala, co mi je, a já odpověděl krátce první větou, která mi bleskla hlavou, když se mi podařilo vzpamatovat se ze zděšení, že mám odpovídat v okamžiku, kdy se mi zdálo, že jsem vykřičel přiznání.

„Myslím na stáří, které mě čeká.“

Dala se do smíchu a snažila se mě ukonejšit, aniž se probrala ze spánku, do něhož byla pohroužena. Zamumlala, co mi vždycky říkala, když mě viděla, jak se děším prchajícího času.

„Nemysli na to, vždyť jsme ještě mladí... spát je tak milé!“

To povzbuzení pomohlo – už jsem na to nemyslel a znovu jsem usnul. Slovo je uprostřed noci jako paprsek světla. Ozáří kus sku-

tečnosti, před níž se stavby fantazie vytrácejí. Proč bych se měl tolik bát chuděry Carly, jejímž milencem jsem ještě ani nebyl? Bylo jasné, že jsem udělal všechno, abych se své situace zděsil. Koneckonců to maličké v Augustině lůně, které jsem připomněl, se dosud hlásilo k životu jedině stavbou prádelny.

Když jsem vstal, byl jsem pořád ještě pln nejlepších předsevzetí. Běžel jsem do své pracovny a připravil jsem si do obálky něco peněz, které jsem chtěl Carle nabídnout v témž okamžiku, kdy jí oznámím, že už nepřijdu. Byl bych jí však ochoten poslat poštou další, kdykoli by si mi o ně napsala na adresu, kterou bych jí dal vědět. Zrovna když jsem se chystal odejít, vyzvala mě Augusta s něžným úsměvem, abych s ní šel k jejím rodičům. Z Buenos Aires přijel na svatbu Guidův otec a bylo třeba tam zajít a seznámit se s ním. Určitě jí nešlo tak o Guidova otce jako o mne. Chtěla obnovit něhu předchozího dne. Jenže už to nebylo totéž – zdálo se mi, že by nebylo dobré, kdybych nechával ubíhat čas mezi mým dobrým předsevzetím a jeho provedením. Zatímco jsme šli bok po boku ulicí a zdánlivě si byli jisti svou láskou, domnívala se ta druhá, že ji už miluju. A to byla chyba.

Když jsme přišli k Giovannimu, bylo mu už opravdu líp. Nemohl si jenom about boty, protože mu otekly nohy, ale on v tom nic neviděl a já tenkrát taky ne. Byl v salonku s Guidovým otcem, kterého mi představil. Augusta nás okamžitě opustila a šla za matkou a sestrou.

Pan Francesco Speier mi připadal daleko míň vzdělaný než jeho syn. Byl malý, zavalitý, asi tak šedesátník, nepřiliš duchaplný a čilý, možná že taky proto, že měl v důsledku nemoci velice špatný sluch. Pletl do své italštiny tu a tam španělská slova:

„*Cada vez*³, když přijdu do Terstu...”

Staří páni mluvili o obchodních záležitostech a Giovanni pozorně poslouchal, protože to bylo velice důležité pro Adin příští

---

3 Pokaždé. Pozn. red.

život. Roztržitě jsem poslouchal. Pochopil jsem, že starý Speier se rozhodl likvidovat své obchody v Argentině a svěřit všechny své *duros*⁴ Guidovi, aby je vložil do firmy, kterou by založil v Terstu; sám by se pak vrátil do Buenos Aires a tam by žil s ženou a dcerou z malého statečku, který mu zbyl. Nevím, proč to všechno v mé přítomnosti vykládal, a dodnes jsem se to nedozvěděl.

Měl jsem dojem, že v jistém okamžiku oba přestali mluvit a dívali se na mne, jako by ode mne očekávali radu, a tak jsem poznamenal, abych jim vyhověl:

„Ten stateček zřejmě není tak malý, když z něho můžete žít!“ Giovanni okamžitě zařval:

„Co to mluvíš?“ Ten řev připomněl jeho nejlepší časy, ale kdyby nebyl tak řval, nebyl by si pan Francesco určitě mé poznámky všiml. Takhle však zbledl a řekl:

„Pevně doufám, že mi Guido bude platit úroky z mého kapitálu.“

Giovanni se ho snažil upokojit a řval dál:

„Nejen úroky! Třeba dvakrát tolik, bude-li třeba. Copak není váš syn?“

Pan Francesco však nevypadal příliš uklidněn a čekal ode mne slovo, které by ho upokojilo. Hned jsem je řekl a nejedno, protože starý pán slyšel ještě míň než dřív.

Potom běžel rozhovor obou obchodníků dál, ale já se střežil znovu zasáhnout. Giovanni se čas od času na mne podíval přes brýle, aby na mne dohlédl, a jeho těžký dech mi připadal jako hrozba. Mluvil dlouho a v jisté chvíli se mne zeptal:

„Je to tak?“

Horlivě jsem přikývl.

Můj souhlas musel vypadat tím horlivější, čím bylo každé mé gesto důraznější vztekem, který se mne víc a víc zmocňoval. Proč tam vlastně mařím čas, kterého bych mohl využít k uskutečnění svých

---

4 Peníze („tvrďáky“). Pozn. red.

dobrých předsevzetí? Ti lidé mě nutili zanedbávat něco, co bylo tak užitečné pro mne a pro Augustu! Zrovna jsem si připravoval omluvu, abych mohl odejít, když do salonu vpadly ženy doprovázené Guidem. Ten věnoval hned po otcově příjezdu své snoubence nádherný prsten. Nikdo si mne nevšímal, nikdo mě nepřivítal, ani malá Anna. Ada měla už zářící skvost na prstě a s rukou na snoubencově rameni ho ukazovala otcí. Ženy celé u vytržení přihlížely rovněž.

Ani prsteny mne nezajímaly. Nenosal jsem ani svůj snubní prsten, protože vadil krevnímu oběhu! Bez rozloučení jsem proklouzl dveřmi salonu, zamířil k hlavním dveřím a už už jsem chtěl vyjít. Jenomže Augusta si všimla, že utíkám, a ještě včas mě dohonila. Vypadala tak rozrušeně, že mě to zarazilo. Rty měla zsinálé jako v den naší svatby, než jsme šli do kostela. Řekl jsem jí, že mám nějaké naléhavé řízení. Pak jsem si zrovna vhod vzpomněl, že jsem si pár dní předtím z vrtochu koupil slabé brýle pro dalekozraké, které jsem pak strčil do kapsičky u vesty, kde jsem je cítil, a už jsem je nezkusil, a tak jsem jí řekl, že mám jít k očnímu lékaři, aby mi vyšetřil zrak, protože se mi zdá, že mi od jisté doby slábne. Augusta odpověděla, že můžu jít hned, ale že mě prosí, abych se dřív rozloučil s Guidovým otcem. Pokrčil jsem netrpělivě rameny, ale přesto jsem s ní šel.

Vrátil jsem se do salonu a všichni se se mnou přívětivě rozloučili. Já sám, protože jsem si byl jist, že mě už posílají pryč, jsem měl dokonce na chvíli dobrou náladu. Guidův otec, který se v tolika příbuzných nevyznal, se mne zeptal:

„Uvidíme se ještě, než zas odjedu do Buenos Aires?“

„Á,“ řekl jsem, „najdete mě tu pravděpodobně *cada vez*, když sem přijdete!“

Všichni se dali do smíchu a já triumfálně odešel, provázen dokonce i docela veselým pozdravem Augusty. Vyhověl jsem všem náležitým formalitám a odcházel jsem tak spořádaně, že jsem mohl jít s naprostou jistotou. Ale bylo tu ještě něco jiného, co mě zbavovalo pochybností, které mě až do té chvíle zadržovaly: utíkal jsem z domu svého tchána

co možná nejdál – to znamená až ke Carle –, protože mě tam – a ne poprvé – podezřívali (jak se mi zdálo), že kuju nízké pikle proti Guidovi. Zmínil jsem se o tom statečku v Argentině nevinně a z čiré roztržitosti a Giovanni si má slova okamžitě vyložil, jako by byla myšlena tak, aby Guidovi uškodila u otce. Guidovi bych to byl snadno vysvětlil, kdyby bylo třeba; Giovannimu a ostatním, kteří mě podezřívali, že jsem schopen takových piklů, jsem se mohl jen pomstít. Ne že bych se byl rozhodl rovnou Augustu podvést, ale dělal jsem za bílého dne, co jsem si přál. Návštěva u Carly neznamenalala ještě nic špatného, a kdybych se byl v těch končinách znovu srazil s tchyní a ona se mě zeptala, co tam dělám, byl bych jí dokonce okamžitě odpověděl:

„Podívejme se! Jdu ke Carle!“

Tenkrát jsem také poprvé a naposled šel ke Carle, aniž jsem vzpomněl na Augustu. Tak mě urazilo to tchánovo chování! Na schodech se nerozléhal Carlin hlas. Na chvílku se mě zmocnila hrůza: snad si nevyšla? Zaklepal jsem a hned jsem vešel, ještě než mi někdo řekl dál. Carla byla doma, ale byla s ní matka. Šily společně, jak se to možná dělá často, ale já něco takového viděl poprvé. Pracovaly obě na jednom a téžže prostěradle, každá na jiném konci daleko od sebe. Tak jsem tedy běžel za Carlou a nakonec u ní najdu její matku! To měnilo situaci. Nemohl jsem uskutečnit žádné své záměry, ani dobré, ani špatné. Všechno viselo dál ve vzduchu.

Carla, celá rudá, vstala, zatímco stařena si pomalu sundala brýle a složila je do pouzdra. Já si mezitím uvědomil, že bych mohl být rozhořčen z jiných důvodů než proto, že jsem nemohl vyslovit, co mi leželo na srdci. Cožpak to nebyla doba, kterou jí Copler určil ke studiu? Pozdravil jsem vlídně starou paní, i když to pro mě nebylo nic lehkého přinutit se k takové vlídnosti. Pozdravil jsem také Carlu, ale sotva jsem se na ni podíval. Řekl jsem jí:

„Přišel jsem se podívat, jestli bychom v té knize,“ a ukázal jsem na Garciovu Školu, která ležela nedotčená na stole, tak jak jsme ji tam nechali, „nenašli ještě něco užitečného.“

Posadil jsem se na totéž místo jako den předtím a okamžitě jsem otevřel knihu. Carla se nejdřív pokusila na mne usmát, ale když viděla, že jsem na její přívětivost neodpověděl, sedla si s horlivou poslušností vedle mne, aby viděla. Váhala; nerozuměla tomu. Podíval jsem se na ni a viděl jsem, že se jí po tváři rozlévá cosi jako zlost a zatvrzelost. Domyslel jsem si, že zrovna tak zřejmě přijímala i výtky od Coplera. Jenom si ještě nebyla jista, jestli jí budu vytýkat totéž co Copler, protože si vzpomněla – jak mi pak řekla – že jsem ji den předtím políbil, a tak si myslela, že se už nikdy nebude muset bát mého hněvu. Byla proto stále ještě připravena změnit svůj hněv v přátelský úsměv. Musím na tomto místě říct, poněvadž později už na to nebudu mít čas, že tahle její sebedůvěra, že si mě definitivně ochočila jediným polibkem, který mi dovolila, mi byla hrozně proti mysli: žena, která takto uvažuje, je velice nebezpečná.

Jenže já v té chvíli uvažoval pln výčitek a nelibosti zrovna jako Copler. Začal jsem hlasitě předčítat zrovna touž pasáž, kterou jsme četli den předtím a kterou jsem sám rozmetal, a pedanticky jsem ji odříkával bez jakéhokoli komentáře, jen s důrazem na některých slovech, která mi připadala významnější.

Carla mě přerušila lehce se třesoucím hlasem:

„To jsme už myslím četli!“

Tak jsem byl konečně nucen promluvit sám. I vlastní slovo může někdy přinést trochu úlevy. To moje nejenže bylo mírnější než moje mysl a mé chování, ale také mě zase přimělo chovat se společensky:

„Rozumějte, milá slečno,“ a připojil jsem ke svému lichotnému oslovení okamžitě úsměv, který mohl být taky úsměvem milence, „rád bych to zopakoval, než půjdeme dál. Včera jsme to možná odsoudili příliš unáhleně a jeden můj přítel mě tuhle upozornil, že chce-li člověk pochopit všechno, co Garcia říká, musí ho prostudovat celého.“

Najednou jsem pocítil potřebu mít trochu ohledů taky k chudince staré paní, která se zřejmě za celý svůj život, i když nebyl zrovna

nejšťastnější, nikdy neocitla v podobných nesnázích. Poslal jsem i jí úsměv, který mě stál víc námahy než ten, který jsem věnoval Carle, a řekl jsem jí:

„Není to zvlášť zábavné, ale může si to s užitkem poslechnout i ten, kdo se zpěvem nezabývá.“

Zarytě jsem pokračoval ve čtení. Carla se nepochybně cítila líp a na jejích plných rtech bloudilo cosi, co se podobalo úsměvu. Zato stařena vypadala pořád jako ubohé chycené zvíře a zůstávala v pokoji jen proto, že jí bázlivost bránila si něco vymyslet a odejít. A já bych nebyl dal za nic na světě najevo, že bych ji nejraději vyrazil ze dveří. To by bylo příliš vážné a kompromitující.

Carla byla rozhodnější; s velkými okolky mě poprosila, abych na chvilku čtení přerušil, a pak se obrátila k matce a řekla jí, že může jít, že budou v práci na tom prostěradle pokračovat odpoledne.

Paní ke mně přistoupila a váhala, má-li mi podat ruku. Stiskl jsem jí ji přímo horoucně a řekl jsem:

„Chápu, že taková četba není příliš zábavná.“

Vypadalo to, jako bych litoval, že odchází. Paní odložila prostěradlo, které držela až do té doby v klíně, na židli a odešla. Carla za ní na chvilku vyběhla na schody a něco jí tam říkala, zatímco já hynul touhou, abych ji už měl konečně vedle sebe. Pak se vrátila, zavřela za sebou dveře, a když si sedla na své místo, měla zase kolem úst cosi ztuhlého, co připomínalo zatvrzelost na tváři dítěte. Řekla:

„V tuhle dobu každý den cvičím. Zrovna dnes se muselo stát, že jsem se pustila do téhle naléhavé práce!“

„Ale copak nevidíte, že mi vůbec nesejde na vašem zpěvu?“ zvolal jsem a sevřel jsem ji do náruče tak prudce, že jsem ji políbil nejdřív na ústa a pak hned na totéž místo, kam jsem ji políbil den předtím.

Zvláštní! Carla se dala do usedavého pláče a vyvinula se mi z náruče. Mezi vzlyky mi řekla, jak ji hrozně trápilo, když mě viděla tak vcházet. Plakala z čiré útrpnosti se sebou samou, která se člověka zmocňuje, když vidí, že někdo cítí s jeho hořem. Slzy nejsou vý-

razem hoře, nýbrž jeho historie. Člověk pláče, když chce vykřičet křivdu. Bylo skutečně křivdou nutit takové krásné děvče ke zpěvu, když je člověk mohl líbat.

Celkem vzato to šlo hůř, než jsem si představoval. Musel jsem podat nějaké vysvětlení, a protože jsem spěchal, nedal jsem si dost času, abych si něco vymyslel, a tak jsem jí pověděl holou pravdu. Řekl jsem jí, jak jsem se nemohl dočkat, kdy ji uvidím a zlíbám. Předsevzal jsem si, že k ní přijdu brzy; s tímto předsevzetím jsem dokonce strávil celou noc. Nedokázal jsem jí samozřejmě říct, co jsem se rozhodl udělat, až k ní přijdu, ale to nebylo příliš důležité. Pravda je, že jsem cítil touž bolestnou netrpělivost, když jsem k ní chtěl jít, abych jí řekl, že se s ní už nikdy nechci vidět, jako když jsem k ní přiběhl, abych ji vzal do náruče. Potom jsem jí vyprávěl, co se dělo ráno, jak mě žena přinutila, abych šel s ní, a jak mě zavedla k tchánovi, kde jsem uvízl a poslouchal, jak se hovoří o věcech, které se mne netýkaly. Nakonec se mi s velikou námahou podařilo vysvobodit, běžím takový kus cesty poklusem, a co u ní nenajdu? Prostěradlo přes celý pokoj!

Carla vybuchla smíchem, protože pochopila, že nemám nic z Coplera. Ten smích na její tváři byl jako duha a já ji znovu zlíbal. Neodpověděla na moje laskání, ale snášela je odevzdaně, což zbožňuju, možná proto, že miluju slabé pohlaví tím víc, čím je slabší. Tenkrát mi poprvé vyprávěla, že ví od Coplera, jak vroucně miluju svou ženu.

„A proto,“ dodala a já viděl, jak se jí poté její krásné tváři mihl stín vážného předsevzetí, „proto mezi námi dvěma nemůže být nic než dobré přátelství.“

Já na to tak rozumné předsevzetí moc nevěřil, protože ústa, která je vyslovila, nedovedla ani tenkrát uhnout mým polibkům. Carla mluvila dlouho. Chtěla zřejmě vzbudit můj soucit. Pamatuju si všechno, co mi řekla a čemu jsem uvěřil, až když zmizela z mého života. Dokud jsem ji měl nablízku, měl jsem z ní pořád strach jako

z ženy, která dřív či později využije svého vlivu na mne, aby mne i mou rodinu zničila. Nevěřil jsem jí, když mě ujišťovala, že nechce nic jiného než zabezpečit svůj a matčin život. Ted' už vím s jistotou, že neměla nikdy v úmyslu chtít na mně víc, než potřebovala, a když na ni pomyslím, červenám se hanbou, že jsem ji chápal a miloval tak špatně. Neměla ze mne chuděra nic. Byl bych jí dal všechno, protože patřím k těm, co platí svoje dluhy. Ale pořád jsem čekal, až si mi o to řekne.

Vyprávěla mi, v jaké zoufalé situaci se ocitla, když jí umřel otec. Měsíce a měsíce musely se ona i její stará matka ve dne v noci lopotit s výšivkami, které u nich objednával jeden obchodník. Naivně se domnívala, že se jim dostane pomoci od božské prozřetelnosti, a tak trávila často celé hodiny u okna a vyhlížela na ulici, kudy ta pomoc měla přijít. Přišel však Copler.

Ted', jak říkala, je se svou situací spokojena, ale často i s matkou celé noci nespí, protože pomoc, které se jim dostává, je velice nejistá. Co kdyby se jednoho dne ukázalo, že nemá ani hlas, ani nadání ke zpěvu? Copler by je ponechal osudu. Mluvil také o tom, že by ji za pár měsíců uvedl na některé jeviště. A co kdyby to bylo vyložené fiasko?

Ve snaze vzbudit moji útrpnost mi také vyprávěla o tom, jak finanční pohroma její rodiny zničila i sen její lásky – opustil ji snoubenec.

Já měl k útrpnosti pořád ještě daleko. Řekl jsem jí:

„Líbal vás ten váš snoubenec hodně? Tak jako já?“

Smála se, protože jsem jí bránil mluvit. Tak jsem před sebou spatřil muže, který mi ukazoval cestu.

Uplynula už dávno doba, kdy jsem měl být doma u oběda. Byl bych rád šel. Pro ten den to stačilo. Měl jsem velice daleko k výčitkám, jež mi nedaly celou noc spát, a neklid, který mě hnál ke Carle, úplně zmizel. Klidný jsem však nebyl. Asi je už mým osudem, že nebudu nikdy klidný. Neměl jsem výčitky, protože Carla

mi zatím slíbila, kolik jsem chtěl polibků ve jménu přátelství, které se nemohlo Augusty dotknout. Zdálo se mi, že jsem objevil důvod nespokojenosti, která jako obvykle způsobila, že se mým tělem plíživě šířily neurčité bolesti. Carla mě viděla v klamném světle! Carla mnou možná pohrdala, když viděla, jak toužím po jejích polibcích, a přitom miluju Augustu. Táž Carla, která se tváří, jako by si mě tak vážila, protože mě tak potřebuje!

Rozhodl jsem se získat si její úctu a řekl jsem něco, co mě pak trápilo jako vzpomínka na podlý zločin, jako zrada spáchaná svévolně, bez nutnosti a bez jakéhokoli prospěchu.

Byl jsem už u dveří a s výrazem vyrovnaného člověka, který se nerad zpovídá, jsem řekl Carle:

„Copley vám vyprávěl, jak mám rád svou ženu. Je to pravda, já si jí velice vážím.“

A pak jsem jí zevrubně vylíčil historii své svatby, jak jsem se zamiloval do Augustiny starší sestry, která o mně nechtěla ani slyšet, protože byla zamilovaná do jiného, jak jsem se pak ucházel o její další sestru, která mě taky odmítla, a jak jsem nakonec rezignoval a vzal si Augustu.

Carla mému vyprávění okamžitě se vším všudy uvěřila. Později jsem se dozvěděl, že Copley o tom u nás doma něco zaslechl a že jí vyprávěl některé ne zcela přesné podrobnosti, které jsem já uvedl na pravou míru a potvrdil.

„Je vaše paní pěkná?“ zeptala se mne zamyšleně.

„Jak pro koho,“ řekl jsem.

Stále ještě ve mně zůstala jakási zábrana. Řekl jsem, že si své ženy vážím, ale naprosto jsem neřekl, že ji nemiluju. Neřekl jsem, že se mi líbí, ale ani že by se mi nemohla líbit. V té chvíli jsem si připadal velice upřímný; ale teď vím, že jsem těmi slovy zradil obě ty ženy a veškerou lásku, svou i jejich.

Abych pravdu řekl, nebyl jsem pořád ještě klidný; zřejmě pořád ještě něco chybělo. Vzpomněl jsem si na tu obálku dobrých předse-

vzetí a podal jsem ji Carle. Carla ji otevřela a pak mi ji vrátila s tím, že jí Copler před pár dny přinesl měsíční příspěvek a že prozatím peníze vůbec nepotřebuje. Můj neklid zvýšila má dávná představa, že opravdu nebezpečné ženy nepřijímají malé peníze. Carla si mé rozmrzelosti všimla a s roztomilou naivitou, kterou oceňuju teprve teď, když o tom píšu, si mi řekla o pár korun, aby si mohla koupit talíře, o něž obě ženy přišly při jakési pohromě v kuchyni.

Potom se stalo něco, co mi zanechalo v paměti nevyhladitelnou stopu. Už na odchodu jsem ji políbil, ale tentokrát odpověděla na můj polibek se vši prudkostí. Můj jed zapůsobil. Řekla s naprostou bezelstností:

„Mám vás ráda, protože jste tak hodný, že vás ani bohatství nedokázalo zkazit.“

Pak potutelně dodala:

„Teď už vím, že vás nesmím nechat čekat, to je u vás jediné nebezpečí.“

A na schodech se ještě zeptala:

„Můžu toho učitele a Coplera s ním poslat k čertu?“ Odpověděl jsem, zatímco jsem utíkal po schodech dolů:

„Uvidíme!“

Tak zůstalo přece jen něco mezi námi nerozřešeného; všechno ostatní už bylo jasně stanoveno. Vyvolalo to ve mně tak nepříjemný pocit, že když jsem vyšel ven, nerozhodně jsem se pustil opačným směrem, než byl náš dům. Málem bych se byl nejraději okamžitě vrátil ke Carle, abych jí vysvětlil ještě jednu věc, totiž jak mám rád Augustu. To se dalo udělat, protože jsem neřekl, že ji nemiluju. Jenom jsem závěrem k té historii, kterou jsem vypravoval, zapomněl povědět, že teď už Augustu opravdu miluju. Carla si pak z toho vyvodila, že ji vůbec nemiluju, a proto odpověděla tak horoucně na můj polibek a ještě ho podtrhla svým vyznáním lásky. Měl jsem pocit, že kdyby nebylo k téhle epizodě došlo, byl bych mohl snášet Augustin důvěřivý pohled snáze. Zvláště když jsem pomyslel, jak

jsem se zaradoval, když jsem slyšel, že Carla ví, že mám svou ženu rád, a že mi proto ze své vůle nabízí dobrodružství, jež jsem hledal, v podobě přátelství kořeněného polibky.

V Městských sadech jsem si sedl na lavičku a holí roztržitě čmáral do šterku datum toho dne. Potom jsem se trpce zasmál – věděl jsem, že to není datum, které by znamenalo konec mých nevěr. Naopak, tím dnem začínaly. Kde bych mohl najít sílu, abych se už nevrátil k té ženě, po které jsem tak toužil a která na mne čekala? Kromě toho jsem už na sebe vzal závazky, čestné závazky. Dostal jsem polibky a směl jsem je zaplatit pouze cenou několika střepů. Ke Carle mě teď vázal nevyrovnaný účet.

Oběd byl smutný. Augusta se neptala, proč jsem přišel tak pozdě, a já jí to nevysvětlil. Měl jsem strach, že se prozradím, tím spíš, že během té krátké cesty ze Sadů domů jsem se konejšil představou, že jí všechno řeknu, a z toho důvodu mohla být historie mé zrady napsána na mé poctivé tváři. To by byl pro mne jediný způsob záchrany. Kdybych jí byl všechno pověděl, byl bych se postavil pod její ochranu a dohled. Byl by to býval tak rozhodný čin, že bych si pak mohl zapsat datum toho dne v dobré víře jako obrat k poctivosti a zdraví.

Mluvil se o různých lhotejných věcech. Snažil jsem se být veselý, ale nezmohl jsem se ani na pokus o trochu vroucnosti. Augusta byla zaražená; zřejmě čekala na vysvětlení, které nepřicházelo.

Potom se dala znovu do své velké práce, do ukládání zimního šatstva do zvláštních skříní. Zahlédl jsem ji každou chvíli na konci dlouhé chodby, jak se tam s pomocí služky celé odpoledne pilně věnuje své práci. Ani ten velký žal nepřerušil její zdravou činorodost.

Přecházel jsem každou chvíli nepokojně z ložnice do koupelny. Nejraději bych byl zavolaal Augustu a řekl jí aspoň, že ji miluju, protože jí, chudince naivní, by to bylo stačilo. Místo toho jsem dál uvažoval a kouřil.

Prošel jsem přirozeně různými stadii. V jednu chvíli přerušila dokonce můj záchvat ctnosti prudká nedočkavost, kdy už bude ráno,

abych mohl běžet ke Carle. Možná že i tahle touha byla vyvolána nějakým dobrým předsevzetím. Velká potíží byla v podstatě v tom, že jsem se měl zavázat a upnout k povinnostem docela sám. Doznání, které by mi zajistilo spolupráci mé ženy, nepřicházelo v úvahu; zbývala tedy Carla, na jejíchž ústech bych mohl složit přísahu posledním polibkem! Ale kdo byla Carla? Vydírání nebylo to nejhorší, co jsem s ní riskoval! Nazítří se nejspíš stane mou milenkou – a kdo ví, co z toho vzejde! Znal jsem ji jen z toho, co mi řekl ten hlupák Copler, a na základě informací od něho by člověk obezřetnější než já, například takový Olivi, nebyl ochoten ani uzavřít obchod.

Celá ta Augustina zdravá, krásná činnost kolem naší domácnosti byla nadarmo. Drastická kúra manželstvím, kterou jsem podnikl na své honbě za zdravím, ztroskotala. Byl jsem nemocný hůř než kdy dřív a ženat ke škodě své i ostatních.

Později, když už jsem byl skutečně Carliným milencem a když jsem se v myšlenkách vracel k tomuto smutnému odpoledni, nedovedl jsem pochopit, proč jsem se mužně nerozhodl a nezastavil, než jsem se zapletl ještě víc. Ale po účinku je každá rada k smíchu a před účinkem zrovna tak, protože není k ničemu. Poznamenal jsem si v těch hodinách úzkosti do slovníku pod písmeno C (Carla) velkými písmeny datum toho dne s poznámkou: „poslední nevěra“. Ale k první skutečné nevěře, která byla počátkem všech dalších, došlo teprve den nato.

Pozdě odpoledne, jelikož jsem nepřišel na nic lepšího, jsem se vykoupal. Připadal jsem si špinavý na celém těle a chtěl jsem se umýt. Ale když už jsem byl ve vodě, napadlo mi: „Abych se očistil, musel bych se umět v té vodě celý rozpustit.“ Potom jsem se oblékl, ale tak bez chuti, že jsem se ani pořádně neutřel. Den se vytratil a já stál dál u okna a díval se na nové zelené listí na stromech v naší zahradě. Začalo mě mrazit a s jistým uspokojením jsem si řekl, že to je od horečky. Netoužil jsem po smrti, ale po nemoci – po nemoci, která by mi poskytla záminku udělat, co chci, anebo by mi v tom zabránila.

Po dlouhém váhání Augusta konečně pro mne přišla. Když jsem ji viděl takovou mírnou a beze vší zloby, roztrásl jsem se zimnicí, až jsem jektal zuby. Celá vyděšená mě přinutila ulehnout. Jektal jsem zuby dál, ale to už jsem věděl, že nemám horečku, a zabránil jsem jí zavolat doktora. Poprosil jsem ji, aby zhasila lampu, sedla si vedle a nemluvila. Nevím, jak dlouho jsme tak zůstali, než jsem nabyl nezbytného tepla a taky trochu důvěry. Ale moje mysl byla pořád tak zastřená, že když začala znovu o tom, že zavolá doktora, řekl jsem jí, že vím, co je příčinou mé nevolnosti, a že jí to řeknu později. Vracel jsem se k předsevzetí, že se jí vyznám. Neměl jsem jinou cestu, jak bych se zbavil takové tísně.

Tak jsme zůstali ještě nějaký čas beze slova. Později jsem zpozoroval, že se Augusta zvedla z lenošky a přistoupila ke mně. Dostal jsem strach – co když všechno uhodla. Vzala mě za ruku, pohládila ji, pak mi lehce položila ruku na hlavu, jestli žhne, a nakonec mi řekla:

„To jsi přece musel čekat. Proč tě to tak bolestně překvapilo?“

Byl jsem udiven těmi zvláštními slovy a také tím, že je provázel potlačovaný vzlykot. Bylo zřejmé, že Augusta nenaráží na mé dobrodružství. Jak jsem mohl předvídat něco takového! Dosti drsně jsem se jí zeptal:

„Co tím chceš říct? Co jsem měl předvídat?“

Zmateně zamumlala:

„Že přijede Guidův otec na Adinu svatbu...“

Konečně jsem pochopil: Augusta si myslela, že se trápím, poněvadž má co nejdříve dojít k Adině sňatku. Měl jsem pocit, že mi opravdu křivdí – něčím takovým jsem se neprovinil. Cítil jsem se najednou čistý a nevinný jako novorozeně a rázem zbaven veškeré tísně. Skočil jsem z postele:

„Ty si myslíš, že se soužím kvůli Adině svatbě? Jsi blázen! Co jsem ženat, už jsem na ni ani nepomyslel. Ani jsem si nevzpomněl, že dnes přijel ten pan *Cadavez*!“

Políbil jsem a objal jsem ji s takovou horoucí touhou a můj hlas se vyznačoval takovou upřímností, že se za své podezření zastyděla.

I z její prostoduché tváře zmizel poslední mráček, a tak jsme se šli oba vyhladovělí rychle navečeřet. U téhož stolu, u něhož jsme se pár hodin předtím tak trápili, jsme teď seděli jako dva dobří kamarádi na prázdninách.

Augusta mi připomněla, že jsem jí slíbil říci, proč mi bylo tak nevolno. Předstíral jsem nemoc, onu nemoc, která mi měla dát právo dělat bez viny všechno, co se mi líbí. Vyprávěl jsem jí, že už ráno se mne ve společnosti dvou starých pánů zmocnila hluboká skleslost. Potom jsem si šel pro brýle, které mi předepsal oční lékař. Tenhle příznak stárí mě možná sklíčil nejvíc. A tak jsem chodil dlouhé hodiny ulicemi města. Vylíčil jsem jí taky některé z představ, které mě tak soužily, a vzpomínám si, že v tom dokonce byl náznak zpovědi. Už nevím, v jaké spojitosti s tou pomyslnou nemocí jsem mluvil i o naší krvi, která koluje, koluje, drží nás na nohou a umožňuje nám myslet a konat, a tudíž i hřešit a mít výčitky.

Augusta nepochopila, že jde o Carlu, ale já měl pocit, že jsem jí to řekl.

Po večeři jsem si nasadil brýle a dlouho jsem předstíral, že čtu noviny, ale od těch skel se mi dělala před očima mlha. To můj radostný zmatek ještě zvýšilo, jako bych se byl napil. Řekl jsem, že nejsem s to chápat, co čtu. Dělal jsem dál nemocného.

Celou noc jsem skoro nezamhouřil oči. Čekal jsem s velikou, opravdovou touhou na Carlino objetí. Toužil jsem právě po ní, po té dívce s bohatými, zpřeházenými pletenci a nesmírně hudebním hlasem, pokud mu někdo nevnucoval zpěv. Vzbuzovala mou touhu také tím vším, co jsem už pro ni vytrpěl. Celou noc mě provázelo železné předsevzetí. Než Carlu učiním svou, budu k ní upřímný a řeknu jí plnou pravdu o svých citech k Augustě. Ve své samotě jsem se dal do smíchu: bylo to náramně originální, dobývat ženu a přitom vyznávat lásku jiné. Možná že se pak Carla vrátí ke své

pasivitě. Ale co na tom? Pro tu chvíli nemohla udělat nic, co by ubralo na ceně její pokoře, kterou jsem si mohl být myslím jist.

Ráno jsem si při oblékání mumlal slova, která jí řeknu. Než se stane mou, musel jsem Carle říct, že Augusta si svou povahou a také svým zdravím (nebudu šetřit slovy, abych Carle vysvětlil, co tím zdravím myslím, protože to bude užitečné i pro její výchovu) dokázala získat nejen mou úctu, ale i moji lásku.

U kávy jsem se tak zabral do přípravy toho svého tak propracovaného proslovu, že jsem dal Augustě najevo svou lásku pouze lehkým polibkem na odchodu. Ale byl jsem jen její! Šel jsem ke Carle, jen abych znovu zažehl svou vášeň k ní, Augustě!

Sotva jsem vešel do Carliny pracovny, pocítil jsem takovou úlevu, že je sama a připravená, že jsem ji okamžitě přitáhl k sobě a vášnivě objal. Byl jsem poděšen, s jakou rázností mě odstrčila. Div mě neporazila! Nechtěla o něčem takovém ani slyšet a já zůstal stát s ústy dokořán uprostřed pokoje bolestně zklamán. Ale Carla se okamžitě vzpamatovala a zašeptala:

„Copak nevidíte, že jsou otevřené dveře a někdo zrovna jde po schodech dolů?“

Tvářil jsem se jako zdvořilý návštěvník, dokud ten rušitel nepřešel. Potom jsme zavřeli. Když viděla, že dokonce otáčím klíčem, Carla zbledla. Brzy nato zašeptala v mém náručí přidušeným hlasem:

„Chceš? Opravdu chceš?“

Tykala mi a to rozhodlo. Okamžitě jsem odpověděl:

„Toužím jen po tom!“

Že jsem jí nejdřív chtěl něco vysvětlit, na to jsem zapomněl. Chtěl jsem začít mluvit o svém vztahu k Augustě hned po tom, když už jsem to neudělal před tím. Ale v té chvíli to bylo těžké. Kdybych v té chvíli s Carlou mluvil o něčem jiném, znamenalo by to ubírat na váze tomu, že se mi dala. I největší tupec ví, že něco podobného není možné, neboť všichni víme, že nelze ani srovnávat závažnost takového kroku,

než k němu dojde, a bezprostředně po něm. Bylo by velikou urážkou říct ženě, která otevře poprvé svou náruč: „Nejdřív ti musím vysvětlit, co jsem ti řekl včera...“ Ale jaképak včera? Všechno, co se stalo den předtím, musí člověku připadat jako malichernost, která nestojí za řeč, a pokud se slušnému člověku stane, že to tak necítí, tím hůř pro něho, pak se musí snažit, aby si toho nikdo nevšiml.

Jisté je, že já jsem byl taky takový slušný člověk, který to tak necítí, protože jsem se ve svém předstírání spletl, což by se v upřímnosti nestalo. Zeptal jsem se jí:

„Jak to, že ses mi dala? Čím jsem si to zasloužil?“

Chtěl jsem dát najevo svou vděčnost, nebo jí vyčítat? Nejspíš to byl pouze pokus začít s vysvětlováním.

Carla poněkud udiveně vzhledla, aby viděla, jak se tvářím.

„Já bych řekla, že sis mě vzal ty sám,“ a láskyplně se usmála, aby mi ukázala, že mi nemíní vyčítat.

Vzpomněl jsem si, že ženy chtějí, aby se říkalo, že si je muž vzal. Potom si uvědomila, že udělala chybu, protože se berou jen věci, kdežto lidé se dávají, a zašeptala:

„Čekala jsem tě! Byl jsi rytíř, který mě musel přijít vysvobodit. Jistě, je zlé, že jsi ženat, ale jelikož svou ženu nemiluješ, aspoň vím, že moje štěstí neničí štěstí nikoho jiného.“

Moje bolesti v boku se ozvaly s takovou silou, že jsem ji musel přestat objímat. Tak jsem přece jen nepřeháněl závažnost svých neuvážených slov? Nepřiměla Carlu právě moje lež, aby se mi dala? Takže kdybych si teď usmyslel mluvit o své lásce k Augustě, měla by mi Carla právo vyčítat, že to všechno nebylo nic než léčka! V tu chvíli nebylo už možné uvádět něco na pravou míru a vysvětlovat. Později se však najde vhodná příležitost to vysvětlit a zjednat jasno. Jenže čekáním, než k tomu dojde, vzniklo mezi mnou a Carlou nové pouto.

Po boku Carly se ve mně znovu zrodila veškerá moje vášnivá láska k Augustě. V té chvíli bych si byl přál jen jedno – běžet ke své

pravé ženě, jen abych ji viděl, jak se činí jako pilný mraveček a ukládá v pachu kafru a naftalínu do bezpečí naše věci. Ale vytrval jsem u své povinnosti, jež byla nesmírně těžká vzhledem k epizodě, která mě nejdřív velice zneklidnila, protože mi připadala jako další hrozba té sfingy, s níž jsem měl co dělat. Carla mi vyprávěla, že hned potom, co jsem předchozího dne odešel, přišel učitel zpěvu a ona ho jednoduše a prostě vyhodila ze dveří.

Nedokázal jsem potlačit gesto nelibosti. Bylo to totéž, jako kdyby Coplerovi řekla o našich pletkách. Zvolal jsem:

„Co tomu řekne Copler?“

Dala se do smíchu a uchýlila se, tentokrát ze své iniciativy, do mé náruče:

„Neřekli jsme, že vyhodíme ze dveří i jeho?“

Byla roztomilá, ale už se jí nepodařilo získat si mě. I já jsem okamžitě zaujal postoj, který mi seděl, postoj pedagoga, poněvadž mi mimo jiné poskytoval možnost dát volný průchod hněvu, který jsem cítil v hloubi duše vůči ženě, jež mi nedovoluje mluvit tak, jak bych chtěl, o své ženě. – Člověk musí pracovat, řekl jsem jí, protože svět je špatný, jak už jistě ví, a ob stojí v něm jen ti, kteří něco dokážou. Co kdybych umřel? Co by pak bylo s ní? – Nadhodil jsem možnost svého odchodu tak, aby se vůbec nemohla urazit, a ji to skutečně došlo. Potom jsem jí se zřejmým úmyslem ponížit ji řekl, že co se týče mé ženy, stačí, abych vyslovil přání, a už je splněno.

„Tak dobře,“ řekla odevzdaně, „vzkážeme učiteli, aby zase chodil.“ Potom se mi pokusila naočkovat antipatie, které k tomu učiteli cítila. Musela snášet den co den společnost toho nesympatického staříka, který ji nutil opakovat donekonečna táž cvičení, jež nevedla k ničemu, naprosto k ničemu. Vzpomínala, že jediné pěkné dny, které měla, byly dny, kdy byl učitel nemocný. Doufala dokonce, že umře, ale neměla štěstí.

Nakonec začala ve svém zoufalství přímo zuřit. Opakovala znovu a ještě s větším nářkem, že nemá štěstí, protože je smolařka, jednou

provždy smolařka! Když si vzpomene, že si mě okamžitě zamilovala, protože se jí zdálo, že jí mé jednání, má slova, mé oči slibují život, který by nebyl tak strnulý, spoutaný, nudný, musí plakat.

Tak jsem se okamžitě seznámil i s jejími vzlyky a otravovaly mě; byly tak prudké, že otřásaly celým jejím křehkým organismem. Zdálo se mi, že dojde okamžitě k prudkému útoku na moji kapsu a na můj život. Zeptal jsem se:

„Ty si myslíš, že moje žena nedělá zhola nic? Zatímco my dva tady mluvíme, moří si plíce kafrem a naftalínem.“

Carla vzlykla:

„Starat se o věci, nádobí, šatstvo... Co jí chybí!“

Podrážděně jsem si pomyslel, že snad chce, abych jí to všechno běžel koupit, jenom aby se mohla věnovat práci, kterou měla ráda. Nedal jsem však najevo zlost, díky bohu, a poslechl jsem hlas povinnosti, který křičel: „Pohlad' to děvče, které se ti dalo!“ Pohladil jsem ji. Přejel jsem jí rukou lehce po vlasech. Výsledkem bylo, že se její vzlyky ztišily a její slzy se spustily hojně a nezadržované jako déšť, který následuje po bouři.

„Jsi můj první milenec,“ řekla ještě, „a doufám, že mě budeš milovat i dál.“

Sdělení, že jsem její první milenec, což bylo označení, které připravovalo místo pro druhého, mě příliš nedojalo. Její prohlášení přišlo pozdě, protože jsme o věci přestali hovořit už před dobrou půlhodinou. A kromě toho to byla nová hrozba. Žena si myslí, že má vůči svému prvnímu milenci všechna práva. Něžně jsem jí do ucha zašeptal:

„Ty jsi taky moje první milénka... co jsem se oženil.“

Něha hlasu maskovala pokus vyrovnat hru.

Brzy nato jsem se s Carlou rozloučil, protože jsem za žádnou cenu nechtěl přijít pozdě na oběd. Před odchodem jsem z kapsy znovu vytáhl obálku, které jsem říkal obálka dobrých předsevzetí, poněvadž vznikla z nejlepšího předsevzetí. Cítil jsem potřebu za-

platit, abych se cítil volnější. Carla ty peníze znovu něžně odmítla, a tu jsem se velice rozzlobil, ale dokázal jsem se ovládnout a nedal jsem zlost najevo až na to, že jsem na ni řval ty největší něžnosti. Křičel jsem, protože jinak bych ji musel zbít, ale nedal jsem to na sobě znát. Řekl jsem jí, že jsem dosáhl vrcholu svých tužeb tím, že jsem ji měl, a teď chci mít pocit, že ji mám ještě víc, tím, že ji budu vydržovat se vším všudy. Proto ať se má na pozoru, aby mě nerozzlobila, protože tím velice trpím. Poněvadž jsem už chtěl běžet, shrnul jsem svou představu několika slovy, takže to vyznělo – zvlášť při tom křiku – velice drsně.

„Jsi moje milenka? Pak je mou povinností tě vydržovat!“

Carla, celá zděšená, přestala odporovat a vzala obálku, zatímco se na mne úzkostně dívala a uvažovala, co je pravda, můj nenávidný řev nebo má láskyplná slova, která jí právě přiznala všechno, po čem toužila. Trochu se upokojila, až když jsem se jí před odchodem lehce dotkl rty čela. Na schodech se mě zmocnily pochybnosti, jestli teď, když má v ruce ty peníze a když slyšela, že si беру na starost její budoucnost, nevyhodí ze dveří i Coplera v případě, že by za ní odpoledne zašel. Nejraději bych se byl rozběhl po těch schodech zpátky a promluvil jí do duše, aby mě něčím podobným nekompromitovala. Ale nebyl na to čas a musel jsem pryč.

Bojím se, že si doktor, až bude číst tenhle rukopis, určitě pomyslí, že by i Carla byla zajímavým objektem psychoanalýzy. Bude se mu zdát, že se mi dala – a předtím propustila toho učitele zpěvu – až příliš rychle. Mně se taky zdálo, že odměnou za svou lásku ode mne očekávala příliš mnoho ústupků. Bylo třeba mnoha, mnoha měsíců, abych to ubohé děvče lépe pochopil. Pravděpodobně se dala svést, aby se zbavila Coplerova znepokojivého poručnictví, a muselo pro ni být velice bolestným překvapením, když zjistila, že se dala nadarmo, protože se od ní nadále požaduje právě to, co ji tak tížilo, totiž zpěv. Ležela ještě v mém náručí, když se dozvěděla, že musí dál zpívat. Proto ten hněv a žal, který nenacházel správná slova.

Říkali jsme tak oba z různých důvodů ty nejpodivnější věci. Když už mě pak měla ráda, vrátila se jí přirozenost, o kterou ji připravila vypočítavost. Já jsem vedle ní nebyl nikdy přirozený.

Když jsem běžel pryč, napadlo mi ještě:

„Kdyby věděla, jak svou ženu miluju, chovala by se jinak.“

Když se to dozvěděla, začala se skutečně chovat jinak.

Jakmile jsem se ocitl venku, svobodně jsem vydechl a nepocítil jsem bolest, že jsem svoji svobodu ohrozil. Cestou k domovu jsem měl dokonce odvahu se horšit na společenský systém, jako by měl on vinu na mých poklescích. Zdálo se mi, že by měl být zařízen tak, aby se člověk směl občas (ne vždycky) pomilovat i s ženami, které vůbec nemiluje, aniž se musel bát důsledků. Po výčitkách svědomí nebyla ve mně ani stopa. Z toho důvodu se domnívám, že výčitky svědomí nevznikají z lítosti nad spáchanou špatností, nýbrž z poznání vlastní provinilosti. Horní část těla se sklání, aby si prohlédla a posoudila spodní, a shledá ji znetvořenou. Pocítí nad tím hnus a tomu se říká výčitky svědomí. Ani v antické tragédii se oběť nevracela k životu, a přesto výčitky svědomí přestávaly. To znamenalo, že se znetvoření vyléčilo a že už další náрек neměl význam. Kdepak by se mohlo najít místo pro výčitky ve mně, který jsem s takovou radostí a s takovou láskou běžel ke své zákonné manželce? Už dlouho jsem se necítil tak čistý.

U oběda jsem se choval k Augustě bez jakéhokoli úsilí vesele a láskyplně. Toho dne se mezi námi neozvala jediná falešná nota. Ale nebylo v tom nic přemrštěného – choval jsem se, jak se sluší a patří k ženě, která je počestně a bezpečně moje. Jindy docházelo z mé strany k přemrštěným projevům citu, ale to jedině tehdy, když se v mém duchu odehrával boj mezi oběma ženami, a tím že jsem přeháněl v projevech svého citu, mohl jsem Augustě snáz zatajit, že mezi námi leží v tu chvíli dosti mocný stín jiné ženy. Můžu taky říct, že z toho důvodu byla Augusta raději, když jsem nebyl zcela a naprosto upřímně její.

Já sám jsem byl poněkud udiven svým klidem a přičítal jsem ho tomu, že se mi podařilo přimět Carlu, aby přijala tu obálku dobrých předsevzetí. Ne snad že bych si myslel, že jsem se s ní vyrovnal. Ale zdálo se mi, že jsem si začal platit odpustky. Peníze zůstaly bohužel mou hlavní starostí po celou dobu mého poměru s Carlou. Při každé příležitosti jsem si dával něco stranou do dobrého úkrytu v knihovně, abych byl připraven čelit požadavkům své milenky, kterých jsem se tak bál. Když se pak Carla se mnou rozešla a peníze mi nechala, posloužily k zaplacení něčeho docela jiného.

Večer jsme měli jít k tchánovi na večeři, na kterou byli pozváni jen členové rodiny a měla nahradit tradiční hostinu, předeheru svatby, k níž mělo dojít dva dny nato. Guido chtěl využít zlepšení Giovanniho stavu, jež nepokládal za trvalé, aby se oženil.

Šli jsme s Augustou k tchánovi už brzy odpoledne. Cestou jsem si vzpomněl, že mě den předtím podezírala, že mě ta svatba přece jen souží. Augusta se pak za své podezření styděla a já zešíroka mluvil o své nevině v téhle věci. Vždyť když jsem se vrátil domů, ani jsem si nevzpomněl, že se zrovna v ten večer koná slavnost, jež byla přípravou k Adině svatbě.

Třebaže jsme byli pozváni z rodiny pouze my, staří Malfentiovi chtěli, aby byla hostina připravena se vší slávou. Požádali Augustu, aby pomohla připravit jídelnu a tabuli. Alberta o tom nechtěla ani slyšet. Krátce předtím dostala cenu v soutěži na jednoaktovou komedii a teď se horlivě věnovala reformě národního divadla. Tak jsme zbyli u té tabule jen já a Augusta s jednou pokojskou a Lucianem, chlapcem z Giovanniho kanceláře, který projevoval zrovna tak velký talent pro pořádek v domě jako v kanceláři.

Pomáhal jsem nosit na tabuli květy a hezky je rozestavovat.

„Tak vidíš,“ řekl jsem šeptem Augustě, „já přispívám k jejich štěstí. Kdyby mě požádali, abych pro ně připravil svatební lože, udělal bych to se stejnou vyrovnaností.“

Později jsme šli za snoubenci, kteří se vrátili z jakési oficiální návštěvy. Zalezli do nejvzdálenějšího koutu salonu a podle všeho se až do našeho příchodu hubičkovali. Nevěsta se ani nepřevlékla z vycházkových šatů a vypadala opravdu moc hezky, jak tak zrůžověla teplem.

Aby zakryli jakoukoli stopu po polibcích, které si dávali, chtěli nám tuším snoubenci namluvit, že diskutovali o vědě. Byla to hloupost, dokonce možná nevhodná! Chtěli nás vyloučit ze své intimity, nebo si mysleli, že by jejich polibky mohly někoho bolet? Ale ani to nepokazilo moji dobrou náladu. Guido mi řekl, že mu Ada nechce věřit, že jisté vosy dovedou bodnutím ochromit jiné, často i větší druhy hmyzu, aby je tak ochromené, ale živé a čerstvé konzervovaly jako potravu pro své potomstvo. Myslím, že jsem si vzpomněl, že v přírodě skutečně existuje něco tak zrůdného, ale v té chvíli se mi nechtělo dopřát Guidovi zadostiučinění. Řekl jsem mu se smíchem: „Copak jsem vosa, že se na mne obrácíš?“

Opustili jsme snoubence, aby se mohli věnovat veselejším věcem. Mně se však už začínalo to odpoledne zdát trochu dlouhé a nejraději bych se byl vrátil domů a počkal na večeři ve své pracovně.

V předsíni jsme potkali doktora Paoliho, který vycházel z tchánovy ložnice. Byl to mladý lékař, ale dovedl si už získat dobrou klientelu. Byl neobyčejně plavý a celý krev a mléko jako chlapec. Měl však statnou postavu a jeho oko bylo tak výrazné, že dodávalo celému jeho zjevu vážnost a impozantnost. Brýle je dělaly větším a jeho pohled se dotýkal věcí jako pohlazení. Dnes, kdy už dobře znám jak jeho, tak doktora S. – toho psychoanalytika – připadá mi, že oko doktora S. je zkoumavé úmyslně, kdežto oko doktora Paoliho z neúnavné zvědavosti. Paoli vidí naprosto přesně svého pacienta, ale i jeho ženu a židli, na které spočívá. Ví Bůh, kdo z těch dvou zřídí své pacienty líp. Během tchánovy nemoci jsem chodil často za Paolim, protože jsem chtěl, aby rodině neprozradil, jak je hrozící katastrofa blízka, a vzpomínám si, jak se jednou na mne zadíval déle, než mi bylo milé, a pak mi s úsměvem řekl:

„Vy ale zbožňujete svou ženu!“

Byl dobrý pozorovatel, protože v té chvíli jsem skutečně zbožňoval svou ženu, která tolik vytrpěla otcovou nemocí, a já ji denně podváděl.

Paoli nám řekl, že Giovannimu je opět líp než den předtím. Teď už mu nedělá žádné starosti, protože je velmi příznivá roční doba, a myslí, že novomanželé mohou klidně odjet na svatební cestu. „Přirozeně,“ dodal opatrně, „pokud nenastanou nepředvídané okolnosti.“ Jeho prognóza se ukázala správnou, protože ty nepředvídané okolnosti nastaly.

Když už se loučil, vzpomněl si, že známe jistého Coplera, k jehož lůžku byl právě ten den povolán ke konzultaci. Došlo u něho k selhání ledvin. Paoli vyprávěl, že tomu selhání předcházelo strašlivé bolení zubů. Tentokrát byla jeho prognóza vážná, i když ji jako obvykle zmírnil pochybností:

„Mohl by tu ještě nějaký čas vydržet, pokud se ovšem dočká rána.“

Augusta měla ze soucitu oči plné slz a prosila mě, abych okamžitě běžel k našemu ubohému příteli. Po chvilce váhání jsem jí vyhověl, a rád, protože moje duše byla znenadání plná Carly. Jak jsem byl k tomu ubohému děvčeti tvrdý! Teď, když odejde Copler, zůstává sama a opuštěná v tom svém prvním patře, a už mě vůbec nebude moct kompromitovat, protože ztratí jakýkoli kontakt s mým světem. Bylo třeba běžet k ní a smazat dojem, který v ní muselo zanechat mé tvrdé chování z rána.

Z opatrnosti jsem však nejdřív zašel ke Coplerovi, abych mohl Augustě říci, že jsem ho viděl.

Znal jsem už skromný, ale slušný a pohodlný byteček na Corsia Stadion, kde Copler bydlel. Jeden starý penzista mu postoupil tři místnosti ze svého pětipokojového bytu. Přivítal mě právě on, silný, supící chlapík s rudýma očima, nepokojně přecházející sem a tam po temné chodbě. Pověděl mi, že ošetřující lékař právě odešel poté, co konstatoval, že je Copler v agónii. Stařec mluvil tiše a neustále

supěl, jako by se bál, že ruší klid umírajícího. Já rovněž ztlumil hlas. Je to forma úcty, jak ji chápeme my lidé, ale není docela jisté, zda by se umírajícímu nelíbilo víc, kdyby ho na posledním kousku cesty doprovázely jasné a silné hlasy, které by mu připomínaly život.

Stařec mi řekl, že o umírajícího pečuje jeptiška. Pln úcty jsem chvíli postál přede dveřmi pokoje, v němž chudák Copler odměřoval svým chroptěním, jehož rytmus byl tak přesný, své poslední chvíle. Jeho hlučné oddechování se skládalo ze dvou zvuků – prvního váhavého, jež vyluzoval vdechovaný vzduch, a druhého chvatného, jež vydával vzduch, který vydechoval. Spěchal ke smrti? Po obou zvucích následovala pomlka a mně napadlo, že až se ta pomlka prodlouží, započne nový život.

Stařec chtěl, abych šel dál, ale já nechtěl. Příliš mnoho umírajících se už na mě dívalo s vyčítavým výrazem.

Nepočkal jsem, až se ta pomlka prodlouží, a běžel jsem ke Carle. Zabušil jsem na dveře její pracovny, které byly uzavřeny na klíč, ale nikdo neodpověděl. Netrpělivě jsem začal do dveří kopat a teprve pak se za mnou otevřely dveře bytu. Hlas Carliny matky se zeptal: „Kdo je to?“

Potom stařena bázlívě vystrčila hlavu, a když mě v žlutém světle padajícím z kuchyně poznala, zpozoroval jsem, že se její tvář pokryla silným ruměncem, jež ještě podtrhla neposkrvněná běl jejích vlasů. Carla nebyla doma a stařena nabídla, že půjde pro klíče od pracovny, aby mě tam přijala, protože se domnívala, že to je jediná důstojná místnost, kde mě může přijmout. Ale já jí řekl, aby se neobtěžovala, vešel jsem do její kuchyně a sedl si bez okolků na dřevěnou židli. V krbu hořela pod hrncem skromná kupka uhlí. Řekl jsem jí, aby na mne nedbala a dál si vařila večeři. Upokojila mě. Vaří fazole, které nejsou nikdy dost měkké. Jídlo, které se připravovalo v domácnosti, jejíž výlohy jsem měl nadále hradit sám, bylo tak chudé, že mě to obměkčilo a otupilo zlost, kterou jsem cítil, protože jsem nenašel svou milenku připravenou.

Stará paní zůstala stát, přestože jsem jí několikrát řekl, aby se posadila. Drsně jsem jí řekl, že jsem přišel slečně Carle oznámit špatnou zprávu – Copler umírá.

Stařeně klesly ruce a najednou si musela sednout.

„Bože můj,“ zašeptala, „co teď bude s námi?“

Potom si uvědomila, že to, co postihlo Coplera, je horší než to, co postihlo je, a spustila naříkavě:

„Ubohý pán! Takový dobrák!“

Tvář se jí zalila slzami. Zřejmě nevěděla, že kdyby ten chudák včas nezemřel, byl by od nich vyhozen. Také to mě upokojilo. Byl jsem obklopen naprostou diskrétností!

Chtěl jsem ji uklidnit a řekl jsem jí, že to, co pro ně dosud dělal Copler, budu nadále dělat já sám. Namítla, že nepláče kvůli sobě, jelikož ví, že mají kolem sebe tolik dobrých lidí, ale kvůli tomu, co potkalo jejich velikého dobrodince.

Chtěla vědět, na jakou nemoc umírá. Když jsem jí líčil, jak se ohlásil konec, vzpomněl jsem si na diskusi o užitečnosti bolesti, kterou jsem měl před časem s Coplerem. U něho se tedy vzbouřily nervy zubů a začaly volat o pomoc, protože o metr dál přestaly fungovat ledviny. Byl jsem tak lhostejný k osudu svého přítele, jež jsem slyšel před chvílí chroptět, že jsem si dál pohrával s jeho představami. Kdyby mě mohl ještě slyšet, byl bych mu řekl, že je z toho vidět, že u zdravého nemocného mohou nervy po právu bolet i pro nemoc, která vypukla několik kilometrů daleko.

Neměli jsme si se stařenou už mnoho co povídat, a tak jsem souhlasil, že na Carlu počkám v její pracovně. Vzal jsem do ruky Garcii a pokusil se přečíst pár stránek. Ale pěvecké umění mě zajímalo pramálo.

Stará paní přišla znovu za mnou. Byla znepokojená, protože se Carla nevracela. Řekla mi, že šla koupit talíře, které naléhavě potřebovaly.

Začala mi docházet trpělivost. Zlostně jsem se zeptal:

„Rozbily jste talíře? Nemůžete dávat trochu víc pozor?“

Tak jsem se zbavil stařeny, která odešla mumlajíc:

„Jenom dva... a ty jsem rozbila já...“

To mě na chvíli rozjařilo, protože jsem věděl, že rozbily všechny, co jich měly v domě, a že to neudělala stará paní, nýbrž sama Carla. Později jsem poznal, že Carla nebyla k matce zrovna nejlaskavější, a proto se stará paní hrozně bála mluvit o dceřiných věcech s jejími ochránci. Podle všeho vyprávěla jednou bezelstně Coplerovi, jaká jsou ty lekce zpěvu pro Carlu otrava. Copler se kvůli tomu na Carlu zlobil, a ta se pak pustila do matky.

A tak když byla má rozkošná milenka konečně u mne, objal jsem ji tak prudce a hněvivě, že se celá okouzlená zajíkala:

„A já o tvé lásce pochybovala. Celý den mě pronásledovala touha se zabít, že jsem se dala muži, který se mnou hned nato jednal tak špatně!“

Vysvětlil jsem jí, že mívám často veliké bolesti hlavy, a kdykoli jsem se ocitl v situaci, že bych se byl nejraději rozběhl za Augustou, kdybych se tomu statečně nebránil, začal jsem znovu mluvit o těchto bolestech a dokázal jsem se přemoci. Dělal jsem pokroky. Zatím jsme však společně, doslova společně, oplakávali chudáka Coplera.

Ostatně Carlu nenechal hrozný konec jejího dobrodince lhostejnou. Když o tom mluvila, zesínala.

„Vím, jaká jsem!“ řekla. „Budu se dlouho bát zůstat sama. Už živý mi naháněl takový strach!“

A poprvé mi bojácně navrhla, abych u ní jednou zůstal celou noc. Já na něco takového ani nepomyslel a nebyl bych dokázal zůstat v tom pokoji ani o půl hodiny déle. Ale abych tomu ubohému děvčeti neprozradil své myšlenky, které mě prvního mrzely, začal jsem namítat, že to je nemožné, protože v bytě je ještě její matka. S opravdovým pohrdáním ohrnula rty:

„Přenesli bychom si postel sem; matka se mě neodváží špehovat.“

Řekl jsem jí tedy o svatební hostině, která doma čeká, potom jsem však pocítil potřebu povědět jí, že u ní nebudu moci nikdy zůstat přes noc. A jelikož jsem si krátce předtím předsevzal, že budu hodný, podařilo se mi potlačit jakoukoli rozmrzelost, takže jsem mluvil dál velice laskavě; zdálo se mi však, že každý další ústupek, který bych jí udělal nebo na který bych jí dal třeba jen naději, by znamenal další zradu na Augustě, které jsem se už nechtěl dopustit.

V té chvíli jsem cítil, co mě nejvíc poutá ke Carle – mé předsevzetí být laskavý a pak lži, které jsem jí napovídal o svém vztahu k Augustě a které bylo třeba během času pomaloučku zmírnit nebo docela škrtnout. A tak jsem se ještě téhož večera do toho pustil, přirozeně s náležitou opatrností, protože bylo ještě v příliš živé paměti, co způsobila moje lež. Řekl jsem jí, že se cítím Augustě velice zavázán, protože to je úctyhodná žena, která by určitě zasluhovala, abych ji miloval líp, a že bych nikdy nechtěl, aby se dozvěděla, jak ji podvádím.

Carla mě objala:

„Takhle tě mám ráda, hodného a mírného, tak jak jsem tě odhadla hned napoprvé. Nikdy té chudince neublížím.“

Bylo mi proti mysli, že někdo o Augustě mluví jako o chudince, ale byl jsem chuděře Carle za její shovívavost vděčný. Bylo dobré, že k mé ženě necítila nenávist. Chtěl jsem jí dát svoji vděčnost nějak najevo a rozhlížel jsem se, čím bych jí prokázal svou lásku. Nakonec jsem na to přišel. Daroval jsem i jí její prádelnu – dovolil jsem jí, aby už nechala učitele zpěvu běžet. Carla se na mne vášnivě vrhla, což mi bylo značně proti mysli, ale statečně jsem to snesl. Potom mi řekla, že by nikdy zpěvu nenechala. Zpívala celý den, ale podle svého. Chtěla mi dokonce zazpívat jakousi písničku. Ale já o tom nechtěl ani slyšet a dosti neomaleně jsem utekl. Proto si myslím, že tu noc uvažovala znovu o sebevraždě, ale já jí nikdy nedopřál dost času, aby mi to mohla říct.

Vrátil jsem se ke Coplerovi, protože jsem musel Augustě přinést poslední zprávy, aby si myslela, že jsem celý ten čas strávil u nemocného. Copler byl už asi dvě hodiny mrtev, umřel hned potom, co jsem odešel. Vešel jsem do úmrtního pokoje provázen starým penzistou, který stále ještě měřil svými kroky předsíňku. Nebožtík, už ustrojený, ležel v posteli na holé žíněnce. V rukou držel kříž. Penzista mi šeptem vykládal, že všechny formality jsou už vyřízeny a že u zesnulého zůstane přes noc jedna jeho neteř.

Bylo zřejmé, že se mému ubohému příteli dostalo všeho, co ještě potřeboval, a tak jsem už mohl jít, ale já zůstal a chvíli jsem se na něho díval. Byl bych rád cítil, jak mi z očí kane upřímná slza žalu nad tím nebožtíkem, který tolik zápolil s tou svou nemocí, než se s ní nakonec pokusil dohodnout. „To je smutné,“ řekl jsem. Zabíla ho nemoc, na kterou bylo tolik léků. Vypadalo to jako výsměch. Ale moje slza neskanula. Coplerova vyzáblá tvář nevypadala nikdy tak silná jako teď v té posmrtné ztuhlosti. Jako by ji vysekalo dláto v barevném mramoru a nikdo by nevěřil, že co nevidět propadne rozkladu. Z té tváře se stále ještě zračil opravdový život – dávala s opovržením najevo svůj nesouhlas, možná se mnou, zdravým nemocným, ale možná také s Carlou, která nechtěla zpívat. V jednu chvíli jsem se zachvěl, protože se mi zdálo, že mrtvý začíná zase chroptět. Ale když jsem zjistil, že to, co mi připadalo jako chroptění, není nic než penzistovo supění znásobené rozrušením, nabyl jsem okamžitě zase svůj kritický klid.

Penzista šel se mnou až ke dveřím a prosil mě, abych si na něho vzpomněl, kdybych se dozvěděl o někom, kdo by potřeboval podobný byt:

„Jak vidíte, dovedu udělat i za takovýchto okolností všechno, co je má povinnost, a ještě víc, ještě daleko víc!“

Poprvé zvýšil hlas, v němž se ozvala nevole, která nepochybně platila chudáku Coplerovi za to, že se odstěhoval bez náležité výpovědi. Slíbil jsem mu všechno, co chtěl, a běžel jsem pryč.

U tchána právě sedali ke stolu. Ptali se mne, co je nového, a já, abych nepokazil náladu u hostiny, jsem řekl, že Copler ještě žije, a že je tedy pořád ještě naděje.

Celé to shromáždění mi připadlo náramně smutné. Možná že ten dojem ve mně vzbudil pohled na tchána, odsouzeného k troše polévky a poháru mléka, zatímco všichni kolem se cpali nejchutnějšími jídly. Neměl co dělat, a tak se celý čas díval do úst ostatním.

Když viděl, jak se pan Francesco horlivě zabývá předkrmem, zamumlal:

„Člověk by nevěřil, že je o dva roky starší!“

A když pan Francesco dospěl k třetímu poháru bílého vína, zabručel polohlasně:

„Třetí! Bodejť by se ti změnil v žluč!“

To přání by mě vůbec nevzrušilo, kdybych u stolu nejedl a nepil i já a kdybych nevěděl, že podobnou proměnu by tchán přál i vínu, které procházelo mými ústy. Proto jsem začal jíst a pít potají. Využíval jsem každé chvíle, kdy tchán strčil svůj veliký nos do šálku s mlékem nebo odpovídal, když se na něho někdo s něčím obrátil, a hlta jsem velká sousta a obracel do sebe celé poháry vína. Alberta, jen aby rozesmála stolovnice, upozornila Augustu, že moc piju. Žena mi z žertu pohrozila ukazovákem. Na tom by nic nebylo, horší však bylo, že pak už nemělo smysl jíst potají. Giovanni, který si mne do té chvíle skoro nevšiml, se na mne podíval přes brýle s opravdovou nenávistí. Řekl:

„Já jsem nikdy nejedl a nepil přes míru. Kdo jí a pije přes míru, není pravý muž, ale...“ A opakoval několikrát poslední slovo, jež opravdu nebylo žádnou poklonou.

Toto urážlivé slovo, provázené všeobecným smíchem, vyvolalo ve mně vlivem vína opravdu nesmyslnou touhu po pomstě. Zaútočil jsem na tchánovu nejslabší stránku, na jeho nemoc. Vykřikl jsem, že pravý muž není ten, kdo nejí přes míru, ale ten, kdo se nepodřizuje tak otrocky předpisům lékaře. Já bych byl na jeho místě daleko svo-

bodnější. Na svatbě své dcery – už jen z lásky k ní – bych rozhodně nedovolil, aby mi někdo bránil jíst a pít.

Giovanni řekl se zlostí:

„Chtěl bych tě vidět v mé kůži.“

„Copak ti nestačí, když mě vidíš v mé? Nechal jsem snad kouření?“

Bylo to poprvé, co se mi podařilo pochlubit se svou slabostí, a abych svá slova potvrdil, okamžitě jsem si zapálil cigaretu. Všichni se dali do smíchu a vyprávěli panu Francescovi o tom, jak je můj život plný posledních cigaret. Ale tahleta nebyla poslední a já se cítil plný síly a bojovnosti. Jakmile jsem však Giovannimu nalil do jeho velkého poháru na vodu víno, ztratil jsem okamžitě podporu u ostatních. Měli strach, že to Giovanni vypije, a křičeli, aby mu v tom zabránili, tak dlouho, dokud paní Malfentiová pohár nepopadla a neodstranila.

„Tak ty bys mě chtěl zabít?“ zeptal se Giovanni mírně a zvědavě se na mne díval. „Máš zlou opici, jen co je pravda!“ A nedal jediným pohybem najevo, že by chtěl využít mé nabídky a napít se.

Cítil jsem se opravdu pokořen a poražen. Málem že jsem se tchánovi nevrhl k nohám, abych ho poprosil o odpuštění. Ale pak jsem ten nápad zavrhl, protože se mi zdálo, že mi ho taky vnuklo víno. Kdybych ho prosil o odpuštění, přiznal bych svou vinu, zatímco hostina ještě pokračuje a potrvá zřejmě dost dlouho, aby se mi naskytla příležitost napravit tento první žert, který dopadl tak neslavně. Na tomto světě má všechno dost času. Ne všichni opilci jsou okamžitě obětí každého nápadu, který jim vnukne víno. Když se já napiju, rozebírám své pohnutky zrovna tak, jako když mám jasnou hlavu, a pravděpodobně se stejným výsledkem. Pokračoval jsem ve svém zpytování svědomí, abych zjistil, jak jsem vlastně dospěl k tomu ničemnému nápadu ublížit tchánovi. A uvědomil jsem si, že jsem unaven, k smrti unaven. Kdyby všichni věděli, jaký den mám za sebou, určitě by mi odpustili. Dvakrát jsem se miloval s ženou, kterou jsem pak dvakrát násilně opustil, a dvakrát jsem se vrátil ke své manželce, kterou jsem zrovna tak dvakrát zapřel.

Naštěstí se v tu chvíli v mých vzpomínkách asociací vynořil onen nebožtík a myšlenka na obě ženy zmizela; jinak bych byl nakonec začal o Carle. Cožpak jsem se pořád netoužil zpovídat, a to i když jsem nebyl působením vína tak velkorysý? A tak jsem nakonec začal o Coplerovi. Chtěl jsem, aby všichni věděli, že jsem toho dne ztratil svého velkého přítele. Pak mi mé chování určitě odpustí.

Vykřikl jsem, že Copler umřel, doopravdy umřel, a že jsem to až dosud tajil, abych je nezarmoutil. A hle! Konečně jsem cítil, jak mi k očím stoupají slzy, a musel jsem se odvrátit, abych je skryl.

Všichni se dali do smíchu, protože mi nevěřili, a právě v té chvíli zasáhla tvrdohlavost, která je nejzřetelnějším příznakem opilosti. Začal jsem mrtvého popisovat:

„Byl tak strnulý, že vypadal, jako by ho vytesal Michelangelo z nejtvrdšího kamene.“

Nastalo všeobecné ticho, které přerušil Guido výkřikem:

„A teď je ti už jedno, že nás zarmucuješ?“

Ta připomínka byla správná. Vzpomněl jsem si na své předsevzetí, které jsem porušil. Nedalo by se to nějak spravit? Začal jsem se na celé kolo smát:

„To jsem vás dostal! Žije a je mu líp!“

Všichni se na mne dívali a nevěděli, na čem jsou.

„Je mu líp,“ dodal jsem vážně, „poznal mě, a dokonce se na mne usmál.“

Všichni mi uvěřili, ale vzbudil jsem všeobecné pohoršení. Giovanni prohlásil, že by mi hodil na hlavu talíř, kdyby se nebál, že si tou námahou ublíží. Bylo opravdu neodpuštělné, že jsem slavnost narušil takovým výmyslem. Kdyby to byla pravda, bylo by to něco jiného. Nebylo by lepší, kdybych jim znovu řekl pravdu? Copler byl mrtev, a kdybych byl sám, měl bych okamžitě a bez nucení dost slz, abych ho oplakal. Hledal jsem slova, ale paní Malfentiová mě se svou vážností velké dámy přerušila: „Nechme teď chudáka nemocného na pokoji. Promluvíme si o tom zítra!“

Poslechl jsem okamžitě, a dokonce s myšlenkou, která mě nadobro odpoutala od mrtvého: „Sbohem! Čekej! Co nejdřív za tebou přijdu!“

Nastal čas přípitků. Giovanni dostal od doktora dovolení vypít při té příležitosti pohár šampaňského. Vážně dával pozor, jak mu nalévají, a odmítl zvednout pohár ke rtům, dokud nebyl plný až po okraj. Potom popřál vážnými a nehledanými slovy Adě a Guidovi ke štěstí a pomalu pohár vyprázdnil do poslední kapky. Nato se potměšile podíval po mně a řekl mi, že poslední doušek vypil na mé zdraví. Věděl jsem, že jeho přání nebylo dobré, a abych to zažehnal, zaklepal jsem pod ubrusem na stůl.

Na zbytek večera se pamatuju už jen dost nejasně. Víím, že krátce nato se na Augustin podnět začaly na mne u stolu pět chvály a že mne přitom uváděli jako vzor manžela. Všechno mi bylo odpuštěno, a dokonce i tchán se tvářil přívětivěji. Dodal ovšem, že doufá, že Adin manžel bude zrovna tak hodný jako já, ale přitom lepší obchodník a především člověk, který... a hledal slovo. Nenašel je a nikdo kolem se ho nedožadoval, ani pan Francesco, který mě ráno viděl poprvé v životě, a tak mě sotva mohl znát. Co se mne týče, já se neurazil. Jak dovede člověka krotit pocit, že má napravovat velké viny! Přijímal jsem všechny ty nestoudnosti vděčně pod podmínkou, že je provází láska, kterou jsem nezasluhoval. A v duchu, obluzeném únavou a vínem, jsem se s naprostou vyrovnaností kochal svým obrazem, obrazem hodného manžela, který nepřestává být hodným, ani když podvádí svou ženu. Člověk musí být hodný, hodný, hodný, a na ostatním nesejde. Poslal jsem Augustě rukou polibek a ona jej přijala s vděčným úsměvem.

Potom chtěl někdo u stolu využít mé opilosti, aby všechny rozesmál, a tak mě přinutiti pronést přípitek. Nakonec jsem svolil, protože mi v té chvíli napadlo, že by mohlo být rozhodující, kdybych svá dobrá předsevzetí učinil veřejně. Ne že bych v té chvíli o sobě pochyboval, cítil jsem se přesně takový, jakého mě vylíčili, ale kdybych své předsevzetí stvrdil před tolika lidmi, kteří by je jistým způsobem podepsali se mnou, byl bych ještě lepší.

A tak se stalo, že jsem ve svém přípitku mluvil jen sám o sobě a o Augustě. Už podruhé v těch dnech jsem vylíčil historii svého manželství. Před Carlou jsem ji zfalšoval tím, že jsem zamlčel, jak jsem zamilován do své ženy; tady jsem ji zfalšoval zase jinak, protože jsem se nezmínil o dvou osobách, které hrály v historii mého manželství tak důležitou úlohu, totiž o Adě a Albertě. Vylíčil jsem své váhání, jež si stále nedovedu odpustit, protože mě připravilo o tolik šťastných chvil. Potom jsem z kavalírství připsal váhání i Augustě. Ale ta je s živým smíchem popřela.

Navázal jsem nit svého vyprávění jen s obtížemi. Vyprávěl jsem, jak jsme se konečně dostali na svatební cestu a jak jsme se milovali ve všech muzeích Itálie. Vězel jsem ve své lži až po krk do té míry, že jsem do toho zapletl i tuhle vylhanou podrobnost, která neměla žádný smysl. A pak že je ve víně pravda.

Augusta mě přerušila podruhé, aby uvedla věci na pravou míru, a vyprávěla, jak se musela vyhýbat muzeím kvůli nebezpečí, jež hrozilo mým přičiněním všem veledílům. Neuvedomila si, že tím odhaluje nepravdivost nejen tohoto detailu, ale i všeho! Kdyby u stolu seděl pozorovatel, byl by brzy odhalil pravý ráz celé té lásky, kterou jsem promítal do prostředí, kde se nemohla odehrávat.

Pokračoval jsem ve svém dlouhém a rozvlácném vyprávění líčením, jak jsme se vrátili domů a jak jsme oba začali zdokonalovat svůj byt a zařizovat to i ono, mimo jiné také prádelnu. Augusta, která se pořád smála, mě znovu přerušila:

„Tohle přece není hostina na naši počest, ale na počest Ady a Guida. Mluv o nich!“

Všichni hlasitě přizvukovali. Dal jsem se rovněž do smíchu, protože jsem si uvědomil, že se mým přičiněním dospělo k opravdovému hlučnému veselí, které je na místě při takové příležitosti. Zdálo se mi, že jsem mluvil hodiny. Obrátil jsem do sebe řadu dalších pohárů vína jeden za druhým:

„Na Adu!“ Na okamžik jsem se zvedl, abych viděl, jak se na to tváří.

„Na Guida!“ A když jsem víno vyzunkl, dodal jsem:

„Z celého srdce!“ Zapomněl jsem, že u předchozího poháru jsem nic takového neřekl.

„Na vaše první dítě!“

A kdyby mi v tom nakonec nezabránili, byl bych vyprázdnil na jejich děti ještě řadu dalších pohárů. Na zdraví těch ubohých neviňátek bych byl vypil všechno víno, co bylo na stole.

Potom se všechno zatemnilo ještě víc. Jasně si vzpomínám jen na jedno: mou hlavní starostí bylo nedat najevo, že jsem opilý. Seděl jsem vzpřímeně a málo jsem mluvil. Nevěřil jsem si, cítil jsem potřebu rozebrat každé slovo, než je vyslovím. Zatímco se všichni účastnili hovoru, já se ho musel zříct, protože mi nedali čas, abych si vyjasnil zkalené myšlenky. Chtěl jsem tedy dát sám podnět k hovoru a řekl jsem tchánovi:

„Slyšel jsi, že *Extérieur* klesl o dva body?“

Řekl jsem něco, co se mne vůbec netýkalo a co jsem slyšel na burze; chtěl jsem jenom mluvit o obchodech, protože na takové vážné věci opilý obvykle nevzpomene. Jenže pro tchána to zřejmě nebylo tak lhostejné a vynadal mi, že sýčkuju. Jemu jsem nikdy neuměl padnout do noty.

Začal jsem se tedy věnovat své sousedce. Mluvil o lásce. Zajímala se o ni jen teoreticky a já se v té chvíli o ni prakticky taky vůbec nezajímal. A tak se o ní hovořilo docela hezky. Ptala se mne na mé názory a já okamžitě přišel na jednu myšlenku, jež zřejmě vyplývala ze zkušeností, kterých jsem nabyl toho dne. Žena je věc, jejíž cena se mění víc než jakákoli hodnota na burze. Alberta mi nerozuměla a myslela, že mám na mysli něco, co všichni vědí, totiž že žena jistého věku má docela jinou hodnotu než žena jiného věku. Vyjádřil jsem se jasněji: žena může mít v jistou hodinu ráno velkou hodnotu, v poledne žádnou, odpoledne zase dvojnásobnou než ráno a večer dokonce úplně zápornou. Vysvětlil jsem, co rozumím pod pojmem záporná hodnota: takovou hodnotu má žena, když

muž uvažuje, co by byl ochoten zaplatit, aby ji poslal co nejdál od sebe.

Jenže chudinka naše dramatická autorka nepostřehla správnost mého objevu, zatímco já si jí byl jist, zvláště když jsem si vzpomněl na pohyb, který toho dne prodělala hodnota Carly a Augusty. Když jsem se chtěl vyjádřit přesněji, zasáhlo víno a já ztratil nit nadobro.

„Podívej se,“ řekl jsem jí, „předpokládejme, že teď máš hodnotu x, ale jakmile mi dovolíš, abych se dotkl nohou tvé nožky, stoupne tvoje hodnota okamžitě o další x.“

Svá slova jsem okamžitě doprovodil činem.

Celá červená odtáhla nohu, a aby vypadala duchaplně, řekla:

„Ale tohle už není teorie, to je praxe. Augusta mi to potvrdí.“

Musím přiznat, že jsem tu nožku cítil taky jinak než jako suchou teorii, ale přesto jsem protestoval a křičel s nejnevinnější tváří světa:

„To je čistá, nejčistší teorie, a jestli to bereš jinak, je vina na tobě!“

Fantazie vína jsou skutečné události.

Dlouho jsme já ani Alberta nezapomněli, že jsem se jí dotkl, a přitom jsem ji upozornil, že to dělám pro své potěšení. Slovo zdůraznilo čin a čin slovo. Dokud se nevдалa, měla pro mne vždy úsměv a ruměnec, potom však už jen ruměnec a hněv. Ženy jsou už takové. Každý den, který vzejde, přináší pro ně novou interpretaci minulosti. Jejich život zřejmě netrpí jednotvárností. Zato pro mne byla interpretace tohoto mého činu vždy stejná – byla to krádež maličkosti, která měla výraznou příchuť, a byla to Albertina vina, jestliže jsem si v jisté době snažil tu událost připomenout, zatímco později bych byl naopak zase za to leccos dal, kdyby se na ni úplně zapomnělo.

Vzpomínám si taky, že se předtím, než jsme odešli, stalo ještě něco jiného a daleko závažnějšího. Ocitl jsem se na okamžik sám s Adou. Giovanni už dávno ležel a ostatní se loučili s panem Franceskem, který odcházel s Guidem do hotelu. Dlouze jsem se díval na Adu, celou v bílých krajkách s nahými rameny a pažemi, a jen jsem mlčel,

i když jsem cítil potřebu něco říci; ale po úvaze jsem nakonec každou větu, kterou jsem měl užít na jazyku, zase potlačil. Vzpomínám si, že jsem taky uvažoval, jestli by nebylo na místě, kdybych jí řekl: „Jsem tak rád, že se už konečně vdáváš a že si bereš mého velkého přítele Guida. Teprve teď je mezi námi všemu konec!“ Byla by to lež, protože všichni věděli, že mezi námi už všechno skončilo před několika měsíci, ale zdálo se mi, že ta lež by byla překrásným komplimentem, a žena v takových šatech nepochybně na komplimenty čeká a má z nich radost. Ale po dlouhé úvaze jsem nic z toho neřekl. Potlačil jsem ta slova, protože v moři vína, v němž jsem plul, jsem objevil prkno, které mě zachránilo. Uvědomil jsem si, že bych udělal chybu, kdybych dal v sázku Augustiny city, jen abych udělal radost Adě, která mě nemá ráda. Ale zatímco mi hlavou vířily tyto pochybnosti a co jsem se usilovně snažil potlačit ta slova, podíval jsem se po Adě takovým pohledem, že se zvedla, zděšeně se po mně ohlédla, jako by se málem chtěla dát do běhu, a odešla.

I na takový pohled se vzpomíná, a možná ještě víc než na slovo; je důležitější, protože v celém slovníku se nenajde slovo, které by dokázalo ženu svléct. Dnes už vím, že můj pohled tenkrát překroutil slova, jež jsem měl na mysli, protože je zjednodušil. V Adiných očích se ten pohled snažil proniknout pod její šaty, a dokonce i pod její pokožku. A nepochybně říkal: „Nechceš si se mnou lehnout do postele?“ Víno je velké nebezpečí, zvláště proto, že nevynáší na hladinu pravdu, ale naopak něco docela jiného; odhaluje u každého především přešlou a zapomenutou minulost, a ne to, co chce v této chvíli; vytahuje svévolně na světlo každou sebemenší myšlenku, kterou se člověk před delším nebo kratším časem obíral a na kterou už zapomněl; nedbá na škrty a čte všechno, co se ještě dá v našem srdci rozpoznat. A jak víme, v srdci se nedá nic škrtnout tak důkladně jako třeba chybný převod na směnce. Dá se tam přečíst celá naše historie a víno ji vykřikuje bez ohledu na to, co k ní pak život připojil.

Domů jsme jeli se ženou drožkou. V jejím přítmí jsem pokládal za svou povinnost Augustu líbat a objímat, protože jsem to v podobných případech často dělával, a kdybych to neudělal, bál jsem se, že by si mohla myslet, že se mezi námi něco změnilo. Nezměnilo se mezi námi nic, i to vykřikovalo víno! Vzala si Zena Cosiniho, který seděl nezměněn vedle ní. Co na tom, že jsem toho dne měl ještě jiné ženy, jejichž počet víno zvětšilo, aby mi udělalo radost tím, že mezi ně zařadilo ještě taky Adu, nebo snad Albertu?

Vzpomínám si, že jsem při usínání spatřil na okamžik znovu mramorovou tvář Coplera na smrtelné posteli. Zdálo se, jako by se domáhal spravedlnosti, to znamená slz, které jsem mu slíbil. Ale nedočkal se jich ani tentokrát, protože mě objal a přemohl sen. Nejdřív jsem se však přízraku omluvil: „Počkej ještě chvilku. Hned budu u tebe!“ Ale nebyl jsem u něho už nikdy, protože jsem se neúčastnil ani jeho pohřbu. Měli jsme tolik práce v domě a já taky mimo dům, že mi na něho nezbyl čas. Několikrát se o něm mluvilo, ale jen žertem, když se připomínalo, kolikrát ho moje opice zabila a vzkřísila. Tak se stal v rodině příslovečným, a kdykoli noviny oznámí něčí smrt a pak ji dementují, jak se to často stává, říkáme: „Jako chudák Copler.“

Když jsem druhého dne ráno vstal, bolela mě trochu hlava. Znepokojovalo mě poněkud to mé píchání v boku, pravděpodobně proto, že dokud na mě působilo víno, jsem je vůbec necítil, a tak jsem mu okamžitě odvykl. Ale v podstatě jsem nebyl smutný. K mé pohodě přispěla Augusta, když mi řekla, že bylo dobře, že jsem na hostinu přišel, protože před mým příchodem to tam vypadalo jako o pohřbu. Nemusel jsem si tedy své chování vyčítat. Jen jedno mi nebylo odpuštěno, jak jsem pak pochopil, a to, jak jsem se podíval po Adě!

Když jsme se odpoledne setkali, podala mi ruku s úzkostí, jež jen zvětšila mou vlastní. Ale možná že ji tížilo svědomí kvůli tomu úprku, který nebyl vůbec hezký. Jenže můj pohled byl taky pěkná

ohavnost. Pamatoval jsem si přesně na pohyb svých očí a chápal jsem, že na něj ten, koho probodly, hned tak nezapomene. Musel jsem to napravit naprosto bratrským chováním.

Má-li člověk po pitce kocovinu, není prý na to nic lepšího než se znovu napít. Já se to ráno šel vzpružit ke Carle. Šel jsem k ní, protože jsem toužil po plnějším životě, a právě to vede k alkoholu, ale cestou k ní jsem zatoužil, aby mi poskytla zcela jinou plnost života, než byla ta včerejší. Provázela mě různá nejasná, ale vesměs počestná předsevzetí. Věděl jsem, že se s ní nemůžu rozejít najednou, ale mohl jsem nastoupit cestu k tomuto nanejvýš morálnímu činu pomaloučku. Zatím budu dál mluvit o své ženě. Jednoho krásného dne si bez překvapení uvědomí, jak mám svoji ženu rád. V kapse saka jsem měl další obálku s penězi, abych byl připraven pro každý případ.

Přišel jsem ke Carle a za čtvrt hodiny nato mi vyčetla slovy, která mi dlouho zněla v uších, protože byla tak pravdivá:

„Ty jsi při milování tak drsný!“ Nejsem si vědom, že bych byl zrovna tenkrát nějak drsný. Začal jsem mluvit o své ženě a moje chvály na Augustu zněly v Carliných uších jako výčitky na její adresu.

Potom zase Carla ranila mne. Pro ukrácení dlouhé chvíle jsem jí vykládal, jak jsem se na té hostině otravoval, zvláště když jsem pronášel přípitek a říkal samé nesmysly. Carla podotkla:

„Kdybys svou ženu miloval, určitě bys ten přípitek u stolu jejího otce tak nepopletl.“

A políbila mě za odměnu, že mám svou ženu tak málo rád.

Touha po plnosti života, která mne hnala ke Carle, mě mezitím zas okamžitě zanesla zpátky k Augustě, jediné, s níž jsem mohl mluvit o své lásce k ní. Vína, kterého jsem se napil jako léku, bylo už moc, anebo jsem v té chvíli potřeboval úplně jiné. Jenže toho dne měl můj vztah ke Carle konečně zněznět a být korunován sympatiemi, jež si to ubohé děvče, jak jsem pochopil později, tak zasluhovalo. Navrhla mi už několikrát, že mi zazpívá nějakou písničku, protože

chtěla znát můj soud. Já však o tom nechtěl ani slyšet, protože mě už na jejím zpěvu nezajímala ani jeho naivita. Řekl jsem jí, že odmítá-li studovat, pak nemá cenu, ani aby zpívala.

Byla to z mé strany těžká urážka a Carlu to zabořilo. Seděla vedle mne, abych neviděl její slzy, a dívala se nehnutě na své ruce složené v klíně. Opakovala svou výčitku:

„Jak jsi asi drsný k těm, které nemiluješ, když dovedeš být takový ke mně!“

Protože jsem dobrák od kosti, dal jsem se jejími slovy obměkčit a poprosil jsem ji, aby mi tedy drásala sluch svým hlasem, příliš velkým na ten malý pokoj. Tentokrát zase nechtěla Carla, a tak jsem musel dokonce pohrozit, že odejdu, jestli mi nevyhoví. Musím se přiznat, že jsem si na okamžik taky myslel, že jsem našel záminku, jak se zase aspoň na okamžik osvobodit, ale moje pokorná služebnice se po té pohrůžce šla se sklopenýma očima posadit k pianu. Chvilíčku se soustřeďovala a přejela si rukou tvář, jako by z ní chtěla zahnat všechny chmury. Podařilo se jí to tak rychle, že mě to překvapilo, a když ruku zase stáhla, nepřipomínala už její tvář zhola ničím předchozí žal.

Bylo to pro mne okamžitě velké překvapení. Carla tu svou písničku říkala, vyprávěla ji, neřvala ji. To řvaní, jak mi pak řekla, jí vnutil učitel; teď mu dala i s učitelem vale. Ta terstská písnička

Mám ráda, to je pravda, to přece není hřích.

V šestnácti se už přece smím dívat po chlapcích...

byla cosi jako vyprávění nebo zpověď. Carliny oči jiskřily potutelností a prozrazovaly ještě víc než slova. Nebylo nebezpečí, že by mi praskl bubínek, a tak jsem popošel překvapen a okouzlen až k ní. Sedl jsem si vedle ní a Carla začala tu písničku říkat přímo pro mne a přivřela oči, aby mi ještě lehčím a čistším tónem pověděla, že těch šestnáct let si žádá svobodu a lásku.

Tehdy jsem viděl poprvé Carlinu tvářičku, nesmírně čistý ovál přerušžený hlubokou vyklenutou rýhou očí a lícních kostí, jehož čistotu ještě zvyšovala sněhobílá pleť, protože v tu chvíli měla obličej obrácený ke mně a ke světlu, takže jej nezastíral jediný stín. A ty sladké tahy ve tváři, jež vypadala jako průsvitná a ukrývala tak dobře krev a tepny, možná příliš slabé, aby je bylo vidět, ty si přímo říkaly o lásku a ochranu.

V tu chvíli jsem byl ochoten věnovat jí všecku tu lásku a ochranu bez jakýchkoli výhrad, přestože jsem se zrovna tak silně toužil vrátit k Augustě, neboť v tom okamžiku Carla nevyžadovala nic než otcovský cit, který jsem jí mohl věnovat, aniž bych kohokoli podváděl. To bylo velké zadostiučinění! Byl jsem dál s Carlou, dával jsem jí, oč si její oválná tvářička říkala, a přitom jsem se nevzdaloval od Augusty! Moje city ke Carle znězněly. Od této chvíle, kdy jsem pocítil potřebu poctivosti a čistoty, jsem ji už nemusel opouštět, mohl jsem s ní zůstat a jen změnit řeč.

Vděčil jsem za tu novou něhu její oválné tvářičce, kterou jsem tehdy objevil, nebo jejímu hudebnímu talentu? Ten talent byl nepopíratelný. Její terstská písnička končila slokou, v níž ta dívka říká, že je už stará a sešlá a že už nepotřebuje žádnou jinou svobodu než svobodu umřít. Carla vložila i do té ubohé sloky plno potměšilosti. Bylo to opět mládí, jež předstírá stáří, jen aby mohlo z tohoto nového hlediska ještě líp vyjádřit svá práva.

Když dozpívala a viděla můj obdiv, i ona poprvé pocítila, že mě nejen miluje, ale taky má ráda. Poznala, že se mi ta písnička líbila víc než zpěv, kterému ji učil její učitel.

„Škoda,“ dodala smutně, „že se tím člověk nemůže živit, pokud nechce do šantánu.“

Snadno jsem ji přesvědčil, že to není pravda. Na světě je plno velkých umělkyní, které nezpívají, ale recitují. Chtěla slyšet jejich jména. Byla blažená, když slyšela, co by mohlo její umění znamenat.

„Vím,“ dodala prostomyslně, „že takovýto zpěv je těžší než zpěv, při kterém stačí řvát z plných plic.“

Usmál jsem se a nepřel jsem se. I její umění bylo nepochybně těžké a ona to věděla, protože to bylo jediné umění, které znala. Ta písnička ji stála nesmírně dlouhé studium. Opakovala si ji znovu a znovu a opravovala přitom intonaci každého slova, každé noty. Ted' studovala další, ale tu bude umět až za několik týdnů. Do té doby ji nechtěla nikomu zpívat.

V pokoji, kde se dosud odehrávaly jen samé brutální scény, nastala chvíle blaha. Najednou se i před Carlou otevřela umělecká kariéra. Kariéra, která by mě od ní osvobodila. Velice podobná té, o které pro ni kdysi snil Copler! Navrhl jsem jí, že jí najdu učitele. Nejdřív se toho slova lekla, ale pak se dala snadno přesvědčit, když jsem prohlásil, že to může zkusit a že ho může nechat běžet, kdyby se jí zdál nudný nebo zbytečný.

Toho dne mi bylo velice dobře i u Augusty. Cítil jsem v duši pohodu, jako bych se vracel z procházky, a ne od Carly, nebo jako ji zřejmě cítil Copler, když od nich odcházel a neměl důvod se na ně zlobit. Kochal jsem se tím, jako bych dorazil do oázy. Kdyby byl můj dlouhý poměr s Carlou probíhal ve věčném vzrušení, bylo by to pro mne a moje zdraví nesmírně vážné. Estetická krása však způsobila, že od tohoto dne probíhalo všechno pokojněji, byť s lehkými poruchami nezbytnými k oživení mé lásky jak ke Carle, tak k Augustě. Každá má návštěva u Carly znamenala sice nevěru vůči Augustě, ale to všechno bylo brzy zapomenuto v koupeli zdraví a dobrých předsevzetí. A ta dobrá předsevzetí nebyla brutální a rozčilující, jako když mi hrdlo svírala touha prohlásit Carle, že se s ní nikdy neuvidím. Byla mírná a otcovská – myslel jsem znovu na její uměleckou kariéru. Opouštět každý den ženu a pak za ní nazítří běžet, to by bylo namáhavé, to by moje srdce nevydrželo. Zatímco takto zůstávala Carla pořád v mé moci a já ji řídil hned tím, hned oním směrem.

Dlouho nebyla má dobrá předsevzetí natolik silná, aby mě přiměla běhat po městě a hledat pro Carlu učitele. Utěšoval jsem se svým dobrým předsevzetím, ale nehnul jsem ani prstem. Potom se mi jednoho krásného dne Augusta svěřila, že čeká dítě, a tu nabylo moje předsevzetí na okamžik obrovitých rozměrů a Carla dostala učitele.

Váhal jsem tak dlouho taky proto, že se ve svém novém oboru dokázala pustit do skutečně vážné práce i bez učitele. Týden co týden mi předváděla novou písničku, přesně propracovanou v gestu i slově. Leckteré tóny by byly ještě potřebovaly vybrousit, ale možná že by se byly nakonec upravily samy. Rozhodujícím dokladem toho, že Carla je skutečná umělkyně, bylo pro mne to, jakým způsobem své písničky neustále zdokonalovala, aniž se zřekla toho nejlepššího, co dokázala vyhmátnout hned napoprvé. Přiměl jsem ji několikrát, aby mi znovu předvedla svoji první píseň, a zjistil jsem, že k ní pokaždé přidala nějaký nový a působivý akcent. Vezme-li se v úvahu, jak byla málo vzdělaná, byl to zázrak, že se jí v úsilí o silný výraz nikdy nestalo, aby do své písničky vnesla falešný nebo přehnaný tón. Jako pravý umělec přidávala každý den ke své stavbičce kamínek, ale celek přitom zůstával nedotčen. I když ji diktoval pořád jeden a týž cit, písnička byla pokaždé jiná. Než začala zpívat, přejela si Carla vždycky rukou tvář a okamžik soustředění pod tou rukou ji stačil vrhnout po hlavě do malé komedie, kterou měla vytvořit. Komedie, jež nebyla vždy dětinská. Ironický mentor z písničky *Rosino, děvče z chalupy* sice hrozil, ale nebylo to nic vážného. Zpěvačka jako by naznačovala, že to je každodenní historie. Carla si ovšem myslela na něco jiného, ale nakonec dospěla ke stejnému výsledku.

„Cítím s Rosinou,“ říkávala, „jinak by nestálo za to tu písničku zpívat.“

Občas se stalo, že Carla bezděky znovu roznítla mou lásku k Augustě a moje špatné svědomí. To se ukázalo, kdykoli se pokusila o útok na pozici, kterou tak bezpečně zaujímala má žena. Carla

mě vždy živě toužila mít u sebe celou noc; svěřila se mi, že se jí zdá, že naše intimita trpí tím, že jsme dosud spolu nezůstali přes noc. Protože jsem si chtěl zvyknout být k ní laskavější, neodmítl jsem to nadobro, ale skoro vždycky jsem si uvědomil, že bych něco takového nemohl udělat, leda že bych se smířil s tím, že ráno najdu Augustu u okna, kde na mne čekala celou noc. A pak, nebyla by to další zrada na mé ženě? Občas, to znamená, kdykoli jsem pln touhy běžel ke Carle, jsem byl užuž nakloněn jí vyhovět, ale hned potom jsem viděl, že to je nemožné a nevhodné. Dlouho jsme však nedokázali představu něčeho takového ani vyloučit, ani uskutečnit. Vypadalo to, jako bychom se dohodli: dříve či později tu noc spolu přece jen strávíme. Možnost tu byla, protože mezitím jsem Grecovy přiměl, aby dali výpověď nájemníkům, kteří dělili jejich byt na dvě poloviny, a Carla měla konečně svoji ložnici.

Právě v tu dobu, bylo to krátce po Guidově svatbě, došlo u tchána ke krizi, která ho později také zabila, a já byl tak neopatrný, že jsem Carle pověděl, že moje žena musí zůstat přes noc u otce, aby si tchyně mohla trochu odpočinout. Nebylo vyhnutí – Carla si usmyslela, že tu noc, která byla pro mou ženu tak bolestná, strávím u ní. Neměl jsem odvahu se tomu vrtochu vzepřít a s těžkým srdcem jsem přikývl.

Připravil jsem se na tu oběť. Ráno jsem ke Carle nešel, a tak jsem k ní večer běžel plný touhy a říkal jsem si, že to je dětinství myslet si, že Augustu podvádím víc tím, že ji podvádím ve chvíli, kdy trpí z jiných důvodů. Tak se ukázalo, že jsem nakonec ztratil trpělivost, když mě chudák Augusta zdržovala vysvětlováním, co mám dělat, abych měl všechno, co potřebuju k večeři, na noc, a dokonce i ráno ke kávě.

Carla mě přijala v pracovně. Brzy nato nám její matka a služka v jedné osobě přinesla malou, ale výtečnou večeři, kterou jsem doplnil zákusky, jež jsem přinesl. Potom přišla stařena sklidit ze stolu a já bych si byl nejraději hned lehl, ale bylo skutečně ještě příliš brzy

a Carla mě přiměla sedět a poslouchat, jak zpívá. Probrala celý svůj repertoár a byly to opravdu nejlepší chvíle celého večera, protože dychtivost, s níž jsem čekal na svou milenkou, byla znásobena potěšením, jež mi vždy přinášely Carliny písničky.

„Obecenstvo by tě zahrnulo květy a potleskem,“ prohlásil jsem v jisté chvíli. Zapomněl jsem přitom, že by nebylo možné přivést celé obecenstvo do takového stavu, v jakém jsem byl já.

Nakonec jsme si lehli do jedné postele v malém neupraveném pokojíku, který vypadal jako chodba přepažená zdí. Nechtělo se mi ještě spát a byl jsem zoufalý při pomýšlení, že ani kdyby se mi spát chtělo, stejně bych nemohl, protože jsem tam neměl dost vzduchu.

Ozval se bázlivý hlas Carliny matky. Volala na dceru a ta místo odpovědi šla ke dveřím a pootevřela je. Slyšel jsem, jak se stařeny podrážděným hlasem ptá, co chce. Matka řekla bázlivě cosi, čemu jsem nerozuměl, a tu se Carla rozkřikla a pak jí přirazila dveře před nosem:

„Dej mi pokoj! Už jsem ti řekla, že dnes spím tady!“

Tak jsem se dozvěděl, že Čada, která se v noci velice bála, spávala vždycky s matkou ve staré ložnici, kde měla další postel, zatímco ta, na které jsme měli spolu spát, zůstávala prázdná. Přiměla mě vyvést tenhle kousek Augustě určitě jen ze strachu. S potměšilým veselím, které jsem nesdílel, se přiznala, že se mnou se cítí bezpečněji než s matkou. Ta postel hned vedle její oddělené pracovny mi nešla z hlavy. Dosud jsem ji nikdy neviděl. Zmocnila se mne žárlivost. A brzy nato jsem navíc pocítil opovržení nad tím, jak se Carla chovala k chuděře své matce. V tom byla trochu jiná než Augusta, která se vzdala mé společnosti, jen aby pomohla svým rodičům. Já, který snášel s takovou trpělivostí zlostné výbuchy svého ubohého otce, jsem na nedostatek ohledů k rodičům zvlášť citlivý.

Carla si nemohla všimnout ani mé žárlivosti, ani mého opovržení. Známký žárlivosti jsem potlačil, protože jsem si uvědomil, že na ni nemám žádné právo vzhledem k tomu, že jsem si většinu času přál,

aby mi mou milenku někdo přebíral. A zrovna tak nemělo žádný smysl dávat tomu ubohému děvčeti najevo pohrdání, i když se moje zlost v té chvíli ještě znásobila z důvodů, jež vyvolaly moji žárlivost, protože jsem si už zase pohrával s přáním dát jí nadobro vale. Bylo třeba udělat jen jedno, dostat se co nejrychleji z toho pokojíku s n celým krychlovým metrem vzduchu, a to ještě přehřátého.

Už se ani dobře nepamatuju, jakou záminku jsem uvedl, abych se odtud dostal. Horečně jsem se začal strojit. Vykládal jsem cosi o klíči, který jsem zapomněl dát ženě, takže by se nedostala domů, kdyby potřebovala. Ukázal jsem ten klíč; byl to klíč, který jsem nosil pořád v kapse, ale já ho předložil jako hmatatelný důkaz o pravdivosti svého tvrzení. Carla se mě ani nepokusila zadržet; ustrojila se a sešla se mnou, aby mi posvítila. Na schodech se mi ve tmě zdálo, že si mě měří inkvizitorským pohledem, který mě zmátl: začínala do mne vidět? Nebylo to tak snadné, uměl jsem se přetvařovat víc než dobře. Abych jí poděkoval za to, že mě nechala jít, tiskl jsem jí co chvíli rty na tváře a předstíral jsem, že pořád ještě tonu v roz-toužení, které mě k ní přivedlo. Má přetvářka měla úspěch, o tom nakonec nebylo pochyb. Krátce předtím mi Carla v návalu lásky řekla, že jméno Zeno, které mi pověsili na krk rodiče, je ošklivé a vůbec se ke mně nehodí. Byla by si přála, abych se jmenoval Dario, a když se tam v té tmě se mnou loučila, oslovila mě tímto jménem. Potom si všimla, že se venku schyluje k bouřce, a nabídla mi, že mi půjde pro deštník. Ale já ji už rozhodně nemohl dál snést, a tak jsem běžel pryč, v ruce pořád ten klíč, v jehož hodnověrnost jsem už začínal sám věřit.

Hlubokou tmou noci přerušovaly co chvíli oslepující blesky. Hukot hromů se zdál velice daleko. Vzduch byl ještě klidný a dusný jako v tom Carlině pokojíku. I řídké kapičky, které padaly, byly vlažné. Nahoře to už viditelně hrozilo bouřkou, a tak jsem se dal do běhu. Naštěstí jsem na Corsia Stadion zahlédl otevřený a osvětlený prů-jezd, kde jsem se právě včas schoval. Hned nato začal liják. Potom

jej přerušil zuřivý nápor větru, s nímž se přihnul i hrom, který znenadání uhodil docela blizoučko. Zachvěl jsem se. To bych se opravdu pořádně kompromitoval, kdybych se dal v takovou dobu zabít bleskem na Corsia Stadion. Ještě že mě i má žena znala jako člověka s roztodivnými zálibami, který je schopen se vydat v noci až sem, u takového chlapíka se omluví vždycky všechno.

Musel jsem v tom průjezdu zůstat přes hodinu. Pořád se zdálo, že se nečas užž zmírní, ale vzápětí se rozzuřil v jiné podobě nanovo. Ted' zase padaly kroupy.

Přišel mi dělat společnost domovník a musel jsem mu dát pár šestáků, aby ještě nezavíral. Potom vešel do průjezdu jakýsi pán v bílých šatech, mokrý, až z něho crčelo. Byl starý, hubený a suchý. Nikdy jsem se s ním pak už neviděl, ale dodnes jsem nedokázal zapomenout na ty jeho svítící černé oči a na energii, která vyzařovala z celé jeho postavičky. Hromoval na to, že tak promokl.

Já se vždycky rád bavil s lidmi, které neznám. S nimi se cítím zdravý a jistý. Je to přímo odpočinek. Stačí jen dávat pozor, abych nekulhal, a všechno je v pořádku.

Když se konečně trochu vyčasil, vyrazil jsem okamžitě, ale ne domů, nýbrž k tchánovi. V té chvíli se mi zdálo, že je mou povinností se tam okamžitě hlásit a pochlubit se, že jsem přišel.

Tchán na chvíli usnul a Augusta, které pomáhala ošetřovatelka, mohla přijít za mnou. Řekla, že jsem udělal dobře, že jsem přišel, a s pláčem se mi vrhla do náruče. Byla svědkem toho, jak otec hrozně trpí.

Všimla si, že jsem celý promoklý. Uložila mě do lenošky a zabalila mě do pokrývek. Potom zůstala chvíli u mne. Byl jsem velice unaven a i během té chvílky, co byla se mnou, jsem se musel bránit spánku. Cítil jsem se velice nevinný, protože jsem ji dosud ještě nikdy nepodvedl tak, abych strávil celou noc daleko od rodinného krbu. Ta nevinnost byla tak krásná, že jsem se ji pokusil ještě zvýšit. Začal jsem vykládat něco, co se podobalo zpovědi. Řekl jsem jí, že se cítím

slabý a provinilý, a poněvadž se v tom okamžiku na mne podívala, jako by očekávala vysvětlení, okamžitě jsem zase zatáhl hlavu do ulity a pustil jsem se do filozofování o tom, že pocit viny provází každou mou myšlenku, každý můj dech.

„Zrovna tak uvažují řeholníci,“ řekla Augusta, „kdo ví, jestli nejsme tak trestáni za viny, o kterých nevíme.“

Její slova byla vhodným doprovodem slz, které se jí nepřestávaly řinout. Zdálo se mi, že dobře nepochopila rozdíl mezi mou myšlenkou a představami řeholníků, ale nechtěl jsem o tom diskutovat a za monotónního hučení větru, který zesílil, jsem v pohodě, k níž přispěl i můj náznak zpovědi, usnul dlouhým posilujícím spánkem.

Když přišlo na toho učitele zpěvu, vyřídilo se všechno v několika hodinách. Měl jsem ho už dávno vybraného a po pravdě řečeno jsem se zastavil u jeho jména především proto, že byl nejlevnější v celém Terstu. Abych se nekompromitoval, šla se s ním domluvit sama Carla. Já ho nikdy nespatriil, ale musím říct, že teď už o něm toho vím hodně a že to je jeden z lidí, kterých si na světě nejvíc vážím. Je to zřejmě prostý a zdravý chlapík, což je zvláštní u umělce, který žije pro své umění tak jako tenhle Vittorio Lali. Krátce a dobře, je to záviděníhodný člověk, protože je geniální a přitom zdravý.

Zpozoroval jsem okamžitě, že Carlin hlas zvláčněl a získal na ohebnosti. Obávali jsme se, že ji učitel bude do něčeho nutit tak jako kdysi ten Coplerův. Možná že se přizpůsobil Carlinu přání, ale fakt je, že zůstala nadále u žánru, který měla nejraději. Teprve po řadě měsíců si všimla, že se od něho lehce vzdálila, a přitom zjemněla. Nezpívala už terstské písničky, a pak ani neapolské, ale přešla k Mozartovi a Schubertovi. Vzpomínám zejména na jednu ukolébavku připisovanou Mozartovi a ve dnech, kdy cítím ostřeji smutek života a oplakávám to mladičké děvče, jež bylo moje a jež jsem nemiloval, zní mi ta Ukolébavka v uších jako výčitka. Vidím pak před sebou znovu Carlu v roli matky, jak vydává z prsou nej-

sladší tóny, aby přivolala spánek pro své dítě. A přitom nemohla být dobrou matkou, ačkoli byla nezapomenutelnou milenkou, protože byla špatná dcera. Ale jak je vidět, umět zpívat jako matka je rys, který přikryje všechno.

Od Carly jsem se dozvěděl historii jejího učitele. Studoval několik let na vídeňské konzervatoři, a když se pak vrátil do Terstu, měl to štěstí, že mohl pracovat pro našeho největšího skladatele, kterého postihla slepota. Psal podle diktátu jeho skladby, ale měl i jeho důvěru, která musí být u slepců naprostá. Tak poznal jeho záměry, jeho vyzrálé názory i věčně mladé sny. Brzy obsáhl veškerou hudbu, i tu, kterou potřebovala Carla. Byl mi popsán i jeho vzhled: mladý, plavý, dosti robustní a nedbale oblečený, košile s měkkým límcem, ne vždy nejčistší, široká vlající vázanka, zřejmě kdysi černá, a ošumělý klobouk s neobvykle širokou střechou. Spíš málomluvný – podle toho, co říkala Carla, a musím jí věřit, protože za pár měsíců se rozpovídal a ona mi to hned pověděla – a zcela zaujatý úkolem, který na sebe vzal.

Můj den se velice záhy zkomplikoval. Dopoledne jsem spěchal ke Carle nejen s láskou, ale i trpkou žárlivostí, jejíž trpkost během dne značně polevovala. Zdálo se mi nemožné, že by ten mladík nevyužil takové pěkné, snadné kořisti. Carla se tvářila udiveně, že si můžu něco takového myslet, ale já se divil zrovna tak, když jsem viděl její údiv. Cožpak se už nepamatuje, jak to probíhalo mezi námi?

Jednoho dne jsem k ní přišel celý zuřivý žárlivostí a Carla zděšená prohlásila, že dá ochotně učiteli okamžitou výpověď. Její zděšení nebylo myslím způsobeno jen obavami, že by se ocitla bez mé opory, neboť právě v té době mě zahrnovala projevy lásky, o nichž se nedalo pochybovat a jež mě někdy plnily blažeností, zatímco jindy, byl-li jsem v jiném rozpoložení mysli, mě zase otravovaly, protože jsem v nich viděl útoky namířené proti Augustě, k nimž jsem se cítil povinován připojit, jakkoli mi to bylo zatěžko. Carlin návrh mě přivedl do rozpaků. Ať už to způsobil okamžik lásky nebo pokání,

ale já tu její oběť nepřijal. Mezi oběma těmito stavy bylo u mne přece jen jakési spojení a já nechtěl ještě víc omezit svoji už tak dost skrovnou svobodu přecházet z jednoho do druhého. Proto jsem nedokázal něco takového přijmout, naopak, její návrh jen zvýšil moji opatrnost, a tak jsem se naučil svou žárlivost zakrývat, i když mě doháněla k zuřivosti. Má láska byla čím dál zlostnější, až dospěla k tomu, že mi Carla, ať už jsem po ní toužil nebo ne, připadala jako cosi méněcenného. Buď mě podváděla, nebo mi na ní vůbec nezáleželo. Pokud jsem k ní necítil nenávisť, ani jsem si nevzpomněl, že existuje. Patřil jsem do světa zdraví a počestnosti, kde vládla Augusta, k níž jsem se vracel tělem i duší, jakmile mě Carla propustila.

Vzhledem ke Carlině naprosté upřímnosti vím přesně, jak velice dlouho patřila jen a jen mně, a moje tehdejší chronická žárlivost nebyla zřejmě nic jiného než projev skrytého smyslu pro spravedlnost. Nakonec se mi přece jen stalo, co jsem zasluhoval. První se zamiloval učitel. Myslím, že prvním symptomem jeho lásky byla slova, jež mi Carla triumfálně opakovala, protože se domnívala, že představují její první velký umělecký úspěch, za který jí přísluší ode mne chvála. Řekl jí prý, že se mu tak zalíbila úloha učitele, že by jí dával hodiny třeba zadarmo, kdyby si je nemohla platit. Div jsem jí nevlepil facku, ale po chvíli jsem se přece jen dokázal zatvářit, jako bych měl z tohoto jejího opravdového triumfu radost. Carla hned zapomněla na křeč, která mi nejdříve zkroutila obličej, jako když si člověk kousne do citronu, a přijala tu opožděnou chválu vesele. Učitel jí vyprávěl o všech svých záležitostech, kterých nebylo mnoho – hudba, bída a rodina. Velké nepříjemnosti mu působila sestra a Lali dokázal vzbudit v Carle k této ženě, kterou neznala, velkou antipatii. Tato antipatie mi připadala velice kompromitující. Zpívali teď spolu jeho písně, které mi připadaly dost špatné, a to jak ve chvílích, kdy jsem Carlu miloval, tak v době, kdy jsem ji cítil jako okovy. Je ovšem možné, že byly dobré, i když jsem pak už o nich

nikdy neslyšel. Dirigoval později různé orchestry ve Spojených státech a možná, že se tam zpívají i jeho písně.

Jenže jednoho krásného dne mi Carla řekla, že ji požádal, aby si ho vzala, a že ho odmítla. Byly to pro mne tenkrát dvě opravdu ošklivé čtvrt hodinky: první, když se mne zmocnil takový vztek, že jsem si chtěl na toho učitele počkat a vyhnat ho kopanci, a druhá, když jsem nenašel způsob, jak smířit možnost pokračovat v poměru s Carlou a toto manželství, jež bylo v podstatě cosi krásného a mravného, co by zjednodušilo moji situaci daleko jistěji než Carlina umělecká dráha, na kterou zamýšlela vkročit po mém boku.

Proč jen ten zatracený učitel vzplanul tak silně a tak brzy? Ted', po ročním vztahu, se už mezi mnou a Carlou všechno uklidnilo, dokonce i ty moje chmury v obličeji, když jsem ji opouštěl. Výčitky svědomí byly ted' už daleko snesitelnější, a i když mi Carla pořád ještě právem říkala, že jsem v lásce drsný, zdálo se, že si už na to zvykla. Nebylo to ostatně pro ni nic těžkého, protože jsem už nikdy nebyl tak brutální jako v prvních dnech našeho vztahu, a jakmile jednou vydržela tento první nápor, všechno ostatní jí už ve srovnání s tím muselo připadat nesmírně mírné.

I když mi však už na Carle tolik nezáleželo, dovedl jsem si přesto velice dobře představit, že bych nebyl potěšen, kdybych druhého dne přišel za svou milenkou a už ji nenašel. Bylo by samozřejmě nadmíru krásné, kdybych se byl tenkrát dokázal vrátit k Augustě bez obvyklé mezihry s Carlou, a v tom okamžiku jsem se k tomu cítil nesmírně odhodlán; ale nejdřív jsem to chtěl vyzkoušet. Mé předsevzetí bylo v té chvíli zřejmě asi takové: Zítra ji požádám, aby ten učitelův návrh přijala, ale dnes jí v tom zabráním. A s velkým úsilím jsem se choval dál jako milenec. Když ted' mluvím o všech fázích svého dobrodružství, jak jsem je zaznamenal, mohlo by se zdát, že jsem se pokoušel vdát svoji milenkou za jiného a přitom si ji udržet, což by byla politika člověka sice zrovna tak zkaženého jako já, ale prohnanějšího a vyrovnanějšího. Není to však pravda:

chtěl jsem jen, aby se pro to rozhodla až zítra. Teprve tehdy byl taky konec té mé nevinnosti, jak tomu pořád říkám. Už nebylo možné Carlu kousek dne zbožňovat a pak ji čtyřiaadvacet hodin v jednom kuse nenávidět, ráno co ráno vstávat nevědoucí jako novorozeně a pak se celý den, tak podobný všem předchozím, znovu a znovu divit dobrodružstvím, jež přinášel a jež jsem už musel znát nazpaměť. To už nebylo možné. Před očima se mi rýsovala možnost, že svou milenkou navždy ztratím, pokud nedokážu zkrotit svou touhu osvobodit se od ní. Proto jsem ji taky okamžitě zkrotil!

Tak se stalo, že právě v den, kdy mi už na Carle přestalo záležet, jsem jí předvedl milostnou scénu, jež se svou falešností a zuřivostí podobala scéně, kterou jsem pod vlivem vína předvedl tenkrát v noci v té drožce Augustě. Jenomže tentokrát jsem nepil, a tak mě nakonec doopravdy dojal jen zvuk mých vlastních slov. Prohlásil jsem, že ji miluju, že se už bez ní nemůžu obejít a že se mi přitom zdá, že na ní chci, aby mi obětovala svůj život, ačkoli já jí nemůžu nabídnout nic, co by se mohlo rovnat tomu, co jí nabídl Lali.

Byl to docela nový tón v našem vztahu, který už poznal tolik hodin velké lásky. Carla naslouchala mým slovům celá blažená. Teprve mnohem později se mě jala přesvědčovat, že se nemám proč tolik rmoutit, jestliže se Lali zamiloval. Ona na to vůbec nemyslí!

Poděkoval jsem jí s tímž zápalem, ale tentokrát mě už nedokázal dojmout. Cítil jsem, že mě cosi tíží v žaludku: bylo zřejmé, že jsem se kompromitoval víc než kdykoli předtím. Můj vnější zápal nepolevil, naopak ještě vzrostl, ale jen proto, aby mi dovolil říct pár obdivných slov o chudákovi Lalim. Nechtěl jsem ho ani v nejmenším ztratit, chtěl jsem ho zachránit, ale až na zítřek. Když šlo o to rozhodnout, má-li učitel zůstat, nebo jít, rychle jsme se shodli. Já ji nechtěl připravit kromě manželství ještě taky o kariéru. A Carla se taky přiznala, že jí na jejím učiteli záleží: každá lekce jí dokazovala, jak je pro ni jeho pomoc nezbytná. Ujistila mě, že můžu být klidný a věřit jí – miluje jen mne a nikoho jiného.

Bylo zřejmé, že se moje nevěra zvětšila a rozšířila. Přimkl jsem se ke své milence s novou vroucností, jež vytvářela nová pouta a pronikala do oblasti dosud vyhrazené jedině mé legitimní lásce. Jakmile jsem se však vrátil domů, ani tato horoucnost už neexistovala a přenášela se znásobená na Augustu. Pro Carlu jsem neměl nic než hlubokou nedůvěru. Kdo ví, co bylo na té nabídce k sňatku pravdy! Nedivil bych se, kdyby mě Carla, aniž si toho chlapíka vzala, jednoho krásného dne obdařila dítětem s velkým hudebním nadáním. A znovu začala ta železná předsevzetí, jež mě provázela ke Carle, aby mě opustila, jakmile jsem byl u ní, a znovu se mne zmocnila, ještě než jsem se s ní rozloučil. To všechno ovšem bez jakýchkoli důsledků.

A žádné důsledky neměly ani další události. Přešlo léto a odneslo s sebou mého tchána. Potom jsem měl plno práce s novou obchodní společností založenou Guidem, kde jsem pracoval víc než kdekoli předtím včetně různých fakult na univerzitě. O této své činnosti se zmíním později. Přešla i zima a pak vyrazily na naší zahrádce první zelené listy, ale ty mě nikdy neviděly tak skleslého jako loňské. Narodila se moje dcera Antonia. Carlin učitel byl pořád po ruce, ale Carla o něm stále ještě nechtěla ani slyšet a já zatím taky ne.

Vážné důsledky pro mé vztahy s Carlou měly zato události, které by opravdu nikdo nepokládal za důležité. Přešly skoro nepozorovaně a jejich význam ukázaly jedině důsledky, jež po sobě zanechaly.

Právě na samém počátku tohoto jara jsem musel svolit a jít s Carlou na procházku do Městských sadů. Připadalo mi to velice kompromitující, ale Carla se tolik toužila projít po sluníčku zavěšena do mne, že jsem jí nakonec vyhověl. Zřejmě nám však nebylo dáno žít ani pár okamžiků jako manželé, a tak i tento pokus skončil špatně.

Abychom mohli lépe vychutnat nenadálé teplo, které se snášelo z nebe, kde se slunce krátce předtím, jak to vypadalo, opět ujalo vlády, sedli jsme si na lavičku. Ve všední den bývaly sady prázdné

a mně se zdálo, že nebudu-li se pohybovat, bude nebezpečí, že by mě někdo mohl uvidět, ještě menší. Jenomže zrovna v tu chvíli se před námi objevil Tullio, ten s těmi čtyřiapadesáti svaly, a s berlou pod paží se blížil pomalými, ale obrovskými kroky k naší lavičce. Aniž se na nás podíval, posadil se přímo vedle nás, pak zvedl hlavu, setkal se s mým pohledem a pozdravil mě:

„Po takové době! Jak se vede? Máš už konečně míň práce?“

Seděl vedle mě a já se k němu v prvním překvapení točil tak, aby neviděl na Carlu. Ale sotva jsme si stiskli ruce, Tullio se zeptal:

„Tvoje paní?“

Čekal, že ho představím.

Nedalo se nic dělat.

„Slečna Carla Grecová, přítelkyně mé ženy.“

A pak jsem lhal dál, ale jak mi později řekl sám Tullio, už druhá lež mu prozradila všechno. S nuceným úsměvem jsem řekl:

„Slečna si tady náhodou sedla na lavičku vedle mne, aniž mě viděla.“

Lhář by měl mít na paměti, že chce-li, aby se mu věřilo, nesmí lhát víc, než je nutné. Když jsme se pak znovu setkali, Tullio mi se svým zdravým lidovým rozumem řekl:

„Vysvětloval jsi příliš mnoho, a tak jsem si domyslel, že lžeš a že ta hezká slečna je tvoje milenka.“

To už bylo po tom, co jsem Carlu ztratil, a tak jsem mu s velkým potěšením potvrdil, že trefil do černého, ale pak jsem mu se smutkem řekl, že mě už opustila. Nevěřil mi to a já mu za to byl vděčný. Zdálo se mi, že jeho nevěřícnost je dobré znamení.

Carly se zmocnilo takové rozladění, že jsem to ještě u ní nezažil. Dnes už vím, že právě tím okamžikem začala její vzpoura. Nejdřív jsem si to neuvědomil, protože jsem byl k ní obrácen zády a poslouchal Tullia, který mi začal vykládat o své nemoci a o kúrách, které podstupuje. Později jsem poznal, že žena, i když dovolí, aby se k ní muž choval kromě jistých okamžiků pořád bez přílišných ohledů,

nikdy nepřipustí, aby ji zapřel na veřejnosti. Dala svoji zlost najevo spíš vůči tomu ubohému kulhavci než vůči mně, a když ji oslovil, neodpověděla. Ani já jsem Tullia neposlouchal, protože jsem se v té chvíli nedokázal zajímat o jeho kúry. Díval jsem se do jeho malých oček, abych zjistil, co si o tom setkání myslí. Věděl jsem, že už je v penzi, a protože neměl celé dny co dělat, mohl snadno zaplavit svými řečmi celý ten malý svět tehdejší terstské společnosti.

Pak se Carla po dlouhém uvažování zvedla, aby se rozloučila. Zamumlala:

„Na shledanou,“ a vykročila.

Věděl jsem, že se na mne zlobí, a tak jsem se snažil získat potřebný čas, abych ji uchlácholil, i když jsem měl pořád na paměti, že tam je Tullio. Zeptal jsem se jí, jestli ji smím doprovodit, protože mám cestu stejným směrem. Její strohý pozdrav znamenal rovnou rozchod a právě tehdy jsem se ho poprvé opravdu lekl. Ta tvrdá hrozba mi vzala dech.

Ale ani Carla sama ještě nevěděla, kam míří tím svým rozhodným krokem. Dala jen volný průchod okamžitému vzteku, který brzy přejde.

Počkala na mne a pak jsme šli vedle sebe beze slova. Sotva jsme došli domů, dala se do hrozného pláče, který mě už tolik nepoděsil, protože ji přiměl, aby se uchýlila do mé náruče. Vysvětlil jsem jí, kdo je Tullio a co by mi mohl jeho jazyk nadělat za nepříjemnosti. Když jsem viděl, že pláče dál, i když pořád v mém náručí, dovolil jsem si rozhodnější tón: copak mě chce kompromitovat? Copak jsme si vždycky neříkali, že uděláme všechno, abychom ušetřili bolesti tu ubohou ženu, jež je pořád ještě mou ženou a matkou mé dcery?

Carla toho, jak se zdálo, litovala, ale chtěla být sama, aby se uklidnila. Byl jsem spokojen, a tak jsem šel.

Toto dobrodružství podle všeho způsobilo, že se pak se mnou chtěla každou chvíli ukazovat na veřejnosti jako moje žena. Protože si nevzala učitele, umínila si zřejmě, že mě přinutí zaujmout

větší část místa, jež jemu odepřela. Dlouho mě otravovávala, abychom si koupili lístky do divadla a pak šli na svá místa každý z jiné strany a posadili se jakoby náhodou vedle sebe. Ale já s ní došel, i když několikrát, jedině do Městských sadů, milníku svých obchůzek, jenomže teď jsem k němu přicházel z druhé strany. Dál nikdy! A proto se mi nakonec moje milenka začala skoro úplně podobat. Každou chvíli měla bez jakéhokoli důvodu v nenadálých záchvatech zlosti něco proti mně. Potom toho hned zase litovala, ale i tak to stačilo, abych k ní byl náramně, náramně hodný a povolný. Často jsem ji nacházel, jak se rozplývá v slzách, a nikdy se mi nepodařilo dostat z ní vysvětlení, co ji trápí. Byla to možná moje vina, protože jsem na tom dost netrval. Když jsem ji poznal líp, to znamená, když mě opustila, už jsem žádné vysvětlení nepotřeboval. Nouze ji přinutí, aby se vrhla do toho dobrodružství se mnou, jenže já pro ni vůbec nebyl. V mé náruči se z ní stala žena, a to počestná žena, jak si rád namlouvám. To samozřejmě není žádná moje zásluha, už taky proto ne, že jsem na tom nakonec jen škodoval.

Potom Carlu popadl další vrtoch, který mě nejdřív překvapil a pak velice dojal: chtěla vidět mou ženu. Přísahala, že se k ní nepřiblíží a že se bude chovat tak, aby si jí žena nevšimla. Slíbil jsem jí, že jakmile zjistím přesnou dobu, kdy půjde žena ven, dám jí to vědět. Nemohla ji vidět blízko naší vily, protože tam je málo lidí a každý je hned příliš nápadný, ale v některé hodně frekventované ulici.

Zrovna v tu dobu měla tchyně něco s očima a musela je mít pár dnů zavázané. Smrtelně se nudila, a tak si dcery u ní rozdělily službu, aby ji přiměly dodržovat přísně kúru: moje žena u ní byla dopoledne a Ada přesně do čtyř odpoledne. Znenadání jsem se rozhodl a řekl jsem Carle, že moje žena odchází každý den přesně ve čtyři od tchyně. Dodnes přesně nevím, proč jsem vlastně Carle představil jako svou ženu Adu. Jisté je, že po té osudné nabídce sňatku jsem cítil potřebu připoutat si svou milenkou ještě víc, a nejspíš jsem si taky myslel, že čím jí bude moje manželka připadat hezčí, tím víc

ocení muže, který jí, abych tak řekl, obětuje takovou ženu. Augusta nebyla v té době nic jiného než dobrá, zdravím překypující kojná. Možná že na mé rozhodnutí měla vliv i opatrnost. Měl jsem dobré důvody se obávat své milenky, a kdyby se dala strhnout k nějakému urážlivému jednání vůči Adě, vůbec by na tom nezáleželo, protože o Adě jsem už ze zkušenosti věděl, že by mě u mé ženy nikdy nepomluvila.

Kdyby mě Carla u Ady kompromitovala, řekl bych jí všechno, a dokonce s jistým zadostiučiněním, mám-li mluvit pravdu.

Jenomže tato moje politika měla opravdu nepředvídatelný výsledek. Šel jsem ráno ke Carle mnohem dříve než obvykle, protože mě hnál jakýsi neklid. Byla naprosto jiná než předchozího dne. Ušlechtilý ovál její tvářinky byl celý zaplaven velkým smírem. Chtěl jsem ji políbit, ale Carla mě odstrčila a nakonec mi dovolila dotknout se rty jejích tváří, jen abych byl ochotnější ji vyslechnout. Posadil jsem se naproti ní na druhý konec stolu. Carla vzala beze spěchu list papíru, na kterém až do mého příchodu cosi psala, a odložila jej mezi noty ležící na stole. Já tomu kusu papíru nevěnoval pozornost a teprve později jsem se dozvěděl, že to byl dopis určený Lalimu.

Přitom dnes vím, že až do toho okamžiku se Carlina mysl zmítala v pochybnostech. Upřela na mne zkoumavě svůj vážný pohled; potom se zahleděla do světla, jež proudilo oknem, aby se mohla lépe pohroužit do své samoty a do svých myšlenek. Kdo ví! Kdybych byl okamžitě líp vystihl, co se to v ní zmítá, byl bych si možná mohl svou rozkošnou milenku udržet dodnes.

Pověděla mi o svém setkání s Adou. Čekala na ni před domem mé tchyně, a jen ji uviděla přicházet, okamžitě ji poznala.

„O mýlce nemůže být řeči. Vylíčil jsi mi ji se všemi nejdůležitějšími rysy. Jak ji dobře znáš!“

Na okamžik umlkla, aby přemohla dojetí, které jí sevřelo hrdlo. Potom pokračovala:

„Nevím, co se mezi vámi stalo, ale já ji už nechci nikdy podvádět. Je tak krásná a tak smutná! A proto píšu dnes svému učiteli, že jsem ochotna si ho vzít!“

„Smutná!“ vykřikl jsem překvapeně. „To se pleteš, nebo ji zrovna v tu chvíli tlačil těsný střevíc.“

Ada a smutná! Ta se přece smála a usmívala bez ustání; dokonce i zrovna to ráno, kdy jsem ji zahlédl u nás.

Ale Carla byla líp informovaná než já:

„Těsný střevíc! Šla jako bohyně, když kráčí v oblacích.“

Vypravovala mi s rostoucím dojetím, že se jí dokonce podařilo přimět Adu k několika slůvkům, ale tak nesmírně milým. Ada totiž upustila kapesník a Carla jí ho zvedla a podala. Adino krátké poděkování ji dojalo k slzám. Kromě toho došlo mezi oběma ženami ještě k něčemu: Carla tvrdila, že si Ada všimla jejího pláče a že se s ní rozloučila pohledem plným žalu a sympatie. Pro Carlu bylo všechno jasné: má žena věděla, že ji podvádím, a trpěla tím. Proto si předsevzala, že se už se mnou nebude vídat a že si vezme Laliho.

Nevěděl jsem, jak se hájit. Bylo pro mne snadné mluvit s naprostou antipatií o Adě, ale ne už o mé ženě, o té zdravé kojné, která byla tak zaujata svým úkolem, že vůbec nepozorovala, co se děje v mé mysli. Zeptal jsem se Carly, jestli si všimla tvrdosti Adina pohledu a jestli si uvědomila, jaký má hluboký a drsný hlas bez trochy vlídnosti. Abych si zase rychle získal Carlinu lásku, byl bych své ženě ochotně přiřkl plno dalších vin, ale nebylo to možné, protože už asi rok jsem ji před svou milenkou bez ustání vynášel do sedmého nebe.

Zachránil jsem se jinak. I mne samotného se zmocnilo takové dojetí, že mi to vehnalo slzy do očí. Zdálo se mi, že mám plné právo se litovat. Aniž jsem chtěl, dostal jsem se do takové motanice, že jsem z toho byl nesmírně nešťastný. Ta záměna Ady s Augustou byla nesnesitelná. Ve skutečnosti má žena nebyla tak krásná a Ada, s níž Carla tak cítila, mi velice ublížila. Proto byla Carla opravdu nespravedlivá, když mě odsuzovala.

Moje slzy Carlu trochu obměkčily:

„Drahý Dario! Ty tvoje slzy mi dělají tak dobře! Mezi vámi muselo dojít k nějakému nedorozumění, a to se teď musí vysvětlit. Nechci tě soudit příliš přísně, ale já už tu ženu nepodvedu a nechci být příčinou jejích slz. To jsem odpřisáhla!“

Přes tuto přísahu ji nakonec podvedla naposledy. Chtěla se se mnou navždy rozloučit posledním polibkem, ale já ten polibek povolil jen jediným způsobem, jinak bych byl odešel pln záští. A tak se nakonec smířila. Šeptali jsme oba:

„Naposled!“

Byla to kouzelná chvíle. To předsevzetí ve dvou mělo takový účinek, že smazávalo jakoukoli vinu. Byli jsme nevinní a blažení! Můj dobrotivý osud mi dopřál okamžik dokonalého štěstí.

Cítil jsem se tak šťastný, že jsem v komedii pokračoval až do okamžiku, kdy jsme se měli rozloučit. Už se tedy nikdy neuvidíme. Odmítla obálku, kterou jsem pořád nosil v kapse, a nechtěla ani žádnou upomínku. Museli jsme ze svého života vymazat každou stopu minulých provinění. A tak jsem ji tedy s ochotou otcovsky políbil na čelo, jak si to přála předtím.

Potom, už na schodech, jsem zaváhal, protože to bylo všechno trochu příliš vážné; kdybych byl věděl, že ji nazítří budu zase mít, budu-li chtít, nebyl bych si tak rychle vzpomněl na budoucnost. Dívala se z odpočívadla schodů, jak jdu dolů, a já se na ni pousmál a zavolal:

„Na shledanou zítra!“

Odtrhla se překvapena a málem poděšena a odběhla se slovy:

„Už nikdy!“

Přesto jsem cítil úlevu, že jsem se odvážil povědět slovo, které mi mohlo otevřít cestu k dalšímu poslednímu objetí, kdybych po něm zatoužil. Zbaven všech tužeb a všech povinností strávil jsem celý krásný den s ženou a pak v Guidově kanceláři. Musím přiznat, že nedostatek povinností mě sblížil s ženou a dcerkou. Byl jsem pro ně

něco víc než obvykle: nebyl jsem jen milý, byl jsem opravdový otec, který pokojně rozhoduje a přikazuje, zaujat jediné svou rodinou. Když jsem uléhal, řekl jsem si v podobě předsevzetí:

„Takhle by měly vypadat všechny moje dny.“

Než jsem usnul, cítila Augusta potřebu svěřit se mi s velkým tajemstvím; dozvěděla se je zrovna ten den od matky. Ada před několika dny přistihla Guida, jak líbá jednu jejich služebnou. Ada chtěla dělat, že nic neviděla, ale služka pak začala být drzá, a tak ji vyhodila. Včera s úzkostí čekaly, co tomu Guido řekne. Kdyby si stěžoval, byla by Ada požádala o rozvod. Ale Guido se smál a tvrdil, že Ada špatně viděla; přesto však nemá nic proti tomu, aby ta žena, která prý mu je srdečně nesympatická, šla z domu, i když je nevinná. Teď už se všechno, jak se zdá, urovnalo.

Byl bych hrozně rád věděl, jestli měla Ada skutečně vlčí mlhu, když přistihla svého muže v té situaci. Dalo se pak ještě o něčem pochybovat? Nutno totiž mít na paměti, že když někdo někoho líbá, zaujímá docela jinou pozici, než když někdo někomu čistí boty. Měl jsem výtečnou náladu. Cítil jsem dokonce potřebu ukázat se při posuzování Guida spravedlivý a smířlivý. Ada je nepochybně dosti žárlivá a mohlo se stát, že je viděla stát blíž a jinak, než tomu skutečně bylo.

Augusta smutným hlasem řekla, že ví bezpečně, že Ada viděla dobře, jen si to teď z přílišné lásky vykládá jinak. Dodala:

„Byla by udělala líp, kdyby si vzala tebe.“

Já, který se cítil čím dál nevinnější, jsem ji obšťastnil větou:

„Je otázka, jestli bych já pochodil líp, kdybych si ji vzal místo tebe.“

A pak, než jsem usnul, jsem zamumlal:

„Ničema! Takhle pošpinit svůj domov!“

Byl jsem natolik upřímný, že jsem mu vyčetl na jeho jednání to, co jsem si sám nemusel vyčítat.

Ráno jsem vstal s vroucím přáním, aby se aspoň tento den přesně podobal předchozímu. Bylo pravděpodobné, že slastná předsevzetí

z včerejšího dne nebudou pro Carlu o nic závažnější než pro mne, a já se vůči nim cítil naprosto svobodný. Byla příliš krásná, aby byla závazná. Popoháněla mě ovšem nejistota, že nevím, co si o tom myslí Carla. Mým přáním bylo najít ji ochotnou k dalšímu předsevzetí. Život by běžel dál bohatý na rozkoše, ale taky a především na snahy o nápravu, a každý můj den by byl zasvěcen z velké části dobru a z malé, docela maličké výčitkám svědomí. Byla tu jen ta nejistota, protože za celý rok, který byl pro mne tak bohatý na předsevzetí, měla Carla jen jedno jediné – dokázat mi, že mě má ráda. Dodržela je a bylo dost obtížné vyvodit z toho, do jaké míry pro ni bude snadné dodržet nové předsevzetí, jež ruší to staré.

Carla nebyla doma. Bylo to pro mne velké zklamání a samou rozmrzelostí jsem si hryzal rty. Stará paní mě zavedla do kuchyně. Pověděla mi, že se Carla vrátí až navečer. Řekla, že se nají venku, a tak v krbu nehořel ani ten malý oheň, který tam obvykle hořival.

„Vám to neřekla?“ zeptala se mě stařena a překvapeně vyvalovala oči.

Zamyšleně a roztržitě jsem zamumlal:

„Řekla, včera. Ale nebyl jsem si jist, jestli to, co mi řekla, platilo pro dnešek.“

Vlídne jsem se s ní rozloučil a šel jsem. Skřípal jsem zuby, ale potají. Chtělo to čas, abych dostal odvahu a rozzlobil se veřejně. Zašel jsem do Městských sadů a procházel jsem se asi půl hodiny, abych měl kdy si to všechno líp promyslet. Bylo to tak jasné, že jsem už nerozuměl ničemu. Byl jsem najednou a bez milosti přinucen dodržet své předsevzetí. Bylo mi zle, opravdu zle. Kulhal jsem a navíc jsem zápolil s dechem. Mívám s ním potíže: dýchám sice výtečně, ale počítám jednotlivá nadechnutí, protože musí jít nepřetržitě jedno za druhým. Mám pocit, že bych umřel zadušením, kdybych na to nedával pozor.

V tu dobu jsem už měl jít do své, nebo spíš Guidovy kanceláře. Nemohl jsem však odejít z tohoto stanoviště jenom tak. A co budu

dělat potom? Dnešní den nebyl ani trochu takový jako včerejší! Kdybych aspoň znal adresu toho zatraceného učitele, který mi hodinami zpěvu za mé peníze odloudil milenku! Nakonec jsem se vrátil ke staré paní. Vymyslím si pro Carlu vzkaz, který by ji přiměl, aby se se mnou sešla. Nejtěžší bylo dostat ji co nejdřív na mušku. To ostatní pak už nebude tak těžké.

Zastihl jsem stařenu, jak sedí u kuchyňského okna a šťupuje punčochu. Sundala si brýle a takřka bázlivě na mne upřela tázavý pohled. Zaváhal jsem. Potom jsem se zeptal:

„Víte, že se Carla rozhodla vdát za Laliho?“

Připadalo mi to, jako bych tu novinku říkal sám sobě. Carla mi to řekla nejmíň dvakrát, ale já tomu den předtím nevěnoval příliš pozornost. Carlina slova dolehla k mému sluchu, a docela zřetelně, protože jsem je tam zase našel, ale pak zase vyklouzla, aniž pronikla dál. Teprve teď pronikala až do mých útrob, které se svíjely bolestí.

Stařena se na mne podívala a taky váhala. Zřejmě se bála, že prozradí něco, co by se jí pak mohlo vyčítat. Potom se zřejmou radostí vyhrkla:

„To vám řekla Carla? Tak to bude určitě pravda! Já si myslím, že by udělala dobře. Co tomu říkáte vy?“

A s chutí se smála, bába jedna zatracená, o které jsem si vždycky myslel, že o mém poměru s Carlou dobře ví! Byl bych ji nejraději ztloukl, ale potom jsem se omezil na to, že jsem řekl, že bych počkal, až bude mít učitel nějaké postavení. Zkrátka a dobře, mně to všechno připadalo unáhlené.

Samou radostí se stará paní se mnou poprvé rozpovídala. Nesouhlasila se mnou. Když se lidé berou mladí, musí si vybudovat kariéru po svatbě. Proč by si ji museli budovat předtím? Carla toho potřebuje tak málo. Její hlas by teď stál míň, protože by měla učitele a manžela v jedné osobě.

Tato slova, jež mohla znamenat výčitku na adresu mé lakomosti, mi vnukla nápad, který mi připadal skvělý a který mi pro tu chvíli

ulevil. V obálce, kterou jsem pořád nosil v náprsní kapse, musel už teď být pěkný obnos. Vytáhl jsem ji z kapsy, zalepil a odevzdal stařeně, aby ji dala Carle. Pocítil jsem možná taky touhu zaplatit konečně slušným způsobem své milence, ale ještě silnější byla touha ji znovu vidět a znovu mít. Ted' se Carla se mnou bude muset sejít, ať už proto, že mi ty peníze bude chtít vrátit, nebo proto, že uzná za vhodné si je nechat, poněvadž pak bude cítit potřebu mi poděkovat. Oddechl jsem si: ještě není všemu nadobro konec!

Staré paní jsem řekl, že v té obálce je něco peněz, jež zbyly z toho, co mi pro ně dali přátelé chudáka Coplera. Potom jsem s velkým klidem a mírem v duši Carle vzkázal, že jí zůstanu nadosmrti dobrým přítelem a že se na mne může vždycky beze všeho obrátit, kdyby potřebovala pomoc. Tak jsem jí mohl nechat svou adresu, to znamená adresu Guidovy kanceláře.

Když jsem odcházel, byl můj krok daleko pružnější než ten, který mě tam přivedl.

Toho dne jsem se však hrozně pohádal s Augustou. Šlo o malichernost. Řekl jsem, že je polévka příliš slaná, a ona tvrdila, že ne. Dostal jsem šílený vztek, protože se mi zdálo, že se mi posmívá, a trhl jsem ubrusem k sobě s takovou zuřivostí, že se všechno nádobí ze stolu sesypalo na zem. Maličká, kterou měla chůva na ruce, se rozeřvala, což mě hrozně zamrzelo, protože její pusinka mi připadala, jako by mi vyčítala. Augusta zbledla, jak to umí jen ona, vzala holčičku do náruče a odešla. Zdálo se mi, že to taky přehnala: copak mě nechá jíst samotného jako psa? Ale Augusta se okamžitě vrátila bez dítěte, znovu prostřela stůl, posadila se ke svému talíři a ponořila do něho lžíci, jako by se chtěla dát do jídla.

Já v duchu klel, ale už mi bylo jasné, že jsem hříčkou v rukou nezřízených sil přírody, které nedělalo potíže je nashromáždit a tím méně je rozpoutat. Moje kletby teď platily Carle, která předstírala, že jedná jediné ve prospěch mé ženy. Takhle mě zřídít!

Kdykoli mě Augusta vidí v takovém stavu, řídí se metodou, které zůstala věrná dodnes, neodporuje, nepláče, nediskutuje. Když jsem ji začal smířlivě prosit o prominutí, podala mi pouze jedno vysvětlení: nesmála se, jen se usmívala tímž úsměvem, který se mi vždycky tak líbil a který jsem vždycky tak vynášel.

Hluboce jsem se styděl. Snažně jsem ji prosil, aby dala holčičku okamžitě přinést, a když jsem ji měl v náručí, dlouho jsem si s ní hrál. Potom jsem si ji posadil na hlavu a pod jejími šatečky, jež mi přikrývaly obličej, jsem si utřel oči, které se zalily slzami, jež nevyvolala Augusta. Hrál jsem si s malou, protože jsem věděl, že tak se sblížím s Augustou, aniž bych se snížil k omlouvám, a opravdu, její tváře dostaly znovu obvyklou barvu.

Tak skončil i tenhle den velice dobře a odpoledne bylo zrovna takové jako to předchozí. Dopadlo to stejně, jako kdybych byl Carlu zastihl na obvyklém místě. Ani zápal mi nechyběl. Prosil jsem znovu a znovu o odpuštění, protože jsem musel Augustu přimět k tomu, aby se vrátila ke svému úsměvu, když jsem vykládal nebo vyváděl různé výstřednosti. Běda, kdyby byla musela potlačit i jen jeden z těch svých obvyklých láskyplných úsměvů, které mi připadaly jako nejúplnější a nejlaskavější soud, jež bylo možno nade mnou vynést.

Večer jsme znovu mluvili o Guidovi. Jak se zdálo, už se s Adou smířili úplně. Augusta se divila sestřině dobrotě. Tentokrát jsem se zase musel usmát já, protože bylo jasné, že zapomíná na svoji vlastní nesmírnou dobrotu. Zeptal jsem se jí:

„A ty bys mi neodpustila, kdybych tak pošpinil náš domov?“

Zaváhala:

„My máme naši holčičku,“ zvolala, „kdežto Ada nemá děti, které by ji vázaly k tomu člověku.“

Neměla Guida v lásce; někdy si říkám, že mu měla za zlé, že mi způsobil trápení. Za několik měsíců obšťastnila Ada Guida dvojčaty a Guido nikdy nepochopil, proč jsem mu tak vesele blahopřál.

Protože měl děti, mohl si i podle Augustina názoru dělat se služkami v domě bez nebezpečí, co chtěl.

Když jsem na druhý den ráno našel v kanceláři na stole obálku se svou adresou napsanou Carlou, oddechl jsem si. Tak tedy nic nebylo u konce a život mohl pokračovat naplněn vším, co potřeboval. Carla si se mnou dala několika stručnými slovy schůzku v jedenáct dopoledne v Městských sadech u vchodu naproti jejich domu. Nesejdeme se tedy v jejím pokoji, ale přece jen velice blízko.

Nemohl jsem se dočkat a přišel jsem na schůzku o čtvrt hodiny dřív. Kdyby Carla nebyla na udaném místě, byl bych se rozběhl rovnou do jejich bytu, což by bylo daleko pohodlnější.

Byl zase sladký a zářivý den plný nového jara. Když jsem nechal za sebou hlučnou Corsia Stadion a vešel do parku, ocitl jsem se v tichu venkova, jež nijak nerušilo lehké, neustávající šelestění zeleně ovívané slabým vánkem.

Právě když jsem rychlým krokem dorazil k východu z parku, vyšla mi v ústrety Carla. Měla v ruce moji obálku a blížila se ke mně bez úsměvu na pozdrav. V její bledé tvářince se naopak zračila neúprosná rozhodnost. Měla na sobě prosté šaty z hrubě tkaného plátna s modrými pruhy a velice jí to slušelo. I ona vypadala jako součást parku. Později jsem ji v okamžicích největší nenávisti podezíral, že se tak ustrojila úmyslně, aby ve chvíli, kdy mě odmítla, vypadala co nejžádoucněji. Ve skutečnosti ji tak ustrojil první jarní den. Nutno taky připomenout, že v mé dlouhé, ale drsné lásce hrálo oblékání mé milenky pramalou roli. Šel jsem vždycky rovnou do její pracovny a skromné ženy se doma strojí velice prostě.

Podala mi ruku a já ji stiskl a řekl:

„Děkuju ti, žeš přišla.“

Oč by bylo důstojnější, kdybych byl zůstal tak mírný přes celý ten rozhovor!

Carla vypadala dojatá a za řeči se jí křečovitě trásly rty. Tohle škubání rtů jí občas vadilo i při zpěvu. Řekla mi:

„Ráda bych ti vyhověla a přijala od tebe ty peníze, ale nemůžu, v žádném případě nemůžu. Vezmi si je zpátky, prosím tě!“

Protože jsem viděl, že má pláč na krajíčku, rychle jsem obálku vzal, abych jí vyhověl, a držel jsem ji v ruce ještě dlouho poté, co jsem odtud odešel.

„Ty už opravdu o mně nechceš ani slyšet?“

Položil jsem tu otázku, aniž jsem si uvědomil, že mi na ni už den předtím odpověděla. Ale cožpak bylo možné, aby se mi odpírala, když byla tak žádoucí?

„Zeno!“ odpověděla dívka poněkud něžněji, „cožpak jsme si ne-slíbili, že se už nikdy nevidíme? Na základě tohoto slibu jsem na sebe vzala jisté závazky podobné těm, které jsi měl ty, ještě než jsi mě poznal. Jsou zrovna tak posvátné jako ty tvoje. Doufám, že si teď tvoje žena všimne, že jí už patříš celý.“

V jejích myšlenkách hrála tedy dál důležitou úlohu Adina krása. Kdybych si byl jist, že mě opustila kvůli ní, byl bych věděl, jak to napravit. Byl bych ji přesvědčil, že Ada není má žena, a byl bych jí ukázal Augustu s tím jejím šilhavým okem a postavou zdravé kojné. Ale nebyly teď důležitější ty její závazky? Bylo třeba hovořit o nich.

Snažil jsem se mluvit klidně, i když se mi taky třáslы rty, jenže touhou. Vyložil jsem jí, že ani sama neví, do jaké míry je moje, a proto už nemá právo o sobě volně rozhodovat. Hlavou se mi honil vědecký důkaz toho, co jsem chtěl říct, slavný Darwinův důkaz s arabskou klisnou, ale chválabohu jsem si skoro jist, že jsem se o něm nezmínil. Zřejmě jsem však ve svém nesmyslném blábolení hovořil o zvířatech a jejich fyzické věrnosti. Ale pak jsem těch složitých argumentů, na které jsme v té chvíli nestačili ani já, ani ona, nechal a řekl jsem:

„Jaké závazky jsi mohla na sebe vzít? A jaký význam mohou mít tváří v tvář citu, který nás váže už přes rok?“

Popadl jsem ji drsně za ruku, protože jsem cítil potřebu energického činu, jelikož jsem nenašel žádné slovo, které by jej mohlo nahradit.

Vytrhla se z mého sevření s takovou prudkostí, jako by to bylo poprvé, co jsem si dovilil něco podobného.

„Nikdy,“ řekla s gestem člověka, který přísahá, „vzala jsem na sebe nejsvětější závazek! Závazek vůči muži, který vzal na sebe právě takový závazek vůči mně.“

Nebylo pochyb! Tu krev, kterou se jí znenadání zbarvily tváře, tam vehnalo záští vůči muži, který na sebe nevzal žádný závazek. A vyjádřila se ještě zřetelněji:

„Včera jsme šli zavěšeni do sebe společně s jeho matkou.“

Bylo zřejmé, že mi má milenka uniká, že uniká pořád dál a dál. Já běžel ztřeštěně za ní a poskakoval jako pes, kterému berou kus chutného masa. Znovu jsem ji prudce popadl za ruku „Tak dobře,“ navrhl jsem, „vezměme se za ruce a pojďme tak přes celé město. Vydejme se v téhle neobvyklé pozici, aby si nás lidé víc všimli, po Corsia Stadion a pak Chiozským podloubím a dolů po Corsu až k Sant'Andrea a odtud se vraťme do toho vašeho pokoje druhou stranou, aby nás vidělo celé město.“

To bylo poprvé, co jsem se vzdal Augusty. A připadalo mi to jako osvobození, protože to ona mi chtěla Carlu vzít.

Vytrhla se znovu z mého sevření a řekla stroze:

„Byla by to skoro stejná cesta, jako jsme šli včera.“

Znovu jsem vybuchl:

„A co on, on ví všechno? Ví, že jsi byla ještě včera moje?“

„Ano,“ řekla s hrdostí. „Ví všechno, všechno.“

Cítil jsem, že jsem ztracen, a jako pes, který nemůže na vyhlídnuté sousto a chňape po šatech toho, kdo mu je upírá, jsem ve vzteku řekl:

„Ten tvůj snoubenec má skvělý žaludek. Dnes stráví mne a zítra všechno, co mu předhodíš.“

Neslyšel jsem přesně zvuk svého hlasu. Věděl jsem, že bolestí křičím. Carla měla naopak ve svých mírných, hnědých, gazelích očích výraz pohoršení, který bych u ní nečekal.

„To říkáš mně? Proč to neřekneš jemu, nemáš odvahu?“

Otočila se ke mně zády a rychlým krokem zamířila k východu. Já už taky litoval toho, co jsem řekl, ale tu lítost překrylo veliké překvapení, že od této chvíle už nebudu smět jednat s Carlou tak nelaskavě. To mě jakoby přibilo k zemi. Teprve když ta modrobílá postavička dorazila drobnými rychlými kroky až k samému východu, rozhodl jsem se běžet za ní. Nevěděl jsem, co jí řeknu, ale nebylo možné, abychom se rozešli takhle.

Zastavil jsem ji u průjezdu jejich domu a řekl jsem jí upřímně jen to, jak mě to všechno bolí:

„Takhle se máme rozejít po takové lásce?“

Šla dál, aniž odpověděla, a já za ní, až na schody. Potom se na mne podívala nepřátelskýma očima:

„Chcete-li vidět mého snoubence, pojdte se mnou. Neslyšíte ho? To on hraje na ten klavír.“

Teprve tehdy jsem uslyšel synkopy Schubertova Rozloučení v Lisztově úpravě.

Třebaže jsem se od dětství nedotkl šavle ani hole, nejsem bázlivec. Veliká touha, která mě do té chvíle hnala, byla najednou pryč. Ze všeho, co dělá muže mužem, ve mně zbyla jen bojechtivost. Dožadoval jsem se panovačně něčeho, co mi nepatřilo. Abych teď zmenšil svoji chybu, musel jsem se bít, jinak by byla vzpomínka na tuto ženu, která mi hrozila snoubencem, nesnesitelná.

„Tak dobře,“ řekl jsem jí. „Když dovolíš, půjdu s tebou.“

Srdce mi bušilo ne snad strachem, ale obavou, že se nezachovám dobře.

Stoupal jsem po schodech dál po jejím boku. Najednou se však zastavila, opřela se o zeď a dala se beze slova do pláče. Nahoře se nepřestávaly rozléhat tóny Rozloučení hraného na pianu, které jsem kdysi zaplatil. Carlin pláč ještě znásobil jejich dojímavost.

„Udělám, co budeš chtít! Chceš, abych šel?“ zeptal jsem se.

„Ano,“ řekla a taktak že dokázala to slůvko vyslovit.

„Sbohem,“ řekl jsem. „Když si to tedy přeješ, sbohem navždycky!“

Pomalu jsem sešel ze schodů a taky jsem si pískal Schubertovo Rozloučení. Nevím, bylo-li to jen zdání, ale měl jsem dojem, že na mne zavolala:

„Zeno!“

I kdyby na mne v tu chvíli zavolala tím podivným jménem Dario, které jí připadalo tak mazlivé, nebyl bych se zastavil. Cítil jsem velkou touhu jít pryč a zase jednou jsem se vrátil čistý k Augustě. I ten pes, kterému kopanci brání přiblížit se k fence, odběhne naprosto čistý, alespoň pro tu chvíli.

Když jsem se druhého dne znovu ocitl ve stavu, ve kterém jsem byl ve chvíli, kdy jsem se chystal do Městských sadů, zdálo se mi prostě, že jsem se zachoval jako zbabělec: volala na mne, i když ne jménem, které mi dala z lásky, a já neodpověděl! Byl to první den bolesti, po němž následovalo mnoho dalších, plných hořkého žalu. Protože jsem už nechápal, proč jsem jen tak odešel, obviňoval jsem se, že jsem se bál toho chlapíka nebo skandálu. Ted' bych byl opět souhlasil s jakýmkoliv kompromitováním, jako když jsem Carle navrhl tu dlouhou procházku městem. Propásl jsem příznivý okamžik a byl jsem si velice dobře vědom, že se vyskytuje u jistých žen jen jednou. Mně to jednou stačilo.

Okamžitě jsem se rozhodl, že Carle napíšu. Nemohl jsem už nechat uběhnout ani den, aniž bych se pokusil k ní znovu přiblížit. Psal a přepisoval jsem ten dopis znova a znova, abych do těch několika slov vložil veškerý důmysl, kterého jsem byl schopen. Přepisoval jsem ten dopis tolikrát taky proto, že to pro mne byla velká útěcha; byla to úleva, kterou jsem potřeboval. Prosil jsem ji, aby mi odpustila hněv, který jsem jí dal najevo, tvrdil jsem, že moje velká láska potřebuje čas, aby se uklidnila. Dodal jsem: „Každý den, který mívám, mi přináší další drobet klidu.“ A kolikrát jsem tu větu psal, tolikrát jsem vždycky skřípal zuby. Potom jsem psal, že si nemůžu odpustit, co jsem jí řekl, a cítím potřebu se omluvit. Já jí bohužel nemůžu nabídnout, co jí nabízí Lali a co si tak zasluhuje.

Představoval jsem si, že ten dopis bude mít veliký účinek. Jelikož Lali všechno ví, Carla mu ho ukáže a pro Laliho by mohlo být výhodné, kdyby měl přítele mého postavení. Snil jsem dokonce o tom, že bychom mohli začít sladký život ve třech, poněvadž má láska byla tak velká, že pro tu chvíli by mi můj osud připadal mírnější, i kdybych se směl Carle pouze dvořit. Třetího dne jsem od ní dostal krátký lístek. Neoslovila mě v něm ani jako Zena, ani jako Daria. Psala pouze: „Děkuju! Bud'te i Vy šťasten se svou paní, která zasluhuje jen to nejlepší.“ Mluvila přirozeně o Adě.

Příznivý okamžik netrval a u žen nikdy netrvá, pokud jej člověk nezastaví tím, že jej popadne za vlasy. Moje touha zhoustla v zuřivou zlost. Ne však na Augustu! Moje mysl byla tak plná Carly, že jsem měl výčitky svědomí, a tak jsem se u Augusty pořád nutil do tupého, stereotypního úsměvu, který jí připadal upřímný.

Musel jsem však něco udělat! Nemohl jsem přece takhle čekat a trpět den co den! Psát jsem jí už nechtěl. Kus popsaného papíru nemá pro ženy příliš velký význam. Bylo nutno vymyslet něco lepšího.

Bez přesného záměru jsem se rozběhl do Městských sadů. Potom, ale už daleko pomaleji, jsem zamířil ke Carlinu domu, a když jsem vystoupil do jejich patra, zaklepal jsem na dveře kuchyně. Byl bych se pokud možno raději vyhnul setkání s Lalim, ale nemrzelo by mě, kdybych na něho narazil. Aspoň by došlo ke krizi, jejíž potřebu jsem cítil.

Stará paní byla jako obvykle u krbu, kde hořely dva velké ohně. Žasla, že mě vidí, ale pak se s obvyklou dobrotou a nevinností začala smát. Řekla mi:

„Jsem ráda, že vás vidím! Byla jsem tak zvyklá vidět vás tu každý den! To se rozumí, že na nás nemůžete tak najednou zapomenout.“

Nebylo těžké přimět ji k řeči. Líčila mi, jak se Carla a Vittorio hrozně milují. Dnes přijdou on i jeho matka k nim na oběd. Se smíchem dodala: „Nakonec ji bude s sebou brát i na všechny hodiny, které denně dává. Nevydrží jeden bez druhého ani chvilinku.“

A mateřsky se tomu jejich štěstí usmívala. Řekla mi, že se za několik týdnů vezmou.

Měl jsem v ústech nepříjemnou pachut' a div jsem nevykročil ke dveřím, abych šel. Potom jsem se přemohl v naději, že mi stařeníno klábosení vnukne nějaký dobrý nápad nebo dá nějakou naději. Poslední chybou, které jsem se u Carly dopustil, bylo právě to, že jsem utekl dřív, než jsem si promyslel všechny možnosti, které se mi případně nabízely.

Na okamžik jsem si myslel, že jsem na ten svůj nápad přišel. Zeptal jsem se staré paní, jestli se opravdu rozhodla dělat do smrti služku své dceři. Řekl jsem jí, že vím, že k ní Carla není moc hodná.

Pracovala pilně dál u krbu, ale poslouchala. Odpověděla s nevinností, kterou jsem nezasluhoval. Stěžovala si, že Carla ztrácí trpělivost pro každou maličkost. Omlouvala se:

„To se ví, jsem den ze dne starší a všechno zapomínám. Ale za to já nemůžu.“

Doufala však, že teď to bude lepší. Carla je šťastná, a tak ji ty její špatné nálady trochu přejdou. A kromě toho se k ní Vittorio od samého začátku chová s velikou úctou. Nakonec dodala, aniž přestala plnit formičky těstem a ovocem:

„Musím zůstat s dcerou, to je moje povinnost. Jinak to nejde.“

Pokusil jsem se ji s jistou úzkostí přemluvit. Řekl jsem jí, že by se mohla toho otroctví velice dobře zbavit. Copak tu nejsem já? Dával bych jí měsíčně, co jsem do té doby platil Carle. Chtěl jsem i nadále někoho vydržovat! Chtěl jsem si udržet aspoň tu starou paní, která mi připadala jako část její dcery.

Stařena mi projevila svou vděčnost. Obdivovala se mé dobrotě, ale smála se při představě, že by jí někdo mohl navrhnout, aby opustila svou dceru. Na něco takového nebylo ani pomyšlení.

To bylo tvrdé slovo, jež mě udeřilo do čela, které se tak ponížilo! Vrátil jsem se do té veliké samoty bez Carly a bez jakéhokoli výhledu na cestu, jež by vedla k ní. Vzpomínám si, že jsem udělal ještě

poslední pokus, abych si namluvil, že tahle cesta přece jen zůstává otevřená. Než jsem šel, řekl jsem staré paní, že se může stát a časem změni názor. Potom ať si laskavě vzpomene na mne.

Když jsem odtud odcházel, byl jsem pln rozhořčení a zlosti, jako by mi někdo ublížil zrovna ve chvíli, kdy jsem se chystal udělat něco dobrého. Ta stará paní mě svým smíchem přímo urazila. Cítil jsem, jak mi pořád ještě zní v uších, a znamenal daleko víc než jen výsměch mé poslední nabídky.

Nechtěl jsem jít v takovém stavu k Augustě. Věděl jsem předem, jak by to dopadlo. Kdybych k ní šel, nakonec bych jí ublížil a ona by se mi pomstila tím svým silným zblednutím, které mě vždycky tak tížilo. Raději jsem chodil ulicemi rytmickým krokem, který mohl vnést do mých myšlenek trochu řádu. A skutečně jej vnesl! Přestal jsem si naříkat na svůj osud a spatřil jsem sám sebe, jako by mě silné světlo promítlo na dlažbu, na kterou jsem se díval. Nechtěl jsem Carlu, chtěl jsem její objetí, a ještě raději její poslední objetí. Bylo to k smíchu! Zaťal jsem zuby do rtů, abych dodal svému směšnému obrazu trochu bolesti, to znamená vážnosti. Věděl jsem o sobě všechno a bylo neodpuštělné, že jsem tolik trpěl tím, že se mi naskytla jedinečná možnost si odvyknout. S Carlou byl konec, tak jak jsem po tom tolikrát toužil.

Když jsem se krátce nato s takhle jasnou hlavou ocitl bez nejmenšího úmyslu na okraji města a tam na mne v jedné ulici kývla jakási nalíčená žena, bez váhání jsem běžel za ní.

Přišel jsem na oběd hodně pozdě, ale byl jsem k Augustě tak milý, že se hned rozveselila. Nedokázal jsem však políbit naši malou a několik hodin jsem ani nebyl s to něco sníst. Cítil jsem se hrozně špinavý. Nepředstíral jsem žádnou nemoc, jak jsem to dělával jindy, abych zakryl a zmírnil provinění a výčitku. Nepřipadalo mi možné najít útěchu v nějakém předsevzetí pro příště a poprvé jsem taky žádné neudělal. Bylo třeba mnoho hodin, abych se vrátil k obvyklému rytmu, který mne vyvedl z temné přítomnosti k světlé budoucnosti.

Augusta si všimla, že je ve mně cosi nového. Smála se tomu: „S tebou se člověk nikdy nenudí. Jsi každý den někdo jiný.“

Jak by ne! Ta žena z předměstí se nepodobala žádné jiné a já ji měl v sobě.

Strávil jsem s Augustou i celé odpoledne a večer. Měla plné ruce práce a já vedle ní nedělal nic. Připadalo mi, že mě tak, nečinného, unáší proud průzračné vody – počestný život mé domácnosti.

Poddával jsem se tomu proudu, který mě unášel, ale neočišťoval. Naopak! Ještě mou špínu zdůrazňoval.

Samozřejmě, že během dlouhé noci, jež následovala, jsem nakonec dospěl k předsevzetí. To první bylo nejpevnější. Opatřím si zbraň a zabiju se, jakmile se přistihnu, že mířím do oné části města. To předsevzetí mi udělalo dobře a upokojilo mě.

V posteli jsem ani nezasténal, naopak jsem předstíral pravidelné oddechování spáče. Tak jsem dospěl k dávné myšlence očistit se tím, že se vyzpovídám své ženě, zrovna tak jako když jsem se ji chystal podvést s Carlou. Jenže tentokrát byla taková zpověď velice těžká, a to ne kvůli závažnosti mé viny, ale kvůli komplikacím, které z ní vyplývaly. Před soudcem, jako byla moje žena, bych byl musel uvést polehčující okolnosti, a ty by byly pochopitelné, jen kdybych jí mohl povědět, s jakou nečekanou prudkostí skončil můj poměr s Carlou. Potom bych se však musel přiznat i k této dávné nevěře. Byla čistší než ta další, ale pro ženu urážlivější, kdo ví?

Čím víc jsem zkoumal své nitro, tím rozumnější byla předsevzetí, k nimž jsem dospíval. Napadlo mi, že bych se opakování takových poklesků vyhnul, kdybych co nejdřív navázal další takový poměr, jako byl ten, o který jsem přišel a který zřejmě potřebuju. Ale nová žena mě taky děsila. Na mne a na moji malou rodinu by číhalo tisíc nebezpečí. Jiná Carla na světě neexistovala a já ji oplakával přehořkými slzami, ji, tu sladkou, tu hodnou, co se dokonce snažila milovat ženu, kterou jsem miloval, a přitom ztroskotala jen proto, že jsem před ní postavil jinou ženu, a to ženu, kterou jsem vůbec nemiloval!

Historie jedné obchodní společnosti

To Guido chtěl, abych byl u něho v jeho novém obchodním podniku. Já sice hynul touhou se ho účastnit, ale jsem si jist, že jsem mu své přání nikdy ani nenaznačil. Pochopitelně, v mé nečinnosti se mi návrh na takovou spolupráci s přítelem zamlouval. Ale bylo v tom ještě něco jiného. Pořád jsem se nevzdával naděje, že se mi podaří stát se dobrým obchodníkem, a připadalo mi snazší postupovat tím způsobem, že budu učit Guida, místo abych se sám učil u Olivioho. Na světě je tolik lidí, kteří se učí tím, že poslouchají jenom sami sebe, nebo se přinejmenším neumějí učit tím, že poslouchají jiné.

Měl jsem o tuto spolupráci zájem ještě z dalších důvodů. Chtěl jsem být Guidovi užitečný! Předně jsem ho měl rád, a třebaže by byl rád vypadal silný a jistý, připadalo mi, že je bezbranný a potřebuje ochranu, kterou jsem mu chtěl ochotně poskytnout. Kromě toho se mi zdálo, a to nejen kvůli Augustě, ale i vzhledem k vlastnímu svědomí, že čím se víc upínám ke Guidovi, tím zřetelnější je moje naprostá lhostejnost k Adě.

Krátce a dobře, čekal jsem jen na Guidovo slovo, abych se mu dal k dispozici, a to slovo nepřišlo dřív jen proto, že si Guido nemyslel, že bych mohl mít takový zájem o obchod, zvláště když jsem o tom, co se mi nabízelo ve vlastním podniku, nechtěl ani slyšet.

Jednoho dne mi řekl:

„Vychodil jsem obchodní akademii, ale přece jen mi dělá starost, jak zvládnu všechny ty detaily, na kterých závisí zdárný chod takového obchodního podniku. Je sice pravda, že obchodník nemusí nic vědět, protože když potřebuje bilanci, zavolá si bilancistu, když potřebuje zákony, pošle si pro advokáta, a pokud jde o účetnictví, obrátí se na účetního. Ale muset svěřit své účetnictví hned na začátku někomu cizímu, to je nepříjemné.“

To byla jeho první narážka na záměr vzít mě k sobě. Po pravdě řečeno jsem v účetnictví neměl žádnou praxi kromě těch pár měsíců, kdy jsem vedl hlavní knihu pro Oliviho, ale byl jsem nepochybně jediný účetní, který nebyl pro Guida někým cizím.

Poprvé se o možnosti naší spolupráce jasně mluvilo, když si šel vybírat pro kancelář nábytek. Objednal s naprostou samozřejmostí do pracovny ředitele dva psací stoly. Zarděl jsem se a zeptal jsem se ho:

„Proč dva?“

Odpověděl:

„Ten druhý je pro tebe.“

Pocítil jsem k němu takovou vděčnost, že bych ho byl políbil. Když jsme vyšli z obchodu, Guido mi začal poněkud rozpačitě vysvětlovat, že zatím na tom není tak, aby mi ve svém obchodním podniku mohl nabídnout nějaké postavení. Dával mi to místo ve své kanceláři k dispozici jedině proto, abych tam mohl zajít a dělat mu společnost, kdykoli se mi zlíbí. Nechtěl mě k ničemu zavazovat a sám si taky ponechával volnou ruku. Kdyby jeho obchod začal prosperovat, nabídl by mi ve svém podniku místo v ředitelství.

Když mluvil o svém obchodě, jeho krásná snědá tvář zvažněla. Všechny ty podniky, do kterých se chtěl pustit, měl zřejmě promyšlené. Díval se přes mou hlavu do dálky a já uvěřil vážnosti jeho úvah do té míry, že jsem se tam začal dívat taky a viděl to co on, to znamená podniky, které mu měly vynést velké jmění. Nechtěl se pustit ani cestou, kterou šel s takovým úspěchem náš tchán, ani tou skromnou a bezpečnou stezkou, kterou se dal Olivi. To všechno byli pro něho obchodníci ze staré školy. Bylo třeba razit zcela novou cestu a Guido by byl rád, kdybych s ním spolupracoval, protože se domníval, že mě ještě ti staří nezkazili.

Podle mne to bylo všechno pravda. Zaznamenal jsem svůj první obchodní úspěch a zarděl jsem se radostí podruhé. Proto a z vděčnosti, že si mě tak cenil, jsem pracoval s ním a pro něho tu s větším,

tu s menším úsilím dobré dva roky bez jakékoli odměny kromě slávy, že mám místo v kanceláři ředitele. Byla to dosud nepochybně nejdelší doba, co jsem se věnoval jedné a téže práci. Nemůžu-li se tím chlubit, pak jen proto, že tato moje činnost nepřinesla ani mně, ani Guidovi žádné ovoce, a obchod, jak každý ví, se dá posuzovat jen podle výsledků.

Moje víra, že se účastním velkého obchodního podnikání, trvala asi tak čtvrt roku, tedy po dobu, které bylo třeba k založení firmy. Pochopil jsem, že budu muset nejen vyřizovat takové věci, jako je korespondence a účetnictví, nýbrž taky dohlížet na obchodní záležitosti. Guido si ovšem uchoval i nadále nade mnou velkou převahu, tak velkou, že mě mohl dokonce přivést na mizinu, a zabránila mu v tom jedině moje štěstěna. Stačilo, aby pokývl, a už jsem k němu běžel. Vzbuzuje to můj úžas ještě teď, kdy to píšu, ačkoli jsem o tom měl kdy přemýšlet celá další léta svého života.

A píšu o těch dvou letech taky proto, že mi moje upnutí na Guida připadá jako jasný projev mé nemoci. Co to mělo za smysl upínat se na něho, abych se naučil obchodovat ve velkém, a pak s ním zůstat, abych ho učil obchodovat v malém? Co to mělo za smysl cítit se v takové situaci dobře jen proto, že se mi zdálo, že moje velké přátelství ke Guidovi znamená velkou lhostejnost k Adě. Kdo to všechno na mně chtěl? Copak nestačila k důkazu naší vzájemné lhostejnosti existence všech těch mrňousů, které jsme vytrvale přiváděli na svět? Ne že bych neměl Guida rád, ale kdyby to záleželo jen na mně, určitě bych si ho za přítele nevybral. Viděl jsem jeho chyby vždycky tak jasně, že mě jeho myšlení často dráždilo, pokud mě právě nedojalo nějakým projevem slabosti. Jakou dobu jsem mu obětoval svou svobodu a nechal se jím zavlékat do nejodpornějších situací jen proto, abych mu pomohl! Byl to naprosto jasný a zřetelný projev nemoci nebo dobroty, což jsou vlastnosti, které mají k sobě velice blízko.

Na tom nic nemění ani skutečnost, že se časem mezi námi vyvinuly velké sympatie, jak to vždycky bývá mezi slušnými lidmi, kteří

se denně vídají. A moje sympatie byly opravdu velké! Když potom zemřel, cítil jsem ještě dlouho, jak mi chybí, a celý můj život mi připadal prázdný, protože jeho velkou část zabral právě on a jeho záležitosti.

Musím se smát, když si vzpomenu, že hned při mém prvním podniku, při nákupu nábytku, jsme jistým způsobem promeškali termín. Měli jsme ho na krku, a přitom jsme se ještě nerozhodli, kde bude naše kancelář. Celou věc zdrželo, že jsme se s Guidem rozcházeli v názorech, kde by ta kancelář měla být. U tchána a u Olivioho jsem vždycky viděl kancelář u skladu, aby bylo možno na něj dohlížet. Guido se znechuceným úšklebkem namítl:

„Tyhle terstské kanceláře, co smrdí sušenými treskami nebo vydělanými kůžemi!“

Tvrdil, že by dokázal zařídit dohled i na dálku, ale prozatím váhal. Jednoho krásného dne ho však obchodník vyzval, aby si nábytek odvezl, jinak prý ho vyhodí na ulici, a tu si Guido honem najal kancelář, poslední, která mu byla nabídnuta. Neměla sice žádný sklad nablízku, zato byla přímo v centru města. Proto jsme se nikdy na žádný sklad nezmohli.

Kancelář se skládala ze dvou velkých, dobře osvětlených místností a jedné místnůstky bez oken. Na dveřích této neobyvatelné místnůstky byl připíchnut lístek se stručným nápisem *Účtárna*, u zbývajících dveří byl na jedněch lístek *Pokladna* a druhé se pyšnily velice anglickým označením *Private*. Guido taky studoval obchod v Anglii a přinesl si odtud užitečné znalosti. V *Pokladně* byla nádherná železná pokladna a tradiční přepážka, jak náleží. Náš *Private* se změnil v luxusní místnost s nádhernými sametově hnědými tapetami, dvěma psacími stoly, pohovkou a několika velice pohodlnými křesly.

Pak nastalo obstarávání knih a různých dalších potřeb. V tom byla moje ředitelská role nesporná. Vydával jsem příkazy a věci docházely. Byl bych vlastně dal přednost tomu, aby to šlo pomaleji, ale

mou povinností bylo říct, co všechno je v takové kanceláři zapotřebí. Právě tenkrát jsem myslím odhalil ten velký rozdíl, který byl mezi mnou a Guidem. Mně sloužilo všechno, co jsem věděl, k tomu, abych mluvil, kdežto jemu k tomu, aby jednal. Jakmile dosáhl toho, že věděl tolik co já a nic víc, začal kupovat. Je sice pravda, že v obchodě je často třeba se rozhodnout neudělat nic, to znamená ani nekoupit, ani neprodat, ale i to mi připadalo jako rozhodování někoho, kdo si myslí, že toho ví hodně. Já bych byl nerozhodnější v nečinnosti.

Postupoval jsem při tom nakupování velmi opatrně. Běžel jsem se k Olivimu podívat, jak vypadají kopírky a účetní knihy. Potom mi mladý Olivi pomohl ty knihy založit a jednou mi taky vysvětlil podvojný účetnictví. Je to všechno docela lehké, ale velice snadno se to zapomíná. Až bude třeba bilance, vysvětlí mi i to.

Pořád jsme ještě nevěděli, co budeme v té kanceláři dělat (dnes vím, že to tenkrát nevěděl ani sám Guido), a tak se diskutovalo o organizaci celého podniku. Vzpomínám si, že se celé dny mluvilo o tom, kam bychom měli posadit další zaměstnance, kdybychom je potřebovali. Guido navrhoval, abychom jich dali co možná nejvíc do *Pokladny*. Ale malý Luciano, prozatím náš jediný zaměstnanec, prohlásil, že v pokladně nesmějí být žádní jiní lidé kromě těch, co ji mají na starosti. Bylo to kruté, muset přijímat poučení od poslíčka. Dostal jsem nápad:

„Pokud si vzpomínám, v Anglii se všechno platí šekem.“

Řekl mi to kdysi někdo v Terstu.

„Správně,“ řekl Guido, „taky si na to teď vzpomínám. Divím se, že jsem na to zapomněl!“

A začal Lucianovi zeširoka zdlouha vysvětlovat, že teď se už nemanipuluje s tolika penězi. Místo toho obíhají od jednoho k druhému šeky na jakékoli částky. Dosáhli jsme krásného vítězství a Luciano byl umlčen.

Náš poslíček se toho naučil u Guida hodně. Dnes je z něho docela vážený terstský obchodník. Pořád ještě mě zdraví s určitou uctivos-

tí, i když tlumenou úsměvem. Guido trávil vždycky část dne tím, že nejprve učil Luciana, pak mne a nakonec naši úřednici. Vzpomínám si, že se dlouhou dobu zabýval myšlenkou provozovat komisní obchod, aby neriskoval vlastní peníze. Vysvětlil mi podstatu takového obchodování, ale když viděl, že jsem to pochopil příliš rychle, začal to vysvětlovat Lucianovi, který ho dlouho poslouchal se známkami nejživějšího zájmu, až mu v bezvouse tváři svítily velké oči. Nedá se říci, že Guido svůj čas promarnil, protože Luciano jako jediný z nás dosáhl v tomto druhu obchodování úspěchu. A pak se říká, že vyhrává, kdo víc ví!

Mezitím přišly z Buenos Aires pesos. To už bylo vážnější! Z počátku se mi zdálo všechno snadné, jenomže terstský trh nebyl na takovou cizokrajnou měnu připraven. Museli jsme znovu požádat mladého Olivioho, aby nás poučil o způsobu, jak ty šeky zlikvidovat. Jakmile se však Olivimu zdálo, že nás dovedl do dobrého přístavu, nechal nás dělat, co umíme, a tak měl Guido několik dní kapsy nadité korunami, dokud jsme nenašli cestu do jedné banky, kde nás toho nepohodlného břemene zbavili tím, že nám vystavili šekovou knížku, kterou jsme se brzo naučili používat.

Guido cítil potřebu říci Olivimu, že mu usnadnil, jak se říká, první kroky:

„Ale ujišťuju vás, že já firmě svého přítele nebudu nikdy dělat konkurenci!“

Jenže ten mladík měl o obchodě jiné představy a odpověděl:

„Jen kdybychom měli v našem oboru co nejvíc kontrahentů, hned by bylo všechno lepší!“

Guido zůstal s otevřenými ústy, ale pak to jako obvykle velmi dobře pochopil a hned tu teorii přijal za svou a každému ji nabízel.

Přestože studoval na obchodní akademii, měl Guido velmi neurčité ponětí o „má dáti“ a „dal“. Díval se s překvapením, jak jsem založil hlavní knihu a jak jsem zapisoval výdaje. Později už byl v účetnictví tak honěný, že každý obchod, který se mu naskytl,

rozebíral především z účetnického hlediska. Zdálo se mu dokonce, že znalost účetnictví dodává světu novou podobu. Ve všem viděl jen samé dlužníky a věřitele, dokonce i ve dvojici, která se prala nebo líbala.

Dá se říci, že se do obchodu pouštěl vyzbrojen nejvyšší opatrností. Odmítl spoustu obchodů a půl roku dokonce odmítal všechny s klidným výrazem člověka, který ví svoje:

„Ne!“ říkal, a to jednoslabičné slovo jako by bylo výsledkem nějakého přesného výpočtu, a to i tehdy, když šlo o zboží, které nikdy neviděl. Avšak všechno toto uvažování promarnil na to, aby zjistil, jak by se obchod a pak případný zisk nebo ztráta zachytily v účetnictví. Protože to byla poslední věc, které se naučil, zastínila všechno ostatní.

Mrzí mě, že musím říkat o svém ubohém příteli tolik špatného, ale musím být upřímný už proto, abych líp pochopil sám sebe. Vzpomínám si, co důmyslu vynaložil na to, aby naši malou kancelář zaplnil různými nesmysly, které nám znemožňovaly jakoukoli zdravou činnost. Abychom rozhýbali komisní prodej, rozeslali jsme jednoho dne poštou dobrých tisíc oběžníků. Guida přitom napadlo:

„Co známek by se ušetřilo, kdybychom před rozesláním těch oběžníků věděli, které z nich se dostanou k lidem, co jim věnují pozornost!“

Sama tato věta byla celkem neškodná, jenže Guido v ní našel příliš velké zalíbení, a tak začal vyhazovat zalepené oběžníky do vzduchu, aby odeslal jen ty, co padnou k zemi. Tento pokus mi připomněl něco podobného, co jsem kdysi taky dělával, ale přece jen se mi zdá, že jsem nikdy nezašel tak daleko. Samozřejmě, že jsem oběžníky, které vyřadil, nesebral ani neodeslal, protože jsem si nemohl být jist, jestli ho k tomu nevedlo skutečně nějaké vážné vnuknutí a jestli bych známky, které platil on, jen tak zbůhdarma nevyhodil.

Můj dobrý osud mi zabránil nechat se Guidem zničit. Ale týž dobrý osud mi taky zabránil účastnit se příliš aktivně jeho obchodů.

Říkám to nahlas, protože leckdo v Terstu si myslí, že to tak nebylo: za celou dobu, co jsem byl s ním, jsem nikdy nezasáhl žádným takovým vnuknutím, jako bylo to s tím sušeným ovocem. Nikdy jsem ho do žádného obchodu nenutil a nikdy jsem mu v žádném nebránil. Já mu jen domlouval. Popoháněl jsem ho k činnosti, k obezřetnosti. Nikdy bych se však neodvážil spekulovat s jeho penězi.

Vedle něho se ze mne stal veliký liknavec. Snažil jsem se ho přivést na správnou cestu a možná že se mi to nepodařilo právě pro tu moji přílišnou liknavost. Ostatně kdykoli jsou spolu dva, nezáleží na nich, kdo z nich bude Don Quijote a kdo Sancho Panza. Guido uzavíral obchody a já ho jako dobrý Sancho pomaloučku sledoval ve svých knihách, jakmile jsem je řádně přezkoumal a posoudil.

Komisionářský obchod úplně ztroskotal, aniž nám to způsobilo nějakou škodu. Jediný, kdo nám zboží poslal, byl jeden vídeňský papírník, a část těchto kancelářských potřeb pak prodal Luciano, který se postupně dozvěděl, jakou máme provizi, a nakonec přiměl Guida, aby mu ji skoro celou přenechal. Guido mu vyhověl, protože šlo o maličkost a protože první likvidovaný obchod měl přinést štěstí. Z tohoto prvního obchodu se nám pak v pokojíčku válela po koutech spousta kancelářských potřeb, které jsme si museli ponechat a zaplatit. Bylo jich tolik, že by i daleko čilejší obchodní společnosti než naše stačily na celá léta.

Pár měsíců nám byla ta malá světlá kancelář ve středu města příjemným místem schůzek. Pracovalo se tam velice málo (myslím, že jsme tam uzavřeli všeho všudy dva obchody na prázdné upotřebené obaly, na něž se nám naskytla poptávka i nabídka téhož dne a jež nám vynesly malý zisk), ale o to víc se tam kamarádsky povídalo, dokonce i s tím nevinným Lucianem, který se při rozhovorech o obchodech vzrušoval, jako se ostatní chlapci jeho věku vzrušují, když slyší mluvit o ženách.

Tenkrát ještě bylo pro mne snadné bavit se s nimi jako nevinný s nevinnými, protože jsem měl Carlu. Připomínám si z toho období

s potěšením celé dny. Večer jsem mohl doma Augustě vypravovat spoustu věcí a mohl jsem jí vykládat o tom, co se týkalo kanceláře se vším všudy, aniž bych musel něco přidávat a lhát.

Nedělalo mi vůbec žádnou starost, když Augusta s obavami říkávala:

„Ale kdy už začnete vydělávat peníze?“

Peníze? Na ty jsme zatím vůbec nepomysleli. Věděli jsme, že se nejdříve musíme porozhlídnout, zkoumat trhy, kraj, a dokonce i naše zázemí. Obchodní dům se nedá jen tak improvizovat. A po mých vysvětleních se uklidnila i Augusta.

Později přibyl do naší kanceláře velice hlučný host, několika-měsíční lovecký pes, neposedný a dotěrný. Guido ho měl velice rád a zorganizoval pro něho pravidelné zásobování mlékem a masem. Když jsem neměl co dělat ani o čem přemýšlet, díval jsem se i já s potěšením, jak poskakuje po kanceláři čtyřmi nebo pěti způsoby, které jsme si uměli vyložit a kterými byl tak milý. Přesto se mi zdálo, že s tou svou hlučností a špínou není mezi námi namístě. Přítomnost toho psa v naší kanceláři byla pro mne prvním důkazem, který mi Guido podal o tom, že se nehodí k řízení obchodní společnosti. Prokazovalo to naprostý nedostatek serióznosti. Pokusil jsem se mu vysvětlit, že ten pes nemůže našim obchodům nijak prospět, ale neměl jsem odvahu naléhat a on mi odpověděl cosi, co mě umlčelo.

Z toho důvodu se mi zdálo, že se musím věnovat výchově tohoto svého kolegy, a kdykoli tam Guido nebyl, ušetřil jsem mu s velkou rozkoší pár kopanců. Pes zaskučel a nejdřív se ke mně vrátil, protože si myslel, že jsem ho kopl omylem. Ale druhý kopanec mu vysvětlil, oč běží, a pak už zalezl do kouta, a dokud nepřišel do kanceláře Guido, nenastal smír. Pak jsem sice litoval, že jsem tak trápil nevinného, ale bylo pozdě. Zahrnoval jsem psa laskáním, ale on mi už nedůvěřoval a v Guidově přítomnosti mi jasně dával najevo svoje nepřátelství.

„Zvláštní,“ říkal Guido. „Ještě štěstí, že tě znám, protože jinak bych ti nedůvěřoval. Psi se obvykle ve svém nepřátelství nemýlí.“

Abych Guidovo podezření rozptýlil, málem jsem mu pověděl, jak jsem k nepřátelství toho psa přišel.

Brzy jsem se s Guidem poškorpil kvůli něčemu, na čem mi opravdu nemuselo tolik záležet. Protože se s takovou náruživostí zabýval účetnictvím, vzal si do hlavy, že svoje rodinné výdaje zaúčtuje na konto všeobecných výdajů. Poradil jsem se o tom s Olivim a pak jsem se proti tomu postavil a hájil zájmy starého *Cadaveze*. Nebylo opravdu možné zanášet na toto konto všechna Guidova a Adina vydání včetně toho, co pak stála dvojčata, která se jim narodila. Tyto výdaje se týkaly Guida osobně, a ne firmy. Abych ho odškodnil, navrhl jsem, abychom napsali do Buenos Aires a požádali o souhlas vyplácet Guidovi plat. Otec to odmítl a poukázal na to, že Guido už pobírá pětasedmdesát procent výnosu, kdežto on jen zbytek. Mně ta odpověď připadala správná, ale Guido začal psát otci dlouhé dopisy, aby s ním otázku probral, jak říkal, z vyššího hlediska. Buenos Aires bylo příliš daleko a ta korespondence trvala celý čas, co trvala naše obchodní společnost. Ale já svou věc vyhrál! Účet všeobecných vydání zůstal čistý a nebyl zaneřáděn Guidovými soukromými výdaji, takže při zhroucení naší společnosti byl ohrožen celý kapitál, skutečně celý, bez jakýchkoli srážek.

Pátým členem naší kanceláře (když počítám i Arga) byla Carmen. Byl jsem při tom, když byla přijímána. Přišel jsem do kanceláře od Carly a cítil jsem se velmi vyrovnaný, tak vyrovnaný jako kníže Talleyrand v osm ráno. V temné chodbě jsem spatřil jakousi slečnu a Luciano mi řekl, že ta slečna chce mluvit s Guidem osobně. Měl jsem nějakou práci a požádal jsem ji, aby tam počkala. Chvilí nato vešel do naší kanceláře Guido, ale zřejmě ji neviděl a Luciano mu přinesl její navštívenku. Guido si ji přečetl, suše řekl:

„Ne,“ a sundal si sako, protože bylo horko. Ale hned nato zaváhal:

„Musím s ní promluvit už kvůli tomu, kdo ji doporučuje.“

Pozval ji dál a já jsem se na ni podíval, teprve když se Guido skokem vrhl k saku, aby si ho oblekl, a když už se otočil k té dívce s krásnou snědou a ruměnou tváří a jiskřivýma očima.

Jsem si jist, že jsem viděl dívky zrovna tak krásné jako Carmen, ale jejich krása nebyla tak útočná, to znamená tak zřejmá na první pohled. Ženy obvykle utváří naše vlastní touha, ale tahle neměla této první fáze zapotřebí. Když jsem se na ni podíval, musel jsem se usmát, ba dokonce zasmát. Připadala mi jako továrník, který běhá po světě a vychvaluje své výrobky. Přišla, protože se ucházela o zaměstnání, ale já jsem měl sto chutí se do vyjednávání zaplést a zeptat se jí: „Jaké zaměstnání? V posteli?“

Všiml jsem si, že není nalíčená, ale barvy jejího obličeje byly tak přesné, blankyt byl tak nevinný a červeň tak podobná červeni zralého plodu, že umělost by zde dokonalost pouze předstírala. Z jejích velkých tmavých očí se odráželo tolik světla, že každé jejich hnutí dostávalo velký význam.

Guido ji vyzval, aby se posadila, a ona se skromně dívala na špičku svého slunečníku – nebo ještě pravděpodobněji na svůj lakový střevíček. Když na ni Guido promluvil a ona prudce zvedla oči a obrátila k němu svoji tvář, obojí tak zářivé, chudáka mého šéfa to úplně vyvedlo z míry. Byla oblečena skromně, ale to jí nebylo nic platné, protože na ní všechna skromnost mizela. Jen střevíčky byly přepychové a trochu připomínaly běloskvoucí papír, který dával svým modelům pod nohy Velázquez. I Velázquez by byl Carmen postavil na lakovou čern, aby ji odrazil od okolního prostředí.

Ve své vyrovnané náladě jsem je začal zvědavě poslouchat. Guido se jí ptal, jestli ovládá těsnopis. Přiznala se, že vůbec ne, dodala však, že má velkou zkušenost v psaní podle diktátu. Zvláštní! Ta vysoká, štíhlá a harmonická bytost mluvila chraptivým hlasem. Nedokázal jsem zatajit své překvapení.

„Jste nachlazená?“ zeptal jsem se.

„Nejsem,“ odpověděla mi. „Proč se ptáte?“ A byla tak překvapená, že pohled, který ke mně obrátila, byl ještě pronikavější. Nevěděla, že má tak nelibozvučný hlas, a já jsem z toho usuzoval, že ani její ouško nebude tak dokonalé, jak vypadalo. Guido se jí zeptal, jestli umí anglicky, francouzsky nebo německy. Ponechal jí velký výběr, protože jsme zatím nevěděli, jaký jazyk budeme potřebovat. Carmen odpověděla, že umí trochu německy, ale jen velice málo.

Guido nikdy o ničem nerozhodl bez řeči:

„Němčinu nepotřebujeme, protože německy umím velice dobře sám.“

Slečna čekala na rozhodující slovo, ačkoli mně se zdálo, že už padlo, a aby je uspíšila, vykládala, že v novém zaměstnání hledá taky možnost získat praxi, a proto by se spokojila s docela skromným platem.

Jedním z prvních účinků ženské krásy na muže je, že ho zbaví skrblictví. Guido pokrčil rameny, aby naznačil, že mu na tak bezvýznamných věcech nesejde, stanovil jí plat, který ona vděčně přijala, a velmi vážně jí doporučil, aby studovala těsnopis. Toto doporučení pronesl jen kvůli mně, protože přede mnou tvrdil, že první zaměstnanec, kterého přijme, bude dokonalý stenograf.

Hned ten večer jsem vyprávěl o své nové kolegyni ženě. Bylo jí to hrozně proti mysli. Aniž jsem jí co řekl, hned ji napadlo, že ji Guido přijal jen proto, aby si z ní udělal milenku. Mluvil jsem s ní o tom, a přestože jsem připustil, že se Guido choval tak trochu jako zamilovaný, ujistil jsem ji, že se z toho úderu blesku dokáže vzpamatovat beze všech následků. Carmen vypadá celkem jako hodné děvče.

Několik dní nato nás – nevím, jestli náhodou – v kanceláři navštívila Ada. Guido tam ještě nebyl, a tak zůstala chvilku se mnou, jen co se zeptala, kdy přijde. Potom vešla váhavým krokem do sousedního pokoje, kde byla v té chvíli Carmen s Lucianem. Carmen se cvičila v psaní na stroji a byla zcela pohroužena do hledání jednotlivých písmen. Zvedla ty své krásné oči, aby se podívala na Adu, která na ni

zírala. Jak byly ty dvě ženy odlišné! Trochu se podobaly, ale Carmen vypadala jako Adina karikatura. Napadlo mě, že jedna, třebaže je v dražších šatech, je skutečně stvořena stát se manželkou nebo matkou, kdežto té druhé bez ohledu na to, že má v té chvíli na sobě skromný pracovní plášť, aby si u stroje neušpinila šaty, připadá úloha milenky. Nevím, jestli jsou na světě učenci, kteří by dokázali vysvětlit, proč bylo v překrásných Adiných očích méně záře než v Carmeniných a proč byly pouhým orgánem, kterým člověk vidí věci a lidi, a ne orgánem, který ochromuje. A tak Carmen jejich pohrdavý, ale i zvědavý pohled velmi dobře snesla. Možná že v něm bylo i trochu závesti. Nebo jsem ji tam vkládal já?

To bylo naposled, co jsem viděl Adu ještě krásnou, takovou, jaká byla, když mě odmítla. Pak přišlo nešťastné těhotenství a dvojčata, která musel přivést na svět chirurgický zákrok. Hned nato ji zachvátila ta zlá nemoc, která ji připravila o všechnu krásu. Proto se na její návštěvu pamatuju tak dobře. Kromě toho se na ni pamatuju taky proto, že v té chvíli patřila všechna má náklonnost její mírné a skromné kráse, poražené tou tak odlišnou krásou Carmeninou. Já Carmen rozhodně neměl v lásce, viděl jsem na ní jen ty velkolepé oči, ty skvělé barvy, ten chraptivý hlas a konečně – a za to ona nemohla – ten způsob, jakým se k nám dostala. Naopak jsem právě v tu chvíli měl rád Adu, a je to velice divné mít rád ženu, po které člověk tak horoucně toužil, kterou nezískal a na které mu už vůbec nezáleží. Celkem vzato dospíváme k témuž stavu, který by byl nastal, kdyby byla našemu přání vyhověla, a je s podivem, když člověk znovu konstatuje, jak pramalý význam mají jisté věci, pro něž žijeme!

Chtěl jsem tu bolest zkrátit a zavedl jsem ji do naší kanceláře. Hned nato vešel Guido a při pohledu na ženu se velice začervenal. Ada mu uvedla docela pravděpodobný důvod, proč přišla, potom se ho však znenadání a jakoby na rozloučenou zeptala:

„Vy jste přijali novou úřednici?“

„Ano,“ řekl Guido, a aby skryl svůj zmatek, neuměl nic lepšího než změnit téma a zeptat se, jestli ho někdo nehledal. Když ode mne dostal zápornou odpověď, zatvářil se mrzutě, jako kdyby čekal nějakou důležitou návštěvu, ačkoli jsem věděl, že jsme právě nikoho nečekali, a teprve potom řekl Adě s lhostejným výrazem, na který se konečně zmohl:

„Potřebovali jsme stenografa.“

Náramně jsem se bavil, když jsem slyšel, jak popletl dokonce i pohlaví osoby, kterou potřeboval.

Carmenin příchod vnesl do naší kanceláře veliké oživení. Nemám na mysli oživení, které pramenilo z jejích očí, z půvabu její postavy a z barev její tváře; mám na mysli skutečné obchody. Přítomnost té dívky Guida popoháněla do práce. Chtěl především mně i všem ostatním ukázat, jak je nová úřednice nutná, a každý den vymýšlel nové práce, kterých se účastnil i on. Kromě toho byla tato činnost dlouhou dobu prostředkem, jak se jí účinněji dvořit. Byl v tom opravdu nesmírně účinnivý. Musel ji učit, jak mají vypadat dopisy, které jí diktoval, a opravoval jí u mnoha, mnoha slov pravopis. A vždycky laskavě. Žádná vděčnost z její strany nemohla být dost velká.

Jen málo podniků, které si v té zamilovanosti vymyslel, přineslo nějaké ovoce. Jednou pracoval dlouho na obchodě s jakýmsi zbožím, které bylo, jak se ukázalo, zakázané. Jindy jsme se zase octli tváří v tvář muži, jehož obličej byl stažen bolestí, jako bychom mu nevědomky šlápli na kuří oko. Chtěl vědět, jak jsme se k tomu zboží dostali, a předpokládal, že jsme reprezentanty mocných zahraničních konkurentů. Nejdrív byl z toho zničený a bál se nejhoršího. Když však zjistil naši naivitu, vysmál se nám do tváře a ubezpečil nás, že nic nepořídíme. Nakonec se ukázalo, že měl pravdu, ale trvalo dost dlouho, než jsme se s tím odsudkem smířili, a Carmen napsala spousty dopisů. Zjistili jsme, že zboží je nedosažitelné, protože je obehnané zákopy. Já se o tom Augustě nezmínil, ale ona o tom se

mnou mluvila, protože Guido o tom mluvil s Adou, aby jí ukázal, kolik má náš stenograf práce. Ale i tak byl ten neuskutečněný obchod pro Guida velice důležitý. Mluvil o něm den co den. Byl přesvědčen, že nikde jinde by se něco podobného nemohlo stát. Prostředí obchodu je hotová mizerie a každého podnikavého obchodníka v něm hned zardousí. To platilo i o něm.

V té ztřeštěné a zmatené řadě obchodů, jež tehdy prošly našima rukama, byl i jeden, který nám je spálil. Ani jsme o něj neusilovali, přepadl nás sám. Zapletl nás do něho jeden Dalmatinec, jistý Tacich, jehož otec kdysi pracoval v Argentíně s Guidovým otcem. Nejdřív nás navštívil jen proto, že potřeboval jakési reference, které jsme mu taky sehnali.

Tacich byl velmi krásný mladý muž, dokonce až příliš krásný. Byl vysoký, statný, měl olivovou tvář a v ní tmavě modré oči, dlouhé obočí a krátké husté kníry, které hrály do zlatova. Krátce a dobře, vyznačoval se takovým rafinovaným barevným souladem, že se mi zdálo, jako by byl přímo stvořený pro Carmen. Zdálo se to zřejmě i jemu, a tak k nám chodil každý den. Hovory v naší kanceláři trvaly celé hodiny, ale nikdy nebyly nudné. Oba muži bojovali o ženu a jako všichni zamilovaní stavěli na odiv své nejlepší vlastnosti. Guida trochu zarazilo, když za ním ten Dalmatinec přišel dokonce i domů, a tak poznal Adu, ale v Carmeniných očích už Guidovi nemohlo nic uškodit; já, který jsem ty oči znal tak dobře, jsem to poznal hned, kdežto Tacich to zjistil mnohem později, a aby měl častěji záminku ji vídat, koupil několik vagonů mýdla raději od nás než od výrobce, i když za ně zaplatil o několik procent víc. Kromě toho nás, a zase jen z lásky, zapletl do toho katastrofálního obchodu.

Tacichův otec si všiml, že v jistých obdobích cena síranu měďnatého pravidelně stoupá a v jiných klesá. Rozhodl se tedy, že ho v Anglii v příznivé chvíli koupí na spekulaci nějakých šedesát tun. Dlouho jsme o tom obchodě mluvili, a dokonce jsme jej i připravovali tím, že jsme navázali spojení s anglickým obchodním domem. Potom otec sy-

novi zatelegrafoval, že podle jeho zdání nadešla vhodná chvíle, a udal i cenu, za niž je ochoten obchod uzavřít. Tacich ve své zamilovanosti přiběhl k nám a za odměnu Carmenina krásného, hlubokého a něžného pohledu nám celou tu transakci přenechal. Chudák Dalmatinec ten pohled vděčně přijal, aniž tušil, že to byl projev lásky ke Guidovi.

Vzpomínám si, s jakým klidem a jistotou se Guido do toho obchodu pustil. Vypadal totiž skutečně naprosto snadný, protože si mohl dát zboží poslat z Anglie přímo do našeho přístavu, kde se dalo bez překládání postoupit našemu zákazníkovi. Přesně stanovil zisk, který na tom chtěl mít, a s mou pomocí určil i limit zisku pro našeho anglického partnera. Pak jsme s pomocí slovníku spolu sestavili anglický telegram. Když byl odeslán, mnul si Guido ruce a začal počítat, kolik korun mu skápne do pokladny jako odměna za tu lehkou a krátkou práci. Aby si zajistil přízeň bohů, považoval za spravedlivé slíbit malou provizi nejdřív mně a pak s jistou zlomyslností i Carmen, která na obchodě spolupracovala svýma očima. Oba dva jsme to chtěli odmítnout, ale on nás prosil, abychom alespoň dělali, že to přijímáme. Báł se ostatně, že to zakřikneme, a já jsem ho rychle potěšil, abych ho uklidnil. Věděl jsem s matematickou jistotou, že se ode mne může nadát jen přání všeho nejlepšího, ale chápal jsem, že o tom může pochybovat. Na tomto světě, pokud k sobě necítíme nenávisť, se máme všichni rádi, ale vřelými přáními provázíme pouze obchody, na nichž se podílíme.

Obchod byl probrán ze všech stran, ba vzpomínám si, že Guido dokonce počítal, že by ze zisku mohl svou rodinu i kancelář, to jest své dvě rodiny, jak často říkal, nebo své dvě kanceláře, jak říkal jindy, když se dlouho otravoval doma, vydržovat řadu měsíců. Ten obchod byl promyšlený až příliš, a nezdařil se asi právě proto. Z Londýna jsme dostali krátký telegram: *Zaznamenáno*, a navíc tam byla udána cena, jaká se ten den za modrou skalici platila, daleko vyšší než ta, kterou nám dával náš zákazník. Sbohem, obchode! Když se o tom Tacich dozvěděl, brzy nato Terst opustil.

V té době jsem asi na měsíc do kanceláře přestal chodit, a tak dopis, který firmě došel a vypadal neškodně, ale který měl mít pro Guida vážné důsledky, mýma rukama neprošel. Tím dopisem nám anglická firma potvrzovala svůj telegram a končila zprávou, že náš příkaz vzala na vědomí jako platný, nebude-li odvolán. Guido na nějaké odvolání vůbec nepomyslel a já, když jsem se do kanceláře vrátil, jsem už na tu záležitost ani nevzpomněl. A tak za několik měsíců potom jednoho večera přišel Guido za mnou domů s telegramem, jemuž nerozuměl a o němž se domníval, že nám byl doručen omylem, přestože na něm byla jasně naše telegrafická adresa, kterou jsem dal řádně zapsat, jakmile jsme se v naší kanceláři usadili. Telegram obsahoval pouze tři slova: *60 tons settled*. Hned jsem to pochopil, nebylo to ostatně těžké, protože ten obchod s modrou skalicí byl jediný velký obchod, který jsme uzavřeli. Řekl jsem mu: z toho telegramu je jasné, že ceny, kterou jsme určili pro provedení našeho příkazu, bylo dosaženo a že tedy jsme šťastnými majiteli šedesáti tun modré skalice.

Guido se ohradil:

„Cožpak je myslitelné, abych přijal provedení svého příkazu s takovým zpožděním?“

Hned jsem si pomyslel, že by měl být v naší kanceláři dopis potvrzující první telegram, ačkoli si Guido nevzpomíná, že by jej byl dostal. Znepokojil se a navrhl, abychom rychle zašli do kanceláře a podívali se, jestli tam není. Rád jsem s tím souhlasil, protože mi bylo nepříjemné mluvit o tom před Augustou, nevěděla totiž, že jsem se v kanceláři měsíc neukázal.

Běželi jsme do kanceláře. Guido, když viděl, do čeho jej ten první velký obchod žene, byl tak rozmrzelý, že by byl běžel až do Londýna, jen aby se ho zbavil. Otevřeli jsme kancelář; tam jsme se ve tmě po hmatu dostali do naší místnosti a zažehli plynovou lampu. Pak už jsme dopis rychle našli a zněl, jak jsem předpokládal; podával zprávu, že náš příkaz, platný do odvolání, byl proveden.

Guido se na dopis díval a vraštil čelo, nevím, jestli nelibostí nebo úsilím zničit pohledem, co těmi prostými slovy oznamoval.

„Když si pomyslím,“ poznamenal, „že by bylo stačilo napsat dvě slova a mohl jsem být této škody ušetřen!“

Tato výčitka jistě nemířila na mne, protože já jsem v kanceláři tehdy nebyl, i když jsem dokázal dopis rychle najít, ač jsem jej předtím nikdy neviděl. Ale abych všechny výčitky odmítl jednou provždycky, obrátil jsem se na něj a řekl jsem mu rozhodně:

„Za mé nepřítomnosti jsi měl přece všechny dopisy pořádně číst!“

Guidovo čelo se vyjasnilo. Pokrčil rameny a zašeptal:

„Třeba ještě tenhle obchod skončí šťastně.“

Brzy nato se se mnou rozloučil a já se vrátil domů.

Ale Tacich měl pravdu: v jistých obdobích modrá skalice klesala níž a níž, každý den hlouběji, a my, vzhledem k tomu, že náš příkaz byl proveden, a vzhledem k tomu, že jsme okamžitě nebyli s to ono zboží prodat za tu cenu dál, my jsme měli možnost celý ten fenomén studovat. Naše ztráta rostla. První den se mě ptal Guido na radu. Byl by mohl prodat se ztrátou, která byla ve srovnání s tou, již měl utrpět později, malá. Nechtěl jsem mu dávat rady, ale neopomenul jsem mu připomenout Tacichovo přesvědčení, že to klesání ceny bude pokračovat dalších pět měsíců. Guido se smál.

„To by mi ještě chybělo, abych si nechal řídit své obchody nějakým venkovánem!“

Vzpomínám si, že jsem se ho přece jen snažil poopravit a říct mu, že ten venkovan strávil mnoho let svého života v malém dalmatském městečku a všímal si tam modré skalice. Nemůžu proto mít žádné výčitky svědomí, pokud jde o ztrátu, kterou v tom obchodě Guido utrpěl. Kdyby mě byl poslouchal, byl by jí býval ušetřen.

Později jsme mluvili o modré skalici s jedním agentem, malým človíčkem, tlustým, živým a opatrným, a ten nás za tento nákup pokáral. Nezdálo se však, že sdílí mínění Tacichovo. Podle něho – byl totiž sám obchodníkem – cena modré skalice přece kolísá podle

ceny kovu. Guido po tomto setkání získal určitou jistotu. Poprosil agenta, aby ho o všech pohybech ceny zpravoval; že počká, protože chce prodat nejen beze ztráty, ale s malým ziskem. Agent se po-
usmál a pak během rozmluvy řekl větu, kterou jsem si poznamenal, protože se mi zdála velice pravdivá:

„Je s podivem, jak málo lidí se na tomto světě dokáže smířit se ztrátami malými; velké mají okamžitě za následek velkou rezignaci.“

Guido si z toho nic nedělal. Obdivoval jsem ho i proto, že agentovi neřekl, jakým způsobem jsme k nákupu došli. Řekl jsem mu to a on se tím trochu pyšnil. Odpověděl mi, že se obával, aby nás a náš obchod tím, že by vypravoval historii nákupu, nediskreditoval.

Pak jsme po dlouhou dobu víc o modré skalici nemluvili, až do doby, kdy přišel z Londýna dopis s výzvou, abychom zaplatili a dali směrnice, pokud jde o dopravu. Přijmout a uskladnit šedesát tun! Guidovi se začala točit hlava. Propočítávali jsme, kolik by nás to stá-
lo, kdybychom měli tolik zboží několik měsíců skladovat. Obrovská částka! Nic jsem neřekl, ale zprostředkovatel, který by už rád viděl zboží v Terstu, protože teprve potom je měl dříve nebo později pro-
dat, Guida upozornil, že ta částka, jež se mu zdá obrovská, nedělá tolik, když se vyjádří v „procentech“ hodnoty zboží.

Guido se dal do smíchu, protože se mu zdála ta poznámka divná:

„Nemám peníze na sto kilo modré skalice, a mám jí bohužel šedesát tun!“

Nakonec by se byl nechal agentovou kalkulací přesvědčit, byla zřejmě správná vzhledem k tomu, že při malém pohybu ceny skalice by byly výdaje na úroky kryty, ale zarazila ho v té chvíli jedna jeho takzvaná inspirace. Když dostal Guido nějaký vlastní obchodní nápad, přímo o něm blouznil a jeho mysl nebyla pak žádných jiných úvah schopna. Jeho idea byla tato: zboží mu bylo dodáno franco Terst od lidí, kteří měli zaplatit jeho dopravu z Anglie. Kdyby se teď zboží postoupilo těm, kteří je prodali, a ti by tím ušetřili výdaje za onu dopravu, mohl by on využít ceny o hodně výhodněji, než jaká

mu byla nabízena v Terstu. Ono to tak docela nebylo, ale abychom ho potěšili, nikdo z nás se o tom nepřel. Teď, když byla záležitost vyřízena, rozestřel se mu po tváři trochu trpký úsměv, jaký se zdá pro pesimistu typický, a řekl:

„Už o tom nemluvme. Bylo to trochu drahé ponaučení, budeme ho teď muset umět využít.“

Ale zatím se o tom ještě mluvilo. Už nikdy neměl při odmítání obchodů tu svou krásnou jistotu, a když jsem mu na konci roku ukázal, kolik peněz jsme ztratili, zašeptal:

„Ta zatracená modrá skalice, to bylo moje neštěstí. Pořád ještě cítím, že se z té ztráty musím sebrat!“

Moji nepřítomnost v kanceláři způsobilo to, že mě opustila Carla. Nemohl jsem se už na Carmeninu a Guidovy lásku dívat. Hleděli na sebe, usmívali se na sebe – v mé přítomnosti. S opovržením jsem odtud odešel. Rozhodl jsem se jednoho večera ve chvíli, kdy jsem zavíral kancelář, a nikomu jsem nic neřekl. Čekal jsem, že se mě Guido zeptá na důvod, proč jsem ho opustil, a chystal jsem se povědět mu svoje. Mohl jsem na něho být hodně přísný vzhledem k tomu, že on neměl o mých vycházkách do parku ani tušení.

Byla ve mně jakási žárlivost, protože Carmen mi připadala jako Guidova Carla, ale mírnější a pokornější. Právě tak jako se svou první ženou byl i se svou druhou ženou šťastnější než já. Ale možná – a to byl pro mne důvod k další výčitce na jeho adresu – že za takové štěstí vděčil taky oněm svým vlastnostem, které jsem mu záviděl a které jsem vždycky považoval za méněcenné: jak to bylo s jeho jistotou ve hře na houslích, zrovna tak to bylo s jeho nenuceností v životě. Od této chvíle jsem věděl s jistotou, že jsem Carlu obětoval Augustě. Když jsem se v duchu vracel k těm dvěma letům štěstí, jež mi Carla poskytla, bylo pro mne těžké porozumět, jak mě mohla takovou dobu snášet – vzhledem k tomu, jak byla uzpůsobena, jak teď vím. Což jsem ji svou láskou k Augustě denně neurážel? Naproti tomu o Guidovi jsem s jistotou věděl, že se dokáže těšit z Carmen,

aniž si vůbec na Adu vzpomene. Pro jeho nenucenou duši nebyly dvě ženy moc. Když jsem se s ním srovnával, zdálo se mi, že jsem přímo nevinný. Oženil jsem se s Augustou, aniž jsem ji miloval, ale – jakkoli mi dnes na Adě vůbec nezáleží – vzpomněl jsem si na lásku, kterou ve mně vzbuzovala, a právě proto se mi zdálo, že bych byl na jeho místě ještě jemnější, než jsem teď já.

Ale Guido za mnou nepřišel. Sám jsem se vrátil do té kanceláře, abych hledal úlevu ve velké nudě. On se choval ve shodě s ujednáními naší smlouvy a podle ní jsem nebyl k žádné pravidelné činnosti při jeho obchodech zavázán, a když se se mnou v domě nebo jinde srazil, projevoval mi velké přátelství jako obvykle, za což jsem mu byl vždycky vděčný, a nezdálo se mi, že by si vzpomínal, že jsem místo u onoho stolu, který pro mne koupil, nechával prázdné. Mezi námi dvěma nestálo nic než moje rozpaky. Když jsem se vrátil na své místo, přijal mě, jako kdybych byl v jeho kanceláři nepřítomen jen jeden den, vřele projevil radost, že je opět v mé společnosti, a když slyšel o mém záměru ujmout se znovu své práce, zvolal:

„Přece jen jsem dobře udělal, že jsem nikomu nedovolil, aby se dotkl tvých knih!“

Vskutku jsem našel i hlavní knihu, i denní knihu na místě, kde jsem je zanechal.

Luciano mi řekl:

„Doufáme, že teď, když jste tu, se zas rozhýbeme. Myslím, že pan Guido kvůli několika obchodům, o které se pokoušel, a nevydařily se mu, ztratil odvalu. Nic mu o tom, co vám povídám, neříkejte, ale hleďte ho pokud možno povzbudit.“

Opravdu jsem si všiml, že se v kanceláři pracovalo velice málo, a dokud nás nepřivedla k větší živosti ta náhlá ztráta s modrou skalicí, byl tam život skutečně idylický. Hned jsem z toho usoudil, že Guido už necítí naléhavou potřebu pracovat, aby bral Carmen do své ředitelny, a stejně rychle jsem vycítil, že období, kdy se jí dvořil, je pryč a že se už stala jeho milenkou.

Carmenino přivítání pro mne bylo překvapením, protože najednou cítila potřebu připomenout mi jednu věc, na kterou jsem úplně zapomněl. Zřejmě jsem tenkrát, než jsem do té kanceláře přestal chodit a celé dny jsem běhal za tolika ženami, protože jsem nemohl jít za tou svou, zaútočil i na Carmen. Mluvila se mnou s velikou vážností a s jistými rozpaky: byla ráda, že mě zase vidí, poněvadž se domnívala, že mám Guida rád a moje rady by mu mohly být užitečné, a proto chtěla se mnou udržovat hezké, bratrské přátelství – pokud s tím budu souhlasit. Skutečně taky něco podobného řekla, když mi s velkým gestem podávala ruku. Její tvář, tak krásná, že vždycky působila mírně, vypadala velice přísně, aby bylo vidět, že vztah, který mi nabízí, je ryze bratrský.

Teprve tehdy jsem si vzpomněl a začervenat jsem se. Možná, že kdybych si na to byl vzpomněl dřív, nikdy bych se byl už do kanceláře nevrátil. Byla to věc tak nepatrná a zasutá mezi tolik jiných, stejně bezvýznamných, že kdyby mi ji nyní nebyla připomněla, byl bych si mohl myslet, že se nikdy nestala. Několik dní potom, co mě Carla opustila, dal jsem se do zkoumání knih. Požádal jsem Carmen, aby mi pomáhala, a pomaloučku, abych viděl na touž stránku, jsem jí položil ruku kolem pasu a tiskl jej stále víc. Carmen se mi skokem vymanila a já jsem pak kancelář opustil.

Byl bych se býval mohl bránit tím, že bych se pousmál, a přimět ji, aby se smála se mnou, protože ženy se tak rády smějí takovým proviněním. Mohl jsem jí říct:

„Pokusil jsem se o něco, co se mi nepodařilo, a je mi to líto, ale nezlobím se pro to a chci být vaším přítelem, pokud si nebudete přát něco jiného.“

Nebo jsem mohl odpovědět také jako člověk vážný a omluvit se jí i Guidovi:

„Odpusťte mi a nesuďte mě, dokud se nedozvíte, v jakém jsem byl právě stavu.“

Ale nic mě nenapadlo. Myslím, že jsem měl hrdlo sevřené záští, které mi tam ztuhlo, a nemohl jsem mluvit. Všechny ty ženy, které mě odmítly, dávaly rozhodně mému životu přímo tragický nádech. Ještě nikdy jsem neprožíval období tak nešťastné. Místo odpovědi jsem dokázal jen zaskřípat zuby, což je věc, která se dá velmi těžce zakrýt. Možná že se mi nedostávalo slov taky proto, že jsem viděl, jak jsem tak naráz přišel o naději, již jsem se ještě kojil. Nemůžu se nepřiznat: tu ztracenou milenku, to děvče, které mi bylo tak málo nebezpečné, které mě napřed prosilo o dovolení, aby smělo žít vedle mne, a pak mě požádalo, aby se se mnou už nemuselo vídat, nemohl nahradit nikdo lépe než Carmen. Milenka, která má dva milence, je méně nebezpečná. Jistě jsem tehdy neměl své myšlenky tak ujasněné, ale cítil jsem to a teď to vím. Kdybych se byl stal Carmeniným milencem, byl bych prospěl Adě, aniž bych příliš uškodil Augustě. Obě dvě by byly bývaly podváděny mnohem méně, než kdybychom Guido i já měli každý pro sebe jinou.

Odpověděl jsem Carmen až za několik dní, ale ještě dnes se za to stydím. Rozrušení, jež ve mně vyvolal rozchod s Carlou, zřejmě ještě trvalo, a jen proto jsem se dostal až tak daleko. Vyčítám si to jako žádný jiný čin ve svém životě. Hrubá slova, která nám uklouznou, mrzí víc než ty nejhanebnější činy, k nimž nás strhne vášně. Samozřejmě myslím jen ta, která nejsou činem, protože velmi dobře vím, že například Jagova slova jsou ve skutečnosti vlastně činy. Ale činů – včetně těch Jagových slov – se dopouštíme, abychom z nich měli potěšení nebo prospěch, a tak se na nich podílí celá naše bytost, i ta část, která by se pak měla stát soudcem a je následkem toho jako soudce velice blahovolná. Ale hloupý jazyk jedná pro vlastní uspokojení a pro uspokojení jisté malé části naší bytosti, která se jinak cítí poražena a uchyluje se k předstírání zápasu, i když už je zápas dávno ukončený a prohraný. Chce zraňovat nebo laskat. Pohybuje se pomocí nestvůrných metafor. A slova, jakmile jsou jednou rozžhavená, spálí toho, kdo je vyřkl.

Zpozoroval jsem, že Carmen už ztrácí barvy, kterým vděčila za tak rychlé přijetí do naší kanceláře. Představoval jsem si, že ji možná o ně připravilo nějaké trápení, jež podle mého soudu nemohlo být fyzické, a tak jsem je přisuzoval její lásce ke Guidovi. Ostatně my muži máme silný sklon litovat ženy, které se spustily s jiným. Nikdy nechápeme, co si od toho mohou slibovat. Ani když toho druhého máme rádi – jak tomu bylo v mém případě – nedokážeme zapomenout, jak taková milostná dobrodružství obvykle končí. Měl jsem s Carmen upřímný soucit, jaký jsem nikdy necítil s Augustou nebo Carlou. Řekl jsem jí:

„Protože jste byla tak milá a vyzvala mě, abych byl vaším přítelem, dovolila byste mi, abych vás na něco upozornil?“

Nedovolila mi to, protože jako všechny ženy v takové situaci si i ona myslela, že každé upozornění znamená útok. Zarděla se a zakoktala: „Nerozumím vám. Proč to říkáte?“ A pak najednou, aby mě umlčela: „Až budu potřebovat radu, pane Cosini, určitě se na vás obrátím.“

A tak mi nebylo dovoleno udělat jí kázání o morálce, a to byla pro mne škoda. Kdybych jí to kázání udělal, určitě bych dospěl k vyššímu stupni upřímnosti, třeba jen tím, že bych se ji byl znovu pokusil vzít do náruče. Neužíral bych se pro svůj marný pokus vzít na sebe proľhanou podobu mentora.

Guido se každý týden po několik dní v kanceláři ani neukázal, protože byl vášnivý lovec a rybář. Já naproti tomu jsem tam od svého návratu vysedával pořád, protože jsem měl moc práce s tím, abych uvedl knihy *à jour*⁵. Často jsem byl s Carmen a Lucianem sám a ti ve mně viděli šéfa. Neměl jsem dojem, že by Carmen Guidovou nepřítomností trpěla, a představoval jsem si, že ho miluje do té míry, že jí dělá dobře pomyšlení, že se Guido baví. Musela taky předem vědět, kdy bude pryč, protože nedávala najevo žádné známky neklidu. Od

---

5 V termínu. Pozn. red.

Augusty jsem věděl, že Ada naopak taková nebyla, protože si hořce stěžovala na manželovu častou nepřítomnost. Koneckonců nebyla to její jediná stížnost. Jako všechny nemilované ženy si stěžovala se stejnou rozhořčeností jak na velké, tak na malé křivdy. Guido nejenže ji podváděl, ale taky, když byl doma, hrál pořád na housle. Ty housle, kterými se mě tolik natrýznil, byly cosi jako Achillův oštěp. Dozvěděl jsem se, že prošly i naší kanceláří, kde se na nich dvořil Carmen překrásnými variacemi na „Lazebníka“. Potom se znovu vydaly na cestu, protože v kanceláři už jich nebylo zapotřebí, a vrátily se domů, kde Guida chránily před nudnou povinností mluvit se ženou.

Mezi mnou a Carmen už k ničemu nedošlo. Velmi rychle jsem k ní cítil naprostou lhostejnost, jako kdyby byla změnila pohlaví, asi takovou jako k Adě. Měl jsem s oběma velkou útrpnost, nic jiného. Opravdu!

Guido mě zahrnoval laskavostmi. Myslím, že se za ten měsíc, co jsem ho nechal samotného, naučil mou společnost oceňovat. Ženuška jako Carmen může být čas od času příjemná, ale snášet ji celé dny je sotva možné. Zval mě na hony a na ryby. Já hony nenávidím a rozhodně jsem odmítl. Zato jednou večer jsem se z čiré nudy rozhodl, že s ním půjdu na ryby. Ryba nemá žádnou možnost s námi komunikovat a nemůže vzbudit náš soucit. Lapá po vzduchu, i když je živá a zdravá ve vodě! Její vzhled se smrtí nemění. Její bolest, pokud existuje, je dokonale skryta pod šupinami.

Když mě jednou pozval na noční rybolov, vyhradil jsem si, že nejdříve zajdu za Augustou, jestli mi dovolí jít večer pryč a zůstat mimo dům dlouho do noci. Řekl jsem mu, že se pamatuju, že jeho člun odráží od Sartoriova mola v devět večer, a budu-li moct, budu tam čekat. Myslel jsem si, že i on hned pochopí, že mě už ten večer neuvidí a jako tolikrát nepřijdu.

Ale zrovna ten večer mě křik naší malé Antonie vyhnal z domu. Čím víc ji matka chlácholila, tím víc ten mrňous řval. Zkusil jsem

tedy svou metodu a začal jsem do ouška té řvoucí opičky křičet nadávky. Jediným výsledkem toho bylo, že se mi podařilo změnit rytmus jejího vrískání, protože začala řvát hrůzou. Potom jsem chtěl zkusit ještě další metodu, poněkud ráznější, ale Augusta si včas vzpomněla na Guidovo pozvání, vyprovodila mě ke dveřím a slíbila mi, že si půjde lehnout sama, kdybych se vrátil domů pozdě. Aby mě už měla pryč, byla dokonce ochotná vypít si i ranní kávu beze mne, kdybych se zdržel tak dlouho. V jedné jediné maličkosti se s Augustou neshodujeme, a to v názoru, jak zacházet se zlobivými dětmi: já si myslím, že bolest dítěte je méně důležitá než naše a že je lepší způsobit bolest dítěti, jestliže to dospělého ušetří velké mrzutosti, kdežto ona se domnívá, že jsme dítě zplodili, a tak je musíme taky snášet.

Měl jsem do schůzky ještě plno času, a tak jsem šel pomalu městem, díval se po ženách a zároveň jsem si vymýšlel zvláštní zařízení, které by zamezilo všem neshodám mezi mnou a Augustou. Ale pro to moje zařízení nebylo lidstvo ještě dost vyspělé. Byl to vynález daleké budoucnosti a nebyl mi nic platný, ledaže mi ukazoval, z jak nepatrné příčiny vznikají moje spory s Augustou: jen proto, že neexistuje jisté malé zařízení. Bylo velice jednoduché, jakási domácí tramvaj, židlička s kolečky a kolejemi, na níž by dítě sedělo celý den; a k tomu elektrický zvonek, jehož zmáčknutím by se židlička se řvoucí holkou rozjela k nejvzdálenějšímu místu v domě, odkud by její hlas, zeslabený vzdáleností, připadal dokonce příjemný. A já i Augusta bychom měli klid a naši lásku by nic nerušilo.

Byla hvězdnatá noc bez měsíce, jedna z těch nocí, kdy je vidět daleko, a proto utiňuje a uklidňuje. Díval jsem se na hvězdy, na kterých byly možná ještě stopy posledního pohledu mého umírajícího otce. I ten hrozný čas, kdy jsou moje děti samá špína a křik, snad přejde. Pak budou jako já; budu je mít rád, jak je mou povinností a beze všeho nucení. V té krásné, hluboké noci jsem se se vším smířil, a dokonce bez jakýchkoli předsevzetí.

Na špičce Sartoriova mola clonil světla zářící od města starý domek, jehož krátkou základnu tvořila právě ta vybíhající špice. Byla naprostá tma a temná, klidná voda přilivu jako by se líně vzdouvala.

Já se však už nedíval ani na sebe, ani na moře. Několik kroků ode mne stála žena. Vzbudila mou pozornost lakovým střevíčkem, který se na okamžik blýskl z tmy. V té tmě a blízkosti mi připadalo, jako by ta žena, vysoká a asi elegantní, byla se mnou zavřena v jednom pokoji. K nejpríjemnějším dobrodružstvím může dojít ve chvíli, kdy na to nejméně myslíme, a když jsem viděl, že se najednou ke mně záměrně přibližuje, měl jsem na okamžik nejkrásnější pocit. Ale rázem se rozplynul, neboť jsem zaslechl chraptivý Carmenin hlas. Snažila se předstírat, že se o mé účasti na vyjíždce dozvídá s potěšením. Ale za tmy není možno s tímto druhem hlasu nic předstírat.

Řekl jsem jí drsně:

„Guido mě pozval. Ale jestli chcete, půjdu někam jinam a nechám vás samotné.“

Ohradila se a tvrdila, že je naopak ráda, že mě vidí ten den už potřetí. Vykládala, že se v tom člunu sejde celá kancelář, protože tam bude i Luciano. Běda našim obchodům, kdyby se potopil! Zmínila se o Lucianovi určitě jen proto, aby mi dokázala, jak je ta schůzka nevinná. Pak ještě žvatlala jedno přes druhé, nejdřív mi řekla, že je to poprvé, co jede s Guidem na ryby, potom se přiznala, že je to podruhé. Uklouzlo jí, že ráda sedí v člunu „na rohoži“, a mně se zdálo podivné, že tento obrat zná. Tak se mi musela přiznat, že se ho naučila, když byla s Guidem na rybách poprvé.

„Ten den,“ dodala, aby podtrhla úplnou nevinnost onoho prvního výletu, „jsme se vydali na lov makrel, a ne na zlaté pražmy. Ráno.“

Škoda, že jsem neměl čas nechat ji žvatlat víc, mohl jsem se dozvědět všechno, na čem mi záleželo, ale ze tmy Sacchetty se vynořil a rychle se k nám přibližoval Guidův člun. Byl jsem stále ještě na pochybách. Neměl jsem okamžitě jít, když tu byla Carmen? Možná že Guido ani neměl v úmyslu pozvat oba, protože jsem si vzpomněl,

že jsem jeho pozvání skoro odmítl. Člun se zatím přiblížil a Carmen s mladistvou jistotou i ve tmě do něho vstoupila, aniž se přidržela Lucianovy nabízené ruky. Protože jsem váhal, Guido křikl:

„Nezdržuj.“

Skokem jsem byl ve člunu i já. Můj skok byl skoro bezděčný: byl to účinek Guidova výkřiku. Hleděl jsem velice toužebně k pevnině, ale stačila chvilka váhání, a už se nedalo vystoupit. Skončil jsem usazen na přídi toho nevelkého člunu. Když jsem přivykl tmě, viděl jsem, že na zádi proti mně sedí Guido a u jeho nohou na rohoži Carmen. Luciano, který vesloval, seděl mezi námi. Necítil jsem se v malém člunu ani příliš bezpečně, ani příliš pohodlně, ale rychle jsem si v něm zvykl a díval jsem se na hvězdy, které mi opět přinášely úlevu. Ovšem, Guido by si přece nedovolil Adu podvádět v přítomnosti Luciana – oddaného sluhy rodiny našich manželek – a tak není na tom, že jsem s nimi, nic špatného. Vroucně jsem toužil těšit se z toho nebe, z toho moře a z nekonečného klidu. Kdybych kvůli tomu měl mít výčitky svědomí a trpět, byl bych udělal líp, kdybych byl zůstal doma a nechal se trýznit malou Antonií. Čerstvý noční vzduch mi plnil plíce a já pochopil, že se s Guidem a Carmen, které jsem měl v jádru rád, docela bavím.

Obepluli jsme maják a dostali jsme se na širé moře. Několik mil dál se třpytila světla nesčetných plachetnic: tam kladli rybám jiné nástrahy. Od Vojenských lázní – mohutné stavby černající se na pířích – jsme zamířili podél pobřeží Sant'Andrea. Bylo to oblíbené místo rybářů. Vedle nás udělalo v tichosti tentýž manévr i mnoho jiných člunů. Guido připravil tři udice a jako návnadu na ně napíchl za ocas ráčka. Pak nás jimi podělil a řekl, že ta moje, na přídi – jediná, která měla olůvko – bude pro ryby nejlákavější. Hleděl jsem v temnotě na ráčka s propíchnutým ocasem a zdálo se mi, že horní částí těla, tou, která nebyla v krunýři, pozvolna hýbe. Podle toho pohybu se mi zdálo, že spíš přemítá, než se kroutí bolestí. Možná že to, co u velkých organismů vyvolává bolest, se může u malých

tak dalece změnit, že se z toho stává nová zkušenost, podnět k přemýšlení. Zasekl jsem ho do vody deset loktů hluboko, jak mi řekl Guido. Po mně spustili své udice i Carmen a Guido. Guido měl teď na zádi ještě veslo, kterým obratně popoháněl člun tak, aby se udice nezamotaly. Luciano jej zřejmě takovým způsobem ještě řídit nedovedl. Měl ostatně za úkol podebírat sítíkou ryby, které vytáhneme udicí na hladinu. Dlouho neměl co dělat. Guido pořád řečnil. Kdo ví, jestli ho ke Carmen nepoutala silněji jeho vášeň poučovat než láska. Byl bych ho raději neposlouchal a dál uvažoval o tom zvířátku, které jsem držel zavěšené ve vodě všanc žravým rybám a které je pohyby své hlavičky – pokud jí v té vodě ještě kroutilo – víc lákalo. Ale Guido na mne pořád pokřikoval, a tak jsem musel poslouchat jeho teorii o rybolovu. I kdyby ryba několikrát zabrala a my to ucítili, nesmíme udici vytáhnout, dokud nebude napjatá. Teprve pak máme být připraveni zaseknout, čímž se háček bezpečně zabodne rybě do huby. Guido byl ve svých výkladech jako obvykle rozvláčný. Snažil se jasně nám vysvětlit, co bychom v ruce cítili, kdyby ryba k háčku přičichla, a pokračoval ve svém vysvětlování, i když jsme už já i Carmen to takřka hlasitě škubnutí, kdykoli se háčku něco dotklo, znali z vlastní zkušenosti. Museli jsme udici několikrát vytáhnout, abychom na ni upevnili novou návnadu. Malé zamyšlené zvířátko skončilo nepomstěno v jícnu nějaké opatrné ryby, která se uměla háčku vyhnout.

Měli jsme na palubě pivo a chlebíčky. Guido všechno kořenil svým nevyčerpatelným tlacháním. Teď mluvil o nesmírném bohatství, které leží v moři. Neměl na mysli, jak se Luciano domníval, ani ryby, ani bohatství, jež do něho potopil člověk. V mořské vodě je rozpuštěno zlato. Najednou si vzpomněl, že jsem studoval chemii, a řekl mi:

„Ty o tom zlatu musíš vědět taky.“

Moc jsem se na to nepamatoval, ale přisvědčil jsem a odvážil jsem se poznámky, jejíž správností jsem si nemohl být jist. Prohlásil jsem:

„Zlato z moře je ze všech nejdražší. Abychom získali jeden zlatý dvacetifrank, který je v něm rozpuštěn, museli bychom jich vydat pět.“

Luciano, který se byl předtím dychtivě obrátil, aby se podíval, jak to bohatství, v němž plujeme, potvrdím, se ke mně zklamaně otočil zády. Takové zlato už pro něho nemělo cenu. Zato Guido mi dal za pravdu, zdálo se mu, že si vzpomíná, že cena onoho zlata je přesně pětinasobná, zrovna jak jsem to řekl. Chválil mě a přímo moje tvrzení potvrzoval, přestože jsem věděl, že to byla pouhá smyšlenka. Bylo zřejmé, že mě považuje za málo nebezpečného a že v něm není ani stín žárlivosti kvůli té ženě u jeho nohou. Jednu chvíli jsem uvažoval o tom, že ho uvedu do rozpaků a řeknu, že jsem si vzpomněl, že by jeden zlatý dvacetifrank získaný z moře stál spíš tři, nebo dokonce deset dvacetifranků.

Ale v té chvíli mě volala má udice, znenadání se s těžkým šklubnutím napjala. Šklubl jsem tedy taky a vykřikl jsem. Guido byl skokem vedle mne a vzal mi udici z ruky. Rád jsem mu ji přenechal. Začal ji vytahovat, nejprve krátkými pohyby a pak, když se odpor zmenšil, mohutnými. A v temné vodě se zastříbřilo tělo velkého zvířete. Teď už to probíhalo rychle a ryba ve své bolesti neodporovala. Tím jsem také pochopil bolest něměho zvířete, protože křičela onou rychlostí, s jakou spěchala vstříc smrti. Rázem lapala po vzduchu u mých nohou. Luciano ji sítí vytáhl z vody a pak jí beze všech okolků vytáhl háček z huby.

Potěžkal jsem tu velkou rybu.

„Tříkilová pražma.“

Obdivoval jsem ji a říkal jsem, co by asi za ni chtěli v obchodě s rybami. Pak Guido poznamenal, že v tuto dobu už je voda klidná a že ulovit další rybu by bylo těžké. Vykládal, že se rybáři domnívají, že když voda ani nestoupá, ani neklesá, ryby nežerou, a proto je není možno chytit. Zafilozofoval si o nebezpečí, které pro zvíře vzniká z jeho chuti k jídlu. Pak se dal do smíchu, a aniž si uvědomil, že se kompromituje, prohlásil:

„Dnes večer tu z nás umíš chytat ryby jedině ty.“

V člunu se pořád ještě mluvilo o mé kořisti, ale najednou Carmen vykřikla. Guido se ani nepohnul a řekl hlasem, v němž byla znát velká chuť se smát:

„Další zlatá pražma?“

Zmatená Carmen odpověděla:

„Zřejmě! Ale už háček pustila!“

Jsem si jist, že ji Guido stržen svou touhou štípl. Od té chvíle jsem se v člunu cítil nesvůj. Už jsem práci svého háčku neprovázel svým přáním, dokonce jsem udicí trhal takovým způsobem, že po ní ubohé ryby ani chňapnout nemohly. Prohlásil jsem, že jsem ospalý, a poprosil jsem Guida, aby mě na Sant'Andrea vysadil. Pak jsem se snažil zbavit ho podezření, že odcházím unaven Carmeniným křikem, a vypravoval jsem mu, jakou udělala moje malá ten večer scénu a že se chci rychle ubezpečit, že není nemocná.

Guido, ochotný jako vždy, přirazil s člunem ke břehu. Nabídl mi zlatou pražmu, kterou jsem ulovil, ale já ji odmítl. Navrhl jsem, aby jí vrátili svobodu a hodili ji do moře. U Luciana to vyvolalo výkřik odporu, kdežto Guido dobrosrdečně poznamenal:

„Kdybych věděl, že jí můžeme vrátit život i zdraví, udělal bych to. Ale v této chvíli může to zvíře posloužit už jen na talíři.“

Chvíli jsem se za nimi díval a mohl jsem se ujistit, že prostoru, který se jim uvolnil, nevyužili. Bylo jim tak pohromadě dobře a člun odploval s přídí trochu nadzvednutou, neboť jeho zád' byla přetížena.

Když jsem se dozvěděl, že je moje holčička rozpálená horečkou, připadalo mi to jako trest boží. Nezpůsobil jsem jí tu nemoc já, když jsem Guidovi předstíral starost o její zdraví, ačkoli jsem ji neměl? Augusta ještě neležela, ale byl tu před chvílí doktor Paoli a uklidnil ji, protože si byl jist, že tak prudká náhlá horečka nemůže žádnou vážnou nemoc ohlašovat. Dlouho jsme se dívali na Antonii, jak leží bezvládně na postýlce. Tvářičku měla pod rozcuchanými hnědými

kadeřemi zprahlou a ruměnou. Nekřičela, jen si čas od času krátce zanaříkala zaplakáním, po kterém pak následovala těžká strnulost. Bože můj, jak mě ji nemoc přiblížila! Byl bych za to dal kus svého života, kdybych jí mohl v dýchání ulevit. Jak se zbavit výčitky za to, že jsem si myslel, že ji nemám rád, a pak za to, že jsem celý ten čas, co trpěla, strávil daleko od ní v takové společnosti?

„Podobá se Adě!“ řekla Augusta a vzlykla. Byla to pravda! Tehdy jsme si prvně všimli, že je ta podobnost stále zřejmější, jak pomalu Antonie rostla, takže se mi mnohdy při myšlence, že by ji mohl postihnout stejný osud jako tu ubohou, jíž se podobá, zachvělo srdce.

Dali jsme dětskou postýlku vedle Augustina lůžka a pak jsme si lehli. Nemohl jsem však spát: cítil jsem na srdci tíhu jako za oněch večerů, kdy se prohřešky, jichž jsem se ve dne dopustil, promítaly do bolestných nočních představ, plných výčitek. Nemoc dítěte mě tížila, jako kdyby byla mým dílem. Bouřil jsem se proti tomu! Byl jsem nevinný a mohl jsem mluvit, mohl jsem říct všechno. A řekl jsem všechno. Řekl jsem Augustě, jak jsem se setkal s Carmen, kde seděla v tom člunu a jak vykřikla, a já si myslel, že ten výkřik vyvolala Guidova drsná důvěrnost, ale nebyl jsem si tím jist. Zato Augusta o tom byla přesvědčena. Proč by byl jinak Guidův hlas hned potom tajil smích? Snažil jsem se její přesvědčení oslabit, ale musel jsem jí vypravovat dál. Přiznal jsem se, i pokud šlo o mne, a vylíčil jsem, jak mě z domu vyhnala nuda, řekl jsem i o svých výčitkách, že nemiluju Antonii víc. Najednou mi bylo líp a upadl jsem do hlubokého spánku.

Ráno pak na tom byla Antonie líp; byla už skoro bez horečky. Ležela klidně a její dech byl volný, byla však bledá a malátná, jako by byla vysílena nějakým zápasem, který nebyl v poměru k jejímu drobnému tělíčku; zřejmě však z té krátké bitvy vyšla vítězně. V uklidnění, které z toho přešlo i na mne, jsem si s lítostí uvědomil, jak jsem Guida kompromitoval, a chtěl jsem na Augustě slib, že nebude o mém podezření s nikým mluvit. Ohradila se, že prý nejde

o podezření, nýbrž o zřejmou skutečnost. Já to popíral, ale nepodařilo se mi to a nepřesvědčil jsem ji. Pak mi všechno, co jsem chtěl, slíbila a já jsem se spokojeně vydal do kanceláře.

Guido tam ještě nebyl a Carmen mi vypravovala, že měli po mém odchodu náramné štěstí. Chytili ještě dvě další zlaté pražmy, menší, než byla ta moje, ale pěkně těžké. Nechtěl jsem jí věřit a myslel jsem si, že mě chce přesvědčit, že po mém odchodu přestali dělat to, co dělali, dokud jsem tam byl. Copak se voda neuklidnila? Dokdy zůstali na moři?

Aby mě přesvědčila, dala si Carmen úlovek těch dvou zlatých pražem potvrdit i Lucianem a já si od té chvíle myslel, že je Luciano všeho schopný, aby se Guidovi zavděčil.

Za stále trvajících idylického klidu, který předcházela obchodu s modrou skalicí, udála se v kanceláři dosti podivná věc, na niž nemůžu zapomenout jednak proto, že prokázala Guidovu přehnanou domýšlivost, jednak proto, že mě postavila do světla, v kterém se těžko poznávám.

Byli jsme jednoho dne všichni čtyři v kanceláři a jako vždycky mluvil o obchodech jen Luciano. V jeho slovech bylo něco, co zaznělo v Guidových uších jako výčitka, a to Guido v Carmenině přítomnosti těžko snášel. Ale i tak se mohl těžko bránit, protože Luciano měl důkazy, že jeden obchod, který před měsíci navrhoval a Guido jej zamítl, skončil pro toho, kdo jej podnikl, ziskem spousty peněz. Guido nakonec prohlásil, že obchodem opovrhne, a ujišťoval nás, že když nebude mít štěstí v něm, najde si způsob, jak vydělávat peníze jinou činností, mnohem inteligentnější. Například houslemi. Všichni s ním souhlasili, dokonce i já, ale s výhradou:

„Pod podmínkou, že budeš hodně cvičit.“

Moje výhrada se mu nelíbila, řekl rychle, že kdyby šlo o studium, mohl by dělat mnoho jiných věcí, například literaturu. I v tom s ním ostatní souhlasili, a já taky, ale s jistým váháním. Nemohl jsem si dobře vzpomenout na tváře našich velkých spisovatelů a snažil

jsem si je vybavit, abych mezi nimi našel nějakou, která by se podobala Guidovi. Tu Guido zvolal:

„Chcete pěkné bajky? Budu vám je improvizovat jako Ezop!“

Všichni se smáli, jen já ne. Sedl si k psacímu stroji a napsal plynule, jako kdyby psal na diktát, s gesty rozmáchlejšími, než jaká jsou při práci u psacího stroje účelná, první bajku. Už podával list Lucianovi, ale rozmyslel si to, vzal si jej zpátky, dal jej znovu do stroje a začal psát bajku druhou. Ta ho však stála víc námahy než první, takže už zapomněl předstírat s velkými gesty inspiraci, a co napsal, musel několikrát opravovat. Myslím si proto, že první z bajek nebyla jeho a že naopak ta druhá byla skutečně výtvozem jeho mozku, zdála se mi ho také hodna. První bajka byla o ptáčkovi, který zpozoroval, že dvířka jeho klece zůstala otevřena. Nejdříve si řekl, že toho využije, aby uletěl; ale pak si s hrůzou uvědomil, že by se za jeho nepřítomnosti mohla dvířka zavřít a on by svou svobodu ztratil. Druhá byla o slonovi a byla opravdu sloní. To velké zvíře trpělo slabostí nohou, a tak se vydalo k slavnému lékaři, aby mu poradil. Ale sotva člověk spatřil ty mohutné končetiny, zvolal: „Co živ jsem neviděl tak silné nohy!“

Na Luciana neudělaly ty bajky žádný dojem, už proto ne, že jim nerozuměl. Velice se sice smál, ale bylo vidět, že mu připadá komicke, že by se něco takového dalo zpeněžit. Z úslužnosti se smál i pak, když jsme mu vysvětlili, že ten ptáček se bál, že bude připraven o svobodu vrátit se do klece, a že ten člověk se obdivoval sloním nohám, třebaže byly slabé. Potom se však zeptal:

„A co vlastně člověk takovými bajkami získá?“

Guido řekl s nadřazeností:

„Potěšení, že je vytvořil, a kdyby jich napsal víc, i hromadu peněz.“

Naproti tomu Carmen byla celá vzrušená. Žádala o svolení, aby si směla ty dvě bajky opsat, a když jí Guido list, který popsal, nabídl jako dar a pak ještě perem podepsal, vděčně poděkovala.

Proč jsem se do toho pletl já? Nepotřeboval jsem bojovat o Carmenin obdiv, jak jsem už řekl, pranic mi na ní nezáleželo. Ale když si vzpomínám na své chování, musím věřit tomu, že nás může dohnat k boji i žena, po které netoužíme. Což se středověcí hrdinové také nebili pro ženy, které nikdy ani neviděli? Toho dne se stalo, že se bodavé bolesti, jimiž trpěl můj ubohý organismus, najednou znovu ozvaly, a mně se zdálo, že je nebudu moct zmírnit jinak než bojem s Guidem, tím, že hned vytvořím bajky i já.

Připravil jsem si stroj a opravdu jsem improvizoval. Je ovšem pravda, že první z bajek, kterou jsem vytvořil, jsem nosil v hlavě mnoho dní. Improvizací byl její název „Chvalozpěv života“. Pak jsem po krátké úvaze pod to napsal: „Dialog“. Zdálo se mi snadnější nechat zvířata mluvit, nežli je popisovat. Tak se zrodila má bajka s velice krátkým dialogem:

Rozjímající ráček: Život je krásný, ale musíme si dávat pozor, kam si sedáme.

Zlatá pražma běžící k zubaři: Život je krásný, ale bylo by třeba vyhubit ta zrádná zvířátka, která ve svém těle skrývají nabroušený kov.

Měl jsem udělat ještě druhou bajku, ale nenapadla mě zvířata. Díval jsem se na psa, ležel ve svém koutečku, a on se na mne díval též. Z těch ustrašených očí jsem vytěžil vzpomínku: před několika dny se Guido vrátil z lovu plný blech a šel se očistit do naší komory. Bajka mě rázem napadla a já jsem plynule psal: „Byl jednou jeden princ a toho sužovala spousta blech. Prosil bohy, aby ho soužili jen jednou blechou, velkou a hladovou, ale jedinou, a ostatní blechy poslali na jiné lidi. Avšak žádná z blech nechtěla s tou lidskou bestí zůstat sama, a tak si je musel ponechat všechny.“

V té chvíli se mi moje bajky zdály skvělé. Věci, které vycházejí z našeho mozku, jeví se něčím svrchovaně roztomilým, zvláště když to zkoumáme hned potom, co se to zrodilo. Abych řekl pravdu, líbí se mi můj dialog ještě dnes, kdy jsem získal v psaní takovou zkušenost.

Hymnus na život z úst umírajícího je věc pro ty, kdo se dívají na jeho umírání, velmi příjemná a je rovněž pravda, že mnoho umírajících používalo posledního vydechnutí k tomu, aby řeklo, co se jim zdá příčinou jejich smrti, a opěvovalo tak hymnem život těch druhých, kteří se dokázali oné nehodě vyhnout. Pokud jde o druhou bajku, nechci o ní mluvit, Guido o ní sám vtipně poznamenal s hlučným smíchem:

„To není bajka, ale záminka, jak mi nadat hlupáků!“

Smál jsem se s ním a bolesti, které mě dohnaly k psaní, náhle polevily. Když jsem Lucianovi vysvětloval, co jsem chtěl říci, tak se smál a byl přesvědčen, že ani za moje, ani za Guidovy bajky by nikdo nic nezaplatil. Zato Carmen se moje bajky nelíbily. Vrhla na mne velký zkoumavý pohled, který byl v jejích očích opravdu nový, a já mu rozuměl, jako kdyby řekla:

„Nemáš Guida rád!“

Byl jsem tím přímo ohromen, protože v té chvíli se jistě nemýlila. Pomyslel jsem si, že jsem udělal chybu, když jsem se choval, jako kdybych Guida neměl rád, já, který jsem potom pro něj tak nezištně pracoval. Měl jsem si dát na svoje chování pozor.

Řekl jsem Guidovi mírně:

„Ochotně uznávám, že tvoje bajky jsou lepší než moje. Je však třeba uvést, že jsou to první bajky, které jsem v životě napsal.“

Nevzdal se:

„Myslíš snad, že já jsem jich udělal víc?“

Carmenin pohled byl už mírnější, a aby zmírněl ještě víc, řekl jsem Guidovi:

„Ty máš určitě k bajkám větší nadání!“

Jenže poklona oba rozesmála, a hned nato i mne, ale všichni jsme se smáli dobromyslně, protože bylo zřejmé, že jsem to řekl bez jakéhokoli zlého úmyslu.

Ta záležitost s modrou skalicí vnesla do naší kanceláře víc vážnosti. Už nebyl čas na bajky. Nadále jsme přijímali skoro všechny

obchody, které nám byly nabídnuty. Na některých jsme vydělali, ale málo; na jiných jsme ztratili, ale hodně. Guidovým hlavním nedostatkem bylo zvláštní skrblictví, jakkoli byl mimo obchod velice štědrý. Když se nějaký obchod ukazoval dobrý, chvatně ho likvidoval, jen aby honem inkasoval malý zisk, který z něho plynul. Zato když se naopak zapletl do nevýnosného obchodu, nikdy z něho nedokázal včas vyběhnout, protože pořád oddaloval okamžik, kdy bude muset sáhnout na vlastní peníze. To byl podle mého přesvědčení důvod, proč byly jeho ztráty vždycky vážné a jeho zisky malé. Schopnosti obchodníka jsou dány celou jeho bytostí od hlavy až k patě. Na Guida by se hodil řecký obrat „mazaný hlupák“. Opravdu mazaný, ale zrovna tak opravdu hloupý. Bylo v něm plno mazanosti, ale ta mazanost nebyla k ničemu než k mazání šikmé plochy, po níž klouzal pořád níž a níž.

Zároveň s modrou skalicí měl najednou na krku dvojčata. Jeho prvním pocitem bylo překvapení naprosto nepříjemné, ale hned poté, co mi o tom řekl, se mu podařilo udělat vtip, který mě velice rozesmál, a tento úspěch mu udělal takovou radost, že se už nedokázal dál mračit. Spojil ty dvě děti s šedesáti tunami skalice a řekl:

„Mně je souzeno pracovat ve velkém!“

Abych ho utěšil, řekl jsem mu, že Augusta je už zase v sedmém měsíci a že ho v tonáži, pokud jde o děti, velice rychle dohoním. Odpověděl opět vtipem:

„Pro mne jako dobrého účetního to není totéž.“

Po několika dnech si na nějakou dobu ty své dva mrňousy velice zamiloval. Augusta, která trávila část dne u sestry, mi vypravovala, že jim denně věnuje několik hodin. Mazlí se s nimi, kolébá je a Ada mu byla za to tak vděčná, že to vypadalo, jako by mezi nimi rozkvetla nová láska. V těch dnech složil u jedné pojišťovací společnosti značnou částku, aby synům zajistil menší jmění, až jim bude dvacet. Pamatuju si to, protože jsem tu částku zaknihoval k jeho tíži.

Byl jsem taky pozván, abych se přišel na dvojčata podívat; Augusta mi dokonce řekla, že bych mohl pozdravit i Adu, jenže ta mě nemohla přijmout, protože musela zůstat na lůžku, ačkoli už od porodu uplynulo deset dní.

Děti ležely ve dvou kolébkách v pokojíku sousedícím s ložnicí rodičů. Ada na mne ze svého lůžka vykřikla:

„Jsou hezké, Zeno?“

Byl jsem tím hlasem překvapen. Zdál se mi něžnější: byl to opravdový výkřik, protože v něm bylo slyšet sílu, přesto však zněl dál něžně. Tato něha pramenila nepochybně v mateřství, ale byl jsem tím dojat, poněvadž jsem ji v jejím hlase odhalil, teprve když se obrátila na mne. Vzbuzovala ve mně pocit, jako by Ada na mne nevolala jenom mým jménem, ale připojila k němu ještě nějaký láskyplný přívlastek jako „drahý“ nebo „bratře“! Pocítil jsem za to velkou vděčnost a byl jsem rázem plný dobroty a vroucnosti. Odpověděl jsem slavnostně:

„Jsou krásná, milá, jedno jako druhé, dva zázraky.“ Ve skutečnosti mi připadala jako dvě bledé mrtvolky. Obě vřeštěla a každé jinak.

Guido se brzy vrátil ke svému dřívějšímu životu. Od toho případu se skalicí chodil do kanceláře pilněji, ale v sobotu odjížděl každý týden na hon a vracel se až v pondělí dopoledne právě tak včas, aby se před obědem zastavil na skok v kanceláři. Večer chodil na ryby a často zůstával na moři celou noc. Augusta mi vykládala, jak to Adu mrzí, protože pochopitelně trpí strašnou žárlivostí, ale taky tím, že je celé dny sama. Augusta se ji snažila uklidnit a připomínala jí, že na honech a na rybách přece nejsou ženy. Jenže Ada věděla – bůhví od koho – že s Guidem byla na rybách několikrát Carmen. Později to Guido přiznal, ale dodal, že na takové pozornosti vůči zaměstnankyni, která je mu tak užitečná, není nic špatného. A pak, copak při tom nebyl vždycky Luciano? Nakonec slíbil, že ji už nepozve, když to je Adě proti mysli. Prohlašoval, že se nechce vzdát ani lovu, který ho stál tolik peněz, ani rybaření. Říkal, že má mnoho práce (a v naší

kanceláři bylo v té době skutečně plno práce), a domníval se, že má na trochu rozptýlení právo. Ada byla jiného mínění a zdálo se jí, že jeho nejlepším rozptýlením by měla být rodina, a Augusta s ní bez výhrad souhlasila, zatímco mně připadalo takové rozptýlení příliš hlučné.

Tu Augusta vybuchla:

„A copak ty nejsi každý den v patřičnou dobu doma?“

Byla to pravda a musím přiznat, že v tom byl mezi mnou a Guidem velký rozdíl, ale moc jsem se tím nechlubil. Pohládl jsem Augustu a řekl jsem jí:

„To je tvoje zásluha, protože jsi užila při výchově mnohem drastičtějších metod.“

Ostatně s ubohým Guidem to dopadalo den ze dne hůř: nejdřív měla dvojčata jen jednu kojnou, protože se doufalo, že jedno z dětí bude moci krmit Ada. To však nešlo, a tak museli najmout ještě druhou kojnou. Když mě chtěl Guido rozesmát, chodil po kanceláři sem a tam a do taktu si říkal: „Jedna žena... dvě děti... dvě kojny!“

Jednu věc Ada zvláště nenáviděla, a to Guidovy housle. Křik dětí snášela, ale když se ozvaly jeho housle, strašlivě trpěla. Řekla Augustě:

„Když je slyším, nejradši bych vyla jako pes.“

Zvláštní! Augusta naopak byla celá blažená, když šla kolem mé pracovny a slyšela moje neladné vrzání!

„Adino manželství bylo přece taky manželství z lásky,“ řekl jsem užasle. „Copak nejsou ty housle na Guidovi to nejlepší?“

Ale když jsem pak Adu poprvé znovu uviděl, rázem jsem na všechny tyhle řečičky zapomněl. Vlastně jsem to byl já, kdo si první všiml její nemoci. Jednoho dne hned na začátku listopadu – byl to takový chladný, vlhký den bez slunce – jsem výjimečně odešel z kanceláře ve tři odpoledne a pospíchal domů v představě, že si ve své teplé pracovně na pár hodin lehnu a budu snít. Abych se tam dostal, musel jsem projít dlouhou chodbou a před Augustinou

pracovnou jsem se zastavil, protože jsem zaslechl Adin hlas. Byl něžný a nejistý (což je myslím jedno a totéž), jako když se na mne tenkrát obrátila. Vešel jsem dál, protože mě hnala zvláštní zvědavost podívat se, jak může mírná, klidná Ada mluvit takovým hlasem, který připomínal hlas některých našich hereček, jež chtějí vyvolat pláč, aniž dovedou samy plakat. Byl to opravdu falešný hlas, nebo jsem to tak cítil, možná jen proto, že jsem ho slyšel už podruhé po takové době, pořád stejně dojemný a dojímavý, aniž bych viděl tu, která jej vydávala. Napadlo mi, že mluví o Guidovi, protože co jiného by mohlo Adu tak dojmout.

Ve skutečnosti seděly obě ženy u kávy a mluvily o domácnosti, o prádle, o služkách atd. Ale sotva jsem se na Adu podíval, rázem jsem poznal, že ten hlas není falešný. Dojímal i její obličej, který jsem jako první shledal tak změněný, a ten hlas, i když neodpovídal žádnému citu, zrcadlil v sobě přesně celou její bytost, a proto byl pravý a upřímný. To jsem vycítil okamžitě. Nejsem doktor, a proto jsem nepomyslel na nemoc a snažil jsem se vysvětlit si změnu v Adině vzhledu jako důsledek její rekonvalescence po porodu. Ale jak si vysvětlit, že si takové změny u své ženy nevšiml Guido! Protože já, který znal ty oči z paměti a kdysi se jich tolik bál, neboť jsem si okamžitě všiml, jak chladně zkoumají věci i lidi, aby je přijaly nebo odmítly, já poznal hned, že se změnil, že se zvětšily, jako by ve snaze líp vidět vystoupily z důlků. Ty velké oči se k té zubožené a bezbarvé tvářičce nehodily.

Vřele mi stiskla ruku.

„Já vím,“ řekla mi, „ty využíváš každé chvílky, aby ses přišel podívat na svou ženu a holčičku.“

Měla ruku zvlhlou potem a já vím, že je to příznak slabosti. Říkal jsem si však, že se zotaví a pak bude mít zase svou bývalou barvu a pevnou linii tváří a očních důlků.

Vyložil jsem si její slova jako výčitku na Guidovu adresu a odpověděl jsem dobromyslně, že Guido má jako majitel firmy větší odpovědnost než já, a to ho váže v kanceláři.

Podívala se na mne pátravě, aby se ujistila, jestli mluvím vážně. „Ale mně se přece jen zdá,“ řekla, „že by si mohl najít trochu času pro ženu a děti,“ a její hlas byl plný slz.

Pak se vzchopila, pousmála se, jako by prosila o shovívavost, a dodala:

„Kromě obchodu jsou tu ještě ty hony a rybaření. Ty zabírají tolik času.“

S výřečností, která mě zarazila, začala mluvit o vybraných jídlech, která mívají dík Guidovým honům a rybolovu.

„Ale já bych se jich s radostí zřekla,“ dodala pak s povzdechem a slzou v oku. Neřekla však, že je nešťastná, naopak. Vykládala, že by si už ani nedovedla představit, že by neměla ty dvě děti, které tak zbožňuje! A s potutelným úsměvem dodala, že teď, když má každé svoji kojnou, je miluje ještě víc. Mnoho toho sice nenaspí, ale alespoň ji nikdo nebudí, když usne. A když jsem se jí zeptal, jestli opravdu spí tak málo, zvážněla a posmutněla a řekla mi, že to je to nejhorší. Pak vesele dodala:

„Ale už je to lepší.“

Brzy nato se rozloučila, a to ze dvou důvodů: především se musela ještě před večerem podívat k matce a pak nesnášela teplotu našich pokojů, vytápěných velkými kamny. Mně připadala ta teplota sotva dostatečná, a tak jsem si řekl, že to je známkou Adiny síly, jestliže se jí u nás zdá příliš horko.

„Neřekl bych, že jsi tak slabá,“ pověděl jsem s úsměvem, „uvidíš, jak ti bude, až budeš tak stará jako já.“

Udělalo jí velikou radost, že jsem ji označil za takovou mladici.

Vyprovodili jsme ji s Augustou až na odpočívadlo schodů. Zdálo se, že naše přátelství velmi potřebuje, neboť i těch několik krůčků šla mezi námi a nejdřív se zavěsila do Augusty a pak do mne, takže jsem najednou ztuhl strachem, že podlehnu starému zvyku stisknout každou ženskou ruku, která se mne dotkne. Na odpočívadle byla stále ještě plna řečí, a když si vzpomněla na otce, oči jí znovu

zvlhly, potřetí za čtvrt hodiny. Jakmile byla pryč, řekl jsem Augustě, že to není žena, ale fontána. I když mi bylo zřejmé, že je nemocná, nepřikládal jsem tomu důležitost. Měla zvětšené oči, zhubla ve tváři, změnil se její hlas, dokonce její srdečnost měla jiný, cizí ráz, ale já to všechno přičítal dvojnásobnému mateřství a slabosti. Zkrátka jsem se projevil jako velkolepý pozorovatel, protože jsem viděl všechno, ale zároveň taky jako velký hlupák, protože jsem neřekl to pravé slovo – nemoc!

Den nato požádal porodník, který Adu ošetřoval, o pomoc doktora Paoliho, a ten to slovo, které jsem já nedokázal vyslovit, řekl ihned: *Morbus Basedowii*⁶. Když mi to Guido líčil, mluvil o té nemoci velice zasvěceně a litoval Adu, že velice trpí. Pomyslel jsem si bez jakékoli zlomyslnosti, že jeho soucit ani vědomosti nejsou právě největší. Když mluvil o své ženě, tvářil se zkormouceně, ale když diktoval dopisy Carmen, překypoval radostí ze života a z poučování; domníval se totiž, že ten, kdo dal nemoci své jméno, byl onen Basedow, který byl přítelem Goethovým, zatímco já, když jsem tu nemoc studoval v naučném slovníku, jsem si okamžitě všiml, že jde o někoho jiného.

Tenhle Basedow, to je velká, důležitá nemoc. Pro mne bylo nadmíru významné, že jsem se s ní seznámil. Prostudoval jsem různé práce a domnívám se, že jsem tehdy odhalil nejdůležitější tajemství našeho organismu. Myslím si, že mnoho lidí má podobně jako já období, kdy jim celý mozek zabírají a zatarasují některé myšlenky a uzavírají jej všemu ostatnímu. Ale vždyť totéž se stává celé společnosti! Žije Darwinem, jako předtím žila Robespierrem a Napoleonem a potom Liebigem, nebo dokonce Leopardim, pokud ovšem nad celým jejím vesmírem netrůní Bismarck!

Ale Basedowem jsem žil jedině já! Zdálo se mi, že odhalil kořeny života, který vypadá takto: všechny organismy jsou seřazeny

---

6 Basedovova nemoc, autoimunitní onemocnění štítné žlázy. Pozn. red.

v řadě, na jejímž jednom konci je Basedowova nemoc, která se vyznačuje nadmíru štědrou, ztřeštěnou spotřebou životodárné síly v překotném tempu, bezuzdným bušením srdce, na druhém pak jsou organismy ožebračované organickým skrblením, a ty jsou určeny k zániku na nemoc, která se podobá vyčerpání, i když jde ve skutečnosti o lenost. Zlatá střední cesta mezi oběma nemocemi je uprostřed a nepatříčně se označuje jako zdraví, ačkoli to není nic než pouhá zastávka. Mezi středem a jedním koncem – tím Basedowovým – jsou všichni, co svůj život vyhrocují a stravují ve velkých touhách, ctižádostech, požitcích a také v práci, zatímco na druhé straně jsou ti, co házejí do misky života jen drobty a šetří, a tak vytvářejí odporné staré nezmary, kteří vypadají jako přítěž společnosti. Ale jak se zdá, i tato přítěž je nutná. Společnost jde kupředu, protože ji pohánějí ti, co mají Basedowa, ale ne bezhlavě, protože ostatní ji zase drží zpátky. Jsem přesvědčen, že když už někdo chtěl ustavit lidstvo v společenství, mohl to udělat daleko jednodušeji, ale už se stalo: na jednom konci má vole a na druhém vodnatelnost, a s tím se nedá nic dělat. Uprostřed jsou ti, kterým začíná buď vole, nebo vodnatelnost, dokonalé zdraví se v celé té řadě, v celém lidstvu nenajde.

Jak mi Augusta řekla, ani Ada zatím vole neměla, zato však měla všechny ostatní příznaky té nemoci. Chudák Ada! Připadala mi ztělesněním zdraví a rovnováhy, takže jsem si dlouho myslel, že si vybrala muže se stejně chladnou myslí, s jakou její otec vybíral své zboží, a teď ji najednou zachvátila nemoc, která ji žene do něčeho docela jiného – do psychické poruchy. Jenže já onemocněl s ní. Byla to sice lehká nemoc, ale vleklá. Příliš dlouho jsem se zabýval Basedowem. Teď už věřím, že ať se člověk usadí na kterémkoli místě vesmíru, nakonec se vždycky nakazí. Je nutno být v pohybu. V životě sice existují jedy, ale existují zase jiné jedy, které slouží jako protijedy. Vyhnout se prvním a využívat druhých je možno jedine pohybem.

Ta moje nemoc se pro mne stala obsesí, snem a taky děsem. Zřejmě pramenila z této úvahy: pojmem porucha chceme vyjádřit odchylku od zdraví, onoho zdraví, které nás provází v určitém období našeho života. Ted' jsem už věděl, co znamená zdraví u Ady. Nemohla by ji její porucha přimět k tomu, co jako zdravá odmítla, totiž aby mě milovala?

Nevím, jak se mi ta hrůza (nebo naděje) zrodila v mozku!

Bylo to tím, že mi Adin mírný, podlomený hlas, když se na mne obrátila, připadal plný lásky? Chudák Ada velice zošklivěla a já už po ní nedokázal zatoužit. Ale když jsem se podíval zpátky na naše někdejší vztahy, zdálo se mi, že kdyby se jí znenadání zmocnila láska ke mně, dostal bych se do ošklivé situace, asi takové, do jaké se dostal Guido s tím svým anglickým partnerem a jeho šedesáti tunami skalice. Bylo by to úplně totéž. Před několika lety jsem jí vyznal lásku a vůbec jsem to své vyznání neodvolal až na to, že jsem se oženil s její sestrou. Při tomto kontraktu ji nechránil zákon, ale kavalírství. Měl jsem pocit, že mě váže tak silně, že kdyby za mnou přišla po letech a letech, třeba i s tím Basedowem, zdokonaleným o krásné vole, musel bych dostát svému slovu.

Vzpomínám si však, že právě díky této perspektivě mé myšlenky na Adu zvroucněly. Když jsem předtím slyšel o trápení, které jí působil Guido, nedělalo mi to sice radost, ale přece jen jsem s jistým zadostiučiněním myslel na svůj dům, do něhož Ada odmítla vstoupit a v němž nikdo netrpěl. Ale ted' se to změnilo: Ada, která mě s pohrdáním odmítla, už neexistovala, leda že by se moje lékařské knihy mýlily.

Adina nemoc byla vážná. Doktor Paoli po několika dnech doporučil, aby se vzdálila od rodiny a šla do sanatoria v Bologni. Dozvěděl jsem se to od Guida, ale později mi Augusta vyprávěla, že ani při té příležitosti nebyla Ada ušetřena velkých nepříjemností. Guido měl tu drzost, že navrhl, aby po dobu její nepřítomnosti vedla jejich domácnost Carmen. Ada se neodvážila otevřeně říct, co si

o takovém návrhu myslí, ale prohlásila, že se z domu nehne, jestliže nebude smět svěřit domácnost tetě Marii, a Guido s tím beze všeho souhlasil. Přesto se však myšlenkou mít na Adině místě k dispozici Carmen zabýval dál. Jednoho dne Carmen řekl, že kdyby neměla tolik práce v kanceláři, svěřil by jí s radostí vedení své domácnosti. Podívali jsme se s Lucianem po sobě a určitě jsme se zatvářili zlomyslně. Carmen se začervenala a zamumlala, že by to nemohla přijmout.

„Bodejt’“, řekl Guido zlostně, „kvůli těm hloupým ohledům na lidi člověk nemůže udělat, ani co by bylo tak užitečné!“

Přesto však i on rychle zmlkl a kupodivu ten svůj zajímavý pro-slov zkrátil.

Adu šla na nádraží vyprovodit celá rodina. Augusta mě poprosila, abych jí pro sestru přinesl květiny. Přišel jsem o něco později s krásnou kyticí orchidejí a předal jsem ji Augustě. Ada to zpozorovala, a když jí Augusta květiny podávala, řekla:

„Srdečně vám děkuju.“

Chtěla tím dát najevo, že přijala květiny i ode mne, ale já jsem to považoval za projev bratrské náklonnosti, milý, ale taky trochu chladný. Basedow se v tom určitě neprojevil.

Chudák Ada, s těma očima nadmíru zvětšenýma štěstím vypadala jako nevěstinka. Její nemoc dokázala napodobit jakýkoli cit.

Guido jel s ní, aby ji doprovodil, a pak se po několika dnech vrátil. Čekali jsme na nástupišti, až vlak odjede. Ada stála v okně vagonu a mávala nám kapesníčkem tak dlouho, dokud nás viděla.

Potom jsme doprovodili plačící paní Malfentiovou domů. Když jsme se s ní loučili, políbila tchyně nejdřív Augustu a pak taky mne.

„Odpust’“, řekla a zasmála se uprostřed slz, „udělala jsem to bezděčně, ale když dovolíš, políbím tě ještě jednou.“

Políbila mě dokonce i malá Anna, teď už dvanáctiletá. Alberta, která se právě chystala opustit kvůli zasnoubení národní divadlo a byla obvykle vůči mně trochu zdrženlivá, podala mi toho dne

srdečně ruku. Všichni mě měli rádi, protože moje žena kvetla, a dávali tak najevo svou antipatii ke Guidovi, jehož žena byla nemocná.

Ale právě tehdy jsem byl v nebezpečí, že přestanu být tak dobrým manželem. Bez vlastní viny jsem způsobil své ženě velikou bolest, a to tím, že jsem se jí beze všeho a ve vší nevinnosti svěřil se svým snem.

Tady je ten sen: stáli jsme tři, Augusta, Ada a já, u okna, a to právě u nejmenšího, jaké v našich třech bytech je, to jest v mém, tchynině a v Adině. Byli jsme vlastně u okna kuchyně v domě mé tchyně. To okno ve skutečnosti vede na malý dvorek, kdežto ve snu vedlo právě na promenádu. U okenního parapetu bylo tak málo místa, že Ada, stojící mezi námi a držící se nás za ruce, se vlastně ke mně tiskla. Díval jsem se na ni a viděl jsem, jak její pohled je náhle opět chladný a určitý a obrysy její tváře naprosto čisté až k šíji, na niž spadaly lehké kadeře, ony kadeře, na které jsem tolikrát hleděl, když se ke mně obrátila zády. Přes svou velkou chladnost (tak se mi jevilo její zdraví) zůstávala však ke mně přitulená, tak jak jsem si to myslel tenkrát večer, než jsem se zasnoubil, když jsme seděli u spiritistického stolečku. Řekl jsem vesele Augustě (zřejmě ve snaze věnovat se taky jí): „Všimla sis, jak se uzdravila? Ale kde je Basedow?“ „Copak ho nevidíš?“ zeptala se Augusta, která jediná z nás mohla vidět na ulici. I my jsme se s námahou vyklonili z okna a spatřili jsme, jak se hrozivě valí velký dav a řve. „Ale kde je Basedow?“ ptal jsem se jí znova. Pak jsem ho uviděl. Byl to muž, který utíkal před tím davem – rozedraný stařec ve velkém roztrhaném plášti z tuhého brokátu s velkou hlavou, porostlou rozcuchanou bílou hřívou vlající ve větru, a s očima vypoulenýma z očních důlků, jež se úzkostně rozhlížely pohledem plným strachu a hrozby, jehož jsem si všiml u pronásledovaných zvířat. A dav řval: „Zabte ho, šíří mor!“

Pak byla chvíli noc prázdná. Najednou jsme však zase byli s Adou sami na nejpříkřejším schodišti našeho domu, jež vede do podkrovní mé vily. Ada stála o několik schodů výš, ale byla obrácena ke mně.

Já jsem se chystal jít nahoru, kdežto ona jako by chtěla sejít dolů. Objal jsem jí nohy a ona se ke mně naklonila, nevím, jestli ze slabosti, nebo proto, aby mi byla blíž. V první chvíli se mi zdála zohavená svou chorobou, avšak potom, když jsem se na ni lépe podíval, znovu se mi podařilo vidět ji takovou, jaká se mi jevila u okna, krásnou a zdravou. Řekla mi svým pevným hlasem: „Jdi napřed, půjdu hned za tebou!“ Já jsem ji chtěl ochotně předejít, nebylo to však dost rychlé, abych nezpozoroval, že se dveře mého podkroví pomaloučku pootevřely, a abych nezahlédl rozčuchanou bílou hlavu Basedowovu s tou jeho tváří zároveň vylekanou i hrozebnou. Zahlédl jsem i jeho nejisté nohy a ubohé vyzáblé tělo, jež nestačil plášť zakrýt. Dal jsem se do běhu, ale nevím, jestli proto, abych Adu předběhl, nebo proto, abych jí utekl.

Zdá se, že jsem se v tom snu uprostřed noci zpocený probudil a v rozespalosti jsem celý sen nebo jeho část vypravoval Augustě a pak jsem znovu velmi klidně a hluboce usnul. Myslím, že jsem v tom polovědomí slepě podlehl své staré touze vyznávat se ze svých poklesků.

Ráno byl Augustin obličej voskově bledý jako při velkých příležitostech. Sen jsem si pamatoval dokonale, nepamatoval jsem si však přesně, co jsem jí o něm vypravoval. Řekla mi s výrazem bolestné rezignace:

„Jsi nešťastný, že je nemocná a odjela, proto se ti o ní zdá.“

Bránil jsem se tím, že jsem se smál a že jsem se tomu vysmíval. Pro mne není důležitá Ada, nýbrž Basedow, a vypravoval jsem jí o svém studiu a o tom, k jakým závěrům jsem dospěl. Ale nevím, jestli se mi podařilo ji přesvědčit. Když člověka přistihnou při snu, těžko se může bránit. Je to něco docela jiného než vrátit se k ženě třeba hned potom, co jste ji s plným vědomím podvedli. Ostatně touto Augustinou žárlivostí jsem nemohl nic ztratit, měla Adu tak ráda, že z této strany nemohla její žárlivost vrhnout žádný stín, a pokud jde o mne, chovala se ještě srdečněji a byla mi za každý projev náklonnosti ještě vděčnější.

Po několika dnech se Guido z Bologne vrátil s nejlepšími zprávami. Ředitel sanatoria zaručil úplné vyléčení, ale pod podmínkou, že Ada bude mít pak doma naprostý klid. Guido mluvil o lékařově prognóze jakoby nic a s notnou dávkou nedůvtipnosti, jako by si neuvědomoval, že u Malfentiů ten výrok potvrzuje řadu podezření vůči němu. A tak jsem Augustě řekl:

„Vida, hrozí mi další polibky od tvé matky.“

Guido se zřejmě v domě, kde vládla teta Marie, příliš dobře necítil. Často chodil po kanceláři sem a tam a mumlal:

„Dvě děti... tři kojné... žádná žena!“

Často taky do kanceláře vůbec nepřišel a vyléval si špatnou náladu na zajících a rybách. Ale když jsme koncem roku dostali z Bologne zprávu, že se Ada může pokládat za uzdravenou a brzy přijede domů, nepřipadal mi Guido příliš šťastný. Zvykl si už na tetu Marii, nebo se s ní vídal tak málo, že ji snášel rád a bez obtíží? Předemnou dal samozřejmě svoji rozmrzelost najevo leda tím, že vyslovil pochybnost, jestli Ada z toho sanatoria příliš nespěchá, ač ještě nemá jistotu, že se nemoc nevrátí. A opravdu, když se brzy nato ještě během té zimy musela do Bologne vrátit, vítězoslavně mi řekl:

„Neříkal jsem to?“

Nemyslím si však, že by v jeho triumfu bylo něco jiného než ta jeho vždycky tak živá radost, když něco uhodl. Nepřál Adě nic zlého, ale byl by ji měl rád hodně dlouho v Bologni.

V době Adina návratu byla Augusta po narození malého Alfia ještě na lůžku a zachovala se při té příležitosti opravdu dojemně. Chtěla, abych šel s květinami na nádraží a řekl Adě, že by ji ráda viděla ještě ten den. A kdyby nemohla přijít přímo z nádraží, prosila mě, ať se hned vrátím domů, abych jí Adu popsal a řekl, jestli se jí vrátila v plné míře její krása, na kterou byli v rodině tak pyšní.

Na nádraží jsem byl já, Guido a pak už jen Alberta, protože paní Malfentiová trávila celé dny většinou u Augusty. Na peróně

se nás Guido snažil přesvědčit, jakou má z Adina příjezdu radost, ale Alberta ho poslouchala s předstíranou roztržitostí, jen aby mu nemusela odpovídat, jak mi pak řekla. Pokud jde o mne, já se už před Guidem přetvařoval bez obtíží. Zvykl jsem si předstírat, že jeho zájem o Carmen nepozoruju, a nikdy jsem se neodvážil udělat narážku na to, jak ubližuje své ženě. Proto mi nebylo zatěžko tvářit se, jako bych dával pozor a obdivoval se, jakou má radost z návratu milované ženy.

Když vlak úderem poledne vjel do stanice, Guido nás předběhl, aby byl první u ženy, která z něho vystupovala. Objal ji a vroucně ji políbil. Když jsem viděl, jak se ohnul v zádech, aby svou ženu, která byla menší, mohl políbit, pomyslel jsem si: „Skvělý herec!“ Pak vzal Adu za ruku a dovedl ji k nám:

„Tak ji tu máme a můžeme ji zase milovat.“

Znovu se ukázalo, co je zač, co je to za falešného licoměrníka, neboť kdyby se byl té ubohé ženě podíval do tváře, byl by si všiml, že místo lásky ji tu čeká naše lhостejnost. Adin obličej působil neformně, měla sice zase tvář, ale ne na pravém místě, jako by maso, když se vracelo, zapomnělo, kam patří, a usadilo se příliš nízko. Proto vypadaly spíš jako opuchliny než tváře. A oko se sice vrátilo do svého důlku, ale škody, které to přemístění způsobilo, už nemohl nikdo napravit. Přesné hlavní linky obličeje to posunulo nebo zničilo. Když jsme se před nádražím loučili, v oslňujícím zimním slunci jsem viděl, že ani jeho barva už není ta, kterou jsem tak miloval. Pobledl a na masitých partiích jej zaléval průsvitný ruměnec. Jako by své zdraví už ztratil a jenom je předstíral.

Řekl jsem hned Augustě, že Ada je krásná, docela jako za svobodna, a ona byla z toho zcela šťastná. Později, když už ji viděla, to k mému překvapení několikrát potvrdila, jako kdyby moje milosrdné lži byly očividná pravda. Řekla:

„Je krásná, jako bývala za svobodna a jako bude moje dcera.“

Je vidět, že sesterský zrak není zrovna pronikavý.

Potom jsem Adu dlouho neviděl. Měla příliš mnoho dětí a my rovněž. Nicméně Ada s Augustou si to dokázaly zařídit, aby se vídaly několikrát týdně, ale vždycky v době, kdy jsem nebyl doma.

Blížila se doba bilance a já měl plno práce. Byly to dny, kdy jsem pracoval jako ještě nikdy v životě. Nejednou jsem dřepěl za stolem celých deset hodin. Guido mi nabídl, že mi zjedná na pomoc účetního, ale já jsem o tom nechtěl slyšet. Předsevzal jsem si ten úkol a musel jsem jej splnit. Měl jsem v úmyslu vynahradiť Guidovi tu neblahou jednoměsíční nepřítomnost a kromě toho jsem byl rád, že můžu Carmen ukázat svou píli, kterou nemohlo vzbuzovat nic jiného než moje náklonnost ke Guidovi.

Ale když jsem přistoupil k vyřizování účtů, začala se mi ukazovat celá ta velká ztráta, kterou jsme utrpěli za první rok činnosti naší firmy. Dělal mi to starost a řekl jsem o tom něco Guidovi mezi čtyřma očima, ale ten se právě chystal na hon a neměl chuť mě poslouchat:

„Uvidíš, že to není tak vážné, jak se ti zdá, a pak, rok ještě neskončil.“

Opravdu ještě chybělo do konce roku celých osm dní.

Potom jsem se svěřil Augustě. Nejdřív v tom všem viděla jen škodu, kterou bych mohl utrpět já. Ženy jsou vždycky takové, ale Augusta byla výjimkou dokonce i mezi ženami, když tak naříkala nad naší škodou. Co když budu nakonec i já považován do jisté míry za odpovědného za Guidovy ztráty, ptala se, a hned se chtěla radit s advokátem. Žádala, abych se od Guida okamžitě odpoutal a přestal do jeho kanceláře chodit.

Nebylo to pro mne vůbec snadné přesvědčit ji, že mě nemohou za nic volat k odpovědnosti, protože jsem jen Guidův zaměstnanec. Tvrdila, že toho, kdo nedostává pevný plat, nelze pokládat za zaměstnance, nýbrž za cosi jako majitele podniku. Ale i když jsem jí to náležitě vyvrátil, trvala samozřejmě na svém, protože přišla na to, že o nic nepřijdu, když do té kanceláře přestanu chodit; jinak se

ještě připravím o dobrou pověst v obchodním světě. Hrome, moje pověst! Tu musím zachránit, v tom jsem s ní byl zajedno, a proto jsem se rozhodl jednat, tak jak si to přála ona, i když její důvody nebyly správné. Souhlasila s tím, že mám účetní rozvahu dokončit, když už jsem ji začal, ale pak budu muset najít způsob, jak se vrátit do své pracovníčky. Tam se sice peníze nevydělávaly, ale ani neprodělávaly.

Tenkrát jsem však udělal zajímavou zkušenost. Nedokázal jsem té činnosti nechat, ač jsem se k tomu rozhodl. Byl jsem tím ohromen. Chceme-li něčemu rozumět, musíme se uchýlit k obrazům. Já si tenkrát vzpomněl, že v Anglii se kdysi rozsudek k nuceným pracím prováděl tak, že odsouzeného zavěsili nad kolem poháněným vodou, a tím byla oběť nucena v určitém rytmu pohybovat nohama, protože jinak by jí je kolo polámalo. Když člověk pracuje, má vždycky pocit taky takového donucování. Je sice pravda, že když nepracuje, je jeho situace stejná, a můžu myslím po právu tvrdit, že já i Olivi jsme byli vždycky zavěšeni stejně, jen s tím rozdílem, že já byl zavěšen tak, že jsem nohama hýbat nemusel. Naše situace ovšem vedla k nestejnému výsledku, dnes však vím najisto, že to nedávalo důvody ani k výtce, ani ke chvále. Celkem vzato záleží na tom, jestli je člověk připoután ke kolu pohyblivému, nebo nepohyblivému. Odpoutat se od něho je vždycky těžké.

Po uzávěrce bilance jsem ještě několik dní chodil do kanceláře dál, i když jsem se rozhodl, že už tam nepůjdu. Vycházel jsem nerozhodně z domu, dal jsem se nerozhodně nějakým směrem, který skoro vždycky mířil ke kanceláři, a cestou se směr upřesňoval, až jsem se nakonec ocitl zase na obvyklé židli naproti Guidovi. Naštěstí jsem byl v určitém okamžiku požádán, abych své místo neopouštěl, a já okamžitě souhlasil, protože jsem si mezitím uvědomil, že tam jsem přikován.

Patnáctého ledna byla moje bilance hotova. Byla to úplná pohroma! Uzavírali jsme se ztrátou poloviny kapitálu. Guido nechtěl, abych

ji mladému Olivimu ukázal, protože se bál nějaké indiskrétnosti, já jsem však stále setrval v naději, že on se svou velkou zkušeností tam najde nějaké omyly, které by celou tu situaci změnily. Třeba tam byla nějaká položka omylem uvedená pod *má dáti*, a patří pod *dal* a opravou by se mohlo dojít k důležitému rozdílu. Olivi Guidovi s úsměvem slíbil největší diskrétnost a pracoval pak se mnou celý den. Naštěstí žádný omyl nenašel. Musím říct, že jsem se při té revizi, kterou jsme dělali ve dvou, mnoho naučil a že se od nynějška budu umět pustit do jakékoli i sebevětší bilance a uzavřít ji.

„A co teď budete dělat?“ zeptal se mě ten obrýlený mladík, než odešel. Já jsem už věděl, co by mi poradil. To mě naučil už můj otec, který mi často jako dítěti vykládal o obchodě. Podle platných zákonů jsme byli při ztrátě poloviny kapitálu povinni firmu zrušit, i kdybychom ji třeba hned na nových základech obnovili. Nechal jsem ho, aby mi radu opakoval. Dodal:

„Jde o formalitu.“ Pak s úsměvem připojil:

„Může to přijít draho, jestli se podle toho nezařídíte!“

Večer se dal do prohlížení bilance i Guido, který to pořád ještě nechtěl připustit. Dělal to bez jakékoli metody, ověřoval namátkou tu nebo onu důležitou položku. Chtěl jsem té zbytečné práci učinit konec a sdělil jsem mu Oliviovi radu, aby firmu okamžitě, i když jen formálně zrušil.

Guido měl pořád ještě obličej stažený úsilím najít v těch účtech vysvobozující omyl: jeho zachmuřená tvář se mračila, jako kdyby měl v ústech nějakou odpornou chuť. Po mém sdělení zvedl tvář, a ta se mu zbystřenou pozorností vyjasnila. Hned nepochopil, ale když pochopil, dal se do srdečného smíchu. Vyložil jsem si výraz jeho obličeje takto: byl trpký a nakyslý, dokud stál před těmi čísly, jež nebylo možno změnit; byl veselý a rozhodný, když byl bolestný problém odsunut stranou návrhem, který mu dával možnost znovu získat pocit majitele firmy a pána.

Nerozuměl tomu. Zdálo se mu, že to je rada nepřítelé. Vysvětlil jsem mu, že Olivioho rada má svou hodnotu zvláště vzhledem k nebezpečí, které firmě zřejmě hrozí, že totiž ztratí i ostatní peníze a udělá úpadek. Případný úpadek by byl po této bilanci, od nynějška uložené v našich knihách, úpadkem zaviněným, kdybychom nepodnikli opatření, které nám Olivi navrhuje. A dodal jsem:

„Za zaviněný úpadek hrozí podle našich zákonů trest vězení!“

Guidova tvář tak zrudla, že jsem se bál, že mu hrozí mrtvice. Zařval:

„V tom případě od Olivioho žádné rady nepotřebuju! Kdyby někdy k něčemu takovému došlo, budu to umět vyřešit sám!“

Jeho rozhodnost na mne udělala dojem a já jsem cítil, že stojím před osobností, která si je dokonale vědoma vlastní odpovědnosti. Ztišil jsem svůj hlas. Postavil jsem se docela na jeho stranu, zapomněl jsem, že už jsem Olivioho návrh předložil jako návrh, který bychom měli vzít v úvahu, a řekl jsem mu:

„To jsem namítl Olivimu i já. Odpovědný jsi ty, a když ty o něčem rozhodneš, co se osudu firmy týče, my do toho nemáme co mluvit. Firma patří tobě a tvému otci.“

Ve skutečnosti jsem tohle řekl své ženě, a ne Olivimu, ale pravda byla, že jsem to někomu řekl. Teď, když jsem vyslechl Guidovo mužné prohlášení, byl bych schopen říct to i Olivimu, protože rozhodnost a odvaha mě vždycky podmaňovaly. Vždyť mi imponovala i pouhá nenucenost, která může vyplývat z těchto dvou vlastností, ale taky z jiných a mnohem nižších.

A protože jsem chtěl povědět každé jeho slovo Augustě, abych ji uklidnil, naléhal jsem na něho:

„Ty víš, že se o mně pravděpodobně právem říká, že nemám pro obchod žádné nadání. Můžu provést to, co mi nařídíš, naprosto však nemůžu převzít odpovědnost za to, co uděláš.“ Guido s tím živě souhlasil. Cítil se v roli, kterou jsem mu přisuzoval, tak dobře, že zapomněl na svou bolest nad žalostnou bilancí. Prohlásil:

„Jediný odpovědný jsem já. Moje jméno unese všechno a já bych ani nepřipustil, aby druzí vedle mne přebírali nějakou odpovědnost na sebe.“

To se skvěle hodilo, abych v tomto smyslu referoval Augustě, ale řekl mnohem víc, než jsem žádal. A bylo třeba vidět, jak se při tom svém prohlášení tvářil: nevypadal jako poloviční bankrotář, ale jako apoštol! Pohodlně se v té své pasivní bilanci zařídil a hned se stal mým šéfem a pánem. I tentokrát jako už tolikrát během našeho společného života byl rozlet mé náklonnosti k němu udušen výroky, které odhalovaly jeho nemístnou sebeúctu. Hrál falešně. Ano, je nutno to říct právě tak: ten velký hudebník hrál falešně!

Zeptal jsem se ho znenadání:

„Chceš, abych zítra udělal opis balance pro tvého otce?“

Jednu chvíli jsem měl v úmyslu učinit prohlášení o hodně tvrdší a říct mu, že hned po uzavření balance přestanu do jeho kanceláře chodit. Ale protože jsem nevěděl, čím bych se tolik volných hodin, které by mi zbyly, zaměstnával, tak jsem to neudělal. Nicméně moje otázka ono prohlášení, které jsem spolkl, skoro dokonale nahradila. Přece jen jsem mu řekl, že on v té kanceláři není jediným majitelem.

Vypadal po mých slovech překvapeně, neboť se mu zdálo, že se neshodují s tím, co jsem zatím říkal, s mým zřejmým souhlasem, o němž jsem mluvil, a řekl mi stejným tónem jako předtím:

„Řeknu ti, jak bude třeba opis udělat.“

Rozkřikl jsem se, abych se proti tomu ohradil. V celém svém životě jsem tak nekřičel jako na Guida, protože mi někdy připadal hluchý. Prohlásil jsem mu, že podle zákona existuje také odpovědnost účetního a já nejsem ochoten vydávat nějaká libovolně sestavená čísla za přesné opisy.

Zbledl a uznal, že mám pravdu. Dodal však, že on jako majitel může nařídit, aby se vůbec žádné výpisy z jeho knih nedělaly. V tom jsem ochotně uznal, že má pravdu. Nato se zmužil a prohlásil, že otci napíše sám. Zdálo se dokonce, že se chce dát do psaní okamži-

tě, ale pak svůj úmysl změnil a navrhl mi, abychom šli trochu na vzduch. Chtěl jsem mu vyhovět. Předpokládal jsem, že tu bilanci ještě pořádně nespokl a potřebuje trochu pohybu, aby ji líp strávil.

Ta procházka mi připomněla onu noční procházku po mém zasnoubení. Měsíc sice chyběl, protože ve výšce byla hustá mlha, ale dole to bylo stejné jako tenkrát, bezpečně jsme kráčeli průzračným vzduchem. I Guido si vzpomněl na ten pamětihodný večer:

„Je to poprvé, co se zase spolu v noci procházíme. Vzpomínáš si? Tehdy jsi mi vysvětloval, že se na měsíci líbají zrovna tak jako tady dole. Jenže na měsíci trvá polibek věčně, jsem si tím jist, třebaže jej tento večer není vidět. Zato tady dole...“

Chtěl snad zase začít pomlouvat Adu, chuděru nemocnou? Přerušil jsem ho, ale mírně, skoro jako bych se k němu přidal (což jsem ho nedoprovázel, abych mu pomohl zapomenout?):

„Ovšem. Tady dole se člověk nemůže líbat pořád! A tam nahoře je to jen polibek imaginární. Polibek je především pohyb.“

Snažil jsem se držet dál od všech jeho problémů, to znamená od bilance a od Ady, ale je taky pravda, že jsem dokázal včas zadržet větu, kterou jsem měl na jazyku – totiž že tam nahoře polibek neplodí dvojčata. On však, aby se od bilance odpoutal, nepřišel na nic lepšího než si stěžovat na jiné svoje nezdary. Jak jsem tušil, začal pomlouvat Adu. Začal tím, že znovu litoval, že ten první rok jeho manželství je pro něho tak katastrofální. Nemluvil o dvojčatech, která byla tak milá a hezká, ale o Adině nemoci. Domníval se, že ji ta nemoc dělá prchlivou, žárlivou a zároveň málo láskyplnou. Skončil tím, že zoufale zvolal:

„Život je nespravedlivý a krutý!“

Bylo mi naprosto jasné, že si nesmím dovolit říct jediné slovo, z něhož by vyplýval můj názor na něho a Adu. Ale zdálo se mi, že přece jen musím něco říct. Guido nakonec mluvil o životě a přisoudil mu dva přívlastky, které nebyly zvlášť originální. Přišel jsem na něco lepšího tím, že jsem začal kritizovat, co řekl. Tolikrát se

leccos říká jen podle toho, jak slova znějí, jak se náhodně spojují. Teprve pak se ukáže, jestli to, co jsme řekli, stálo za dech, který jsme na to vynaložili, a občas se ukáže, že to náhodné spojení zrodilo myšlenku. Řekl jsem:

„Život není ani krutý, ani krásný, ale originální!“

Když jsem se nad tím zamyslel, měl jsem dojem, že jsem řekl cosi významného. Takto označený mi život připadal do té míry nový, že jsem na něj hleděl, jako bych jej viděl poprvé i s těmi jeho plynnými, tekutými a pevnými tělesy. Kdybych ho vylíčil někomu, kdo na něj nebyl zvyklý, a proto neměl náš zdravý rozum, zůstal by stát bez dechu před tou ohromnou stavbou, která nemá smysl. Zeptal by se mě: „Ale jak takový život snesete?“ A až by se přeptal na každou podrobnost od oněch nebeských těles zavěšených nahoře, aby je bylo vidět, ale aby se jich nebylo možno dotknout, až po tajemství, jež obestírá smrt, určitě by zvolal: „Velice originální!“

„Že je život originální?“ řekl Guido s úsměvem. „Kde jsi to četl?“

Nezáleželo mi na tom, abych ho ujistil, že jsem to nikde nečetl, protože pak by mu má slova připadala méně důležitá. Ale čím více jsem na to myslel, tím jsem život shledával originálnější. A na to, aby člověk viděl, jak bizarně je život uspořádán, nebylo vůbec třeba přicházet k němu zvenčí. Stačilo si připomenout, co všechno jsme my lidé od života očekávali, a hned by nám připadal tak zvláštní, že bychom dospěli k závěru, že se člověk možná do něho dostal omylem a že tam nepatří.

Aniž jsme se o směru naší procházky dohodli, skončili jsme jako tenkrát na svahu Belvederu. Našli jsme zídku, na níž jsme byli oné noci, a Guido na ni vylezl a lehl si na ni právě tak jako tenkrát. Prozpěvoval si, snad proto, že ho stále tísnily jeho myšlenky, a jistě přemítal o neúprosných číslech svých účtů. Já zase vzpomínal, jak jsem ho chtěl na tomhle místě zabít, a když jsem porovnával svoje tehdejší pocity s nynějšími, znovu jsem obdivoval, jak je život nerosovatelně originální. Ale znenadání jsem si vzpomněl, že ještě

před chvílí jsem se jako prchlivý ctižádostivec vrhal na ubohého Guida, a to v jednom z nejhorších dnů jeho života. Začal jsem to rozebírat: přihlížel jsem trýzni, kterou Guidovi způsobila má velmi pečlivě sestavená bilance, bez velké bolesti, a tak mě přepadla podivná pochybnost a potom mě napadla velice podivná vzpomínka. Pochybnost: byl jsem dobrý, nebo špatný? Vzpomínka, kterou znenadání ta pochybnost vyvolala, nebyla nová: viděl jsem se jako chlapeček, oblečený (to vím bezpečně) v krátké sukýnce, jak zvedám tvář a ptám se usmívající se matky: „Jsem hodný, nebo zlý?“ Tu pochybnost zřejmě v dítěti vzbudilo plno lidí, kteří mu říkali, že je hodné, zatímco zrovna tolik jiných žertem prohlašovalo, že je zlý. Není tedy div, že klouček stál před tím dilematem v rozpacích. Jak je život neporovnatelně originální! Cožpak není podivuhodné, že se těch pochyb, které ho tenkrát přepadly v takové dětské podobě, nezbavil ani v dospělosti, když už překročil půli svého života!

V temné noci, právě na místě, kde jsem ho chtěl kdysi zabít, mě tato pochybnost hluboce stísňovala. Je jisté, že dítě, když se mu taková pochybnost honila hlavou sotva zbavenou karkulky, tolik netrpělo, protože dětem se říká, že se ze špatnosti vyléčí. Abych se od takové úzkosti osvobodil, chtěl jsem tomu věřit znovu a podařilo se mi to. Kdyby se mi to bylo nepodařilo, byl bych musel nad sebou, nad Guidem i nad naším přesmutným životem zaplakat. Dobré předsevzetí iluzi obnovilo! Předsevzetí postavit se Guidovi po bok a spolupracovat s ním na rozvoji jeho obchodu, na němž závisel jak jeho život, tak život jeho rodiny, a to bez jakéhokoli zisku pro sebe. Už jsem se viděl, jak kvůli němu běhám, sháním, studuju, už jsem se cítil, jen abych mu pomohl, velkým, podnikavým, geniálním obchodníkem. Tak tedy o tom jsem uvažoval onoho temného večera tohoto nade vše originálního života!

Guido už zatím pustil bilanci z hlavy. Vstal a vypadal vyrovnaně. Jako by šlo o závěr úvah, o nichž jsem nic nevěděl, řekl, že otci nic nenapíše, protože kdyby mu napsal, podnikl by ten ubohý stařec ve-

likánskou cestu ze svého letního slunce do naší zimní mlhy. Potom dodal, že na první pohled vypadá ta ztráta strašná, ale kdyby ji nemusel nést celou sám, nebylo by to tak zlé. Poprosí Adu, aby vzala polovinu na sebe, a jako náhradu jí postoupí část zisků z příštího roku. Druhou polovinu ztráty ponese sám.

Nic jsem neřekl. Myslel jsem si, že dávat rady je mi zakázáno, protože jinak bych nakonec udělal to, co jsem naprosto nechtěl, totiž postavil se mezi oba manžele jako soudce. Ostatně byl jsem v této chvíli tak plný dobrých předsevzetí, že se mi zdálo, že by Ada udělala dobře, kdyby se podílela na podniku, který řídíme.

Doprovodil jsem Guida až ke dveřím jejich domu a dlouze jsem mu stiskl ruku, abych tím mlčky obnovil předsevzetí, že ho budu mít rád. Pak jsem se snažil říct mu něco hezkého a konečně jsem připadl na tuto větu:

„Kéž mají tvoje dvojčátka klidnou noc a nechají tě spát, jistě si potřebuješ odpočinout.“

Když jsem odcházel, kousal jsem se do rtů, jak jsem litoval, že mě nenapadlo nic lepšího. Vždyť jsem věděl, že ta dvojčata mají každé svoji kojnu a spí půl kilometru od něho a nemohou ho v spánku rušit. V každém případě však záměr mého přání pochopil, protože je přijal vděčně.

Doma jsem shledal, že se Augusta uchýlila s dětmi do ložnice. Alfio byl přísát k jejímu prsu, Antonia zatím ve své postýlce spala, ukazujíc svou kadeřavou šíji. Musel jsem vysvětlit důvod svého zdržení, a proto jsem vypravoval i o tom, jaký prostředek si Guido vymyslel, aby z dluhů vybědl. Augustě připadal Guidův záměr ničemný.

„Na Adině místě bych to odmítla,“ zvolala prudce, nicméně tiše, aby maličkého nevylekala. Namítl jsem jí, veden svými dobrými předsevzetími:

„Proč, ty bys mi nepomohla, kdybych se dostal do stejných obtíží jako Guido?“

Rozesmála se.

„V tom je velký rozdíl. My dva bychom hleděli udělat to, co by bylo výhodnější udělat pro ně!“ a pokynula hlavou k dítěti, jež držela v náručí, a k Antonii. Potom po chvílce rozvažování pokračovala: „A kdybychom teď doporučili Adě, aby poskytla své peníze na pokračování v tom obchodě, na němž ty se už brzy nebudeš podílet, nebyli bychom potom zavázáni odškodnit ji, kdyby peníze ztratila?“

Byl to nápad člověka, která nemá o věcech ponětí, ale já jsem ve svém novém altruismu zvolal:

„A proč ne?“

„Copak nevidíš, že máme dvě děti a že musíme myslet na ně?“

Jak bych neviděl! Ta otázka byla řečnická a opravdu neměla žádný smysl.

„A oni snad nemají taky dvě děti?“ zeptal jsem se vítězně.

Dala se do hlučného smíchu, takže se Alfio vyděsil, přestal pít a dal se najednou do pláče. Augusta ho konejšila, ale pořád se při tom smála, a já jsem její smích přijímal v tom smyslu, jako bych ho vyvolal svou duchaplností, zatímco jsem ve skutečnosti v okamžiku, kdy jsem jí tuto otázku kladl, cítil, jak se mi v hrudi šíří velká láska k rodičům všech dětí a k dětem všech rodičů. Když jsem se tomu potom smál, nezůstalo z té lásky vůbec nic.

Zmírnil se i můj zármutek z toho, že nevím, jestli jsem v podstatě dobrý. Zdálo se mi, že jsem tu skličující otázku vyřešil. Nejsme ani dobří, ani špatní, právě tak jako nemůžeme říct ani tolik jiných věcí. Dobrota je světlo, z něhož tryskají paprsky a chvílemi ozařují temnou lidskou duši. Bylo třeba planoucí pochodně, aby bylo světlo (v mé duši už jednou bylo a dříve nebo později se jistě zase vrátí), a bytost, která na to světlo myslí, si mohla vybrat směr, kterým se dá, až bude tma. Proto se člověk mohl projevovat jako dobrý, tak dobrý, stále dobrý, a to bylo nejdůležitější. Když se pak světlo vrátí, nepřekvapí ho ani ho neoslepí. Foukl jsem do toho světla, abych je zhasil dříve, vzhledem k tomu, že jsem je nepotřeboval. Neboť já jsem uměl dodržet předsevzetí, to jest směr.

Předsevzetí být dobrý je uklidňující a praktické a já už jsem byl klidný a chladný. Podivné! Přemíra dobroty způsobila, že jsem si sám sebe a svých schopností začal víc vážit. Co jsem mohl pro Guida udělat? Opravdu to bylo tak, že jsem v jeho kanceláři o tolik vynikal nad ostatními, o kolik se zdálo, že Olivi senior stojí nade mnou v mé kanceláři. Ale to mnoho nedokazovalo. A abych byl náležitě věcný: co bych měl Guidovi příští den poradit? Snad nějakou svoji inspiraci? Ale když se hraje s penězi druhého, tak se podle inspirace neřídí nikdo ani za hráčským stolem! Na to, aby se podnik hýbal, je nutno zavést každodenní práci, a toho je možno dosáhnout, když se po všechny hodiny organizovaně pracuje. Takovou věc jsem já zařídit nemohl, ani se mi nezdálo správné, abych se nechal kvůli své dobrotě odsoudit k celoživotní nudě.

Nicméně stále jsem pociťoval, jak se ve mně dme má dobrota jako povinnost, kterou jsem vůči Guidovi přijal, a nemohl jsem usnout. Vícekrát jsem hluboce vzdychl a jednou jsem dokonce zasténal, jistě ve chvíli, kdy se mi zdálo, že jsem povinen spojit se s Guidovou kanceláří stejným způsobem, jako byl Olivi spojen s mou.

Augusta ze spánku zašeptala:

„Co je to? Zase ses přel s Olivim?“

To je nápad, který jsem hledal! Měl bych Guidovi poradit, aby si k sobě vzal jako ředitele mladého Oliviho! Ten mladý muž, tak vážný a tak pracovitý, kterého jsem viděl ve svém podniku tak nerad, protože se zdálo, že se chystá pokračovat po svém otci v jeho způsobu řízení a držet mě od něho trvale stranou, patřil zřejmě ku prospěchu všech do Guidovy kanceláře. Když mu dá Guido ve své firmě postavení, mohl by se zachránit a mladý Olivi by byl v jeho kanceláři užitečnější nežli v mé.

Ta myšlenka mě vzrušila a já jsem Augustu vzbudil, abych jí ji sdělil. I Augusta jí byla tak nadšená, že se docela probudila. Podle ní bych se tak mohl těch Guidových záležitostí, které mě kompromitují, zprostit mnohem snadněji. S klidným svědomím jsem usnul:

našel jsem způsob, jak Guida zachránit, aniž sám sebe odsoudím; dokonce právě naopak.

Nic není nepříjemnějšího, než stane-li se nám, že někdo odmítne radu, kterou jste upřímně, usilovně promýšleli a která vás stála dokonce i hodiny spánku. Já pak jsem vynaložil další úsilí, úsilí, abych se zbavil iluze, že bych sám mohl být v Guidových záležitostech něco platný. Bylo to úsilí nesmírné! Nejprve jsem dospěl ke skutečné dobrotě, pak k absolutní objektivnosti, a on mě nakonec poslal k čertu!

Guido mou radu rovnou a s pohrdáním odmítl. Nemyslel, že je mladý Olivi schopný, dále se mu nelíbil jeho vzhled starého mládence a navíc se mu nelíbily ty jeho blýskavé brýle v bledé tváři. Tyhle důvody byly opravdu stvořené jen pro to, aby mě přesvědčily, že jde v zásadě jenom o jedno: o touhu provést mi něco natruc. Nakonec mi řekl, že by jako hlavu do své kanceláře přijal nikoli mladého Olivioho, ale starého. Já jsem ovšem nevěřil, že bych mohl u Olivioho této spolupráce dosáhnout, a pak, nedomníval jsem se, že jsem natolik zralý, abych mohl ze dne na den převzít řízení svých záležitostí. Udělal jsem chybu, že jsem mu odporoval a řekl mu, že starý Olivi za mnoho nestojí. Vyprávěl jsem mu, co peněz mě stála jeho tvrdohlavost, když nechtěl včas nakoupit to sušené ovoce.

„No prosím,“ zvolal Guido, „když nestojí za moc ten starý, zač může stát ten mladý, který je jen jeho žákem?“

Konečně dobrý důvod, a pro mne o to nemilejší, že jsem mu jej svým neopatrným žvaněním poskytl já sám.

O několik dní později mi Augusta vyprávěla, že Guido Adě navrhl, aby polovinu bilanční ztráty kryla ze svých peněz ona. Ada to odmítla a řekla Augustě:

„Podvádí mě a ještě chce moje peníze!“

Augusta neměla odvahu poradit jí, aby mu je dala, ale ujišťovala mě, že dělala, co mohla, aby Adu přiměla změnit úsudek o manželově věrnosti. Ta jí však odpověděla takovým způsobem, že bylo

jasné, že o tom ví daleko víc, než si myslíme. A Augusta mi řekla: pro manžela je třeba přinést jakoukoli oběť, ale platí ta zásada, i pokud jde o Guida?

V následujících dnech se Guido choval opravdu zvláště. Přicházel do kanceláře jen čas od času a nikdy tam nezůstal déle než půl hodiny. Utíkal odtud, jako by doma zapomněl kapesník. Později jsem se dozvěděl, že chodil vykládat Adě nové důvody, které se mu zdály rozhodující a měly ji přimět, aby mu vyhověla. Vypadal opravdu jako člověk, který se mnoho naplakal nebo nakřičel, ne-li přímo nabojoval, a dokonce ani v naší přítomnosti se mu nedařilo potlačovat pohnutí, jež mu svíralo hrdlo a vhánělo slzy do očí. Ptal jsem se ho, co mu je. Odpověděl mi se smutným úsměvem, ale přátelsky, aby mi ukázal, že se na mne nehněvá. Potom se vzchopil, aby se mnou mohl mluvit bez příliš velkého rozrušení. Nakonec utrousil: Ada ho souží svou žárlivostí.

Vykládal mi zkrátka, že hovořili o svých důvěrných věcech, ačkoli jsem přece věděl, že šlo taky o tu záležitost „zisků a ztrát“.

Ale to zřejmě nebylo důležité. Řekl mi to on sám a Augustě to zas řekla Ada, která nemluvila o ničem než o své žárlivosti. I sama prudkost oněch rozhovorů, jež zanechávala v Guidově tváři velice hluboké stopy, nasvědčovala, že to, co nám říkají, je pravda.

Potom se však ukázalo, že mezi manžely byla řeč jedině o penězích. Ada z hrdosti, a protože se nechávala unášet svými milostnými strastmi, se o nich nikdy nezmínila, a Guido, snad proto, že si uvědomoval svou vinu a cítil, že Adou lomcuje hněv ženy, zas mluvil pořád jen o obchodě, jako by nešlo o nic jiného. Pachtil se za těmi penězi čím dál víc, kdežto ona, protože jí se obchodní otázky nedotýkaly, stavěla proti Guidovu návrhu jediný důvod: peníze mají zůstat dětem. A když si našel jiné důvody, svůj klid, výhody, které budou mít právě děti z jeho práce, jistotu, že jeho postavení nebude v rozporu se zákonnými ustanoveními, odbývala je svým tvrdým „ne“. Tím Guidovo popuzení a taky – jako u dětí – jeho přání jen

ještě vyhrocovala. Oba však – když o tom mluvili s druhými – byli přesvědčeni, že mluví pravdu, tvrdí-li, že trpí kvůli lásce a žárlivosti.

Pouhé nedorozumění mi zabránilo, abych včas zasáhl a ten nepříjemný spor o peníze skoncoval. Mohl jsem totiž Guidovi dokázat, že ve skutečnosti není důležitý. Jako účetní jsem poněkud těžkopádný a chápu věci, teprve když je mám zachycené v knihách černé na bílém, ale zdá se mi, že jsem si rychle uvědomil, že by peníze, které Guido na Adě vymáhal, na celé věci moc nezměnily. K čemu by vlastně byl takový vklad dobrý? Ztráta by se tím nejevila o nic menší, leda by Ada souhlasila, aby se ty peníze vložily do bilance, což Guido nežádal. Zákon by se naprosto nedal oklamat, kdyby zjistil, že po takové ztrátě chce někdo riskovat ještě víc tím, že do podniku přibere nové kapitálové účastníky.

Jednoho rána se Guido v kanceláři vůbec neukázal, a to nás překvapilo, poněvadž jsme věděli, že večer na žádný lov neodjel. U oběda jsem se od dojaté a rozrušené Augusty dozvěděl, že se Guido večer pokusil o sebevraždu. Ted' už byl mimo nebezpečí. Musím se přiznat, že ve mně ta zpráva, která se Augustě zdála tak tragická, vzbudila zlost.

Uchýlil se k tomuto drastickému prostředku, jen aby zlomil odpor své ženy! Hned jsem se taky dozvěděl, že to provedl se vši opatrností, protože než si vzal morfium, ukázal se s otevřenou lahvičkou v ruce. Jakmile upadl do mdlob, Ada zavolala doktora a Guido byl ihned mimo nebezpečí. Ada prožila strašnou noc, neboť doktor pokládal za svou povinnost vyjádřit se o stavu pacienta s rezervou, a pak prodloužil její úzkost ještě Guido, který ji, sotva přišel k sobě, a možná ještě než byl plně při vědomí, zahrnul výčitkami a prohlásil, že je jeho nepřítel, protože ho pronásleduje a brání mu v úspěšné práci, ke které se chystal.

Ada okamžitě s žádanou půjčkou souhlasila, ale pak konečně promluvila na svou obhajobu zcela otevřeně a vyčetla mu všechno, co si takovou dobu nechávala pro sebe. A tak se nakonec přece jen

domluvili, protože Guidovi se podařilo – jak se Augusta domnívala – rozptýlit veškeré Adino podezření, pokud šlo o jeho věrnost. Byl energický, a když se mu Ada zmínila o Carmen, vykřikl:

„Žárlíš na ni? Tak dobře, jestli chceš, já ji ještě dnes vyhodím!“

Ada neodpověděla a domnívala se, že tím jeho návrh přijala a že se Guido k tomu zavázal.

Divil jsem se, že by se Guido dokázal takhle chovat v polospánku, a nakonec jsem dospěl k závěru, že nespokl ani tu malou dávku morfia, jak říkal. Zdálo se mi, že je-li mozek zastřen spánkem, má to za následek, že i ten nejzatvrzelejší duch povolí a začne se naprosto upřímně zpovídat. Copak jsem neprožil takové dobrodružství nedávno sám? Moje zlost a opovržení vůči Guidovi tím jen vzrostly.

Augusta mi s pláčem vyprávěla, v jakém stavu Adu našla. Ne! S těma očima jakoby vytřeštěnýma hrůzou už Ada nebyla hezká.

Mezi mnou a mou ženou došlo k dlouhé diskusi o tom, jestli mám za Guidem a Adou zajít, nebo jestli by nebylo lepší dělat, že nic nevím, a čekat, až ho zase uvidím v kanceláři. Mně ta návštěva připadala nesnesitelně protivná. Kdybych ho viděl, jak bych mu mohl neříct, co si myslím? Řekl jsem:

„Něco takového není důstojné muže. Nemám nejmenší chuť se zabít, ale kdybych to chtěl udělat, rozhodně bych to dokázal naráz!“

Přesně tak jsem to cítil a chtěl jsem to taky tak Augustě říct. Potom se mi však zdálo, že Guidovi prokazuju příliš velkou čest, když ho přirovnávám k sobě:

„Člověk nemusí být vůbec chemikem, aby dokázal zničit svůj organismus, i tak až příliš choulostivý! Copak nevypije skoro každý týden v našem městě nějaká švadlenka roztok fosforu, který si potají připravila ve svém ubohém pokojíku, a pak umírá přes veškerou pomoc na ten primitivní jed s tvářičkou staženou fyzickou i duševní bolestí, kterou zakusila její nevinná dušička?“

Augusta si nemyslela, že by duše sebevražedné švadlenky byla tak nevinná, a mírně se proti tornu ohradila, ale pak se mě znovu

pokusila přimět, abych na tu návštěvu šel. Vykládala mi, že se vůbec nemusím bát, že se dostanu do rozpaků. Už s Guidem mluvila a on s ní jednal s takovým klidem, jako by byl udělal něco docela běžného.

Vyšel jsem z domu, aniž jsem dal Augustě zadostiučinění, a tvářil se, že mě její důvody přesvědčily. Po lehkém váhání jsem si však řekl, že ženě vyhovím. Jakkoli to byl jen kousek cesty, rytmus mých kroků mě přiměl zmírnit svůj soud o Guidovi. Vzpomněl jsem si na směr, který mi před několika dny ukázalo světlo, jež osvítilo mého ducha. Guido byl dítě, dítě, kterému jsem slíbil svou shovívavost. Napoprvé se mu sice nepodařilo se zabít, ale dříve či později dosáhne i on zralosti.

Služebná mě uvedla do pokojíčku, kde měla zřejmě Ada pracovnu. Byl ponurý den a v té malé místnosti s jediným oknem, zastřeným staženou záclonou, byla tma. Na stěnách visely podobizny Adiných a Guidových rodičů. Nezůstal jsem tam dlouho, protože služebná se pro mne vrátila a zavedla mě ke Guidovi a Adě do jejich ložnice. Byla velká a i toho dne plná světla, protože měla dvě široká okna a světlé tapety i nábytek. Guido ležel se zavázanou hlavou na lůžku a Ada seděla vedle něho.

Přijal mě bez jakýchkoli rozpaků, naopak s velice živou vděčností. Zdál se ospalý, ale když mě vítal a když mi začal dávat příkazy, docela se vzchopil a vypadal čile. Potom se však zase položil na polštář a zavřel oči. Vzpomněl si snad, že musí předstírat silný účinek morfia? Tak či onak vzbuzoval soustrast, a ne zlost a já se cítil plný laskavosti.

Na Adu jsem se nejdříve nedíval: měl jsem strach z basedowovské fyziognomie. Když jsem na ni pohlédl, byl jsem mile překvapen, protože jsem očekával něco horšího. Její oči byly sice opravdu nadmíru zvětšené, ale ty opuchliny, které měla v obličeji místo tváří, zmizely a Ada se mi zdála krásnější. Měla na sobě volné červené šaty, zapjaté až pod bradu, takže se v nich její ubohé tělíčko ztrácelo. Bylo

v ní něco velmi cudného, a pokud jde o její oči, něco velmi přísného. Nedokázal jsem si své pocity docela vysvětlit, ale skutečně se mi zdálo, že jsem vedle ženy, co se té Adě, kterou jsem miloval, podobá.

Guido v jednu chvíli otevřel oči, vytáhl zpod polštáře šek, na němž jsem okamžitě zahlédl Adin podpis. Podal mi jej a poprosil mě, abych peníze vyzvedl a sumu uložil na konto, jež jsem měl na Adino jméno otevřít.

„Na jméno Ada Malfentiová, nebo Ada?“ zeptal jsem se Ady žertem.

Ta pokrčila rameny a řekla:

„To víte vy dva, co je lepší.“

„Později ti řeknu, jak to máš udělat s ostatními zápisy,“ dodal Guido se stručností, jež mě urazila.

Do té míry, že jsem byl rozhodnut vyrušit ho z té ospalosti, do níž najednou upadl, a prohlásit, že chce-li, může si zápisy provést sám. Mezitím ale přinesli velký šálek černé kávy a Ada mu ji podala. Guido vytáhl paže zpod přikrývky a oběma rukama si zvedl šálek k ústům. Teď, když měl nos v šálku, vypadal opravdu jako dítě.

Při loučení mě ujišťoval, že příští den přijde do kanceláře.

Protože jsem se s Adou už rozloučil, byl jsem nemálo překvapen, když mě u domovních dveří dohonila a udýchaně řekla:

„Zeno, prosím tě, pojď sem na chvíli. Musím ti něco povědět.“

Šel jsem s ní do budoáru, kde jsem byl před malou chvílí a odkud se teď ozýval pláč jednoho z dvojčat.

Zůstali jsme stát a hleděli jsme si do tváří. Byla ještě zadýchaná, a proto, jen proto jsem si chvíli myslel, že mě do toho temného pokojíku zavedla, aby mě požádala o lásku, kterou jsem jí kdysi nabídl.

V pološeru byly její oči hrozné. Plna úzkosti se mě ptala, co má dělat. Nebylo mou povinností vzít ji do náručí a ušetřit ji tak nutnosti, aby mě o něco žádala? Jak se dovedou v jediném okamžiku záměry vystřídat! Jednou z nejobtížnějších věcí v životě je uhod-

nout, co si žena přeje. Naslouchat slovům není nic platné, neboť celý rozhovor může být zrušen jediným pohledem, ale dokonce ani ten nás nedokáže řídit, jsme-li s ní z její vůle v pohodlném temném pokojíku.

Protože jsem ji nedokázal odhadnout, snažil jsem se porozumět sám sobě. Jaké bylo moje přání? Chtěl jsem ty oči a to kostnaté tělo zlíbat? Nedovedl jsem odpovědět s určitostí, neboť před chvílí jsem ji viděl přísně cudnou v tom jemném županu, žádoucí jako dívku, kterou jsem miloval.

K její úzkosti se mezitím přidal ještě pláč, a tak se čas, kdy jsem nevěděl, co chce ona a po čem toužím já, prodloužil. Konečně mi zlomeným hlasem ještě jednou řekla, jak Guida miluje, takže už jsem k ní neměl ani žádné závazky, ani práva. Zakoktala:

„Augusta mi řekla, že chceš Guida opustit a už se jeho věcmi nezabývat. Musím tě poprosit, abys mu pomáhal i nadále. Nemyslím, že je schopen pracovat sám.“

Žádala mě, abych to, co jsem až dosud dělal, dělal dál. Bylo to velmi málo, velice málo, a já se jí snažil poskytnout víc:

„Když si to přeješ, budu Guidovi pomáhat i nadále; budu dokonce dělat, co je v mých silách, abych mu pomáhal ještě účinněji než dosud.“

Už zase jsem přeháněl! Hned v té chvíli jsem si uvědomil, do čeho jsem se to zapletl, ale nedokázal jsem si to odepřít. Chtěl jsem Adě říct (nebo snad jí nalhat), že mě k tomu dohnala ona. Nestála o mou lásku, nýbrž o mou podporu, ale já jsem s ní mluvil takovým způsobem, že si mohla myslet, že jsem hotov poskytnout jí obojí.

Náhle mě Ada vzala za ruku. Zachvěl jsem se. Když žena podá ruku, nabízí mnoho! Vždycky jsem to cítil. Kdykoli mi některá žena podala ruku, měl jsem dojem, že si ji za ni беру celou. Cítil jsem její postavu, a když jsme stáli takto jasně jeden proti druhému, má postava proti její, zdálo se mi, že jsem udělal něco podobného, jako kdybych ji objal. Byl to jistě dotyk důvěrný.

Dodala:

„Mám se brzy vrátit do Bologne do sanatoria a bude pro mne velkým uklidněním, budu-li vědět, že jsi s ním.“

„Budu s ním!“ odpověděl jsem a tvářil jsem se odevzdaně. Ada si možná myslela, že můj odevzdaný výraz vyjadřuje oběť, již jsem souhlasil podstoupit. Jenomže já jsem byl odevzdaný, že se vrátím do života velice, ale velice obyčejného vzhledem k tomu, že mě Ada nezamýšlela následovat do oné výjimečnosti, o níž jsem snil.

Snažil jsem se sestoupit docela na zem a v duchu se mi okamžitě vynořil účetní problém, který nebyl jednoduchý. Obnosem šeku, který jsem měl v kapse, jsem měl založit Adino konto. To bylo jasné, ale už vůbec nebylo jasné, jak by se to mohlo týkat konta zisků a ztrát. Nic jsem neřekl, protože jsem si myslel, že Ada možná ani neví, že existuje něco takového jako hlavní kniha, která obsahuje konta tak rozličného druhu.

Nechtěl jsem však z toho pokoje odejít, dokud něco neřeknu. A tak místo abych mluvil o účetnictví, jsem tenkrát jen proto, abych něco řekl, nedbale prohodil větu, která byla, jak jsem pak poznal, velice důležitá jak pro mne, tak pro Adu a Guida, ale především pro mne, protože jsem se zase jednou kompromitoval. Ta věta byla tak důležitá, že jsem si ještě dlouhá léta vzpomínal, jak jsem ledabyle pohnul rty, abych ji vyslovil v tom temném pokoji před čtyřmi portréty Adiných a Guidových rodičů, kteří se na zdi taky navzájem sezdali. Řekl jsem:

„Nakonec sis, Ado, vzala za muže ještě většího podivína, než jsem já.“

Jak umí slovo procházet časem! Je to událost, která se váže k událostem! Stalo se událostí, tragickou událostí, protože se obracelo k Adě. S takovou živostí bych si v duchu nikdy nedokázal vybavit tu chvíli, kdy se Ada rozhodovala mezi mnou a Guidem na oné slunné cestě, kde se mi ji po dnech čekání podařilo potkat a pak kráčet po jejím boku a usilovat o její úsměv, který jsem bláhově přijímal jako slib! A vzpomněl jsem si taky, že už tehdy jsem na tom byl hůř,

protože jsem měl obtíže se svaly na nohou, zatímco Guido se pohyboval ještě nenuceněji než sama Ada a nebyl poznamenán žádnou slabostí, pokud bychom za ni nepokládali tu zvláštní hůl, kterou si usmyslel nosit. Pronesla tiše:

„Je to pravda.“

Pak se srdečným úsměvem dodala:

„Ale jsem ráda kvůli Augustě, že ty jsi o tolik lepší, než jsem si myslela.“ Pak s povzdechem: „O tolik, že to trochu mírní mou bolest, že Guido není takový, jak jsem očekávala.“

Já byl pořád na vahách a mlčel jsem. Připadalo mi, jako by mi řekla, že já jsem se stal tím, kým se podle jejího očekávání měl stát Guido. Byla to tedy láska?

A pak ještě řekla:

„Jsi nejlepší muž v naší rodině, v tebe věříme, v tebe skládáme naději.“ Znovu mě vzala za ruku a já jsem ji stiskl až příliš. Ale ona ji stáhla zpátky tak rychle, že už nebylo žádných pochyb. A já v tom tmavém pokojíku znovu pochopil, jak se mám chovat. Snad aby své gesto zmírnila, řekla mi znovu laskavě: „A proto ti říkám, že mě velice bolí, že jsem ti způsobila utrpení. Skutečně jsi tolik trpěl?“

Okamžitě jsem upřel zrak do temnot své minulosti, abych tu bolest našel, a zašeptal jsem:

„Ano!“

Pomaloučku jsem se rozpomínal na Guidovy housle a pak na to, jak by mě byli z toho salonu vyhnali, kdybych se nebyl chytil Augusty, a potom ještě na ten salon u Malfentiů, kde se u stolku ve stylu Ludvíka XIV. milovalo, zatímco a od druhého stolku se přihlíželo. Znenadání jsem si vzpomněl taky na Carlu, protože Ada byla spojena i s ní. Uslyšel jsem živě Carlin hlas, jak říká, že patřím své ženě, to jest Adě. Nahrnuly se mi do očí slzy a opakoval jsem:

„Velice! Ano! Velice!“

Ada přímo vzlykala: „Je mi to tak líto, tak líto!“

Pak se vzchopila a řekla:

„Ale teď miluješ Augustu.“

Na chvílku ji přerušilo vzlyknutí a já se zachvěl, poněvadž jsem nevěděl, jestli zmlkla, aby slyšela, jestli tu lásku potvrdím, nebo popřu. Naštěstí mi nedopřála čas, abych promluvil, a pokračovala:

„Teď je a musí být mezi námi dvěma skutečná bratrská láska. Potřebuju tě. Od nynějška musím být tomu chlapci matkou, musím ho chránit. Chceš mi v tom nesnadném úkolu pomáhat?“

Byla tak vzrušená, že se o mne skoro opírala, jako v tom snu. Ale já jsem při jejích slovech zpozorněl. Žádala mě o bratrskou lásku; závazek lásky, o němž jsem si myslel, že mě k ní poutá, změnil se tak v jiné její právo, nicméně hned jsem slíbil, že budu Guidovi pomáhat, že budu pomáhat jí, že budu dělat, co bude chtít. Kdybych byl býval klidnější, byl bych musel mluvit o tom, že na úkol, který mi určila, nestačím, ale byl bych všechno to nezapomenutelné pohnutí té chvíle zničil. Ostatně byl jsem tak dojatý, že jsem svou neschopnost nemohl cítit. V té chvíli jsem si myslel, že vůbec pro nikoho žádná neschopnost neexistuje. I tu Guidovu mohlo odfouknout několik slov, která by mu dodala nutné nadšení.

Ada mě vyprovodila až na odpočívadlo a zůstala tam, opřena o zábradlí, a hleděla za mnou, jak scházím dolů. Takhle to vždycky dělávala Carla. Bylo však zvláštní, že to dělá Ada, která miluje Guida, a já jsem jí za to byl tak vděčný, že než jsem přešel do nižšího poschodí, ještě jednou jsem zvedl hlavu, abych ji viděl a pozdravil ji. Dělává se to tak z lásky, ale jak je vidět, taky když jde o lásku bratrskou.

A tak jsem odešel veselý. Doprovodila mě až na to odpočívadlo, ale dál ne. Nebylo pochyb. Bylo to tak: miloval jsem ji a teď miluju Augustu, ale moje stará láska jí dává právo na mou oddanost. Ona pak i nadále miluje toho chlapce, mně však vyhrazuje velkou bratrskou lásku, a to nikoli jen proto, že jsem se oženil s její sestrou, nýbrž aby mě odškodnila za bolest, kterou mi způsobila a která mezi námi vytvořila tajné pouto. Bylo to všechno velice slastné,

dodávalo to životu jakousi vzácnou příchut'. Nemohla by mi ta slast přinést pravé zdraví? Toho dne jsem skutečně kráčel bez obtíží a bez bolesti, cítil jsem se velkodušný a silný a v srdci jsem měl dosud neznámý pocit jistoty. Zapomněl jsem, že jsem zradil svou ženu, a to zvlášť hanebně, nebo spíš jsem si předsevzal, že už to víckrát neudělám, což je totéž, a cítil jsem se opravdu takovým, jakým mě viděla Ada – nejlepším mužem rodiny.

Když síla mého heroismu ochabla, byl bych jej chtěl oživit, jenomže Ada zatím odjela do Bologne, a všechno moje úsilí vydobýt z toho, co mi tenkrát řekla, nové povzbuzení, zůstávalo marné. Ano! Udělám pro Guida alespoň to málo, co je v mých silách! Ale to rozhodnutí mi nedodávalo ani víc vzduchu do plic, ani víc krve do žil. K Adě jsem v srdci cítil novou velkou něhu, která se pokaždé obnovovala, kdykoli Ada na mne v dopise Augustě vzpomněla nějakým vřelým slovem. Srdečně jsem jí za její náklonnost děkoval a provázel jsem její léčení přáním všeho nejlepšího. Kéž by se jí podařilo získat zpět úplné zdraví a všechnu svou krásu.

Příštího dne Guido přišel do kanceláře a začal hned zkoumat zápis, jež chtěl provést. Navrhoval:

„Snižme teď konto zisků a ztrát Adiným kontem na polovinu.“

To bylo právě to, co chtěl a co nebylo k ničemu dobré. Kdybych byl lhostejným vykonavatelem jeho vůle jako ještě před několika dny, byl bych ten zápis zcela jednoduše provedl a už bych na to nemyslel. Cítil jsem povinnost všechno mu říct, zdálo se mi, že řeknu-li mu, že to není tak lehké škrtnout ztrátu, která nás postihla, povzbudí ho to k práci.

Vysvětlil jsem mu, že pokud vím, poskytla Ada ty peníze, aby byly uloženy na jeho kontě jako úvěr, což by se nestalo, kdybychom jimi vyrovnávali polovinu bilanční ztráty. A kromě toho ta část ztráty, kterou chce převést na vlastní konto, tam stejně patří, protože tam vlastně patří celá ztráta, jenže tím se ještě neruší, nýbrž se jen

znovu konstatuje. Napřemýšlel jsem se o tom tolik, že jsem mu to všechno hravě vysvětlil, a potom jsem uzavřel:

„Připustíme-li, že by ses, nedej bůh, dostal do situace, o které se zmínil Olivi, byla by ta ztráta z našich knih zřejmá každému zkušenému praktikovi, sotva by se do nich podíval.“

Díval se na mne zaraženě. Věděl o účetnictví dost, aby mi rozuměl, a přesto mě nechápal, protože mu přání bránilo podřídít se evidentní skutečnosti. Abych mu ukázal všechno docela jasně, dodal jsem:

„Tak už vidíš, že to nemělo žádný smysl, chtít od Ady ty peníze?“

Když konečně pochopil, velice zbledl a začal si neklidně kousat nehty. Zůstal zasněně stát, ale pak se vzchopil a tím svým komickým velitelským způsobem rozhodl, že se ten zápis přesto provede, a dodal:

„Abych tě zprostil veškeré odpovědnosti, jsem ochoten zapsat to do knih sám, a dokonce to podepsat!“

Pochopil jsem. Chtěl pokračovat ve snění tam, kde není pro sny místo – v podvojném účetnictví! Vzpomněl jsem si na svůj slib na svahu Belvederu, pak na Adu v temném budoáru u nich doma, a velkodušně jsem prohlásil:

„Udělám hned zápis, jak si přeješ: nepotřebuju se krýt tvým podpisem. Jsem tu, abych ti pomáhal, a ne abych ti kladl překážky.“

Stiskl mi vřele ruku.

„Život je těžký,“ řekl, „a je pro mne velkou posilou, že mám vedle sebe přítele, jako jsi ty.“

Pohlédli jsme si pohnutě do očí. Jeho oči svítily. Abych se vyhnul dojetí, které zasáhlo i mne, řekl jsem s úsměvem:

„Život není těžký, nýbrž velice originální.“

A on se srdečně zasmál taky.

Pak zůstal u mne, aby viděl, jak vyrovnávám konta zisků a ztrát. Bylo to hotové za pár minut. Konto zmizelo, ale vzalo s sebou i konto Adino, jejíž půjčku jsme zapsali do knížečky pro případ, že by se všechny ostatní doklady následkem nějaké pohromy ztratily, a aby

bylo zachyceno, že musíme platit úroky. Druhá polovina konta zisku a ztráty zvýšila už tak povážlivou částku „má dáti“ na kontě Guidově.

Účetní jsou svou povahou tvorové s velkým sklonem k ironii. Při provádění oněch zápisů jsem si myslel: „Jedno konto – pojmenované zisky a ztráty – bylo zavražděno, druhé – Adino – zemřelo přirozenou smrtí, protože se nepodařilo udržet je při životě, a přitom jsme nedokázali sprovodit ze světa Guidovo konto, ačkoli jde o konto dubiózního dlužníka, které je pro náš podnik učiněný otevřený hrob.“

O účetnictví se pak v té kanceláři mluvilo dlouho. Guido nepřestával lopotně hledat nějaký jiný způsob, který by jej dokázal lépe chránit před případnými nástrahami zákona (jak on tomu říkal). Myslím, že se taky radil s nějakým účetním, protože jednoho dne přišel do kanceláře a navrhl mi, abychom zničili staré účetní knihy a sepsali nové, do nichž bychom zanesli fingovaný prodej na nějaké jméno, které by pak figurovalo jako plátce Adina vkladu. Přiběhl do kanceláře s takovou nadějí, že bylo bolestné muset ho zklamat. Navrhoval falšování, a právě to mě odpuzovalo. Až dosud jsme jenom přesouvali fakta a ohrožovali zájmy toho, kdo k tomu dal mlčky souhlas. Jenomže teď si Guido chtěl vymyslet přesun zboží. I mně bylo jasné, že tak a jedině tak se dají zahladit všechny stopy utrpěné ztráty, ale za jakou cenu! Bylo třeba vymyslet si taky jméno kupce nebo získat souhlas toho, kdo měl jako kupec figurovat. Neměl jsem nic proti tomu, aby se ty knihy zničily, i když jsem je vedl s takovou péčí, ale sepisovat nové by byla otrava. Měl jsem proti tomu námitky, a ty nakonec Guida přesvědčily. Faktura se tak snadno nefinguje. Bylo by třeba umět zfalšovat i doklady potvrzující, že to zboží existovalo a někomu patřilo.

Guido se svého záměru vzdal, ale druhý den přiběhl do kanceláře s jiným plánem, ve kterém se rovněž počítalo se zničením starých knih. Byl jsem rozmrzen při pomyslení, že kvůli takovým řečem bude zase všechna ostatní práce stát, a ohradil jsem se:

„Když vidím, co se napřemýšlíš, řekl bych, že se vlastně připravuješ na bankrot! Jaký význam by jinak mohlo mít snížení tvého kapitálu o takovou maličkost? Zatím nikdo nemá právo nahlédnout do tvých knih. Je třeba pracovat, pracovat, a ne se zabývat hloupostmi.“

Přiznal se mi, že je tou myšlenkou posedlý. A jak jinak taky? Při troše smůly se mohl ocitnout před soudem a skončit ve vězení!

Z dob svých právnických studií jsem věděl, že Olivi vyložil na-prosto přesně, jaké jsou povinnosti obchodníka, který dospěl k podobné bilanci, ale abych Guida i sebe zbavil té posedlosti, navrhl jsem mu, aby se poradil s některým ze svých přátel advokátů.

Odpověděl mi, že už to udělal, nebo spíš že nebyl u advokáta výslovně za tím účelem, protože se nechtěl svěřovat se svým tajemstvím ani právníkovi, ale že přiměl na lovu jednoho kamaráda, aby se o tom rozpovídal. Proto taky ví, že se Olivi nemýlí ani nepřehání... bohužel!

Když viděl, že to je zbytečné, přestal si vymýšlet, jak své účetnictví zfalšovat, ale přesto se neuklidnil. Kdykoli přišel do kanceláře a podíval se na své knihy, vždycky se zachmuřil. Jednoho dne se mi přiznal, že kdykoli vstoupí do naší místnosti, připadá si v předsíni trestnice a chce se mu utíkat pryč.

Jednou se mě zeptal:

„Augusta ví o naší bilanci všechno?“

Začervenal jsem se, protože se mi zdálo, jako bych v té otázce cítil výčitku. Věděla-li však o bilanci Ada, mohla o ní zřejmě vědět i Augusta. Nenapadlo mě to tak rychle, naopak se mi zdálo, že si tu jeho výčitku na svou adresu zasluhuju. Proto jsem zamumlal:

„Ví to asi od Ady nebo možná od Alerty, a té to řekla Ada.“

Připomínal jsem všechny ty praménky, které mohly vést k Augustě, ne snad abych popřel, že měla všechno z první ruky, to znamená ode mne, ale abych vysvětlil, že by bylo zbytečné, kdybych mlčel. Škoda! Kdybych byl rázem přiznal, že před Augustou nemám žádné tajnosti, byl bych se cítil daleko loajálnější a čestnější. Taková maličkost, jako

je popírání činu, ke kterému by bylo lépe se přiznat a prohlásit jej za nevinný, dokáže pokazit i nejuprávnější přátelství.

Přestože to nemělo žádný význam ani pro Guida, ani pro mou historii, zaznamenám zde i fakt, že mě několik dní poté ten užvaněný prostředkovatel, s kterým jsme měli co dělat kvůli té modré skalici, zastavil na ulici a přeměřil si mě od hlavy až k patě, jak ho k tomu nutila jeho malá postava, kterou dokázal ještě zmenšit tím, že poklesával v kolenou, a řekl posměšně:

„Povídá se, že jste udělali i další takové obchody, jako byl ten s modrou skalicí!“

Pak, když viděl, jak jsem zbledl, stiskl mi ruku a dodal:

„Pokud jde o mne, já vám přeju ty nejlepší obchody. Doufám, že o tom nepochybujete.“

A odešel. Předpokládám, že mu o našich záležitostech pověděla jeho dcerka, jež chodila v lyceu do téže třídy jako malá Anna. Guidovi jsem o té malé indiskreci neřekl. Mým hlavním úkolem bylo chránit ho před zbytečnými obavami.

Překvapovalo mě, že Guido vůbec nic nezařídil, pokud šlo o Carmen, protože jsem věděl, že ženě výslovně slíbil, že ji propustí. Domníval jsem se, že se Ada vrátí domů po několika měsících jako poprvé. Místo toho se však Ada, aniž projela Terstem, odebrala do malé vily na Lago Maggiore, a brzy nato jí tam Guido dovezl děti.

Po návratu z té cesty se mě zeptal – nevím, jestli proto, že si sám vzpomněl na svůj slib, anebo proto, že mu jej připomněla Ada – zda by nebylo možné zaměstnat Carmen v mé kanceláři, to jest v kanceláři Olivioho. Věděl jsem sice dobře, že jsou v mé kanceláři všechna místa obsazena, ale vzhledem k tomu, jak mě o to Guido snažně prosil, uvolil jsem se tam zajít a promluvit o tom se svým administrátorem. Šťastnou náhodou odtud právě v těch dnech jeden Olivioho zaměstnanec odcházel, ale měl nižší plat, než byl ten, jímž Carmen v posledních měsících štědře obmyslel Guido, který měl podle mne ve zvyku platit si ženy z konta všeobecných výloh.

Olivi se mě přeptal na Carmeniny schopnosti, a vzhledem k tomu, že jsem mu řekl to nejlepší, nabídl se, že ji přijme za stejných podmínek, jaké měl odcházející zaměstnanec. Podal jsem o tom zprávu Guidovi, ten se zakabonil a rozpačitě drbal na hlavě.

„Jak jí můžeme nabídnout nižší plat, než dostává? Nešlo by přece jen přimět Oliviho, aby jí dal tolik, kolik má teď?“

Věděl jsem, že to není možné, a kromě toho se Olivi necítil sezdán se svými zaměstnanci jako my. Kdyby se ukázalo, že Carmen zasluhuje o korunu méně, než dělal dohodnutý plat, bez milosti by jí tu korunu srazil. Nakonec to skončilo takto: Olivi nedostal a ani nikdy nežádal konečnou odpověď a Carmen koulela svými krásnými očima v naší kanceláři dál.

Měli jsme s Adou mezi sebou tajemství a to tajemství zůstávalo důležité právě proto, že zůstávalo tajemstvím. Ada vytrvale Augustě psala, ale nikdy jí nepověděla, že jsme si spolu něco vysvětlili a že mi svěřila Guida do opatrování, a já jsem o tom také nemluvil. Jednoho dne mi Augusta ukázala jeden Adin dopis, který se mě týkal. Ada žádala především zprávy o mně a nakonec se dovolávala mé dobroty, abych jí něco řekl o chodu Guidových záležitostí. Vzrušilo mě to, když jsem slyšel, že se obrací na mne, a uklidnil jsem se, až když jsem viděl, že se na mne obrací kvůli zprávám o Guidovi jako obvykle. Opět jsem se nemusel ničeho odvažovat.

Napsal jsem Adě s Augustiným souhlasem, ale Guidovi jsem o tom neřekl. Sedl jsem ke stolu s úmyslem napsat opravdu obchodní dopis a sdělil jsem jí, že jsem velice spokojen se způsobem, jak teď Guido obchodní záležitosti řídí, to znamená pilně a chytře.

Byla to pravda, nebo přinejmenším jsem s ním byl ten den spokojen, protože se mu podařilo vydělat peníze prodejem zboží, které v městě skladoval už několik měsíců. Byla to čistá pravda, zdál se pilnější, ale stejně chodil dál každý týden na hon nebo na ryby. Úmyslně jsem ve své chvále přeháněl, zdálo se mi, že tak přispěju k Adinu vyléčení.

Pročetl jsem ten dopis znovu a neuspokojil mě. Něco v něm chybělo. Ada se na mne obrátila a bylo jisto, že si přeje vědět taky něco o mně. Bylo proto nezdvořilé, kdybych to neudělal. A pomalu pomaloučku – vzpomínám si na to, jako kdyby se mi to přihodilo teď – jsem se u toho stolu začal cítit v rozpacích, jako kdybych opět stál Adě tváří v tvář v tom potemnělém budoáru. Měl jsem tu podanou ručku hodně stisknout?

Dopsal jsem, ale pak jsem musel dopis přepsat, protože mi uklouzla přímo kompromitující slova, že ji toužím zas vidět a doufám, že bude zase tak zdravá a tak krásná jako dřív. A to by znamenalo, že jsem ženu, která mi podala pouze ruku, vzal kolem pasu. Mou povinností bylo pouze stisknout tu ručku, jemně a dlouze ji stisknout na znamení, že chápu všechno, všechno, co nesmí být nikdy vysloveno.

Nebudu opakovat všechny fráze, které jsem probíral, abych našel něco, co by mohlo to dlouhé, něžné a výmluvné stisknutí ruky nahradit, uvedu jen ty, které jsem potom napsal. Mluvil jsem dlouze o stáří, které mě tíží. Nemůžu být kvůli stárnutí ani chvíli klidný. Každým oběhnutím mé krve se mi v kostech a žilách hromadí něco, co znamená stárnutí. Každé ráno se mi při probuzení jeví svět šedivější a já to ani nepozoruji, protože všechno zůstává sladěno: v novém dni nebyl ani jediný barevný tón ze dne předešlého; jinak bych si toho byl všiml a lítost by mě naplnila zoufalstvím.

Velice dobře si pamatuju, že jsem ten dopis odeslal s naprostým uspokojením. Vůbec jsem se těmi slovy nekompromitoval, ale přitom jsem si byl takřka jist, že pokud Ada smýšlí jako já, pak tomu milostnému stisku ruky porozumí. Nebylo třeba mnoho důvtipu, aby uhodla, že ten dlouhý rozklad o stáří neznamená nic jiného než můj strach, že se časem už nebudu moct těšit z lásky. Jako bych na lásku křičel: „Přijď, přijď!“ Nejsem si však docela jist, zda jsem tu lásku chtěl, ale pokud tu je nějaká pochybnost, vyplývá pouze z faktu, že vím, že jsem to přibližně tak napsal.

Pro Augustu jsem udělal opis toho dopisu, ale rozklad o stáří jsem vynechal. Nebyla by to sice pochopila, avšak opatrnosti nikdy nezbyvá. Byl bych se mohl začervenat, kdybych ucítil, jak se na mne dívá, když tisknu ruku její sestry! Ano! Ještě jsem se dokázal červenat. A červenal jsem se i tehdy, když jsem od Ady dostal lístek s poděkováním, v němž se o mém žvatlání o stáří vůbec nezmínila. Připadalo mi, že se ona přede mnou kompromitovala mnohem více, než jsem se já kdy kompromitoval před ní. Neodtáhla svou ruku, když jsem jí ji stiskl. Nechávala ji nehybně ležet v mé, a u ženy je nehybnost formou souhlasu.

Několik dní potom, co jsem napsal ten dopis, jsem zjistil, že Guido začal hrát na burze. Dozvěděl jsem se to indiskrecí senzála Niliniho.

Znal jsem Niliniho dlouhá léta, bývali jsme totiž spolužáky v lyceu, ale on je musel opustit a nastoupit do kanceláře svého strýce. Tu a tam jsme se potom vídali a vzpomínám si, že rozdílnost našich osudů mi v našich vztazích zajistila jakousi nadřazenost. Zdravíval mě tehdy první a často se snažil se mnou sblížit. To se mi zdálo přirozené, připadalo mi však méně vysvětlitelné, když se ke mně v době, kterou nedovedu upřesnit, začal chovat s velkou povýšeností. Už mě nezdravil a na můj pozdrav jen taktak odpovídal. Trochu jsem o tom uvažoval, neboť moje kůže je velmi citlivá a snadno ji leccos škrábne. Ale co dělat? Možná že mě objevil v Guidově kanceláři a zdálo se mu, že tam zaujímám podřadné místo, a pohrdá mnou kvůli tomu, anebo, a to je stejně pravděpodobné, zpyšněl, když jeho strýc zemřel a on se stal nezávislým burzovním senzálem. V malých poměrech k takovým vztahům dochází často. Lidé se jednoho krásného dne začnou na sebe dívat s nenávistí a opovržením, i když k žádnému projevu nepřátelství nedošlo.

Proto jsem byl překvapen, když jsem viděl, jak vchází do naší kanceláře, kde jsem byl sám, a ptá se po Guidovi. Smekl klobouk a podal mi ruku. Potom se hned s velkou nenuceností uvelebil

v jednom z našich velkých křesel. Díval jsem se na něho se zájmem. Neviděl jsem ho už léta tak zblízka a teď svým otevřeně projevovaným nepřátelstvím dosáhl toho, že jsem jej pozoroval s největším napětím.

Bylo mu tehdy asi čtyřicet let a byl velice ošklivý, protože měl skoro úplnou pleš a z ní trčely jen jakési oázy hustých černých vlasů, jedna na šíji a další na spáncích, tvář měl žlutou s příliš vrásčitou kůží a tlustým nosem. Byl malý a hubený a vypínal se, jak mohl, takže když jsem s ním mluvil, cítil jsem v týlu lehkou sympatickou bolest – což byl vůči němu jediný projev sympatie z mé strany. Onoho dne se mi zdálo, že zadržuje smích a že má tvář staženou posměchem nebo pohrdáním, ale to se nemohlo týkat mne vzhledem k tomu, že mě předtím tak přívětivě pozdravil. Teprve později jsem zjistil, že mu tu ironii vtiskla do tváře bizarní matka příroda. Měl totiž špatný skus, a mezi čelistmi mu zůstal na jedné straně úst dolíček a právě v něm sídlila ta jeho typická ironie. Možná že se tak rád posmíval svým bližním jenom proto, aby se přizpůsobil své masce, které se dokázal zbavit, jedině když zíval. Naprosto to nebyl hlupák a jedovaté šípy z něho jen lítaly, ovšem nejraději proti nepřítomným.

Mnoho breptal a měl velkou obrazotvornost, obzvláště ve věcech burzovních. Mluvil o burze, jako by šlo o nějakou osobu, a líčil, jak se třese před hrozbou nebo jak je uspaná netečností, a jako by měla tvář, která se dokáže smát i plakat. Viděl ji, jak vystupuje tanečním krokem po schodišti nebo jak se řítí, div neupadne, obdivoval ji, jak se s jedním cenným papírem mazlí a jiný rdousí, nebo také jak učí lidi umírněnosti a čínorodosti. Proto taky s ní může jednat jenom ten, kdo má rozum. Na burze se peníze válejí po zemi, ale sehnout se a posbírat je není tak lehké.

Nabídl jsem mu cigaretu a nechal jsem ho čekat. Zabýval jsem se vyřizováním jisté korespondence. Po nějaké chvíli ho to omrzelo a řekl, že už déle nemůže zůstat. Ostatně přišel jen proto, aby

Guidovi pověděl, že jisté akcie s podivným jménem *Rio Tinto*, jež on Guidovi minulý týden poradil koupit – ano, právě před čtyřicetimi hodinami – vyskočily za den zhruba o deset procent. A dal se do srdečného smíchu.

„Zatímco my tady mluvíme nebo co tu čekám, poburzovní nálada udělala svoje. Kdyby chtěl pan Speier koupit ty akcie dneska, kdo ví, jakou cenu by musel zaplatit. Skvěle jsem to uhodl, kam burza míří!“

Holedbal se, jaké má oko a že za ně vděčí své dlouhé důvěrné známosti s burzou. Odmlčel se a položil mi otázku:

„Co je podle tebe lepší škola, univerzita, nebo burza?“

Čelist mu poklesla ještě víc a ta ironická jamka se zvětšila.

„Samozřejmě že burza!“ řekl jsem s přesvědčením. A ta odpověď mi u něho vynesla vřelý stisk ruky, když odcházel.

Guido tedy hrál na burze! Kdybych byl býval pozornější, mohl jsem to uhodnout už předtím, protože když jsem mu ukazoval přesné konto s nikoli nevýznamnými zisky, jichž jsme dosáhli našimi posledními obchody, díval se na ně s úsměvem, ale s jakýmsi pohrdáním. Měl za to, že jsme museli na vydělání těch peněz pracovat příliš mnoho. A přitom bylo jasné, že s nějakými deseti takovými obchody by bylo možno krýt ztrátu z minulého roku! Co jsem teď měl dělat já, který ho před několika dny ve svém dopise chválil?

Nedlouho poté přišel Guido do kanceláře a já jsem mu věrně podal zprávu o tom, co Nilini říkal. Poslouchal to tak napjatě, že si ani neuvědomil, že jsem se tak dozvěděl, že hraje, a běžel pryč.

Večer jsem o tom mluvil s Augustou a ta měla za to, že máme nechat Adu na pokoji a místo toho upozornit na nebezpečí, jemuž se Guido vystavuje, paní Malfentiovou. Žádala mě, aby i já udělal, co je v mých silách, a zabránil mu v hloupostech.

Dlouho jsem si chystal slova, která mu budu muset říct. Konečně tedy skutečným své předsevzetí o tom, že budu účinně dobrý, a dodržím slib, který jsem dal Adě. Věděl jsem, jak na Guida, abych ho přiměl poslechnout mě. Každý, kdo hraje na burze – chtěl jsem mu

vysvětlit – dopouští se lehkomyšlnosti, ale ze všech nejvíc obchodník, který má za sebou podobnou bilanci jako on.

Příští den jsem začal velice dobře

„Tak ty teď hraješ na burze? Chceš skončit ve vězení!“ zeptal jsem se ho přísně. Byl jsem připravený na scénu a měl jsem ještě v záloze prohlášení, že když bude takovýmto způsobem firmu ohrožovat, kancelář bez dalšího opustím.

Guido mě dokázal rychle odzbrojit. Až dosud to držel v tajnosti, ale teď mi s upřímností dobrého hochy řekl o svých obchodech všechny podrobnosti. Pracoval s cennými papíry báňské společnosti nevím které země a vyneslo mu to tolik, že by to skoro stačilo na krytí ztráty v naší bilanci. Teď už všechno nebezpečí pominulo a může mi všechno povědět. Kdyby byl měl smůlu a přišel o to, co vydělal, byl by jednoduše hry nechal. A kdyby mu naopak štěstí přálo i nadále, dal by moje zápisy co nejrychleji do pořádku, protože stále pocituje jejich hrozbu.

Shledal jsem, že vůbec nemám proč se zlobit a že je Guidovi naopak třeba blahopřát. Pokud jde o otázky účetnické, řekl jsem mu, že může být od nynějška klidný, neboť když máme k dispozici hotovost, je velice snadné dát do pořádku i nejnepríznivější účetnictví. Až se Adino konto zaknihuje, jak se patří, a až se aspoň trochu zmenší konto, kterému jsem říkal propast firmy, to jest konto Guidovo, bude naše bilance bezvadná.

Potom jsem mu navrhl, abychom tu nápravu provedli hned a zapísali burzovní operace na konto firmy. Naštěstí s tím nesouhlasil, protože jinak bych se byl stal účetním burzovního spekulanta a byla by na mně spočinula větší odpovědnost. Takto naopak věci probíhaly, jako kdybych neexistoval. Guido můj návrh odmítl z důvodů, které se mi zdály správné. Kdybychom tak hned splatili své dluhy, přineslo by to neštěstí, všude totiž, kde se hraje, je rozšířena pověra, že cizí peníze přinášejí štěstí. Já tomu sice nevěřím, ale když hraju, nezanedbám ani já pro jistotu žádné bezpečnostní opatření.

Po jistou dobu jsem si dělal výčitky, že jsem Guidovo sdělení přijal bez jakékoli výhrady. Ale když jsem viděl, že se stejným způsobem chová paní Malfentiová, která mi vypravovala, jaké peníze uměl její muž vydělat na burze, a zrovna tak Ada, u níž jsem vycítil, že považuje hru na burze za běžné odvětví obchodu, pochopil jsem, že v tomto ohledu se mi nemohlo naprosto nic vyčítat. Moje zapřísahání by Guida na šikmé ploše nestačilo zadržet, nemělo by žádný účinek, pokud by je nepodporovali všichni členové rodiny.

A tak hrál Guido dál a celá rodina s ním. I já patřil k tomu spolku, dokonce jsem navázal s Nilinim jakési zvláštní přátelské vztahy. Jisté je, že jsem ho nemohl snést, protože jsem ho pokládal za nevzdělaného nafoukance, ale vzhledem ke Guidovi, který od něho očekával dobré rady, jsem zřejmě dokázal své city tak dobře skrýt, že si Nilini nakonec myslel, že ve mně má oddaného přítele. Nepopírám, že moje zdvořilost vůči němu vyplývala možná i z přání vyhnout se nepříjemnému pocitu, který ve mně vyvolávalo jeho nepřátelství, tak působivé zásluhou té ironie, která se šklebila z jeho šeredné tváře. Nikdy jsem mu však neprokázal víc zdvořilosti, než že jsem mu podal ruku a pozdravil, když přišel a když odcházel. Zato on byl náramně zdvořilý a já nedokázal přijímat jeho zdvořilosti bez vděčnosti, a to je opravdu ta největší zdvořilost, jakou lze na světě někomu prokázat. Obstarával mi pašované cigarety a dával si je platit tak, jak je platil sám, to znamená velice levně. Kdyby mi byl příjemnější, byl by mě dokázal přimět, abych hrál na burze jeho prostřednictvím, což jsem nikdy neudělal jenom proto, abych se s ním nemusel vídat častěji.

Vídal jsem ho i tak až příliš často! Trávil v naší kanceláři celé hodiny, přestože nebyl zamilován do Carmen, což se dalo snadno zjistit. Přicházel dělat společnost mně. Vypadalo to, že si umínil vzdělat mě v politice, do níž hluboce pronikl kvůli burze. Ukazoval mi, jak si velké mocnosti jeden den tisknou ruce a druhý den se fackují. Nevím, jestli předvídal budoucnost, protože jsem ho z antipatie nikdy neposlouchal. Zachovával jsem přihlouplý stereotypní

úsměv. Naše nedorozumění bylo jistě důsledkem mylného výkladu mého úsměvu, který se jemu zdál výrazem obdivu. Já za to nemůžu.

Vím jenom o těch věcech, které denně opakoval. Mohl jsem si všimnout, že to byl pochybný Ital, protože se mu zdálo, že by bylo lepší, kdyby Terst zůstal rakouský. Zbožňoval Německo, a zvláště německé železnice, jezdící s takovou přesností. Byl svým způsobem socialista a byl by chtěl, aby bylo zakázáno, aby jedna osoba vlastnila víc než sto tisíc korun! Nezasmál jsem se ani tenkrát, když v rozhovoru s Guidem připustil, že má právě sto tisíc korun a ani halíř víc. Nesmál jsem se a ani jsem se ho neptal, jestli by svou teorii změnil, kdyby vydělal další peníze. Náš vztah byl věru divný. Nedokázal jsem se smát ani s ním, ani jemu.

Kdykoli pronesl nějakou tu svou sentenci, napřímil se v křesle, takže jeho oči hleděly ke stropu, kdežto ke mně zůstala obrácena ta jamka, kterou jsem nazval mandibulární. Tou jamkou on i viděl! Několikrát jsem chtěl té jeho polohy využít a myslet na něco jiného, ale on se hned dovolával mé pozornosti a ptal se mě:

„Posloucháš mě?“

Po onom citovém výlevu mi Guido dlouhou dobu o svých obchodech nevykládal. Z počátku mi o tom něco prozrazoval Nilini, pak však byl i on zdrženlivější. Že Guido hraje na burze dál, jsem věděl od samotné Ady.

Když se vrátila, shledal jsem, že opět trochu zošklivěla. Byla spíš nafouklá než ztloustlá. Tváře, které jí narostly, byly i tentokrát na nepravém místě a dělaly jí z obličeje skoro čtverec. Oči i nadále deformovaly svalstvo, které je obepínalo. Mé překvapení bylo veliké, protože od Guida a ostatních, co ji byli navštívit, jsem slyšel, že jí každým dnem přibývá nových sil i zdraví.

Jenže zdravím ženy je především její krása.

Ada mě překvapila i jinými věcmi. Pozdravila mě sice vřele, ale ne jinak, než jak pozdravila Augustu. Už mezi námi nebylo žádné tajemství a jistě si už nevzpomínala, že plakala při pomyšlení, jak

jsem kvůli ní tolik trpěl. Tím líp! Zapomněla nakonec na svá práva na mne! Byl jsem jí dobrým švagrem a měla mě ráda jen proto, že shledala, že se moje vřelé vztahy k ženě nemění, a to bylo v rodině Malfentiů vždycky předmětem obdivu.

Jednoho dne jsem učinil objev, který mě dosti překvapil. Ada si myslela, že je ještě pořád krásná! Tam u toho jezera se jí někdo dvořil a bylo zřejmé, že měla ze svých úspěchů radost. Pravděpodobně je přeháněla, zdálo se mi totiž přemrštěné tvrdit, že musela svůj pobyt přerušit, aby unikla pronásledování nějakého ctitele. Připouštím, že něco na tom být mohlo, protože tomu, kdo ji předtím neznal, mohla připadat méně ošklivá. Ale ovšem ne o tolik – s těma očima, s tou barvou a s tímhle tvarem tváře! Nám se zdála o to ošklivější, že jsme si pamatovali, jaká bývala, a viděli zřetelněji, jak ji ta nemoc zpusťovala.

Jednou večer jsme Guida a ji pozvali k nám. Bylo to příjemné setkání, opravdu rodinné. Vypadalo to jako pokračování našeho zasnoubení ve čtyřech. Až na to, že Adiny vlasy už nezářily žádným světlem.

Když jsme se rozcházelí a já jí pomáhal do pláště, ocitl jsem se s ní na okamžik sám. Najednou jsem měl pocit, že se naše vztahy poněkud změnily. Byli jsme ponecháni sami a možná jsme si mohli povědět, co jsme si v přítomnosti ostatních říct nechtěli. Zatímco jsem jí pomáhal, uvažoval jsem, co mám říct, a nakonec jsem na to přišel

„Víš, že hraje na burze?“ řekl jsem jí vážným hlasem. Někdy se mě zmocňuje pochybnost, jestli jsem těmi slovy nechtěl přivolat vzpomínku na naše setkání a nedovolit, aby bylo zapomenuto.

„Ano,“ řekla s úsměvem, „a dělá dobře. Slyšela jsem, že si vede docela šikovně.“

Hlasitě jsem se s ní rozesmál. Měl jsem pocit, že jsem zbaven vší odpovědnosti. Když odcházela, zašeptala:

„Ta Carmen je ve vaší kanceláři pořád?“

Nepodařilo se mi odpovědět, protože už odcházela. Už nás nespojovala minulost, nýbrž její žárlivost. A ta byla stejně živá jako při našem posledním setkání.

Ted', když o tom přemýšlím, shledávám, že jsem si měl všimnout mnohem dřív, než jsem na to byl upozorněn, že Guido začal na burze prohrávat. Z tváře mu zmizel výraz vítězství, který ji ozařoval, a znovu projevoval velkou starost o tu zmanipulovanou bilanci.

„Proč ti to dělá starost,“ zeptal jsem se ho ve své nevinnosti, „když už máš v kapse, co potřebuješ, aby ty zápisy zcela odpovídaly skutečnosti? S tolika penězi se do vězení nechodí.“ Ale tenkrát, jak jsem se pak dozvěděl, už neměl v kapse nic.

Věřil jsem tak pevně, že se ho drží štěstí, že jsem si nevšiml řady příznaků, které mě mohly přesvědčit o něčem jiném.

Jednoho srpnového večera mě znovu odvedl na ryby. V oslňujícím světle měsíce, který byl skoro v úplňku, bylo málo pravděpodobné, že bychom něco chytili na udici. Ale Guido naléhal, říkal, že se nám na moři aspoň trochu uleví od horka. A nic jiného jsme tam opravdu nenašli. Po jediném pokusu jsme už ani neházeli návnady a nechávali udice viset z člunu, zatímco Luciano vesloval na širé moře. Měsíční paprsky pronikaly až na dno, takže velké ryby viděly ještě líp a nástrahám se vyhýbaly, a i ty menší dokázaly ožírat návnadu a nespoknout háček. Naše návnady byly jen dárkem pro tu drobotinu.

Guido si lehl na zád' a já na před'. Za chvíli zašeptal:

„Jak je všechno to světlo smutné!“

Pravděpodobně to řekl proto, že mu světlo nedovolovalo spát, a já s ním souhlasil, abych ho potěšil, a taky proto, že jsem nechtěl hloupými diskusemi rušit slavnostní klid, kterým jsme zvolna pluli. Ale Luciano nesouhlasil a řekl, že jemu se to světlo náramně líbí. Vzhledem k tomu, že Guido neodpověděl, chtěl jsem ho umlčet a řekl jsem mu, že světlo je určitě smutná věc, neboť v něm člověk

vidí věci tohoto světa. A navíc brání lovit ryby. Luciano se zasmál a zmlkl.

Byli jsme zticha dlouho. Několikrát jsem tváří v tvář měsíci zazíval. Litoval jsem, že jsem se dal přemluvit a do toho člunu vlezl.

Znenadání se mě Guido zeptal:

„Dovedl bys mi jako chemik povědět, jestli je veronal účinnější čistý, nebo se sodíkem?“

Já ve skutečnosti ani nevěděl, že nějaký veronal se sodíkem existuje. Chemik přece nemůže znát všechno zpaměti. Vím toho o chemii tolik, že si ve svých knihách můžu okamžitě najít nejen jakoukoli informaci, ale taky – jak se ukázalo v tomto případě – debatovat i o tom, co neznám.

Se sodíkem? Ale každý přece ví, že se sodíkem se všechno slučuje snadněji. Dokonce jsem si v této souvislosti vzpomněl na chvalozpěv, který na sodík pronesl jeden můj profesor ve své úvodní přednášce, jediné, které jsem se zúčastnil – a taky jsem jej více méně přesně reprodukoval. Sodík je dopravním prostředkem, do něhož jednotlivé prvky nastupují, aby se pohybovaly rychleji. A profesor připomněl, jak chlorid sodný prochází z organismu do organismu a jak se vlivem své váhy shromažďuje v největší jímce světa, v moři. Nevím, jestli jsem podal myšlenku svého profesora přesně, ale v té chvíli, před tou ohromnou rozlohou chloridu sodného, jsem mluvil o sodíku s bezmeznou úctou.

Po chvíli váhání se mě Guido ještě zeptal:

„Takže kdo by chtěl umřít, měl by si vzít veronal se sodíkem?“

„Ano,“ odpověděl jsem.

Potom jsem si vzpomněl, že jsou taky případy, kdy chce někdo sebevraždu jenom předstírat, a aniž jsem si hned uvědomil, že Guidovi připomínám nehezkou příhodu z jeho života, jsem dodal:

„A kdo nechce umřít, ten si musí vzít veronal čistý.“

Guidovy úvahy o veronalu mě mohly přimět k zamyšlení. Ale já nic nepochopil, byl jsem příliš zaujat sodíkem. V příštích dnech

jsem byl s to poskytnout Guidovi nové důkazy o vlastnosti, kterou jsem sodíku přisoudil: sodík se přidává i do rtuti, aby se urychlilo tvoření amalgamů, což není nic jiného než pevné objetí dvou hmot, objetí, které nahrazuje sloučení nebo asimilaci. Sodík je kuplířem mezi zlatem a rtutí. Ale Guidovi už na veronalu nezáleželo a já se teď domnívám, že v té chvíli byly jeho vyhlídky na burze lepší.

Ada přišla během týdne nejméně třikrát do kanceláře. Teprve po druhé návštěvě mě napadlo, že snad chce mluvit se mnou.

Poprvé narazila na Niliniho, který se zase jednou dal do mého vzdělávání. Čekala celou hodinu, jestli neodejde, ale udělala chybu, že se s ním bavila, protože si pak myslel, že musí zůstat. Když se představili, oddychl jsem si, ulevilo se mi, že se ta Niliniho mandibulární jamka už neobrací ke mně. Jejich rozhovoru jsem se neúčastnil.

Nilini byl dokonce duchaplný a překvapil Adu, když vyprávěl, že se v Tergesteu klevetí stejně jako v budoáru nějaké dámy. Jenomže na burze jsou lidé podle něho jako vždycky lépe informováni než jinde. Adě se zdálo, že Nilini ženy pomlouvá. Řekla, že ani neví, co to jsou klepy. V té chvíli jsem zasáhl, abych potvrdil, že za celá dlouhá léta, co ji znám, jsem nikdy neslyšel, že by z jejích úst vyšlo slovo, které by klepy i jenom připomínalo. Říkal jsem to s úsměvem, protože se mi zdálo, jako bych jí to vyčítal. Nepomlouvala, poněvadž se záležitostmi druhých vlastně nezabývala. Zpočátku, dokud kvetla zdravím, myslela na vlastní věci, a pak, když ji zachvátila nemoc, zůstal v ní už jen kousínek volného místa, a to zabrala její žárlivost. Byla opravdový sobec, ale moje svědectví přijala s vděčností.

Nilini dělal, jako by nevěřil ani jí, ani mně. Řekl, že mě zná mnoho let a je přesvědčen, že jsem velice naivní. To mě pobavilo a pobavilo to i Adu. Zato jsem byl velice rozmrzelý, když prohlásil – poprvé před třetí osobou – že jsem jedním z jeho nejlepších přátel a že mě tedy důkladně zná. Neodvážil jsem se proti tomu ohradit, ale cítil

jsem se tím drzým prohlášením uražen ve svém studu jako dívka pokáraná veřejně, že se dopouští smilstva.

Jsem tak prostoduchý, řekl Nilini, že by Ada mohla s obvyklou ženskou prohnankostí v mé přítomnosti pomlouvat a já bych to ani nezpozoroval. Mně se zdálo, že se Ada těmi pochybnými komplimenty baví i nadále, později jsem se však dozvěděl, že ho nechávala mluvit v naději, že se vymluví a odejde. Na to však měla čekat marně.

Když přišla Ada podruhé, byl jsem s Guidem. Tenkrát jsem v její tváři četl výraz netrpělivosti a uhodl jsem, že hledá mne. Než opět přišla, pohrával jsem si se svými obvyklými sny. V podstatě na mně lásku nežádala, ale příliš často chtěla být se mnou sama. Pro muže je těžké pochopit, co ženy chtějí, taky proto, že to často nevědí ani ženy samy.

Z jejích slov jsem si žádný nový cit nevyvodil. Adě se hlas zadržával vzrušením, sotva se mnou mohla promluvit, ne však proto, že mluvila se mnou. Chtěla vědět, z jakých důvodů nebyla Carmen propuštěna. Pověděl jsem jí všechno, co jsem o tom věděl, včetně toho našeho pokusu obstarat jí místo u Olivioho.

Okamžitě se trochu uklidnila, protože to, co jsem jí řekl, odpovídalo přesně tomu, co jí řekl Guido. Později jsem se dozvěděl, že ty záchvaty žárlivosti se u ní opakovaly pravidelně. Dostavovaly se bez jakékoli zjevné příčiny a mizely po nějakém slově, které ji přesvědčilo.

Zeptala se mne ještě na dvě věci, a to jestli je opravdu tak obtížné najít pro sekretářku nějaké místo a jestli Carmenina rodina žije v takových poměrech, že je závislá na jejím platu.

Vysvětlil jsem jí, že teď je v Terstu těžké najít pro ženu práci v kanceláři. A pokud šlo o její druhou otázku, na tu jsem odpovědět nemohl, nikoho z Carmeniny rodiny jsem totiž neznal.

„Ale Guido zná v té rodině všechny,“ zašeptala Ada hněvivě a po tvářích se jí znovu řinuly slzy.

Pak mi na rozloučenou stiskla ruku a poděkovala mi. Usmívala se skrze ty slzy a řekla, že ví, že se na mne může spolehnout. Ten úsměv se mi líbil, protože nebyl určen švagrovi, nýbrž tomu, kdo s ní byl spojen tajnými pouty. Pokusil jsem se dokázat, že si ten úsměv zaslужuju, a zašeptal jsem:

„Nemám strach o Guida kvůli Carmen, ale kvůli tomu, že hraje na burze!“

„To není důležité. Mluvila jsem o tom i s matkou. Otec taky hrál na burze a vydělal tam plno peněz!“

Byl jsem tou odpovědí vyveden z míry a naléhal jsem:

„Ten Nilini se mi nelíbí. Není vůbec pravda, že jsem jeho přítelem.“

Podívala se na mne s překvapením:

„Mně se zdá, že je čestný. Guido ho má taky velice rád. A myslím si, že Guido je teď ve svých záležitostech velmi pečlivý.“

Byl jsem pevně rozhodnut neříct o Guidovi nic špatného, a tak jsem mlčel. Když jsem se ocitl sám, nemyslel jsem na Guida, ale na sebe. Možná že bylo dobře, že mi Ada konečně připadala jako má sestra a nic jiného. Neslibovala lásku a nehrozila láskou. Několik dní jsem běhal po městě, neklidný a vyvedený z rovnováhy. Nemohl jsem dospět k tomu, abych si rozuměl. Proč jsem se cítil tak, jako kdyby mě v té chvíli opustila Carla? Nepřihodilo se mi nic nového. Upřímně si myslím, že jsem vždycky potřeboval nějaké dobrodružství nebo komplikace, které se mu podobají. Mé vztahy k Adě nebyly teď už vůbec komplikované.

Nilini jednoho dne kázal ze své lenošky víc než obvykle: od obzoru se blíží bouře, není to nic jiného než zdražení peněz. Burza byla rázem nasycená a nemohla už nic víc pozřít.

„Vrhněme tam sodík!“ navrhl jsem.

Toto přerušení se mu pranic nelíbilo, ale aby se nemusel zlobit, přešel je: najednou jsou peníze na tomto světě vzácné, a proto drahé. Byl překvapen, že k tomu došlo už teď, předvídal, že k tomu dojde až za měsíc.

„Nejspíš poslali všechny peníze na měsíc,“ řekl jsem.

„To jsou vážné věci, o kterých se nežertuje,“ prohlásil Nilini a díval se dál na strop. „Teď se uvidí, kdo má srdce opravdového bojovníka a kdo naopak při první ráně podlehne.“

Tak jako jsem nepochopil, proč by peníze měly být na tomto světě vzácnější, nedomyslel jsem si ani, proč Nilini radí Guida mezi bojovníky, kteří mají dokázat svou statečnost. Byl jsem tak zvyklý bránit se jeho kázáním tím, že jsem jim nevěnoval pozornost, že jsem i tohle pouštěl jedním uchem tam a druhým ven.

Ale o pár dní později už Nilini zpíval docela jinou písničku. Nastala nová situace. Nilini objevil, že Guido pracuje s jiným makléřem, a začal se podrážděným tónem ohrazovat, že se vůči Guidovi nikdy v ničem neprohřešil, ani co se diskrétnosti týče. Dovolával se v tom mého svědectví. Neudržel snad Guidovy obchody v tajnosti dokonce i přede mnou, přestože mě stále považuje za svého nejlepšího přítele? Jenomže teď už není žádnými ohledy vázán a může přede mnou křičet na celé kolo, že Guido je v tom až po krk. Tvrdil, že pomocí obchodů uzavřených jeho prostřednictvím by byl Guido mohl při sebelehčím zlepšení vydržet a počkat na lepší časy. Proto je strašné, že mu při první nesnázi tak ublížil.

To nebyla Ada! Nilini byl ve své žárlivosti nezkrotitelný. Chtěl jsem na něm další informace, ale on byl čím dál rozhořčenější a pořád mluvil o křivdě, která se mu stala. Přesto však zůstával i pak diskrétní.

Odpoledne jsem našel Guida v kanceláři. Ležel na naší pohovce v podivném stavu mezi zoufalstvím a spánkem. Zeptal jsem se ho:

„Tak ty jsi v tom teď až po krk?“

Hned mi neodpověděl. Zvedl ruku, zakryl si jí zpusťšený obličej a řekl:

„Viděl jsi někdy člověka nešťastnějšího, než jsem já?“

Odtáhl ruku z obličeje a obrátil se na záda. Zavřel zase oči a zdálo se, že na mou přítomnost zapomněl.

Nedovedl jsem mu poskytnout žádnou útěchu. Skutečně mě uráželo, že si myslel, že je nejnešťastnější člověk na světě. To, co řekl, nebylo přehánění, ale bohapustá lež. Kdybych mohl, byl bych mu pomohl, ale utěšovat jsem ho nemohl. Podle mne si nezaslouží soucit ani ten, kdo je nevinnější a nešťastnější než Guido, protože jinak by nebylo v našem životě místo pro nic jiného než pro tento cit, a to by znamenalo velkou nudu. Zákon přírody nedává právo na štěstí, naopak předpisuje bídu a bolest. Když někde zůstane ležet nějaké jídlo, přihnou se ze všech stran příživníci, a jestliže jich je nedostatek, rychle se rozmnoží. A co nevidět kořist sotva stačí a hned nato už nestačí, neboť příroda nepočítá, nýbrž dělá pokusy. Když už kořist nestačí, musí se počet jedlíků zmenšit pomocí smrti, jíž předchází bolest, a tím je rovnováha na okamžik zase obnovena. Proč si naříkat? A přece si všichni naříkají. Ti, kdo z kořisti nic neměli, umírají a křičí cosi o nespravedlnosti, a ti, kdo se na kořisti podíleli, jsou toho mínění, že měli právo na větší podíl. Proč neumírají a nežijí mlčky? Zato je sympatická radost toho, kdo si dokázal získat dostatek pokrmu, i když se za potlesku ukazuje na slunci. Jediný přípustný křik je křik triumfujícího.

Jenže Guido! Jemu chyběly všechny vlastnosti potřebné k tomu, aby si vymohl nebo jen uchoval bohatství. Přicházel od hracího stolu a plakal, že prohrál. Nechoval se tedy ani jako gentleman a mně z toho bylo špatně. Proto a jedině proto u mne Guido nenacházel sympatie ve chvílích, kdy je tak potřeboval. Ani moje opakovaná předsevzetí mě k tomu nemohla přimět.

Guidův dech se zatím stával čím dále pravidelnějším a hlasitějším. Usínal! Jak málo mužný byl v neštěstí! Odesli mu jídlo a on zavřel oči možná proto, aby mohl snít o tom, že jídlo přece jenom má, místo aby je pořádně otevřel a kousek si urval.

Jala mě zvědavost, jestli Ada ví o pohromě, která ho postihla. Hlasitě jsem se ho na to zeptal. Trhl sebou a chvíli mu trvalo, než

si zvykl na pohromu, která se před ním najednou objevila v celém rozsahu.

„Neví,“ zamumlal. A pak znovu zavřel oči.

Všichni, které zasáhne takový tvrdý úder, mají nepochybně sklon spát. Spánek obnovuje síly. Díval jsem se na něho dál s váháním. Ale jak mu člověk může pomoci, když spí? Ted' nebylo kdy spát. Popadl jsem ho drsně za rameno a zatřásl jsem jím:

„Guido!“

Opravdu spal. Díval se na mne nejistě pohledem ještě zastřeným spánkem a pak se zeptal:

„Co chceš?“ A hned nato svou otázku s hněvem opakoval: „Co vlastně chceš?“

Chtěl jsem mu pomoci, jinak bych přece neměl právo jej vzbudit. I já jsem se rozčílil a vykřikl jsem, že ted' není čas spát, je třeba si pospíšet a hledat východisko. Musí se to spočítat a projednat se všemi členy rodiny, naší i jeho v Buenos Aires.

Guido se posadil. Byl ještě trochu vyvedený z míry, že jsem ho tak probudil do tohoto světa. Trpce mi řekl:

„Byl bys udělal líp, kdybys mě byl nechal spát. Kdo myslíš, že mi ted' pomůže? Copak už si nevzpomínáš, co jsem všechno musel dělat posledně, abych získal to málo, co jsem potřeboval na svou záchranu? Tentokrát jde o povážlivou sumu. Na koho se mám podle tebe obrátit?“

Bez jakéhokoli citu a přímo se zlostí, že budu muset dávat a ochuzovat sebe i svou rodinu, jsem vykřikl:

„Copak tu nejsem taky já?“ Ale pak mi skoupost vnukla, abych svou obětavost hned od samého počátku mírnil:

„Copak tu není Ada? Není tu naše tchyně? Nemůžeme se spojit, abychom tě zachránili?“

Vstal a přistoupil ke mně se zřejmým úmyslem obejmout mě. Ale právě to jsem nechtěl. Nabídl jsem mu svou pomoc, a tak jsem měl právo vyčinit mu, a taky jsem toho v plné míře využil. Vyčetl jsem

mu jeho nynější slabost, ale i jeho domýšlivost, která trvala až do té chvíle a přivedla ho na mizinu. Jednal podle své hlavy, aniž se s někým radil. Tolikrát jsem se snažil dostat od něho nějaké zprávy, abych ho zadržel a zachránil, ale on mi je odmítl a měl důvěru jedině k Nilimu.

Tu se Guido usmál, opravdu se smál, nešťastník! Řekl mi, že už čtrnáct dní s Nilinem nepracuje, protože si vzal do hlavy, že mu Niliniho rypák přináší neštěstí.

To jeho spaní a ten jeho smích byly pro něho příznačné: všechny kolem sebe ničil, a přitom se smál. Tvářil jsem se jako přísný soudce, protože měl-li být Guido zachráněn, bylo jej třeba nejprve vychovat. Chtěl jsem vědět, kolik ztratil, a když mi řekl, že to přesně neví, tak jsem se rozčílil. A rozzlobil jsem se ještě víc, když uvedl poměrně malou cifru, která, jak se pak ukázalo, představovala částku splatnou do patnáctého běžného měsíce, tedy do pouhých dvou dnů. Ale Guido mě ujišťoval, že je čas až do konce měsíce a že se věci mohou změnit. Nouze o peníze nebude na trhu trvat věčně.

Rozkřikl jsem se:

„Když nejsou peníze tady, chceš je snad sebrat na měsíci?“ Dodal jsem, že už nesmí hrát ani den. Nemůže přece riskovat, že ztráta, už tak obrovská, ještě vzroste. Řekl jsem mu taky, že se ztráta rozdělí na čtyři díly, které poneseme já, on (to jest jeho otec), paní Malfentiová a Ada, že se musíme vrátit k našemu podnikání, které je bez rizika, a že už nikdy nechci vidět v naší kanceláři ani Niliniho, ani žádného jiného makléře.

Guido mě mírně, velice mírně poprosil, abych tolik nekřičel, protože by nás mohli slyšet sousedé.

S velkým úsilím jsem se snažil uklidnit a podařilo se mi to jen proto, že jsem mu pak polohlasem říkal další nehoráznosti. Jeho ztráta je hotový zločin. Jen pitomec se může dostat do takového maléru. Považoval jsem opravdu za nutné povědět mu, zač je toho loket.

Tu Guido mírně zaprotestoval. Kdo nehraje na burze? Ani náš tchán, takový solidní obchodník, nevynechal v životě jediný den, aby si nepřihřál nějaké želízko v ohni. Ostatně – Guido to věděl – hrál jsem i já.

Ohradil jsem se proti tomu tvrzení, že hrát a hrát je rozdíl. On riskoval na burze celé jmění, já výnos jednoho měsíce.

Guidovy dětinské pokusy zbavit se odpovědnosti působily na mne žalostně. Guido ujišťoval, že to Nilini ho přiměl, aby hrál víc, než chtěl, protože ho přesvědčoval, že si pomůže k velkému majetku.

Smál jsem se a posmíval jsem se mu. Nilinimu nelze nic vyčítat, dělal prostě své obchody. A vůbec, což Guido nepospíchal zvýšit svou sázku prostřednictvím jiného makléře, když se s Nilinim rozešel? Byl by se mohl chlubit svým novým prostředníkem, kdyby s ním byl hrál bez Niliniho vědomí na *baisse*⁷. Ale k záchraně jistě nemohlo stačit změnit makléře a pokračovat stejným způsobem se stejnou smůlou. Nakonec mě chtěl přimět, abych ho nechal na pokoji, a s potlačeným vzlykem uznal, že se mylil.

Přestal jsem ho peskovat. Bylo mi ho v té chvíli opravdu líto a byl bych ho dokonce objal, kdyby chtěl. Řekl jsem mu, že hned půjdu obstarat peníze, které mám dodat, a promluví s tchyní. Guido si zase vezme na starost Adu.

Můj soucit se ještě zvětšil, když mi svěřil, že by s tchyní rád promluvil místo mne, ale že ho trýzní pomyšlení, že by měl mluvit s Adou.

„Znáš přece ženy! Obchodům nerozumějí, anebo jen tehdy, když dobře skončí!“ – Vůbec s ní mluvit nebude a poprosí prý paní Malfentiovou, aby ji o všem zpravila.

Tímto rozhodnutím se mu velice ulevilo a odešli jsme spolu. Pozoroval jsem ho, jak jde vedle mne s hlavou skloněnou, a litoval jsem, že jsem s ním jednal tak drsně. Ale jak jinak jsem to měl udělat,

---

7 Burzovní termín: pokles cen nebo kurzů. Pozn. red.

když ho mám rád? Musí se přece polepšit, jestli nechce jít rovnou vstříc své zkáze! Jaké asi musely být jeho vztahy k ženě, když se tolik bál s ní promluvit!

Mezitím mě však Guido stačil znovu dohrát. Přišel při té procházce na zdokonalení plánu, který se mu tolik líbil. Nejen že se svou ženou nepromluví, zařídí to dokonce tak, aby ji ten večer neviděl, protože hned odjede na lov. Když o tom mluvil, žádné chmury ho netísnily. Zdálo se, že stačila vyhlídka na možnost odebrat se na čerstvý vzduch, daleko od všech starostí, a už vypadal, jako by tam byl a plně ho užíval. Byl jsem tím pobouřen! S touž tváří se zajisté mohl vrátit i na burzu a znovu tam začít hrát, a ohrožovat tím majetek své rodiny a rovněž můj.

Řekl mi:

„Chci si dopřát toto poslední rozptýlení a zvu tě taky, ale jen když mi slíbíš, že se ani slovem nezmíníš o tom, co se dnes stalo.“

Až do této chvíle mluvil s úsměvem. Ale před mou vážnou tváří zvážněl trochu víc i on. Dodal:

„I ty vidíš, že potřebuju po takové ráně odpočinek. Pak to bude pro mne snadnější, zaujmout opět své místo v boji.“

Jeho hlas byl zastřený vzrušením, o jehož upřímnosti jsem nedokázal pochybovat. Proto jsem potlačil svou zlost – nebo ji dal najevo jen odmítnutím jeho pozvání – a řekl jsem mu, že musím zůstat ve městě, abych opatřil nezbytné peníze. Už to byla ode mne výčitka! Já, nevinný, jsem zůstával na místě, zatímco on, viník, se šel bavit.

Došli jsme před vchod do domu paní Malfentiové. Ted' už Guido vůbec nevypadal, že se raduje z rozptýlení, jež ho čekalo, a pokud zůstával se mnou, setrval v jeho tváři stále výraz bolesti, kterou jsem mu připomněl. Ale než se se mnou rozloučil, zmohl se na výlev nezávislosti a – jak se mi zdálo – i hořkosti. Řekl mi, že je opravdu překvapen, objevuje-li ve mně takového přítele. Váhá, má-li obět, již jsem mu chtěl přinést, přijmout, a chce (doopravdy chce), abych věděl, že mě k ničemu žádným způsobem nezavazuje, a proto jsem

volný a můžu se rozhodnout, jak chci, dát nebo nedat. Určitě jsem se začervenál. Abych se zbavil rozpaků, řekl jsem mu:

„Proč si myslíš, že chci uhnout, když jsem ti před několika minutami nabídl pomoc, aniž jsi mě o cokoli žádal?“

Pohlédl na mne trochu nejistě a pak řekl:

„Když to je tak, pak samozřejmě přijímám a děkuju. Ale uzavřeme smlouvu o docela nové společnosti, aby každý měl, co mu patří. Když bude práce, a budeš-li mi chtít i nadále pomáhat, měl bys dokonce mít svůj plat. Postavíme novou společnost na docela jiném základě. Nebudeme se tak už muset bát další škody z toho, že jsme utajili ztrátu z prvního roku našeho podnikání.“

Odpověděl jsem:

„Ta ztráta už nemá takový význam a už bys na ni neměl myslet. Snaž se teď získat na svou stranu naši tchyni. To je teď důležité, nic jiného.“

S tím jsme se rozloučili. Myslím, že jsem se usmíval naivnosti, s jakou Guido dával najevo své nejdůvěrnější city. Prodlužoval náš rozhovor jenom proto, aby mohl přijmout můj dar, aniž mi musel projevit vděčnost. Ale já jsem nic nežádal. Mně stačilo vědomí, že mi vděčen být musí.

Ostatně i já jsem pocítil úlevu, když jsem se od něho odloučil, jako kdybych se teprve teď dostal na čerstvý vzduch. Opravdu jsem cítil volnost, o níž mě předsevzetí vychovávat ho a přivést ho znovu na dobrou cestu připravovalo. V podstatě je vychovatel spoutanější nežli žák. Byl jsem pevně rozhodnut ty peníze mu obstarat. Přirozeně nedokážu říct, zda jsem to dělal z lásky k němu, nebo z lásky k Adě, nebo snad proto, abych se zbavil toho malého dílu odpovědnosti, kterou jsem mohl nést, protože jsem pracoval v jeho kanceláři. Zkrátka a dobře, rozhodl jsem se, že obětuju část svého jmění, a ještě dnes hledím na onen den svého života s velkým zadostiučiněním. Ty peníze zachraňovaly Guida a mně zaručovaly velký klid svědomí.

Procházel jsem se s velice hlubokým klidem až do večera, čímž jsem promarnil čas, který jsem mohl využít k tomu, abych zašel na burzu vyhledat Olivioho, na něhož jsem se potřeboval obrátit, měl-li jsem obstarat tak značnou částku. Potom jsem si řekl, že věc není tak naléhavá. Měl jsem k dispozici dost peněz a ty zatím stačily na můj podíl při proplácení, k němuž mělo dojít patnáctého tohoto měsíce. Peníze potřebné na konci měsíce obstarám později.

Toho večera už jsem na Guida nemyslel. Později večer, to jest, když už byly děti uloženy, chystal jsem se několikrát, že Augustě povím o Guidově finanční zkáze a o ztrátě, která měla postihnout mne, ale potom jsem neměl chuť otravovat se nějakým diskutováním; měl jsem za to, že by bylo lepší, kdybych nechal přesvědčování Augusty na chvíli, až bude řešení té záležitosti všemi rozhodnuto. A pak, když se Guido zatím baví, bylo by divné, kdybych se já otravoval.

Spal jsem velice dobře a ráno jsem se vypravil do kanceláře s náprsní taškou, která nebyla zrovna nabitá penězi (byla v ní stará obálka, kterou mi vrátila Carla a kterou jsem až do té doby pietně uchovával pro ni nebo pro nějakou její nástupkyni, a něco jiných peněz, které jsem stačil vyzvednout z jedné banky). Dopoledne jsem strávil četbou novin mezi Carmen, která šila, a Lucianem, který se zdokonaloval v násobení a sčítání.

Když jsem se v době oběda vrátil domů, našel jsem Augustu zaraženou a sklíčenou. Měla tvář velice bledou, a to bývalo, jedině když se trápila pro něco, co jsem způsobil já. Řekla mi mírně:

„Dozvěděla jsem se, že ses rozhodl obětovat na záchranu Guida část svého dědictví! Víím, že nemám právo vyžadovat, abys mě o tom informoval...“

Byla do té míry na pochybách o svém právu, že zaváhala. Potom mi však začala moje mlčení vyčítat:

„Je ovšem pravda, že nejsem jako Ada, protože jsem se nikdy proti tvé vůli nepostavila.“

Potřeboval jsem nějaký čas, abych pochopil, co se stalo. Augusta přišla k Adě, zrovna když Ada mluvila o Guidově problému s matkou. Jakmile Ada spatřila Augustu, dala se do velkého pláče a začala mluvit o mé ušlechtilosti, ale nechtěla ji v žádném případě přijmout. Dokonce Augustu prosila, ať mě požádá, abych od své nabídky ustoupil.

Hned jsem si všiml, že Augusta trpí svou starou nemocí, žárlivostí na sestru, ale nepřikládal jsem tomu váhu. Adino stanovisko mě překvapilo.

„Zdála se ti uražená?“ zeptal jsem se Augusty s udiveným pohledem.

„Ne! Ne! Uražená ne!“ křičela upřímná Augusta. „Políbila mě a objala mě... možná abych objala tebe.“

Způsob, jakým se vyjadřovala, zdál se mi dosti komický. Dívala se na mne, nedůvěřivě si mě prohlížela.

Ohradil jsem se.

„Myslíš, že je Ada do mne zamilovaná? Co ti to vlezlo do hlavy?“

Ale nepodařilo se mi Augustu uklidnit a její žárlivost mě strašně hnětla. Ještě dobře, že Guido se teď už nebaví a prožívá jistě nepěk-nou čtvrt hodinu se svou tchyní a ženou, ale i já jsem byl nadmíru rozmrzelý a zdálo se mi, že jako zcela nevinný musím trpět příliš mnoho.

Pokoušel jsem se Augustu uklidnit laskáním. Odtáhla svou tvář od mé, aby na mne lépe viděla, a pronesla s laskavostí mírnou vý-čitku, která mě velice dojala:

„Já vím, že máš rád i mne,“ řekla.

Bylo zřejmé, že Adin duševní stav byl pro ni bez významu, že však byl pro ni důležitý stav můj, a tu jsem dostal nápad, jak jí dokázat svou nevinu.

„Ada je tedy do mne zamilovaná?“ zeptal jsem se se smíchem. A pak jsem od Augusty poodstoupil, aby mě lépe viděla, nafoukl jsem si trochu tváře a nepřírozeným způsobem jsem vyvalil oči,

abych se tak podobal nemocné Adě. Augusta na mne pohlédla s překvapením, rychle však můj úmysl uhodla. Přemohl ji výbuch smíchu, ale hned se zastyděla.

„Ne,“ řekla mi, „prosím tě, neposmívej se jí.“

Pak se přiznala, stále ještě ve smíchu, že se mi podařilo napodobit právě ty hrbolky, které dodávají Adině tváři ten tolik zarážející vzhled. A já jsem to věděl, protože když jsem Adu napodoboval, zdálo se mi, že ji objímám. A když jsem byl sám, opakoval jsem to usilovně mnohokrát s touhou a znechucením znovu.

Odpoledne jsem se vydal do kanceláře, doufal jsem, že tam najdu Guida. Čekal jsem tam nějaký čas a pak jsem se rozhodl, že půjdu domů. Musel jsem přece vědět, jestli je nutné Olivioho požádat o peníze. Musel jsem splnit svou povinnost, i když mi bylo protivné setkat se s Adou, když byla vděčností ještě víc znetvořená. Kdo ví, jaká překvapení mi ještě mohla ta žena připravit.

Na schodišti Guidova domu jsem se srazil s paní Malfentiovou, těžce stoupající nahoru. Vyprávěla mi zešíroka a zdlouha, co bylo nakonec v Guidově záležitosti rozhodnuto. Včera večer se nemohly shodnout, jestli mají toho člověka, který má katastrofální smůlu, zachraňovat. Teprve ráno se Ada dozvěděla, že na krytí Guidovy ztráty se mám podílet i já, a rozhodně odmítla to přijmout. Paní Malfentiová ji omlouvala:

„Co chceš? Nechce si obtížit svědomí výčitkou, že ochudila milovanou sestru.“

Na odpočívadle se paní Malfentiová zastavila, aby si vydechla a popovídala, a řekla mi se smíchem, že se věc vyřeší, aniž z toho bude mít kdokoli nějakou škodu. Před obědem zašla ona, Ada a Guido na radu k jednomu advokátovi, starému příteli rodiny a teď také poručníkovi malé Anny. Advokát řekl, že se platit nemusí, protože podle zákona k tomu nejsou nuceni. Guido se stavěl vehementně proti tomu, mluvil o cti a o povinnosti, ale až se jednou všichni včetně Ady rozhodnou nezaplatit, bude se s tím muset smířit i on.

„Ale na burze bude vyhlášen úpadek jeho firmy,“ řekl jsem zaraženě.

„Pravděpodobně,“ odpověděla paní Malfentiová s povzdechem a pak začala vystupovat po poslední části schodiště.

Guido obvykle po obědě odpočíval, proto nás přijala jenom Ada, a to v onom budoáru, který jsem tak dobře znal. Když mě spatřila, byla okamžik zmatená, pouhý okamžik, ale mně ten okamžik neušel a zapamatoval jsem si ho jasně a zřetelně, jako kdyby mi o svém zmatku byla řekla. Potom se vzchopila a podala mi ruku mužným, rozhodným pohybem, který měl zakrýt její předešlé ženské zaváhání.

Řekla mi:

„Augusta ti už asi pověděla, jak jsem ti vděčná. Nedokázala bych ti teď vyložit, co cítím, protože jsem zmatená. Kromě toho jsem nemocná. Ano, velice nemocná. Musím znovu do bolognského sanatoria.“

Přerušilo ji vzlyknutí:

„Žádám tě nyní o jednu laskavost. Prosím tě, řekni Guidovi, že mu ty peníze nemůžeš dát ani ty. O to snáz ho přimějeme, aby udělal, co je třeba.“

Předtím vzlykla, když si vzpomněla na svou nemoc; teď vzlykla znovu, když mluvila o svém muži:

„Je to dítě a musí se s ním jednat jako s dítětem. Kdyby věděl, že jsi ochoten mu ty peníze dát, bude ještě zatvrzeleji lpět na své myšlence, že obětuje zbytečně i to, co mu ještě zbylo. Úplně zbytečně, protože teď už víme s naprostou jistotou, že úpadek je na burze povolen. Řekl to advokát.“

Oznamovala mi názor jiné autority, aniž se zeptala na můj. Byl jsem starý návštěvník burzy a můj názor vážil zrovna tolik co advokátův, ale já si teď už nevzpomínám, ani jaký byl, ani jestli jsem vůbec nějaký měl. Zato si vzpomínám, že jsem se dostal do velmi obtížné situace. Nemohl jsem se vyvléct ze svého závazku vůči

Guidovi: právě tento závazek mi dal včera právo křičet na něho všechny ty nehoráznosti, a už proto jsem mu teď nemohl odmítnout kapitál, z něhož jsem si předem vybral úroky.

„Ado,“ řekl jsem váhavě, „já přece nemůžu takhle z jednoho dne na druhý obrátit! Nebylo by lepší, kdybys Guida přesvědčila ty, aby udělal, co si přeješ?“

Paní Malfentiová řekla s velkými sympatiemi, které mi vždycky projevovala, že velmi dobře chápe moji zvláštní situaci a že se Guido bude muset stejně podrobit jejich vůli, až uvidí, že má k dispozici jen čtvrtinu částky, kterou potřebuje.

Jenomže Adiny slzy byly nevyčerpatelné. S pláčem a s tváří ukrytou v kapesníku řekla:

„Udělal jsi chybu, velkou chybu, že jsi mu učinil tuhle neobvyklou nabídku! Teď je vidět, jakou chybu jsi udělal!“

Zdálo se mi, že je na vahách mezi velkou vděčností a velkou nevraživostí. Potom dodala, že už nechce o mé nabídce ani slyšet, a poprosila mě, abych ty peníze neobstarával, protože by mi je zakázala Guidovi dát nebo by je Guidovi zakázala přijmout.

Byl jsem v takových rozpacích, že jsem nakonec zalhal. Řekl jsem jí, že jsem už peníze obstaral, a ukázal jsem na svou náprsní kapsu, kde ležela ta lehoučká obálka. Tentokrát se na mne Ada podívala s výrazem plným obdivu, který by mi možná udělal radost, kdybych nevěděl, že ho nezasluhuju. Ať tak nebo tak, právě tahle lež, pro kterou nemám jiné vysvětlení než svůj zvláštní sklon ukazovat se před Adou lepší, nežli jsem, mi zabránila počkat na Guida a vyhnala mě z jejich domu. Mohlo by se taky stát, že by mě v danou chvíli proti všemu očekávání požádali, abych jim peníze, o nichž jsem tvrdil, že je mám u sebe, odevzdal, a jak bych pak vypadal? Řekl jsem, že mám něco naléhavého v kanceláři, a běžel jsem pryč.

Ada šla se mnou až ke dveřím a ujistila mě, že Guida přiměje, aby mi za moji laskavost poděkoval a odmítl ji. Prohlásila to s takovou rozhodností, že jsem se zachvěl. Bylo mi, jako by to pevné rozhod-

nutí zasahovalo zčásti i mne. Ne! V této chvíli mě nemilovala: můj dobrý skutek byl příliš velký. Drtil lidi, na něž dolehl, a nebylo divu, že se proti němu postavili. Cestou do kanceláře jsem se snažil zbavit rozmrzelosti, kterou ve mně vyvolalo Adino chování, říkal jsem si, že tu oběť přináším Guidovi a nikomu jinému. Co je Adě do toho? Znovu jsem si slíbil, že jí to při nejbližší příležitosti řeknu.

Šel jsem do kanceláře jenom proto, abych neměl výčitky, že jsem znovu lhal. Nic mě tam nečekalo. Od rána drobounce a vytrvale přšelo, a tak se vzduch toho váhavého jara značně ochladil. Měl jsem to domů pár kroků, ale místo toho jsem musel šlapat hezky dlouhou ulicí do kanceláře, což bylo dost mrzuté. Zdálo se mi však, že to je moje povinnost.

Brzy nato tam za mnou přišel Guido. Poslal Luciana pryč, aby mohl být se mnou sám. Měl ten svůj rozrušený výraz, který mu pomáhal v jeho bojích se ženou a který jsem tak dobře znal. Zřejmě plakal a křičel.

Zeptal se mě, co soudím o návrzích jeho ženy a tchyně, poněvadž věděl, že mi už o nich řekly. Byl jsem na vahách. Nechtěl jsem vyslovit svůj názor, který se rozcházel s jejich, a věděl jsem, že kdybych se s názorem těch dvou žen ztotožnil, vyprovokoval bych Guida k novým scénám. Kromě toho bych byl hrozně nerad, kdybych vzbudil dojem, že se svou pomocí váhám, a s Adou jsme se nakonec dohodli, že rozhodnutí má vyjít od Guida, a ne ode mne. Řekl jsem mu, že je třeba uvažovat, porozhlídnout se, vyslechnout i jiné osoby. Já nejsem takový obchodník, abych mohl dávat radu v tak důležité záležitosti. A abych získal čas, zeptal jsem se ho, jestli nechce, abych se poradil s Olivim.

To stačilo, aby se rozkřičel.

„Ten pitomec,“ řval, „prosím tě, toho nech stranou!“

Neměl jsem nejmenší chuť bít se za Oliviho, ale můj klid nestačil Guida utišit. Byli jsme ve stejné situaci jako den předtím, jenomže

tentokrát křičel on a já nemohl než mlčet. Je to otázka dispozice. Byl jsem v takových rozpacích, že mi to svazovalo ruce i nohy.

Ale Guido chtěl mermomocí slyšet můj názor. Z jakéhosi nepochybně božského vnuknutí jsem tedy promluvil, a promluvil jsem tak dobře, že kdyby měla moje slova nějaký účinek, nemuselo k té katastrofě, která pak nastala, vůbec dojít. Řekl jsem mu, že bych nejdřív ty dvě otázky, úhradu splatnou patnáctého a úhradu splatnou koncem měsíce, od sebe oddělil. Celkem vzato, částka, která je splatná patnáctého, není tak vysoká a nejdřív je třeba přimět obě ženy, aby se uvolily nést tuto poměrně malou ztrátu. Potom budeme mít potřebný čas, abychom se nějak postarali i o další platbu.

Guido mě přerušil a zeptal se mě:

„Ada mi řekla, že už máš ty peníze připravené v kapse. Máš je tady?“

Zrudl jsem. Ale okamžitě jsem měl po ruce další lež, která mě zachránila:

„Vzhledem k tomu, že u vás doma ty peníze nepřijaly, uložil jsem je před chvílí do banky. Ale můžeme je opět mít, jakmile budeme chtít, třeba hned zítra ráno.“

A tu mi začal vyčítat, že jsem obrátil. Den předtím jsem přece sám prohlásil, že nechci s tou druhou platbou čekat a míním dát do pořádku všecko! Nato dostal takový záchvat zuřivého vzteku, že nakonec bezmocně klesl na pohovku! Vyhodí z kanceláře Niliniho i všechny ostatní makléře, co ho strhli do hry! Ach, když hrál, uvědomoval si, že by se mohl zruinovat, ale nikdy nepomyslel, že by se mohl dostat do područí žen, které nerozumějí zhola ničemu.

Popošel jsem k němu, abych mu stiskl ruku, a kdyby to byl dovolil, byl bych ho objal. Nechtěl jsem nic jiného než ho vidět, jak dospívá k tomuto rozhodnutí. Už žádná hra, ale každodenní práce!

V tom byla naše budoucnost a jeho nezávislost. Ted' šlo o to, přečkat tu krátkou krutou dobu, protože pak už to bude snadné.

Sklíčený, ale klidnější brzy nato odešel. I on ve své slabosti byl zcela proniknut pevným rozhodnutím.

„Vracím se k Adě!“ zašeptal a trpce, ale sebejistě se usmál.

Doprovodil jsem ho až ke dveřím a byl bych ho doprovodil až domů, kdyby ho byla u dveří nečekala drožka.

Guida pronásledovala Nemesis. Půl hodiny po jeho odchodu mě napadlo, že by bylo z mé strany rozumné, kdybych zašel k nim, abych mu pomohl. Ne proto, že jsem měl podezření, že by mu hrozilo nějaké nebezpečí, ale přiklonil jsem se od té chvíle na jeho stranu a mohl bych přispět k tomu, aby přesvědčil Adu a paní Malfentiovou, že mu mají pomoci. Úpadek na burze se mi nelíbil a celkem vzato ztráta, kdyby se rozdělila mezi nás čtyři, nebyla sice bezvýznamná, ale pro nikoho z nás nepředstavovala zkázu.

Potom jsem si vzpomněl, že mou největší povinností je teď nikoli stát při Guidovi, ale sehnat rychle příštího dne sumu, kterou jsem mu slíbil. Vydal jsem se hned shánět Oliviho a připravoval jsem se na nový zápas. Vymyslel jsem si způsob, jak tu velkou sumu mé firmě v několika letech uhradit. Převáděl bych tam každý měsíc všechno, co ještě zbývá z dědictví po mé matce. Doufal jsem, že Olivi nebude dělat těžkosti, vždyť jsem ho až dosud nikdy nežádal o nic víc, než kolik mi ze zisků a z úroků patřilo, a kromě toho jsem mu mohl slíbit, že už ho takovými žádostmi nikdy nebudu znepokojo-
vat. Ostatně jsem přece mohl doufat, že od Guida dostanu alespoň část té sumy zpátky.

Ten večer se mi nepodařilo Oliviho najít. Přišel jsem do jeho kanceláře chvíli poté, co odtud odešel. Předpokládal jsem, že šel na burzu. Ale nenašel jsem ho ani tam, a vydal jsem se tedy k němu domů. Tam jsem se však dozvěděl, že je na zasedání jednoho hospodářského sdružení, v němž zaujímá čestné místo. Mohl jsem ho sice zastihnout tam, ale byla už teď noc a bez ustání hustě pršelo a ulice se proměnily v potoky.

Spustil se liják, který trval celou noc a na který se léta nezapomíná. Déšť se snášel s naprostým klidem kolmo k zemi a stále se stejnou hojností. Z pahorků, jež naše město obklopují, hrnulo se bahno, a to pak společně s odpadky našeho městského života ucpávalo skrovné kanály. Napřed jsem v úkrytu zbytečně čekal, až déšť přestane, pak, protože mi bylo jasné, že se počasí ustálilo a že by čekání na změnu bylo marné, rozhodl jsem se jít domů a brodil jsem se vodou, i když jsem šel po nejvyšších místech dláždění. Doběhl jsem domů s klením a promoklý až na kost. Klel jsem i proto, že jsem hledáním Olivioho ztratil tolik drahocenného času. Možná že můj čas už není zvlášť drahocenný, jisté však je, že když zjistím, že jsem se namáhal marně, hrozně trpím. Zatímco jsem běžel, myslel jsem si: „Nechme to všechno na zítřek, až bude jasno a krásně a sucho. Zítřka ráno se vydám za Olivim a zítra zajdu za Guidem. Vstanu brzy ráno, ale bude jasno a sucho.“

Byl jsem tak přesvědčen o správnosti svého rozhodnutí, že jsem Augustě řekl, že se všichni shodli na tom, odložit všechna rozhodnutí na zítřek. Převlékl jsem se, osušil jsem se a s teplými trepkami na zmořených nohou jsem nejprve povečeřel a pak jsem si lehl a spal hlubokým spánkem až do rána, zatímco do okenních tabulí bily šňůry mohutného deště.

A tak jsem se o nočních událostech dozvěděl teprve pozdě. Nejprve jsme se doslechli, že liják nakonec způsobil v různých částech města záplavy, a potom, že je Guido mrtev.

Teprve mnohem později jsem se dozvěděl, jak se mohla taková věc stát. Asi v jedenáct hodin večer, když paní Malfentiová odešla, Guido Adu varoval. Snažil se ji přesvědčit, že je ztracen. Objal ji, políbil ji, poprosil za prominutí, že kvůli němu trpěla. Pak, než se jeho slova změnila v blekotání, ji ujistil, že byla jedinou láskou jeho života. Ada tomuto ujišťování v té chvíli nevěřila. Nevěřila tomu, ani když ztratil vědomí, představovala si, že to jen tak dělá, aby z ní zase tahal peníze.

Později, když uplynula asi hodina a ona viděla, že je Guidův spánek stále hlubší, dostala jakýsi strach a napsala lístek lékaři, který bydlí nedaleko jejího bytu. Na lístek napsala, že její muž potřebuje rychlou pomoc, protože vzal velké množství veronalu. Až do té chvíle nebylo v tom domě žádné rozčilení, které by mohlo služku, starou paní, jež nebyla v domě dlouho, upozornit na vážnost jejího posláním.

O ostatní se už postaral déšť. Služka šla do půl lýtek ve vodě a lístek ztratila. Zpozorovala to, teprve když stála před doktorem. Přesto mu dokázala říct, že je to naléhavé, a přiměla ho, aby šel s ní.

Doktor Mali byl muž asi padesátiletý, nebyl to žádný génius, nýbrž praktický lékař, který dělal svou povinnost vždycky, jak nejlépe uměl. Neměl velkou vlastní klientelu, zato velmi mnoho pracoval pro společnost s tuze početným členstvem, a ta ho dobře platila. Vrátil se nedlouho předtím domů a konečně se u krbu ohřál a osušil. Můžeme si představit, s jakou myslí asi opouštěl svůj teplý koutek. Když jsem začal lépe zkoumat příčiny smrti svého ubohého přítele, snažil jsem se rovněž seznámit s doktorem Malim. Od něho jsem se dozvěděl pouze toto: sotva vyšel ven a cítil, jak na něho prší i skrze deštník, litoval, že místo medicíny nestudoval zemědělství vzhledem k tomu, že sedláci zůstávají za deště doma.

Když přišel ke Guidovu lůžku, viděl, že je Ada docela klidná. Teď, vedle doktora, si snadněji vzpomněla, jak před měsíci Guido sebevraždu sehrál. V této chvíli už nebyla odpovědná ona, nýbrž lékař, a ten musí být zpraven o všem, i o důvodech, které by mohly vzbudit domněnku, že jde o předstírání. A tyto důvody vyslechl doktor všecky, zrovna jako naslouchal příválům vody, jež splachovaly ulici. Protože nebyl upozorněn, že jde o otravu, neměl s sebou nic, co k zákroku potřeboval. Zablekotal na omluvu pár slov, ale Ada jim nerozuměla. Horší bylo, že chtěl-li přistoupit k vypláchnutí žaludku, nemohl nikoho poslat pro potřebné věci a byl by pro ně musel jít sám. Nahmatal Guidovi pulz a shledal, že je výtečný. Zeptal

se Ady, jestli snad má Guido vždycky tak velice hluboký spánek. Ada odpověděla, že ano, ale ne takhle moc. Doktor prohlédl Guidovi oči: reagovaly na světlo okamžitě! Odešel a doporučil dávat Guidovi čas od času lžičku velmi silné černé kávy.

Dozvěděl jsem se ještě, že když vyšel na ulici, zlostně zašeptal: „Simulovat v takovémhle nečase by nemělo být dovoleno!“

Neodvážil jsem se, když jsem se s ním seznámil, dělat mu pro jeho nedbalost výčitky, ale on je uhodl a bránil se: řekl mi, že byl ohromen, když se ráno dozvěděl, že je Guido mrtev, má prý velké podezření, že se probral a vzal si další veronal. Pak dodal, že si laici nedovedou představit, jak si lékař během své praxe navykne chránit si život před svými pacienty, kteří jej ohrožují tím, že myslí jen na život svůj.

Po něco více než hodině byla už Ada podáváním lžiček kávy unavena, a když viděla, že jí Guido polyká čím dál méně a zbytek že stéká na polštář, polekala se znovu a poprosila služku, aby zašla k doktoru Paolimu. Tentokrát si dala služka na lístek pozor. Ale trvalo to víc než hodinu, než došla k lékařovu bytu. Je přece přirozené, že když tolik prší, člověk se potřebuje čas od času schovat pod nějakou tu římsu. Takový déšť nejen promáčí, ale i bičuje.

Doktor Paoli nebyl doma. Chvilí předtím jej volal jeden pacient a on se tam vydal s tím, že doufá, že se brzy vrátí. Ale pak dal zřejmě přednost tomu, počkat u pacienta, až déšť ustane. Jeho hospodyně, předobrá starší paní, posadila Adinu služku ke krbu a snažila se jí dát něco pro posílnění. Doktor nenechal adresu svého pacienta, a tak ty dvě ženy spolu strávily u krbu řadu hodin. Doktor se vrátil, až když déšť ustal. A než potom se všemi svými přístroji, které už na Guidovi vyzkoušel, přišel k Adě, svítalo. Měl u toho lože jedinou úlohu: zatajit Adě, že už je Guido mrtev, a zavolat paní Malfentiovou, než se to Ada dozví, aby byla v první bolesti při ní.

Z toho důvodu k nám ta zpráva došla velmi pozdě a byla nepřesná.

Když jsem vstával z postele, popadla mě ještě naposled na ubohého Guida zlost: každé neštěstí ještě komplikuje svými komedie-mi! Odešel jsem z domu bez Augusty, nemohla nechat děti jenom tak. Venku se mě zmocnily pochybnosti. Nemám počkat, až banky otevřou a až bude Olivi ve své kanceláři, abych se před Guidem objevil s penězi, které jsem slíbil? Tak málo jsem věřil té zprávě o vážnosti Guidova stavu, kterou mi oznámili!

Pravdu jsem se dozvěděl od doktora Paoliho, s kterým jsem se srazil na schodech. Dostal jsem z toho takovou závrať, že jsem skoro upadl. Od té doby, co jsem s Guidem žil, stal se pro mne osobností velkého významu. Dokud byl živ, viděl jsem jej v jistém světle, které bylo světlem části mých dnů. Jakmile zemřel, tak se to světlo změnilo, jako by znenadání prošlo prizmatem. Právě to mě oslepovalo. Mýlil se, ale já jsem najednou viděl, že když je mrtev, nic z jeho chyb nezbyvá. Podle mne byl hlupák ten šašek, co se na hřbitově plném pochvalných nápisů ptal, kam se v té zemi pochovávají hříšníci. Mrtví nikdy nebyli hříšníky. Guido byl od nynějška čistý! Očistila ho smrt!

Doktor byl dojat, protože byl svědkem Adina hoře. Řekl mi něco o strašné noci, kterou prožila. Ted' už se jim podařilo Adu přesvědčit, že by žádná pomoc nebyla nic platná. Běda, kdyby věděla, že tomu tak nebylo.

„A zatím kdybych byl přišel o pár hodin dřív, byl bych ho zachránil,“ dodal doktor sklíčeně. „Našel jsem prázdné lahvičky od jedu.“

Prohlédl jsem si je. Byla to silná dávka, ale jen o něco silnější než posledně. Na lahvičkách, které mi ukázal, bylo vytištěno: Veronal. Tak tedy ne veronal se sodíkem. Ted' už jsem si byl jist jako nikdo jiný, že Guido zemřít nechtěl. Nikdy jsem to však nikomu nepověděl.

Při loučení mi Paoli řekl, abych zatím za Adou nechodil. Dal jí silný utišující prostředek a byl si jist, že začne brzy působit.

Na chodbě jsem slyšel z pokojíčku, kde mě Ada dvakrát přijala, její tichý nárek. Byla to jednotlivá slova, kterým jsem nerozuměl,

ale byla prosycena žalem. Několikrát se opakovalo slovo on a já si domýšlel, co asi říká. Vytvářela si k ubohému nebožtíkovi nový vztah. Určitě se vůbec nepodobal vztahu, který k němu měla, dokud byl živ. Bylo mi jasné, že se na živém manželovi provinila. Zemřel kvůli něčemu, na čem nesli vinu všichni vespolek, protože hrál na burze se souhlasem všech. Když potom přišlo na placení, nechali ho samotného. A on si s placením pospíšil. Ze všech příbuzných jediný já, který jsem s tím neměl opravdu nic společného, jsem cítil povinnost mu pomoci.

Chudák Guido ležel v ložnici opuštěn, přikryt prostěradlem. Jeho ztuhlost, už pokročilá, nebyla tentokrát výrazem síly, ale velkého úžasu nad tím, že je mrtev, aniž chtěl. V krásné snědé tváři se mu zračila výčitka. Ale určitě ne na moji adresu!

Vrátil jsem se domů k Augustě a poprosil jsem ji, aby šla k sestře. Byl jsem velice dojat a Augusta mě s pláčem objala.

„Byl jsi mu bratrem,“ zašeptala. „Teprve teď s tebou souhlasím, abys obětoval část našeho majetku a očistil jeho památku.“

Vynasnažil jsem se vzdát svému ubohému příteli veškeré pocty. Zatím jsem připevnil na dveře kanceláře lístek, který oznamoval, že je pro úmrtí majitele zavřeno. Sám jsem taky sestavil úmrtní oznámení. Ale teprve druhého dne s Adiným souhlasem se začalo s přípravami k pohřbu. Přitom jsem se dozvěděl, že se Ada rozhodla jít za rakví až na hřbitov. Chtěla mu podat všechny důkazy lásky, jež mohla. Chudinka! Já věděl, jak bolí výčitky svědomí nad hrobem. Taky jsem to zakusil, když zemřel můj otec. Odpoledne jsem strávil zavřen v kanceláři v Niliniho společnosti. Dělal jsem malou bilanci Guidovy situace. Byla to hrůza! Nejenže byl pryč kapitál firmy, ale kdyby měl Guido nést odpovědnost za všechno, ještě by byl jednou tolik dlužil.

Byl bych potřeboval pracovat, nic než pracovat ve prospěch svého ubohého zemřelého přítele, ale neuměl jsem nic než snít. Mou první myšlenkou bylo obětovat té kanceláři celý svůj život

a pracovat ve prospěch Ady a jejích dětí. Ale bylo vůbec jisto, že to dokážu?

Nilini jako obvykle žvanil, kdežto já, já jsem hleděl do dálky, do velké dálky. I on cítil potřebu změnit od základu svůj vztah ke Guidovi. Ted' chápal všechno! V době, kdy mu ublížil, byl už Guido zachvácen nemocí, která ho nakonec přivedla k sebevraždě. Proto bylo ted' všechno zapomenuto. A začal kázat, že on už je takový. Nedokáže se dlouho zlobit na nikoho. Měl Guida vždycky rád a má ho rád pořád.

Nakonec se Niliniho sny spojily a překryly s mými. Léč na takovou katastrofu se nedal najít v pomalém obchodu, ale na burze. A Nilini mi vypravoval o jednom svém příteli, který se dokázal zachránit tím, že svůj vklad zdvojnásobil.

Hovořili jsme spolu dlouhé hodiny, ale Niliniho návrh, abychom pokračovali ve hře započaté Guidem, se vynořil až nakonec, krátce před polednem, a já ho okamžitě přijal. Přijal jsem ho s takovou radostí, jako by se mi tím podařilo vzkřísit svého přítele. A tak jsem tedy nakonec koupil na jméno ubohého Guida množství dalších akcií s těmi podivnými jmény *Rio Tinto*, *South French* a podobně.

Tím pro mne začalo padesát hodin největšího vypětí celého mého života. Především jsem až do večera chodil dlouhými kroky sem a tam po kanceláři a čekal na zprávu, jestli byly mé příkazy provedeny. Obával jsem se, že se už na burze ví o Guidově sebevraždě a že jeho jméno nebude mít dostatečný kredit. Ve skutečnosti se ještě pár dní nevědělo, že šlo o sebevraždu.

A když mi potom Nilini konečně mohl oznámit, že všechny moje příkazy byly provedeny, nastala pro mne doba opravdové úzkosti, o to větší, že v okamžiku, kdy jsem dostal stvrzenky o nákupu, jsem se dozvěděl, že jsem už na nich ztratil jistou dost značnou částku. Vzpomínám na tu úzkost jako na skutečnou a opravdovou práci. Mám ve vzpomínce podivný pocit, jako bych bez přestání celých padesát hodin seděl u hracího stolku a lízal karty. Neznám nikoho,

kdo by dokázal odolávat tolik hodin podobné námaze. Registroval jsem každý pohyb cen, sledoval jsem jej a občas, proč to neříct, jsem jej povzbuzoval nebo zase brzdil, jak to mně – nebo spíš mému ubohému příteli – vyhovovalo. Nemohl jsem celé noci spát.

Protože jsem se bál, že by někdo z rodiny mohl zasáhnout a překazit dílo záchrany, do kterého jsem se pustil, neřekl jsem nikomu o pohledávce, která byla splatná v polovině měsíce. Zaplatil jsem všechno sám, protože si nikdo jiný na tyto závazky nevzpomněl vzhledem k tomu, že se všichni točili kolem nebožtíka, který čekal na svůj pohřeb. Ostatně pohledávka byla menší, než se zprvu zdála, protože mi okamžitě pomohlo štěstí. Můj žal nad Guidovou smrtí byl tak velký, že se mi zdálo, jako bych jej mírnil tím, že dávám všemi způsoby v sázku jak svůj podpis, tak své peníze. Tak daleko šel se mnou sen o dobrotě, který jsem předtím takovou dobu snil po jeho boku. Ale ta úzkost byla pro mne takové utrpení, že jsem pak už na burze sám za sebe nikdy nehrál.

Jenže kvůli tomu „lízání“, což byla moje hlavní činnost, jsem nakonec ani nebyl na Guidově pohřbu. Došlo k tomu takto: akcie, o něž nám šlo, udělaly zrovna ten den skok nahoru. Trávili jsme s Nilinim čas počítáním, kolik jsme zase dostali z naší ztráty zpátky! Jak to vypadalo, polovina majetku starého Speiera byla tím zachráněna. Byl to nádherný výsledek, který mě naplňoval pýchou. Stalo se přesně to, co Nilini předpovídal, i když s velikými pochybnostmi v hlase. Ted' to samozřejmě opakoval už bez jakýchkoli pochybností a dělal ze sebe bezpečného proroka. Podle mne předvídal nejen tohle, ale i opak. Nemohl se nikdy zmýlit, ale to jsem mu neřekl, protože se mi hodilo, aby se na tom obchodě podílel svou ctižádostí. I jeho přání mohlo mít vliv na ceny.

Odešli jsme z kanceláře ve tři a pospíchali jsme, protože jsme si v té chvíli vzpomněli, že se pohřeb koná už ve tři čtvrtě na tři.

U Chiozského podloubí jsem v dálce zahlédl průvod, a dokonce se mi zdálo, že rozeznávám kočár, který poslal Adě na pohřeb jeden

můj přítel. Skočil jsem s Nilinim do drožky a řekl jsem kočímu, aby jel za pohřbem. V drožce jsme s Nilinim pokračovali v obchodech. Byli jsme tak daleko od myšlenek na ubohého zemřelého, že jsme si stěžovali, jak ta drožka jede pomalu. Kdo ví, co se zatím děje na burze, když ji nehlídáme?

V jednu chvíli na mne Nilini upřel svůj pohled a zeptal se, proč jsem na burze neudělal taky něco na svůj účet.

„V tuhle chvíli,“ řekl jsem a nevím, proč jsem se začervenal, „pracuji jenom na účet svého ubohého přítele.“

Potom jsem po malém zaváhání dodal:

„Na sebe budu myslet později.“

Chtěl jsem mu nechat naději, že mě bude moct svádět ke hře pořád, jen abych si udržel jeho přátelství. V duchu jsem si však říkal něco, co jsem se neodvažoval vyslovit. „To tak, svěřit se tvým rukám.“

Začal kázat:

„Kdo ví, jestli se ještě jednou naskytne taková příležitost.“

Zapomněl, že mě učil, že na burze je příležitost pořád. Když jsme dorazili k místu, kde kočáry obvykle zastavují, vystrčil Nilini hlavu z okna a překvapeně vykřikl. Drožka totiž jela za průvodem, který se ubíral na řecký hřbitov.

„Pan Guido byl řecký katolík?“ zeptal se překvapeně. Průvod skutečně minul katolický hřbitov a mířil k některému jinému hřbitovu, židovskému, řeckému, protestantskému nebo srbskému.

„Možná že byl protestant,“ řekl jsem nejdříve, ale najednou jsem si vzpomněl, že jsem byl na jeho svatbě v katolickém kostele.

„To musí být omyl!“ vykřikl jsem, protože mě napadlo, jestli ho nechtějí pohřbít na nesprávném místě.

Nilini se najednou dal do nezadržitelného smíchu a bezmocně klesl zpátky do kočáru s hubičkou roztaženou v té své drobounké tváři od ucha k uchu.

„My jsme se spletli!“ ryčel. Jakmile se mu podařilo záchvat smíchu zvládnout, zasypal mě výčitkami. Měl jsem si všimnout, kam jedeme, protože jsem měl vědět, kdy to bude, kdo tam bude a tak dále. Byl to pohřeb někoho jiného!

Byl jsem tak popuzen, že jsem se s ním nesmál, a měl jsem co dělat, abych snesl jeho výčitky. Proč se líp nedíval sám? Udržel jsem své rozladění na uzdě jen proto, že mi víc záleželo na burze než na pohřbu. Vystoupili jsme z kočáru, abychom se líp orientovali, a zamířili jsme ke vchodu na katolický hřbitov. Kočár tam jel za námi. Všiml jsem si, jak se pozůstali po tom druhém nebožtíkovi po nás udiveně dívají, poněvadž si neuměli vysvětlit, proč toho chudáka v nejlepším opouštíme, když jsme ho poctili svou účastí až k této krajní hranici.

Nilini mě netrpělivě předešel. Zeptal se po krátkém zaváhání vrátného:

„Pohřební průvod pana Guida Speiera už přišel?“

Vrátný zřejmě nebyl tou otázkou, která mně připadala směšná, nikterak překvapen. Odpověděl, že neví. Všechno, co mohl říct, bylo, že v poslední půlhodině prošly branou dva pohřební průvody.

Celí zmatení jsme se radili. Zřejmě se nedalo zjistit, jestli je průvod už na hřbitově, nebo dosud ne. A tu jsem se za svou osobu rozhodl. Já jsem nemohl přijít pozdě a rušit obřad, který už začal. Proto na ten hřbitov nepůjdu. Na druhé straně jsem nemohl riskovat, že průvod potkám, až půjdu zpátky. Z toho důvodu se raději účasti na pohřbu vzdám a vrátím se do města velkým obloukem přes Servolu. Drožku jsem nechal Nilinimu, protože ten se kvůli Adě, kterou znal, chtěl na pohřbu aspoň ukázat.

Abych se vyhnul jakémukoli setkání, pustil jsem se rychlým krokem po ní cestou, která vedla k vesnici. Vlastně mě už nemrzelo, že jsem si pohřby spletl a že jsem ubohému Guidovi neprokázal poslední poctu. Nemohl jsem se těmi náboženskými praktikami

zdržovat. Připadla mi jiná povinnost: musel jsem zachraňovat čest svého přítele a chránit dědictví ve prospěch vdovy a synů. Až Adě řeknu, že se mi podařilo tři čtvrtiny ztráty dostat zpátky (a v duchu jsem si celý ten tolikrát prováděný výpočet opakoval: Guido ztratil dvojnásobek dědictví po svém otci a po mém zákroku se ztráta zmenšila na polovinu onoho dědictví. Bylo to přesné. Dostal jsem zpátky opravdu tři čtvrtiny té ztráty), jistě mi odpustí, že jsem se Guidova pohřbu nezúčastnil.

Ten den se udělalo zase krásně. Zářilo nádherné jarní slunce a vzduch nad namoklou krajinou byl čistý a zdravý. Plíce se mi dmuly pohybem, jaký jsem si už několik dní nedopřál. Byl jsem samé zdraví a síla. Zdraví není nic než srovnávání. Srovnával jsem se s chudákem Guidem a stoupal jsem vysoko, vysoko jako vítěz v téměř boji, v němž on podlehl. Všechno kolem bylo samé zdraví a síla. I ta krajina s mladou trávou. Vydatná, hojná závlaha nedávné katastrofy přinášela dnes jen blahodárné výsledky a zářivé slunce dodávalo zemi, ještě zmrzlé, žádoucí teplo. Pravda, čím by byl člověk od té katastrofy dál, tím by mu bylo to azurové nebe protivnější, kdyby se zase včas nezachmuřilo. Ale to už je předpověď na základě zkušenosti a napadla mě teprve teď při psaní, tenkrát jsem na to nemyslel. V té chvíli zněl v mé duši jen hymnus na zdraví, na věčné zdraví moje i celé přírody.

Můj krok se ještě zrychlil. Když jsem slyšel, jak je lehký, byl jsem blažený. Cestou dolů ze servolského pahorku jsem tak spěchal, že jsem skoro běžel. Jakmile jsem došel na promenádu Sant' Andrea, na rovinu, znovu jsem krok zvolnil, ale stále jsem měl pocit veliké lehkosti. Nadnášel mě vzduch.

Nadobro jsem zapomněl, že přicházím z pohřbu svého nejdůvěrnějšího přítele. Měl jsem krok i dech vítěze. Vždyť moje radost z vítězství byla poctou mému ubohému příteli, v jehož zájmu jsem vstoupil na kolbiště.

Zašel jsem do kanceláře, abych se podíval, jaké byly kurzy při uzávěrce. Byly trochu slabší, ale to mi důvěru nevzalo. Vráťím se ještě „lízat karty“ a nepochyboval jsem, že k cíli dojdu.

Musel jsem se konečně vydat za Adou. Přišla mi otevřít Augusta. Hned se mě zeptala:

„Jak to, že jsi nebyl na pohřbu, ty, jediný muž z naší rodiny?“

Odložil jsem deštník a klobouk a trochu zmateně jsem řekl, že bych chtěl mluvit hned i s Adou, abych se nemusel opakovat. Zatím jsem Augustu dokázal ujistit, že jsem měl dobré důvody, proč jsem na pohřbu nebyl. Potom už jsem si nebyl tak jistý a znenadání mě rozbolel můj bok, možná z únavy. Možná že to byla ta Augustina poznámka, co mě přimělo k pochybování o možnosti omluvit svou nepřítomnost, která jistě způsobila pohoršení; viděl jsem před sebou všechny účastníky toho smutného obřadu, jak jsou vyrušováni ze své bolesti a ptají se, kde můžu být.

Ada nepřišla. Později jsem se dozvěděl, že ji ani nikdo neupozornil, že na ni čekám. Přijala mě paní Malfentiová a začala se mnou mluvit tak přísně zamračená, jakou jsem ji ještě nikdy neviděl. Počal jsem se omlouvat, ale k oné jistotě, s kterou jsem letěl od hřbitova k městu, k té jsem měl velmi daleko. Koktal jsem. Kromě pravdy říkal jsem navíc i některé věci méně pravdivé, o své odvážné iniciativě na burze v Guidův prospěch a že nedlouho před hodinou pohřbu jsem musel odeslat do Paříže telegram s příkazem a že jsem se nemohl z kanceláře vzdálit, dokud jsem nedostal odpověď. Bylo pravda, že jsme s Nilinim museli telegrafovat do Paříže, ale bylo to dva dny předtím a dva dny předtím jsme také dostali odpověď. Jedním slovem, pochopil jsem, že na mou omluvu pravda nestačí, snad proto také ne, že jsem ji nemohl říct celou a vypravovat o té tak důležité operaci, na kterou jsem čekal celé dny, to jest o tom, že jsem podle svého přání upravoval světové kurzy. Když však paní Malfentiová slyšela číslo, na jaké se Guidova ztráta snížila, tak mě

omluvila. Děkovala mi se slzami v očích. Znovu jsem se stal ne sice jediným mužem v rodině, ale nejlepším.

Požádala mě, abychom večer přišli s Augustou Adu pozdravit, ona jí zatím všechno poví. Pro tu chvíli nebyla Ada s to nikoho přijmout. A já jsem se svou ženou rád odešel. Ani ona necítila před odchodem z domu potřebu se s Adou rozloučit, neboť ta chvílemi zoufale plakala a pak zase propadala skleslosti, takže nebyla schopna dokonce ani vnímat přítomnost toho, kdo s ní mluvil.

Měl jsem naději:

„Ada si tedy mé nepřítomnosti nevšimla?“

Augusta se přiznala, že o tom chtěla pomlčet, tak velký se jí zdál projev Adiny roztrpčenosti nad mou nepřítomností. Ada od ní požadovala vysvětlení, a když jí Augusta musela říct, že nic neví, neboť mě ještě neviděla, propadla Ada znovu svému zoufalství a křičela, že Guido musel takhle skončit proto, že ho celá rodina nenáviděla.

Připadalo mi, že mě Augusta měla hájit a říct Adě, jak jenom já jsem byl ochoten pomoci Guidovi tím způsobem, jak bylo třeba. Že kdyby mě byl Guido poslechl, nebyl by měl žádný důvod k pokusu o sebevraždu nebo k jejímu předstírání.

Ale Augusta mlčela. Byla velice pohnuta Adiným zoufalstvím a bála se, aby ji neurazila, kdyby začala s nějakým diskutováním. Ostatně věřila, že teď vysvětlení paní Malfentiové Adu přesvědčí, že se na mně dopustila nespravedlnosti. Musím říct, že jsem v to věřil i já, a dokonce musím přiznat, že jsem si od té chvíle onu jistotu, že budu přítomen Adinu překvapení a jejím projevům vděčnosti, docela vychutnával.

Vrátil jsem se do kanceláře, a tak jsem se dozvěděl, že se na burze znovu projevil lehký náznak vzestupu, velice lehký, ale přece jenom takový, že bylo možno doufat, že příští den budou při zahájení kurzy jako dnes ráno.

Po večeri jsem musel jít k Adě, ale sám, Augusta nemohla, protože se holčička necítila dobře. Přijala mě paní Malfentiová a řekla

mi, že mě bude muset nechat s Adou samotného, neboť má nějakou práci v kuchyni. Potom se mi přiznala, že ji Ada poprosila, aby ji nechala se mnou samotnou, chce mi totiž říct něco, co druzí nemají slyšet. Než paní Malfentiová odešla z budoáru, kde jsem se setkal s Adou už dvakrát, řekla mi s úsměvem:

„Víš, Ada ti pořád ještě není s to odpustit tvou nepřítomnost na Guidově pohřbu, ale... skoro už...”

V tom pokojíčku mi vždycky bušilo srdce. Tentokrát to nebylo ze strachu, že uvidím, jak jsem milován někým, koho nemiluju. Před několika okamžiky, ale jen vzhledem ke slovům paní Malfentiové, jsem uznával, že jsem se dopustil vůči památce ubohého Guida vážné chyby. Ani když už věděla, že jí za odpuštění takové chyby nabízím dědictví, nedokázala mi Ada odpustit hned. Posadil jsem se a hleděl jsem na portréty Guidových rodičů. Starý *Cadavez* se tvářil uspokojeně a mně se zdálo, že je to uspokojení vyvolané mým činem. Kdežto Guidova matka, hubená žena, oblečená do šatů s bohatými rukávy a v kloboučku, který se držel v rovnováze na hoře vlasů, se tvářila velmi přísně. Ovšem! Před fotografickým přístrojem se každý tváří jinak a já jsem obrátil pohled jinam, zlobil jsem se sám na sebe, že v těch tvářích pátrám. Jeho matka jistě nemohla předvídat, že se nezúčastním pohřbu jejího syna!

Ale způsob, jak se mnou Ada mluvila, byl pro mne bolestným překvapením. Musela o tom, co mi chtěla říct, dlouho přemýšlet a moje vysvětlování, moje námitky a moje opravy naprosto nebrala v úvahu, přestože je nemohla předvídat a nemohla na ně být připravena. Běžela až do konce svou cestou jako splašený kůň.

Vstoupila jednoduše oblečena do černých šatů, s účesem ve velkém nepořádku, s vlasy rozčuchanými, snad si je dokonce i rvala, jak se její ruka zběsile snažila něco udělat, když se nemohla upokojit jinak. Přišla až ke stolku, u něhož jsem seděl, a opřela se o něj rukama, aby mě lépe viděla. Její obličej byl opět pohublý a neměl už to podivné zdraví, jako když byly tváře na nesprávném místě. Nebyla

tak krásná, jako když ji Guido dobyl, ale nikdo by si při pohledu na ni nevzpomněl na nemoc. Byla pryč. Všechnu nemoc pohltila ta nesmírná bolest. Velmi dobře jsem to nesmírné hoře chápal, a tak jsem nedokázal promluvit. Dokud jsem ji pozoroval, říkal jsem si: „Co bych jí tak měl říct, aby se to vyrovnalo bratrskému objetí v mé náruči, ve které bych ji utěšil a přiměl, aby si poplakala a ulevila?“ Potom, když se mi zdálo, že mě Ada napadla, chtěl jsem odpovědět, ale mluvil jsem příliš slabě a ona mě neslyšela.

Mluvila, mluvila a mluvila a já nedokážu všechna její slova opakovat. Jestli se nemýlím, začala velmi vážně, ale bez vřelosti děkovat, že jsem pro ni a děti tolik udělal. Pak najednou pronesla tuto výčitku:

„Způsobil jsi svým jednáním, že vlastně zemřel kvůli něčemu, co za to nestálo!“

Potom hlas ztišila, jako kdyby chtěla to, co mi řekla, podržet v tajnosti, a v jejím hlase byla větší vřelost, vřelost, jež měla svůj zdroj v lásce ke Guidovi a také (nebo se mi to jen zdálo?) v lásce ke mně:

„A já ti odpouštím, že jsi na jeho pohřeb nepřišel. Nemohl jsi to udělat a já ti odpouštím. I on by ti odpustil, kdyby byl ještě naživu. Co bys na jeho pohřbu dělal? Ty, který jsi ho neměl rád! Při své dobrotě bys mohl plakat nade mnou, nad mými slzami, ale ne nad ním, protože jeho jsi... nenáviděl! Ubohý Zeno! Můj bratře!“

Bylo to hrozné, že mi mohla říkat takovou věc a takovým způsobem zkreslovat pravdu. Ohradil jsem se, ale ona mě neslyšela. Myslím, že jsem zařval, nebo jsem alespoň cítil, jak se mi hrdlo napíná:

„Ale to je omyl, lež, pomluva! Jak můžeš vůbec takové věci věřit?“

A ona pokračovala, stále tiše:

„Vždyť jsem jej nedokázala milovat ani já. Nezradila jsem ho sice ani v pomyšlení, ale cítila jsem, že nemám sílu, abych ho zachránila. Dívala jsem se na tvůj a Augustin vztah a záviděla jsem vám. Zdál se mi lepší než ten, který mi nabízel on. Jsem ti vděčná, že jsi na pohřeb nepřišel, protože jinak bych nic nechápala ani dnes. Takto

naopak vidím všechno a rozumím všemu. Ani já jsem ho nemilovala: jak jinak bych byla mohla nenávidět dokonce i jeho housle, nejdokonalejší výraz jeho velké duše?“

V tu chvíli jsem si položil hlavu na paži a schoval tvář. Obvinění, se kterými se proti mně obrátila, byla tak nespravedlivá, že o nich nebylo možno ani mluvit, zvláště když byla jejich nerozumnost do té míry zmírňována Adiným laskavým tónem, takže moje reakce nemohla být ostrá, jaká by byla musela být, aby byla měla úspěch. Ostatně už Augusta mi dala příklad, jak ohleduplně mlčet, abychom se takové bolesti nějak nedotkli a ještě ji nejitřili. Ale když jsem zavřel oči, viděl jsem v té tmě, jak její slova vytvářejí nový svět jako všechna nepravdivá slova. Najednou jako bych si i já uvědomoval, že jsem Guida nenáviděl a stál vytrvale vedle něho, jen abych mu ve vhodné chvíli zasadil ránu. Ada ke všemu spojila Guida s jeho houslemi. Kdybych nevěděl, že se zmítá v bolesti a výčitkách, byl bych málem věřil, že se s těmi houslemi vytasila jako s částí Guida proto, aby mě v nitru přesvědčila o pravdě svého obvinění.

Pak jsem v té tmě znovu viděl Guidovu mrtvolu a v jeho tváři jsem stále viděl pečeť úžasu, že je tam, zbaven života. Vyděsil jsem se a zvedl jsem hlavu. Bylo lepší čelit Adiným obviněním, nespravedlivým, jak jsem věděl, než hledět do tmy.

Ale Ada stále mluvila o mně a o Guidovi:

„A ty, ubohý Zeno, tys to nevěděl a žil jsi dál vedle něho v nenávisti. Prospíval jsi mu z lásky ke mně. To nebylo možné! Musel skončit takto! I já jsem jednou uvěřila, že bych mohla těžit z lásky, kterou jsi ke mně choval, jak jsem věděla, a zvětšit okolo něho ochranu, jež mu mohla být užitečná. Mohl však být ochraňován jen někým, kdo ho miloval, a z nás ho nemiloval nikdo.“

„Co víc jsem pro něho ještě mohl udělat?“ zeptal jsem se a vyhrkly mi horké slzy, abych jí i sobě samému dal pocítit svou nevinnost. Slzy mnohdy nahrazují výkřik. Nechtěl jsem křičet, dokonce jsem

pochyboval i o tom, mám-li mluvit. Musel jsem však vyvrátit její tvrzení. A tak jsem plakal.

„Zachránit ho, drahý bratře! Já nebo ty, měli jsme ho zachránit. Ale já jsem byla vedle něho a nedokázala jsem to, protože mi chyběla pravá náklonnost, a ty jsi zůstával vzdálený, nepřítomný, stále nepřítomný, až do té doby, než byl pochován. Pak ses objevil, sebejistý a vyzbrojen vši svou náklonností. Ale předtím ses o něho nestaral. Byl přece s tebou až do večera. Mohl sis představit, kdyby ses o něj zajímal, že dojde k něčemu vážnému.“

Slzy mi nedovolily mluvit, ale zakoktal jsem něco, co mělo uvést skutečnost, že noc předtím strávil tak, že se v bažinách rozptyloval lovem, a tak nikdo na světě nemohl předvídat, jak naloží s nocí následující.

„Potřeboval chodit na lov, potreboval to!“ vykřikla vyčítavě. A pak, jako by do toho výkřiku vložila všechny síly, najednou se zhroutila a klesla v bezvědomí na podlahu.

Vzpomínám si, že jsem chvíli váhal, mám-li paní Malfentiovou zavolat. Připadalo mi, že by ty mdloby mohly prozradit něco z toho, co Ada řekla.

Paní Malfentiová přiběhla s Albertou. Zeptala se mě, zatímco podpírala Adu:

„Mluvila s tebou o těch zatracených burzovních operacích?“ A dodala: „To už je dnes podruhé!“

Požádala mě, abych se na chvílku vzdálil, a tak jsem šel na chodbu a čekal, až mi řeknou, mám-li se tam vrátit, nebo jít.

Chystal jsem se na další rozhovor s Adou. Zapomněla, že kdyby se postupovalo, jak jsem navrhoval, určitě by k tomu neštěstí nedošlo. Stačilo jí říci jenom tohle, aby se přesvědčila, jak mi křivdí.

Za chvíli za mnou přišla paní Malfentiová a řekla mi, že se Ada probrala a chce se se mnou rozloučit. Ležela na pohovce, na které jsem chvíli předtím seděl sám. Jakmile mě spatřila, dala se do pláče

a byly to první slzy, které jsem ji viděl prolévat. Podala mi zpocenou ruku:

„Sbohem, milý Zeno! Nezapomeň na to, prosím tě! Nikdy na to nezapomeň! Pamatuj na to!“

Paní Malfentiová se do toho vložila a zeptala se, nač mám pamatovat, a já řekl, že si Ada přeje, abych okamžitě zlikvidoval všechny Guidovy závazky na burze. Začervenal jsem se při té lži a taky jsem měl strach, aby to Ada nepopřela. Ale ta naopak začala křičet:

„Ano! Ano! Ať se všechno zlikviduje. Už nechci o té hrozné burze ani slyšet!“

Znovu zbledla a paní Malfentiová, aby ji uklidnila, ji ujistila, že se všechno udělá, jak si přeje. Potom mě paní Malfentiová vyprovodila ke dveřím a poprosila mě, abych nejednal překotně: ať dělám, co budu pokládat v Guidově zájmu za nejlepší. Ale já odpověděl, že si už nevěřím. Je to obrovské riziko a já už nemám odvalu dál jednat takovým způsobem na účet někoho jiného. Netroufám si už hrát na burze, nebo mi přinejmenším chybí důvěra, že by moje „lízání“ mohlo mít na ni vliv. Z toho důvodu musím všechno rychle likvidovat a být rád, že to dopadlo takhle.

Augustě jsem Adina slova neopakoval. Proč bych ji měl zarmovcovat? Ale i když jsem se o nich nezmínil nikomu, zněla mi v uších i nadále a provázela mě dlouhá léta. Zní mi v duši dosud. Rozebírám je často ještě dnes. Nemůžu říct, že jsem Guida miloval, ale jen proto, že to byl zvláštní člověk. Stál jsem však bratrsky při něm a pomáhal jsem mu, jak jsem uměl. Adinu výčitku nezasluhuju.

S Adou jsem se už o samotě nikdy nesetkal. Necítila nikdy potřebu říct mi něco jiného a já se taky neodvážil požadovat vysvětlení, možná taky proto, že jsem nechtěl jítřit její bolest.

Na burze to dopadlo, jak jsem předvídal, a Guidův otec, kterého jsem předtím telegraficky vyrozuměl, že přišel o všechno, měl jistě radost, když shledal, že polovina jeho majetku zůstala nedotčena. Bylo to moje dílo, ale nedovedl jsem se z něho těšit, jak jsem čekal.

Až do svého odjezdu do Buenos Aires, kam jela i s dětmi za rodiči svého muže, se Ada celou dobu ke mně chovala srdečně. Ráda se se mnou a Augustou vídala. Několikrát jsem se snažil si namluvit, že všechno, co mi řekla, byl jen výbuch šílené bolesti a že se na to už nepamatuje. Ale jednou, když se v naší přítomnosti znovu mluvilo o Guidovi, zopakovala a potvrdila několika slovy všechno, co mi tenkrát řekla:

„Chudák, nikdo ho nemiloval!“

Když nastupovala na loď, v náruči jedno z dětí, protože mu nebylo docela dobře, políbila mě. A v okamžiku, kdy nebyl nikdo nablízku, mi řekla:

„Sbohem, Zeno, bratře! Nikdy nezapomenu, že jsem ho neuměla dost milovat. Chci, abys to věděl! Opouštím svůj domov ráda. Je mi, jako bych se vzdalovala svým výčitkám!“

Vyčetl jsem jí, proč se tak trápí. Řekl jsem, že byla Guidovi dobrou ženou, že to vím a že bych to mohl dosvědčit. Nevím, jestli se mi ji podařilo přesvědčit. Už nepromluvila, protože se rozvzlykala. Teprve mnohem později jsem si uvědomil, že mi těmi slovy chtěla při loučení připomenout i svoje výčitky na mou adresu. Já však vím, že mě odsuzovala neprávem. Já si určitě nemusím vyčítat, že jsem Guida nemiloval.

Byl kalný a zasmušilý den. Vypadalo to, jako by nebe zastíral jediný veliký, ale nijak hrozivý mrak. Z přístavu se snažil pomocí vesel vyplout velký rybářský člun, jehož plachty visely nehybně ze stěžňů. Byli v něm jen dva muži a přes veškeré jejich úporné veslování se velká loď sotva hýbala. Snad chytí příznivý vítr na širém moři.

Z paluby parníku mávala Ada šátkem. Pak se k nám obrátila zády. Zřejmě se dívala k Sant'Andrea, kde odpočíval Guido. Čím víc se její elegantní postavička vzdalovala, tím byla dokonalejší. Oči se mi zalily slzami. Tak nás opustila a já už nikdy nemohl dokázat svou nevinu.

Psychoanalýza

3. května 1915

Skoncoval jsem s psychoanalýzou. Praktikoval jsem ji vytrvale celý půlrok a jsem na tom hůř než předtím. Nenechal jsem ještě doktora běžet, ale moje rozhodnutí je neodvolatelné. Včera jsem mu zatím vzkázal, že mi do toho něco přišlo, a pár dnů ho nechám čekat. Kdybych si byl docela jist, že se mu dokážu vysmát a přitom se nerozčilím, byl bych schopen se s ním i setkat. Mám však strach, že bych se nakonec do něho pustil holýma rukama.

Od vypuknutí války je v našem městě ještě větší nuda než předtím, a abych tu psychoanalýzu něčím nahradil, vracím se ke svým drahým papírům. Už rok jsem nenapsal ani slovo, jelikož jsem se v tom tak jako ve všem ostatním poslušně řídil předpisy svého doktora, který tvrdil, že během kúry se musím soustřeďovat jen u něho, protože jakékoli soustřeďování bez jeho dohledu by posílalo brzdy, jež mi brání v upřímnosti, v naprosté otevřenosti. Ale teď se cítím ještě nevyrovnanější a nemocnější než kdy jindy, a tím psáním, jak doufám, se zbavím snáz potíží, jež mi kúra způsobila. Jsem si aspoň jist, že to je ten pravý systém, jak dodat důležitost minulosti, která už nebolí, a zahnat co nejdřív přítomnost, která je protivná.

Podřídil jsem se doktorovi s naprostou důvěrou, a když mi řekl, že jsem vyléčen, věřil jsem zcela a naprosto jemu, a ne svým bolestem, které mě pořád ještě sužovaly! Říkal jsem jim: „Vy vůbec neexistujete!“ Ale teď už není pochyb! Existují! Kosti mých nohou se změnily ve vibrující rybí kůstky, které ničí maso a svaly.

Na tom by však příliš nezáleželo, a proto té kúry nenechávám. Kdyby hodiny soustřeďování u doktora byly i dál zajímavé a přiná-

šely překvapení a vzruchy, nebyl bych jich nechal, nebo bych s tím počkal až do konce války, která mi brání dělat něco jiného. Ale jak jsem mohl snášet společnost toho směšného chlapíka s tím jeho pohledem, který chtěl být zpytavý, a s tou jeho domýšlivostí, jež mu dovoluje seskupovat všechny jevy tohoto světa kolem jeho velké teorie, když už vím všechno, to znamená, že nejde o nic jiného než o hloupou iluzi, o dobrý trik, jak dojmout nějakou hysterickou ženskou? Využiju všechen svůj volný čas k psaní. Vypíšu zatím upřímně historii svého léčení. Mezi mnou a doktorem je jakákoli upřímnost tatam a já si oddechl. Už mě nikdo do ničeho nehoní. Nemusím se nutit do žádné víry ani ji předstírat. Jen proto, abych líp skryl své pravé myšlenky, jsem se domníval, že mu musím projevovat otrockou úctu, a on toho využíval a vymýšlel si den co den něco nového. Má kúra měla skončit, protože má nemoc byla už odhalena. Nebylo to nic jiného než to, co kdysi nebožtík Sofokles diagnostikoval u Oidipa: miloval jsem svou matku a chtěl jsem zabít otce.

Ani jsem nedostal vztek! Poslouchal jsem a byl jsem očarován. Byla to jedinečná nemoc, která mě řadila mezi nejvyšší šlechtu. Její předkové sahali až do mytologických dob! A nemám vztek ani teď, když tu sedím jen s perem v ruce. Srdečně se tomu směju. Nejlepší důkaz, že jsem tu nemoc neměl, vyplývá ze skutečnosti, že jsem se neuzdravil. Tenhle důkaz by přesvědčil i doktora. Žádné strachy – jeho řeči mi nedokážou pokazit mé vzpomínky z dětství. Stačí, abych zavřel oči, a vidím okamžitě znovu celou tu svou čistou, dětinskou, nevinnou lásku k matce a svou úctu, svou velkou oddanost k otci.

Doktor taky příkládá příliš velkou víru té mé zatracené zpovědi, kterou mi nechce vrátit, abych si ji znovu pročetl. Můj ty bože! Nestudoval nic než medicínu, a proto neví, co to znamená psát v italštině pro nás, kteří mluvíme dialektem, ale neumíme v něm psát! Písemná zpověď je vždycky plná lží. Lžeme každým svým toskánským slovem. Kdyby věděl, s jakou oblibou vypravujeme všechno, pro co máme hotové obraty, a jak se vyhýbáme věcem,

kvůli nimž bychom museli vzít do ruky slovník! Tak a nejinak vybíráme ze svého života epizody, jež zaznamenáváme. Kdybychom svůj život vypravovali ve svém dialektu, vypadal by pochopitelně docela jinak!

Doktor se mi přiznal, že se mu za celé jeho dlouhé praxe ještě nestalo, aby byl svědkem tak silného vzrušení, jako když jsem se já ocitl tváří v tvář představám, jež podle svého názoru ve mně dokázal vyvolat. Proto mě taky tak ochotně prohlásil za uzdraveného.

A já to vzrušení nepředstíral. Naopak, patřilo k těm nejhlubším, jež jsem kdy v životě zakusil. Smáčel mě pot, když jsem tu představu vyvolával, a slzy, když se posléze objevila. Zbožňoval jsem naději, že budu moct znovu prožít den nevinnosti a prostoty. Tato naděje mě podpírala a povzbuzovala měsíce a měsíce. Cožpak nešlo o to, dostat pomocí živé vzpomínky uprostřed zimy růže máje? Sám doktor tvrdil, že vzpomínka bude tak zářivá a úplná, že bude v mém životě znamenat den navíc. Růže budou mít všecku svoji vůni, a dokonce i trny.

Tak jsem se tedy hnál za těmi představami tak dlouho, až jsem je dostihl. Ted' už vím, že jsem si je vymyslel. Ale vymýšlení, to není lež, to je tvorba. Mé výmysly byly jako výmysly horečky, co chodí pokojem, abyste si je prohlédli ze všech stran, a pak se vás dokonce dotýkají. Měly hutnost, barvu, domýšlivost živoucích stvoření. Samou touhou jsem promítal tyto představy, jež existovaly jen v mém mozku, do prostoru, do něhož jsem se díval, do prostoru, jehož vzduch, jehož světlo jsem cítil zrovna tak jako jeho bolestně vyčnívající rohy, jež nechybějí v žádném prostoru, jímž jsem procházel.

Když jsem dospěl ke strnulosti, jež měla iluzi usnadnit a jež mi nepřipadala ničím jiným než spojením velkého úsilí s velkou nečinností, věřil jsem, že ty představy jsou pravým obrazem dávno minulých dnů. Mohl jsem si domyslet okamžitě, že to není pravda, protože sotva zmizely, já na ně vzpomínal bez jakéhokoli vzrušení

nebo dojetí. Vzpomínal jsem na ně jako na něco, co mi vyprávěl někdo, kdo u toho nebyl. Kdyby to byly opravdové obrazy minulosti, byl bych se dál smál a plakal, jako když se vynořily. A doktor jen registroval. Říkal: „Měli jsme to, měli jsme ono!“ Ve skutečnosti jsme neměli nic než grafy, kostry představ.

Dal jsem si namluvit, že jde o evokaci mého dětství, protože první z těch představ mě přenesla do poměrně rané doby, na niž jsem si uchoval i předtím matnou vzpomínku, kterou představa jako by potvrdila. Jeden rok svého života jsem chodil do školy, zatímco můj bratr ještě ne. A právě do tohoto roku patřila zřejmě hodina, kterou jsem si připomněl. Viděl jsem se, jak vycházím za slunečného jarního rána z naší vily a jak jdu naší zahradou, abych se vydal dolů do města, ruku v ruce s naší služkou Catinou. Bratr ve scéně, kterou jsem si vysnil, nevystupoval, ale byl jejím hlavním hrdinou. Cítil jsem, že je doma svobodný a šťastný, zatímco já jdu do školy. Šel jsem tam vzpouzejícím se krokem, se vzlyky v hrdle a s intenzivním záštitím v duši. Měl jsem před očima jen tu jednu cestu do školy, ale zášť v mé duši mi říkala, že chodím do školy denně a že můj bratr denně zůstává doma. Až donekonečna, třebaže si ve skutečnosti myslím, že bratr, mladší jen o rok, začal zanedlouho chodit do školy zrovna tak. Tenkrát se mi však pravda toho snu zdála neoddiskutovatelná: jsem odsouzen chodit pořád do školy, zatímco bratr má dovoleno zůstat doma. Šlapal jsem vedle Catiny a počítal jsem, jak dlouho bude to mučení trvat – až do poledne! Zatímco on si je doma! A taky jsem vzpomínal na to, jak mě v předchozích dnech ve škole rozrušovaly výhrůžky a důtky a jak jsem si tenkrát rovněž říkal: Na něho nemohou! Ta vize byla nesmírně konkrétní. Catina, kterou jsem znal jako malou, mi připadala velká, nepochybně proto, že jsem sám byl malý. Zdála se mi tenkrát taky velice stará, ale jak je známo, malým dětem připadají dospělí vždycky staří. A na ulici, kterou jsem musel projít cestou do školy, jsem si všiml dokonce i podivných sloupků, které tehdy lemovaly

v našem městě chodníky. Narodil jsem se ovšem dosti brzy, abych ty sloupky vídal na ulicích ve středu města ještě jako dospělý. Ale z ulice, kterou jsem šel onoho rána s Catinou, zmizely, sotva jsem vyrostl z dětských let.

Má víra v autentičnost těch představ nepominula, ani když moje chladná paměť, podnícená tímto snem, pak objevila ještě další detaily z té doby. Především to, že bratr mi taky záviděl, a to proto, že jsem chodil do školy. Určitě jsem si to tehdy uvědomoval, to však v té chvíli nestačilo oslabit pravdivost mého snu. Teprve později ho ta jistota připravila o všechny známky pravdivosti: šlo skutečně o žárlivost, ale ve snu byla přesunuta.

Druhá vize mě přenesla rovněž do mých raných let, i když mnohem vzdálenějších než ta první. Bylo to v jednom pokoji naší vily, ale nevím v kterém, protože byl větší než všechny, které tam ve skutečnosti jsou. Zvláštní je, že jsem se viděl zavřen v tom pokoji, a přitom jsem si okamžitě uvědomil detail, který nemohl z takové obyčejné vize vyplývat: ten pokoj byl daleko od místnosti, kde se zrovna zdržovala matka s Catinou. A další detail: ještě jsem nechodil do školy.

Pokoj byl celý bílý, tak bílý a úplně zalitý sluncem, že jsem nikdy nic takového neviděl. Procházel snad tehdejší slunce stěnami? Stálo už nepochybně vysoko, ale já byl přesto ještě v posteli, v jedné ruce hrnek, ze kterého jsem právě dopil bílou kávu, a v druhé lžíci, kterou jsem z něho nepřestával dolovat cukr. V jistém okamžiku se však už lžičkou nedalo nic nabrat, a tak jsem se pokusil dosáhnout na dno jazykem. Ale nepodařilo se mi to. Nakonec jsem tedy zůstal sedět, v jedné ruce šálek, v druhé lžíci, a pozoroval jsem bratra, který ležel vedle ve své posteli, jak s nosem v hrnku pořád ještě srká svou kávu. Když konečně zvedl hlavu, všiml jsem si, jak se mu tvář celá svraštila, protože ji naplno zalilo slunce, zatímco moje, bůhví proč, byla ve stínu. Měl bledý obličej, poněkud zhyzděný lehce vyčnívajícími čelistmi. Řekl mi:

„Půjčíš mi svou lžičku?“

Teprve tehdy jsem si všiml, že mu Catina zapomněla přinést lžici. Bez váhání jsem mu okamžitě odpověděl:

„Půjčím. Když mi za to dáš trochu svého cukru.“

Zvedl jsem lžičku, abych zdůraznil její cenu. Pokojem však okamžitě zazněl Catinin hlas:

„Styd' se, ty lichváři!“

Leknutí a hanba způsobily, že jsem se propadl zpátky do přítomnosti. Chtěl jsem se s Catinou hádat, ale jak ona, tak můj bratr i já, tak jak jsem byl tenkrát, malý, nevinný a lichvář, jsme se propadli do propasti a zmizeli.

Bylo mi líto, že jsem tu hanbu cítil tak silně, že zničila představu, k níž jsem dospěl s takovou námahou. Byl bych udělal daleko líp, kdybych byl tu lžičku nabídl laskavě zadarmo, místo abych se pak hádal kvůli takové špatnosti, pravděpodobně první, které jsem se dopustil. Třeba by byla Catina přivolala matku, aby mě potrestala, a já bych ji byl konečně zase spatřil. Spatřil jsem ji, nebo jsem se to aspoň domníval, až o několik dní později. Mohl jsem si ovšem hned domyslet, že to je iluze, protože matčin obraz, tak jak jsem si jej vyvolal, se příliš podobal jejímu portrétu, který mám nad postelí. Musím však přiznat, že se v tom zdání pohybovala jako živá.

Slunce, tolik slunce, že to až oslepuje! Z toho, co jsem pokládal za své mládí, se mi linulo vstříc tolik slunečného jasu, že se dalo těžko pochybovat, odkud vychází. Naše jídelna v odpoledních hodinách. Otec se vrátil domů a sedí na pohovce vedle maminky, která tiskne nesmazatelným inkoustem iniciály na kupu prádla rozloženého po stole, u něhož sedí. Já sedím pod stolem a hraju si s kuličkami. Neustále se přibližuju k mamince. Pravděpodobně bych rád, aby si hrála se mnou. V jistém okamžiku se chci postavit, pověším se na prádlo visící ze stolu, a pohroma je hotová. Lahvička s inkoustem se mi převrací na hlavu, vyleje se mi na tvář a šaty, polije matce sukni a udělá malou skvrnu i na otcových kalhotách. Otec zvedne nohu, aby mi uštědřil kopanec...

Ale já se ze své daleké cesty včas vrátil a jsem už zde v bezpečí, dospělý, starý. Je to tak! Na okamžik se mne to hrozící potrestání dotklo, ale hned nato mi bylo líto, že jsem nemohl být svědkem toho, jak mě maminka bere do ochrany, což určitě udělala. Jenže kdo dokáže zastavit tyto představy, jakmile se dají na úprk časem, který se nikdy tolik nepodobal prostoru? Tak jsem si to aspoň myslel, dokud jsem věřil v pravdivost takových představ. Ted' už bohužel (a hrozně mě to mrzí) v to nevěřím a vím, že to neutíkalý žádné představy, nýbrž moje oči, jež prohlédly a znovu se dívaly do skutečného prostoru, kde není místo pro přízraky.

Vylíčím ještě představy z jiného dne, kterým doktor přičítal takový význam, že mne prohlásil za uzdraveného.

V polospánku, kterému jsem se oddal, jsem měl sen vyznačující se nehybností noční můry. Zdálo se mi, že jsem se zase stal dítětem, ale jen abych viděl, jak to dítě taky sní. Leželo a němě se oddávalo radosti, jež prostupovala jeho drobný organismus. Zdálo se mu, že konečně dosáhlo svého dávného přání. Leželo tam sice samo a opuštěno, ale vidělo a slyšelo s touž samozřejmostí, s níž člověk dokáže ve snu vidět i věci, které jsou vzdálené. Dítě, ležící v jednom pokoji naší vily, vidělo (ví bůh, jakým způsobem), že na střeše stojí na velice důkladných zděných základech klec, která nemá okna ani dveře, ale je plná příjemného světla a čistého voňavého vzduchu. A dítě vědělo, že se k té kleci dokáže dostat jen ono, a dokonce aniž se hne, nejspíš proto, že klec k němu sestoupí sama. V kleci byl jen jediný kus nábytku, lenoška, a na této lenošce seděla kyprá žena kouzelných tvarů v černých šatech, plavovlasá, s velkýma modrýma očima, bělostnýma rukama a malýma nožkami v lakových střevíčkách, jež prozrazoval pod sukněmi jen lehký třpyt. Musím říct, že ta žena mi připadala jako jeden celek se svými černými šaty a lakovými střevíci. A dítě snilo o tom, že se té ženy zmocní, ale tím nejpodivnějším způsobem – bylo si totiž jisto, že z ní bude smět sníst kousíčky nahoře i dole.

Pomyslím-li teď na to, žasnu, že si doktor, který můj rukopis četl s takovou pozorností, aspoň jak sám říká, nevzpomněl na sen, který jsem měl, než jsem tenkrát šel za Carlou. Když jsem na to později znovu myslel, zdálo se mi, že tenhle sen není nic jiného než jakási infantilnější obměna tamtoho.

Jenže doktor si to všechno pečlivě zapsal a pak se mne s poněkud přihlouplým výrazem zeptal:

„Byla vaše matka plavovlasá a kyprá?“

Jeho otázka mě překvapila, a tak jsem řekl, že i babička byla taková. Ale pro něho jsem byl vyléčen, zcela vyléčen. Otevřel jsem ústa dokořán, abych se zaradoval s ním, a přizpůsobil jsem se tomu, co mělo následovat, totiž opravdové a vytrvalé převýchově bez dalšího pátrání, hledání a uvažování.

Od té chvíle byly naše seance hotové utrpení a já v nich pokračoval jedině proto, že mi bylo vždycky velice zatěžko se zastavit, když už jsem v pohybu, nebo se dát do pohybu, když stojím. Občas, když mi řekl něco příliš nezapadlého, jsem se odvážil odporovat. Není vůbec pravda, jak se domnívá, že každé mé slovo, každá má myšlenka prozrazuje zločince. V takových okamžicích vyvaloval oči. Byl jsem vyléčen a nechtěl jsem to vzít na vědomí. Taková zaslepenost: dozvěděl jsem se, že jsem toužil unést otci ženu – svou matku – a přesto se necítím uzdraven? Moje zatvrzelost byla neslychaná. Doktor však připouštěl, že budu uzdraven ještě líp, až bude u konce moje převýchova, po níž si navyknu pokládat tyto věci (přání zabít otce a líbat vlastní matku) za cosi naprosto nevinného, co si člověk nemusí vyčítat, protože se to stává často i v nejlepších rodinách. Koneckonců co jsem mohl ztratit? Jednoho dne mi řekl, že jsem jako rekonvalescent, který si ještě nezvykl žít bez horečky. Musím čekat, až si na to zvyknu.

Doktor cítil, že mě ještě úplně nezískal, a kromě té převýchovy se čas od času vracel taky k léčbě. Zkoušel to znovu se sny, ale žádný opravdový se už nedostavil. Protože mě to věčné čekání otravovalo,

nakonec jsem si jeden vymyslel. Kdybych byl tušil, jak to bude obtížné, určitě bych to nedělal. Není to nic snadného blábolit, jako by byl člověk ponořen do polospánku, potit se nebo blednout, případně rudnout úsilím, a přitom se neprozradit a nezačervenat. Vykládal jsem, jako bych se vrátil k té ženě v kleci a nutil ji, aby mi dírou, jež se znenadání objevila ve zdi pokoje, prostrčila nohu, abych ji mohl cucat a pojídat. „Levou, levou,“ zamumlal jsem, abych do svého vidění vnesl osobitý detail, kterým by se víc připodobnilo předešlým snům. Dokazoval jsem tím rovněž, že jsem dokonale pochopil nemoc, kterou doktor ode mne vyžadoval. Oidipus jako dítě byl zrovna takový – cucal matčinu levou nohu, zatímco pravou nechal otci. V úsilí předstírat to doopravdy (v tom není vůbec žádný rozpor) jsem ošálil i sám sebe a cítil chuť té nohy. Div jsem se nepozvracel.

Nejen doktor, ale i já sám bych si byl přál, aby se mi znovu ukázaly ty drahé obrazy mého dětství, jež nebyly možná zcela autentické, ale nemusel jsem si je sám konstruovat. Protože se v doktorově přítomnosti už neobjevovaly, zkusil jsem si je vyvolat daleko od něho. Bylo sice nebezpečí, že na ně zase zapomenou, budu-li sám, ale já na léčení kašlal. Chtěl jsem znovu květnové růže v prosinci. Už jednou jsem je měl; proč bych je nemohl mít znovu?

Sám jsem se taky hodně nudil, ale pak se místo těch představ dostavilo cosi, co je na čas nahradilo. Domníval jsem se prostě, že jsem učinil významný vědecký objev. Věřil jsem, že jsem byl povolán doplnit fyziologickou teorii barev. Moji předchůdci Goethe a Schopenhauer nikdy ani netušili, kam lze dojít obrátným užíváním komplementárních barev.

Musím připomenout, že jsem trávil hodně času ve své pracovně leže na pohovce naproti oknu, kterým bylo vidět kus moře a obzoru. Jednoho večera s krásně vybarveným západem slunce a nebem rozrytým mraky jsem se dlouze obdivoval jasnému pruhu nádherné, čisté a lahodné zeleně. Bylo tam taky hodně červeně, rozhozené

po okrajích mraků na západní straně, ale ta červeň byla ještěbledá, protkaná šikmými bílými paprsky slunce. Po chvíli jsem oslepen zavřel oči, a tu se ukázalo, že moje pozornost, moje zaujetí platilo té zeleni, protože se mi na sítnici objevila komplementární barva, zářivá červeň, která neměla nic společného s jasnou, ale bledou červení nebe. Pozoroval, laskal jsem tu barvu, kterou jsem sám vytvořil. Ale když jsem potom otevřel oči, spatřil jsem ke svému velkému překvapení, že ta planoucí červeň zalila celou oblohu a přikryla i tu smaragdovou zeleň, kterou jsem dlouho nemohl najít. Objevil jsem tedy způsob, jak barvit přírodu! Samozřejmě, že jsem pokus několikrát opakoval. Nejlepší na tom bylo, že v tom zbarvování byl i pohyb. Když jsem otevřel oči, obloha nepřijímala barvu z mé sítnice ihned. Okamžik jako by dokonce váhala a během té chvíle jsem ještě stačil zahlédnout smaragdovou zeleň, jež zplodila tu červeň, která ji pak zničila. Tato červeň tryskala nečekaně z hloubi a šířila se jako děsivý požár.

Jakmile jsem si byl jist přesností svého pozorování, šel jsem s tím na doktora s nadějí, že to oživí naše nudné sedánky. Doktor mě odbyl, řekl, že mám následkem nikotinu citlivější sítnici. Málem že mi neuklouzlo, že pak by mohly být tímto jedem vyvolány i představy, jež jsme pokládali za otisk událostí, které jsem zažil v dětství. Jenže tím bych prozradil, že nejsem vyléčen, a pak by mě docela určitě nutil začít s léčbou znovu od samého začátku.

A přitom mě ten pitomec nepokládal vždycky za tak otráveného. Důkazem toho je i převýchova, které se ujal, aby mě vyléčil z té mé, jak říkal, kuřácké nemoci. Říkával: kouření mi neškodí, a jakmile přesvědčím sám sebe, že je neškodné, skutečně se taky neškodným stane. A potom pokračoval: teď, když už mé vztahy k otci vyšly na denní světlo a podrobily se mému soudu, soudu dospělého člověka, jistě chápu, že jsem si tu neřest osvojil jen z touhy soutěžit s otcem a příkládám tabáku zhoubné účinky jen z vnitřních mravních důvodů, abych se potrestal za tuto svoji soutěž s ním.

Když jsem toho dne odcházel z doktorova domu, kouřil jsem jako Turek. Šlo o pokus a já se k němu ochotně propůjčil. Kouřil jsem bez přerušování, jak je den dlouhý. V noci jsem nezamhouřil oko. Moje chronická bronchitida propukla znovu a o té se nedalo pochybovat, protože její následky se daly snadno najít v plivátku.

Druhého dne jsem doktorovi pověděl, že jsem silně kouřil a že mi to už nevádí. Doktor se na mne podíval s úsměvem a já si domyslel, že se mu prsa vzdouvají pýchou. S klidem se znovu ujal mé převýchovy. Postupoval s takovou jistotou, jako by viděl rozkvétat každou hroudu, na kterou šlápne.

Z té jeho převýchovy si toho pamatuju pramálo. Podrobil jsem se jí, ale jen jsem vyšel z ordinace, otřepal jsem se jako pes, když vyleze z vody, a zůstal jsem jako on vlhký, ale ne mokrý až na kůži.

Vzpomínám si však s pohoršením, že můj vychovatel tvrdil, že doktor Coprosich měl pravdu v tom, co mi tenkrát řekl a co ve mně vzbudilo takovou nevoli. Ale pak jsem opravdu zasluhoval facku, kterou mi otec dal, když umíral! Nevím, jestli řekl i tohle. Určitě však vím, že tvrdil, že jsem nenáviděl i starého Malfentiho, který zaujal otcovo místo. Mnoho lidí na světě si myslí, že nedokážou žít bez lásky, kdežto mě podle něho vyvádělo z rovnováhy, když jsem byl bez nenávisti. Vzal jsem si jednu z jeho dcer, nezáleželo na tom, kterou, protože šlo jen o to, abych mohl jejich otce postavit na místo, kde by ho dostihla moje nenávisť. A pak jsem ten domov, který jsem přijal za svůj, zostouzel, jak jsem nejlíp uměl. Podváděl jsem svou ženu, a kdyby se mi to podařilo, byl bych rád svedl i Adu a Albertu. Přirozeně, že mi ani nenapadá to popírat, naopak, musel jsem se smát, když mi to doktor říkal, a přitom se tvářil jako Kryštof Kolumbus při objevení Ameriky. Je to však myslím jediný člověk na světě, který se ptá, když slyší, že se chci vyspat s dvěma krásnými ženami: „To bych rád věděl, proč se ten člověk chce s nimi vyspat.“

Ještě hůř jsem snášel, co pokládal za vhodné říkat o mých vztazích ke Guidovi. O antipatii, která zpočátku provázela můj vztah

k němu, se dozvěděl z mého vyprávění. Podle něho však tato antipatie nikdy nepřestala a Ada měla pravdu, když pokládala za její poslední projev mou nepřítomnost na Guidově pohřbu. Nevzpomněl, že jsem tenkrát celou svou lásku vynaložil na to, abych zachránil Adin majetek, a mně nestálo za to mu to připomenout.

Doktor si zřejmě o Guidovi opatřil vlastní informace. Tvrdil, že nemohl být takový, jak jsem ho popsal, jestliže si ho Ada vzala. Zjistil, že firmě Guido Speier a spol. patřil kdysi obrovitý sklad dřeva v těsné blízkosti domu, kde jsme prováděli tu naši psychoanalýzu. Proč jsem se o tom nezmínil?

Kdybych byl o tom začal, měl bych se svým už tak dost obtížným výkladem další potíže. Tahle vynechávka je jen důkazem, že jakákoli moje zpověď v italštině nemůže být ani úplná, ani upřímná. V takovém skladě dřeva je ohromné množství druhů, které v Terstu označujeme termíny převzatými z dialektu, z chorvatštiny, z němčiny a někdy dokonce i z francouzštiny (např. *zapin*, což vůbec neznamená *sapin*). Kdo by mi opatřil správný slovník? Měl jsem snad ve svém věku přijmout místo u nějakého toskánského obchodníka s dřevem? Ostatně ten sklad dřeva, patřící firmě Guido Speier a spol., vykazoval pouze ztráty. Kromě toho jsem neměl důvody se o něm zmiňovat, protože se s ním nikdy nic nedělo, leda když zasáhli zloději a přičinili se, že to dřevo s barbarskými jmény začalo létat vzduchem, jako by bylo určeno k výrobě stolečků pro spiritistické pokusy.

Navrhl jsem doktorovi, aby se na Guida informoval u mé ženy, u Carmen nebo u Luciana, což je velký obchodník, kterého všichni znají. Pokud vím, neobrátil se na žádného z nich, a tak si tedy myslím, že před ním couvl ze strachu, že by se mu všechny ty jeho obžaloby a podezření v důsledku těch informací zhroutily. Kdo ví, proč ke mně pocítil takovou nenávist? Zřejmě je i on hysterik, který marně toužil po své matce, a proto se teď za to mstí někomu, kdo s tím nemá vůbec nic společného.

Nakonec jsem se tím bojem, co jsem musel svádět s doktorem, kterého jsem si platil, cítil hrozně unaven. Myslím, že taky ty sny mi nedělaly dohře, a už úplně mě dorazilo dovolení kouřit, kolik chci. Měl jsem dobrý nápad, šel jsem k doktoru Paolimu.

Neviděl jsem ho už řadu let, ale jeho granátnická postava se většinou ještě příliš nezaoblila ani neshrbila. Díval se pořád na všechno pohledem, který vypadal jako pohlazení. Tentokrát jsem pochopil, čím to je. Zřejmě mu dělá potěšení se dívat, a tak se dívá na všechno, krásné i ošklivé, s tímž zalíbením, s nímž jiný hladí.

Zašel jsem k němu s úmyslem zeptat se ho, jestli si myslí, že mám v psychoanalýze pokračovat. Ale když jsem se ocitl před jeho chladně tázavými očima, ztratil jsem odvalu. Možná že mi připadalo směšné vykládat, že jsem se ve svém věku dal nachytat na takové šarlatánství. Mrzelo mě, že o tom musím pomlčet, protože kdyby mi Paoli psychoanalýzu zakázal, moje situace by se velice zjednodušila, ale bylo by mi nadmíru nemilé, kdyby mě měl příliš dlouho hladit těma svýma velkýma očima.

Pověděl jsem mu tedy o své nespavosti, o své chronické bronchitidě, o vyrážce ve tváři, která mě tenkrát soužila, o pronikavých bolestech v rukou a konečně o své podivné zapomětlivosti.

Doktor Paoli provedl v mé přítomnosti analýzu mé moči. Směs se zbarvila do černa a Paoli se zamyslel. Konečně opravdová analýza, a ne psychoanalýza. Vzpomněl jsem si se sympatiemi a dojetím na svou dávnou chemickou minulost a na své opravdové analýzy: já, zkumavka a reagens! Ten druhý, analyzovaný, spí, dokud ho reagens velitelsky nevzbudí. Odpor ve zkumavce neexistuje, nebo povolí při minimálním zvýšení teploty, a simulování je vyloučeno. V té zkumavce se nedělo nic, co by mohlo připomínat moje chování, když jsem si vymýšlel nové podrobnosti ze svého dětství, jež měly probudit a potvrdit Sofoklovu diagnózu, jen abych udělal radost doktoru S. Kdežto tady bylo všechno pravda. Věc, která se měla analyzovat, byla uvězněna v odměrce a stále táž čekala na reagens.

Když přišel, odpovídala vždy týmiž slovy. V psychoanalýze se nikdy neopakují ani tytéž obrazy, ani táž slova. Měla by se jmenovat jinak. Třeba psychické dobrodružství. Ano, to je ono: když člověk s takovou analýzou začne, je to, jako když se vydá do lesa a neví, jestli trefí na loupežníka, nebo přítele. A neví to, ani když už je dobrodružství u konce. V tomhle připomíná psychoanalýza spiritismus.

Ale Paoli nevěřil, že jde o cukr. Chtěl si mě prohlédnout ještě druhého dne, až provede analýzu té tekutiny polarizací.

Já zatím odešel s vítězoslávou, že mám cukrovku. Měl jsem sto chutí jít k doktoru S. a zeptat se ho, jak by teď analyzoval v mém nitru příčiny takové nemoci, aby ji anuloval. Ale měl jsem už toho chlapíka až po krk a nechtěl jsem ho vidět, ani abych se mu vysmál.

Musím se přiznat, že ta cukrovka byla pro mne velikým blahem. Řekl jsem o ní Augustě, a ta měla hned v očích slzy:

„Celý život ses toho namluvil o nemocech tolik, až jsi nakonec jednu z nich dostal!“ řekla a pak se mě snažila utěšit.

Miloval jsem svou nemoc. Vzpomněl jsem si se sympatiemi na chudáka Coplera, který dával přednost skutečné nemoci před smyšlenkou. Skutečná nemoc byla tak prostá – stačilo jí dát volné pole. Opravdu, když jsem si v lékařské příručce přečetl popis své slastné nemoci, objevil jsem v ní cosi jako program života (ne smrti) v jeho nejrůznějších stadiích. Sbohem, předsevzetí – konečně jsem se od nich oprostil. Všechno půjde svou cestou bez jakéhokoli mého zásahu.

Zjistil jsem taky, že moje nemoc je vždy nebo skoro vždy velice mírná. Pacient hodně jí a pije a nemá žádné větší bolesti, pokud dbá o to, aby se vyhnul vředům. Potom v nesmírně slastném komatu umírá.

Brzy nato mi Paoli zatelefonoval. Oznámil mi, že po cukru není ani stopy. Druhého dne jsem k němu šel a on mi předepsal dietu, kterou jsem dodržoval jen pár dní, a jakousi břečku, načmáranou na nečitelném receptu, kterou jsem musel pít celý měsíc.

„Nahnala vám ta cukrovka hodně strachu?“ zeptal se mne s úsměvem.

Odporoval jsem, ale neřekl jsem mu, že teď, co mě ta cukrovka opustila, se cítím velice sám. Nebyl by mi věřil.

Zrovna v tu dobu mi padla do ruky proslulá kniha doktora Bearda o neurastenii. Řídil jsem se jeho radami a střídal jsem léky každý týden podle jeho receptů, jež jsem opisoval čitelným písmem. Několik měsíců mi léčba připadala dobrá. Ani Copler nezakusil za svého života tak hojnou útěchu z léků jako tenkrát já. Potom i tahle víra pominula, přesto však jsem návrat k psychoanalýze den ze dne odkládal.

Nato jsem se znenadání srazil s doktorem S. Zeptal se mne, jestli jsem se rozhodl léčení zanechat. Byl však velice zdvořilý, daleko zdvořilejší, než když mě měl ve svých rukou. Zřejmě se mě chtěl zase zmocnit. Řekl jsem mu, že mám plno naléhavých věcí, problémů s rodinou, které mě zaměstnávají a dělají starosti, a jakmile budu mít zase trochu klidu, vrátím se k němu. Byl bych ho rád požádal, aby mi vrátil můj rukopis, ale neměl jsem odvahy; bylo by to znamenalo přiznání, že už o léčení nechci nic slyšet. Odsunul jsem podobný pokus na jinou dobu, až si uvědomí, že už nemám o jeho kúru zájem, a smíří se s tím.

Než se se mnou rozloučil, řekl mi pár slov, jimiž se mě pokusil znovu dostat do své moci.

„Jen si rozeberte svůj duševní stav, a zjistíte, jak se změnil. Uvidíte, že se ke mně vrátíte, jen co si uvědomíte, jak jsem vám v poměrně krátké době pomohl blíž ke zdraví.“

Já si však ve skutečnosti myslím, že jsem si neustálým rozebíráním svého duševního stavu přivodil s jeho pomocí jen další nemoci.

Mám v úmyslu se vyléčit z jeho léčby. Vystříhám se snů a vzpomínek. Jejich působením se má ubohá hlava změnila takovým způsobem, že se už necítí jistá na vlastním krku. Mívám děsivé zachvaty roztržitosti. Mluvím s lidmi, a zatímco říkám jedno, snažím se mimoděk vzpomenout si na něco jiného, co jsem řekl nebo udělal

krátce předtím a nač se už nepamatuju, nebo se pokouším vybavit si nějakou svou myšlenku, které přikládám nesmírnou důležitost, stejnou důležitost, jakou kdysi otec přičítal myšlenkám, které měl před smrtí a taky si je nedokázal vybavit.

Nechci-li skončit v blázinci, musí tyhle hračky pryč!

15. května 1915

Strávili jsme dva sváteční dny v naší vile v Luciniku. Můj syn Alfio se potřebuje zotavit z nachlazení a zůstane se sestrou několik týdnů ve vile. My se tam vrátíme zase na svatodušní svátky.

Konečně se mi podařilo vrátit se ke svým blahým zvykům a posledním cigaretám. Od té doby, co jsem se dokázal zbavit svobody, kterou si mi ten hlupák doktor usmyslel dát, cítím se hned daleko líp. Dnes, v polovině měsíce, mě najednou zarazilo, jaké nesnáze působí náš kalendář jakémukoli řádnému a spořádanému předsevzetí. Ani dva měsíce nejsou stejné. Člověk by chtěl zdůraznit své rozhodnutí a skoncovat s kouřením zároveň s něčím jiným, například s měsícem. Jenomže kromě července a srpna, případně prosince a ledna žádné dva měsíce po sobě netvoří pár o stejném počtu dnů. Takový zmatek v čase!

Aby se mi líp rozejímalo, strávil jsem celé odpoledne druhého dne na březích Soči. Při ničem se tak dobře nerozjímá líp než při pohledu na plynoucí vodu. Člověk stojí a plynoucí voda přináší potřebné rozptýlení, protože nemá ani okamžik stejnou barvu či kresbu.

Byl to zvláštní den. Ve výšce určitě foukal silný vítr, poněvadž mraky neustále měnily svůj tvar, ale jinak se nehnul ani lístek. Čas od času si slunce, už teplé, našlo mezi těmi mračny v pohybu mezeru a zalilo hned ten, hned onen cíp pahorkatiny nebo vrcholek hory září, jež ještě víc zdůraznila májovou zeleň uprostřed stínu příkrývajícího celou krajinu. Bylo vlaho a i ten úprk mraků na nebi měl v sobě cosi jarního. Nebylo pochyb, počasí se uzdravovalo.

Byly to chvíle opravdového rozjímání, chvíle, kterých nám skoupý život skýtá tak málo, chvíle velké, pravé objektivity, kdy se člověk konečně přestává vidět a cítit jako oběť. Uprostřed té zeleně, tak slastně zdůrazňované oněmi záblesky slunce, jsem se dokázal svému životu, ba i své nemoci usmívat. Nesmírnou úlohu v nich hrála žena. Třeba po kouscích, mé dny byly plné jejích nožek, jejího pasu, jejích úst. A jak jsem tak znovu přehlížel svůj život i svou nemoc, najednou jsem je miloval, najednou jsem je chápal! Oč byl můj život krásnější než život všech takzvaně zdravých, kteří kromě jistých chvil denně mlátí nebo touží mlátit své ženy. Mě naopak provázela neustále láska. I ve chvílích, kdy jsem nemyslel na svou ženu, myslel jsem pořád na to, jak dojít odpuštění, že myslím i na jiné. Jiní opouštěli ženu zklamání a rozčarování životem. Já v životě nikdy nepostrádal touhu, a iluze se po každém ztroskotání rodila znovu se vším všudy v představě ještě dokonalejších údů, hlasů a gest.

V tom okamžiku jsem si vzpomněl, že mezi všemi lžemi, jimiž jsem častoval toho hlubokého pozorovatele, jímž je doktor S., bylo také tvrzení, že po Adině odjezdu jsem už svou ženu nikdy nepodvedl. A taky na téhle lži pak konstruoval ty své teorie. Jenomže já si tam na březích té řeky znenadání s hrůzou uvědomil, že od jisté doby, nejspíš ode dne, kdy jsem nechal léčení, jsem opravdu přestal vyhledávat společnost jiných žen. Že bych se uzdravil, jak tvrdí doktor? Protože jsem starý, ženy si mne už dávno nevšímají. A jakmile si já přestanu všímat jich, jsou jakékoli vztahy mezi námi přerušeny.

Kdyby mě podobné pochybnosti přepadly v Terstu, dovedl bych je okamžitě vyřešit. Tady je to trochu těžší.

Před několika dny se mi dostaly do rukou paměti Casanovova dobrodružného současníka Del Ponta. I on navštívil Lucinico a já snil o tom, že najednou narazím na ty jeho napudrované ženy s údy ukrytými v krinolíně. Můj ty bože, jak jen to ty ženské dělaly, že se tak rychle a tak často vzdávaly, přestože je chránilo tolik takových hábů?

Vzpomínka na krinolínu mi přes veškeré léčení připadala značně dráždivá. Ale moje touha byla poněkud umělá a nestačila mě uspokojit.

Dostatečně mě uspokojila teprve zkušenost, kterou jsem získal krátce nato, i když mě přišla dosti draho. Abych ji získal, zkalil a zkazil jsem nejčistší vztah svého života.

Potkal jsem znenadání Teresinu, nejstarší dceru sedláka z usedlosti sousedící s naší vilou. Otec přede dvěma roky ovdověl a houf jeho dětí našel novou matku v Teresině, statném děvčeti, které ráno vstávalo, jen aby pracovalo, a večer práce nechávalo, jen aby si lehlo a odpočalo před další robotou. Toho dne vedla oslíka, kterého obvykle nechávala na starost bratříčkovi, a kráčela vedle káry naložené čerstvě nasekanou trávou, protože nevelké zvíře by se už s ní do toho mírného svahu nedokázalo vyšplhat.

Před rokem mi Teresina připadala ještě jako dítě a necítil jsem k ní nic než usměvavou otcovskou náklonnost. Ostatně ještě den předtím, když jsem se s ní znovu setkal poprvé, jsem v ní viděl pořád ještě nedospělé děvče, na němž jsem mohl mít rád jen mimořádnou čínorodost a mateřskost, z níž těžili její malí sourozenci, jakkoli jsem si všiml, že vyrostla, že její snědá tvářička zvážněla a že se její útlá ramínka nad klenoucí se hrudí rozšířila shodně s tím, jak se skromně rozvíjelo její upracované tělíčko. Nebýt té zatracené kúry a nutnosti okamžitě si ověřit, jak to vypadá s mou nemocí, byl bych i tentokrát odjel z Lucinika, aniž bych narušil její nevinnost.

Teresina neměla krinolínu. A její kulatá, usměvavá tvářinka neznala pudr. Byla bosá a měla do poloviny nahé nohy. Ani ta tvářička, ani ty nohy mě nedokázaly vzrušit. Tvář i údy, jež Teresina vystavovala na odiv, měly stejnou barvu; patřily vzduchu, a proto na tom nebylo nic špatného, že mu je vydávala všanc. Proto také mě možná nedokázaly vzrušit. Ale poděsilo mě, že mě to nechává tak chladným. Že bych po tom léčení potřeboval krinolínu?

Začal jsem hladit oslíka, který si mou zásluhou trochu odpočinul. Potom jsem se pokusil vrátit k Teresině a strčil jsem jí do ruky celých deset korun. To byl první útok! Loni jsem jí a jejím bratříčkům strčil do ruček jen deset centů, abych jim dal najevo svoji otcovskou náklonnost. Jenže otcovská náklonnost je, to se ví, něco jiného. Teresinu ten štědrý dar udivil. Pečlivě si vyhrnula sukýnku a strčila ten drahocený kousek papíru do jakési kapsy, kterou měla pod ní schovanou. Tak jsem zahlédl i další kus její nohy, ale zase tak snědý a cudný.

Vrátil jsem se k oslíkovi a políbil jsem ho na hlavu. Moje něha vyvolala podobné city i u něho. Zvedl hlavu a hlasitě zahýkal láskyplným hýkotem, jemuž jsem naslouchal vždy s úctou. Nese se tak daleko a zní tak nabádavě tím svým prvním hýknutím, jež prosí a jež se opakuje a postupně slábne, až skončí v zoufalém nářku. Ale z takové blízkosti mi z něho div nepraskly bubínky.

Teresina se smála a její smích mi dodal odvalu. Vrátil jsem se k ní, popadl jsem ji za loket a pomalu jsem jel rukou po paži až k rameni, abych zkusil, jak to na mne bude působit. Chválabohu, nebyl jsem ještě úplně uzdraven! Přestal jsem s léčením včas.

Ale Teresina popohnala osla klackem a vykročila za ním.

Dal jsem se do srdečného smíchu, protože mi bylo veselo, i když o mne to venkovské děvče nestálo, a řekl jsem:

„Máš už ženicha? Měla bys ho mít. Je to chyba, že ho ještě nemáš!“

Teresina, která se stále víc vzdalovala, odpověděla:

„Až si nějakého najdu, bude určitě mladší než vy!“

Moje veselí to nezkalilo. Byl bych rád dal Teresině malou lekci a snažil jsem si vzpomenout, jak u Boccaccia „Mistr Alberto z Bologne ve vši počestnosti zahanbí jednu paní, která ho chtěla zostudit za to, že se do ní zamiloval“. Ale výklady mistra Alberta nezapůsobily, protože paní Malgherida de' Ghisolieri mu řekla: „Vaše láska je mi milá jakožto láska moudrého a výtečného muže, *a jestliže se nijak nedotknete mé počestnosti*, můžete směle mnou vládnout podle své libosti jako s každou svou věcí.“

Zkusil jsem něco lepšího.

„A kdy se dáš na staré, Teresino?“ vykřikl jsem, aby mě slyšela, poněvadž už byla daleko.

„Až budu taky stará,“ zahulákala se srdečným smíchem, aniž se zastavila.

„Ale pak už o tebe staří nebudou stát! Dej na mne! Já je znám!“

Hulákal jsem a byl jsem pyšný na svou duchaplnost, která prýštila přímo z mého pohlaví.

V té chvíli se kdesi na obloze otevřely mraky a propustily proud slunečních paprsků, jež dopadly na Teresinu, která stála ode mne asi tak čtyřicet metrů daleko a dobrých deset metrů výš. Byla snědá, malá, ale plná záře!

Mne slunce neozářilo! Když je člověk starý, zůstává ve stínu, i když je duchaplný.

26. června 1915

Válka mě přece jen dohonila! Poslouchal jsem válečné historky, jako by šlo o válku z dávných dob, o níž je zábavné si vykládat, ale kvůli níž by bylo hloupé si dělat starosti, a najednou jsem se ocitl v jejím středu ohromen a zároveň překvapen, že jsem si neuvědomil už dřív, že do ní budu dříve či později nutně zapleten. Žil jsem si naprosto klidně v budově, v jejímž přízemí hořelo, a nepředvídal jsem, že se celá ta stavba dříve či později se mnou zhroutí v plamenech.

Válka mě popadla, zamávala mnou jako s hadrem a odtrhla mě najednou jak od celé mé rodiny, tak od mého správce. Ze dne na den byl ze mne úplně jiný člověk, nebo abych byl přesnější, každá ze všech mých čtyřadvaceti hodin byla úplně jiná. Od včerejška jsem trochu klidnější, protože po měsíčním čekání jsem konečně dostal zprávy od rodiny. Jsou živí a zdraví v Turíně, zatímco já už ztratil veškerou naději, že se s nimi někdy uvidím.

Musím trávit celé dny ve své kanceláři. Nemám tam co dělat, ale Oliviové jako italští občané museli odjet a všichni moji nejlepší zaměstnanci museli narukovat buď tam, nebo onam, takže mi nezbylo než zůstat na svém místě a dohlížet. Večer se vracím domů obtížen velkými klíči od skladu. Dnes, protože se cítím trochu klidnější, jsem si s sebou vzal do kanceláře tenhle rukopis, aby mi trochu ukrátil dlouhou chvíli. A skutečně, strávil jsem nad ním podivuhodnou čtvrt hodinu, která mi připomněla, že kdysi byla na světě doba takového klidu a míru, že se člověk mohl zabývat podobnými hračkami.

A ještě lepší by bylo, kdyby mě byl někdo vážně vyzval, abych se po hlavě vrhl do onoho polovičního vědomí, ve kterém bych mohl znovu prožít třeba jen hodinu svého předchozího života. Vysmál bych se mu do očí. Jak by mohl člověk opustit takovou přítomnost, jen aby hledal podobné malichernosti? Připadá mi, že teprve teď jsem se s konečnou platností odpoutal od svého zdraví a od své nemoci. Chodím ulicemi našeho ubohého města a cítím se privilegiovaný, protože nemusím do války a mám každý den co jíst. Ve srovnání se všemi ostatními se cítím tak šťastný – zvláště co mám zprávy od rodiny – že by mi připadalo, že na sebe svolávám hněv bohů, kdybych byl ještě dokonale zdrav.

Válka a já jsme se srazili velice prudce, ale dnes mi to připadá spíš komické.

Augusta a já jsme se vrátili do Lucinika, abychom tam strávili svatodušní svátky společně s dětmi. Dvacátého třetího května jsem vstal brzy ráno, protože jsem si chtěl vzít karlovarskou sůl a trochu se před snídaní projít. Během této kúry v Luciniku jsem si totiž všiml, že nalačno srdce odstraňuje všechny potíže daleko účinněji, tím že šíří celým organismem silný pocit blaha. A právě toho dne měla moje teorie dosáhnout dokonalosti, protože jsem byl přinucen trpět hlad, který mi udělal tak dobře.

Augusta zvedla z polštáře svou bílou hlavu, aby mi popřála dobré jitro, a připomněla mi, že jsem dcerce slíbil růže. Náš jediný růžový keř zvadl, a proto jsem je musel obstarat jinde. Z naší dcery vyrostlo hezké děvče, podobné Adě. V její přítomnosti jsem se co chvíli zapomínal tvářit jako mrzoutský vychovatel a přecházel jsem do role kavalíra, který ctí i ve vlastní dceři ženu. Okamžitě si této své moci všimla a k velkému pobavení jak mému, tak Augustininu – toho zneužívala. Chtěla růže, a tak jsem jí je musel opatřit.

Řekl jsem si, že si udělám asi tak dvouhodinovou procházku. Svítlo sluníčko, a protože jsem měl v úmyslu celé ty dvě hodiny pořád jen chodit a nezastavit se, dokud se nevrátím domů, nevzal jsem si ani kabát a klobouk. Naštěstí jsem si vzpomněl, že budu muset růže platit, a tak jsem si z toho kabátu vzal aspoň náprsní tašku.

Nejdřív jsem zamířil do sousední usedlosti k Teresininu otci; chtěl jsem ho poprosit, aby mi nařezal ty růže, že si pro ně přijdu, až se budu vracet. Vešel jsem do velkého dvora obehnaného dosti zchátralou zdí, ale nikoho jsem tam nenašel. Zahulákal jsem Teresininu jméno. Ze stavení vyšel nejmenší z bratříčků, mohlo mu tenkrát být šest let. Strčil jsem mu do ruky pár centesimů a on mi řekl, že se celá rodina brzy ráno vypravila na druhý břeh Soči, kde mají pole brambor, které potřebují okopat.

To mi nebylo proti mysli. Znal jsem to pole a věděl jsem, že je vzdálené asi tak hodinu chůze. Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodl pro dvouhodinovou procházku, byl jsem rád, že jí můžu dát určitý cíl. Takhle nebyly obavy, že ji v náhlém záchvatu lenosti přeruším. Pustil jsem se napříč plání ležící výš než cesta, a tak jsem viděl jen její kraje a pár korun rozkvetlých stromů. Vykračoval jsem si opravdu vesele: v pouhé košili a bez klobouku jsem se cítil velice lehce. Vdechoval jsem ten čistý vzduch a při chůzi jsem prováděl Niemayerovu plicní gymnastiku, tak jak jsem to od jisté doby často dělával; naučil mě ji jeden německý přítel a je to nesmírně užitečná věc pro každého, kdo vede sedavý život.

Sotva jsem přišel na to pole, uviděl jsem Teresinu, která pracovala blíž k cestě. Popošel jsem k ní a tu jsem zpozoroval, že kousek dál pracují s otcem i dva její bratříci ve věku, který bych stěží dokázal určit, něco mezi desíti a čtrnácti roky. Starší lidé se sice při namáhavé práci cítí vyčerpaní, ale díky vzrušení, které ji provází, si připadají vždy mladší než při zahálce. Se smíchem jsem přistoupil k Teresině.

„Máš ještě čas, Teresino. Neotálej!“

Nerozuměla mi a já jí nic nevysvětloval. Nebylo třeba. Jestliže se už nepamatovala, mohli jsme se vrátit ke svým starým vztahům. Stejně jsem už zopakoval svůj pokus a i tentokrát byl výsledek příznivý. Během těch několika slov jsem ji pohladil, a nejen očima.

S Teresiným otcem jsem se o těch růžích snadno dohodl. Řekl mi, že si jich můžu nařezat, kolik chci, a že se pak nebude handrkovat o cenu. Nejdřív se chtěl okamžitě vrátit k práci, zatímco já se už chystal na zpáteční cestu, ale pak si to rozmyslel a rozběhl se za mnou. Když mě dohonil, zeptal se mě velice tiše:

„Neslyšel jste o tom nic? Prý vypukla válka.“

„Bodejť! To přece ví každý. Asi tak před rokem,“ odpověděl jsem.

„O té nemluví,“ řekl netrpělivě. „Mluví o té s...“ a ukázal směrem k blízké italské hranici. „Nevíte o tom nic?“ Podíval se na mne s úzkostným očekáváním.

„Pochop přece,“ řekl jsem mu s naprostou jistotou, „jestli o tom nic nevím, znamená to, že se nic neděje. Přijel jsem zrovna z Terstu a podle toho, co jsem tam naposled slyšel, je válka nadobro zažehnaná. V Římě svrhli vládu, která chtěla válku, a u moci je Giolitti.“

Okamžitě se upokojil:

„Tak tedy tyhle brambory, co tu okopáváme a co se ukazují tak pěkné, budou přece jen naše! Lidi toho napovídají!“ A rukávem košile si otřel pot, který se mu řinul z čela.

Když jsem ho viděl tak spokojeného, chtěl jsem jeho spokojenost ještě zvýšit. Mám hrozně rád, když jsou lidé šťastní. A tak jsem mu řekl věci, které si opravdu nerad připomínám. Tvrdil jsem, že

i kdyby válka vypukla, neodehrávala by se tady. Bojovalo by se především na moři, a kromě toho je v Evropě dost jiných bojišť, pokud po nich někdo touží, zejména Flandry a různé oblasti Francie. Navíc jsem slyšel – už nevím od koho – že je teď ve světě taková nouze o brambory, že se sklízají dokonce i na bojištích. Namluvil jsem toho hodně, a přitom jsem se pořád díval na Teresinu, jak se malá a drobná uklání k zemi a ohmatává ji, než do ní zaboří rýč.

Sedlák se vrátil ke své práci dokonale uklidněn. Zato já už tak klidný nebyl, protože jsem část svého klidu přenechal jemu. Bylo nepochybné, že jsme v Luciniku byli příliš blízko hranicím. Musím si o tom promluvit s Augustou. Možná že bychom udělali dobře, kdybychom se vrátili do Terstu, případně odjeli někam ještě dál. Giolitti se sice vrátil k moci, ale nikdo nemohl vědět, jestli bude i teď, když se dostal nahoru, dál vidět věci v témže světle, ve kterém je viděl, když byl nahoře někdo jiný.

Moji nervozitu ještě zvýšilo náhodné setkání s oddílem vojáků, kteří pochodovali po silnici směrem k Luciniku. Byli už postarší a velice špatně oblečení a vyzbrojení. Po boku jim visely durlindany, jak jsme v Terstu říkali dlouhým bajonetům, jež Rakušané v létě 1915 zřejmě vyhrabali ze starých skladišť.

Chvilí jsem šlapal za nimi, protože jsem chtěl být co nejdřív doma. Potom mě začal obtěžovat mdlý pach divočiny, který se z nich linul, a tak jsem zpomalil krok. Můj neklid a spěch byl bláhový. Byla to bláhovost znepokojoval se jen proto, že jsem byl svědkem znepokojení nějakého venkovana. Už jsem v dálce viděl naši vilu a oddíl se ze silnice ztratil. Přidal jsem do kroku, abych se konečně dostal ke své bílé kávě.

A právě tady začalo moje dobrodružství. Za jedním zákrutem cesty mě zničehonic zastavila hlídka. Voják zařval: „Zurück!“⁸ a dokonce se postavil, jako by chtěl střílet. Chtěl jsem na něho promluvit

---

8 Zpátky. Pozn. red.

německy, protože na mne taky tak řval, ale voják uměl německy jen to jediné slovo, které opakoval čím dál výhružněji.

Nezbývalo než jít *zurück*, a tak jsem se tedy dal na ústup a jen jsem se pořád ohlížel v obavách, aby mi to ten voják nechtěl vysvětlit názorně a nevypálil. Chvat, s nímž jsem ustupoval, mě neopustil, ani když jsem už byl z jeho dohledu.

Ale ještě jsem se nevzdával naděje, že se dostanu za chvíli do naší vily. Napadlo mi, že bych se dostal hodně daleko za tu hrozivou hlídku, kdybych přešel přes kopec po své pravici.

Výstup nebyl těžký, zvláště proto, že vysokou trávu ušlapalo množství lidí, kteří tudy museli jít přede mnou. Zřejmě je k tomu přinutil zákaz chůze po silnici. Cestou jsem znovu nabyl jistotu a řekl jsem si, že po příchodu do Lucinika půjdu okamžitě k starostovi a budu si stěžovat na jednání, které jsem musel snášet. Bude-li trpět, aby se s letními hosty zacházelo takovým způsobem, nebude za chvíli do Lucinika nikdo jezdit!

Když jsem se však vyšplhal na vrcholek kopce, zjistil jsem ke svému nemilému překvapení, že jej obsadil onen oddíl vojáků páchnoucích divočinou. Řada jich odpočívala ve stínu domku, patřil venkovanům, jež jsem znal už dlouhá léta, ale teď byl úplně prázdný; tři z nich zřejmě hlídkovali, ale z druhé strany, než jsem přišel, a další stáli v polokruhu před důstojníkem, jenž jim dával instrukce a vysvětloval je podle mapy, kterou měl v ruce.

Neměl jsem ani klobouk, abych měl čím pozdravit. Několikrát jsem se uklonil a se svým nejlepším úsměvem jsem zamířil k důstojníkovi. Ten, jakmile mě spatřil, přestal mluvit s vojáky a začal si mě prohlížet. Pět mameluků, kteří stáli kolem něho, mi rovněž věnovalo veškerou pozornost. Pod všemi těmi pohledy a na takovém nerovném terénu se mi šlo nesmírně těžce.

Důstojník zařval:

„*Was will der dumme Kerl hier?*“ (Co tady chce ten pitomec?)

Byl jsem zaražen tou urážkou, protože jsem k ní nezavdal nejmenší příčinu, a abych mužně, ale přitom uvážlivě dal najevo, že jsem uražen, změnil jsem směr a snažil jsem se dostat na svah, po němž bych seběhl do Lucinika. Důstojník začal rvát, jestli prý udělám ještě krok, dá po mně střílet. Okamžitě jsem byl zase velice zdvořilý a od toho dne jsem až dodneška, kdy to píšu, tak velice zdvořilý zůstal. Bylo to zvěrstvo, že jsem musel jednat s takovým chrapounem, ale mělo to tu výhodu, že mluvil plynň německy. Byla to taková výhoda, že když jsem si to uvědomil, hned mi připadalo snazší mluvit s ním přívětivě. Běda, kdyby to zvíře navíc neumělo německy. To bych byl ztracen.

Škoda, že já sám jsem ten jazyk neovládal dost plynň, jinak by pro mne bylo hračkou rozesmát toho posupného panáčka. Vyložil jsem mu, že v Luciniku na mne čeká moje bílá káva, od které mě dělí jen jeho četa.

Dal se do smíchu, na mou duši, dal se do smíchu. Smál se, a přitom pořád klel, ale neměl trpělivost nechat mě domluvit. Prohlásil, že tu bílou kávu v Luciniku vypije někdo jiný, a když slyšel, že kromě kávy tam na mne čeká i žena, zařval:

„Auch Ihre Frau wird von anderen gegessen werden.“ (Vaši ženu sní taky někdo jiný.)

Ted' už měl lepší náladu než já. Zřejmě ho však zamrzelo, že mi řekl něco, co mohlo vypadat urážlivě, zvlášt' když to ti jeho mame-luci podtrhli hlasitým smíchem, a tak zvážněl a vysvětlil mi, že si nesmím dělat naděje, že se v nejbližších dnech dostanu do Lucinika; navíc mi přátelsky radil, abych se už dál neptal, protože každá taková otázka by mohla být pro mne nebezpečná.

„Haben Sie verstanden?“ (Rozumíte?)

Rozuměl jsem, ale nebylo vůbec snadné se s tím smířit a vzdát se bílé kávy, od níž mě dělilo sotva půl kilometru. Jedině proto jsem otálel s odchodem, neboť bylo zřejmé, že jakmile bych jednou sešel z kopce, už bych se toho dne do naší vily nedostal. Abych získal čas, krotce jsem se důstojníka zeptal:

„Ale na koho bych se tedy měl obrátit, abych se směl vrátit do Lucinika a vzít si tam aspoň svůj kabát a klobouk?“

Měl jsem si všimnout, že důstojník se už nemůže dočkat, kdy bude zase sám se svou mapou a se svými muži, ale nenadál jsem se, že ho tak rozzuřím. Zařval, div jsem nepřišel o uši, že mi už řekl, že se nemám na nic ptát. Potom mi poručil, abych táhl k čertu, ať prý si mě odnese, kam chce (*wo der Teufel Sie tragen wird*). Představa, že by mě někdo někam odnesl, mi nebyla příliš proti mysli, poněvadž jsem byl velice unaven, ale pořád jsem ještě váhal. Jenomže důstojníka to řvaní mezitím tak rozohnilo, že k sobě hrozivým hlasem přivolal jednoho z těch pěti, co stáli kolem něho, oslovil ho pane kaprále a dal mu rozkaz, aby mě odvedl z kopce a dohlédl na mne, dokud nezmizím na cestě do Gorice, a kdybych váhal poslechnout, měl po mně vypálit.

Raději jsem tedy sešel z kopce dobrovolně. A dokonce jsem bez jakékoli úmyslné ironie řekl:

„*Danke schön!*“

Kaprál byl Slovinec a mluvil docela slušně italsky. Před důstojníkem pokládal za svou povinnost chovat se drsně, a když chtěl, abych šel z kopce před ním, křikl na mne: „*Marsch!*“ Ale jakmile jsme byli kousek dál, choval se hned přívětivě a familiárně. Ptal se mne, jestli mám nějaké zprávy o válce a jestli je pravda, že hrozí bezprostřední intervence ze strany Italů. Díval se na mne úzkostně a čekal na odpověď.

Tak tedy ani ti, co už v tom byli, nevěděli, jestli je, nebo není válka! Chtěl jsem ho udělat co nejšťastnějším a řekl jsem mu zprávy, kterými jsem obšťastnil i Teresinina otce. Později mě tížilo svědomí. V té hrůzné bouři, která vypukla, zahynuli pravděpodobně všichni, které jsem takhle utěšil. Kdo ví, jaké překvapení pak vykristalizovalo smrti na jejich tváři. Můj optimismus byl nenapravitelný. Copak jsem neslyšel válku v tom, co říkal ten důstojník, a ještě líp v tom, jak to říkal?

Kaprál se náramně zaradoval a na oplátku mi dal zase radu, abych se už nepokoušel dostat do Lucinika. Vzhledem k mým zprávám se domníval, že nařízení, která mi bránila se vrátit domů, budou druhého dne zrušena. Zatím mi však radil, abych jel do Terstu na *Platzkommando*, kde bych snad mohl dostat zvláštní povolení.

„Až do Terstu?“ zeptal jsem se zděšeně. „Do Terstu, bez kabátu, bez klobouku a bez bílé kávy?“

Pokud byl kaprál informován, v době, kdy jsme spolu mluvili, uzavíral už hustý kordon pěchoty všechny přechody do Itálie a vytvářel tak novou, neproniknutelnou hranici. S úsměvem nadřazeného prohlásil, že podle něho vede nejkratší cesta do Lucinika přes Terst.

Slyšel jsem to tolikrát, že jsem se s tím smířil a zamířil do Gorice s úmyslem nasednout na polední vlak a tím dojet do Terstu. Byl jsem rozrušen, ale musím říct, že jsem se cítil velice dobře. Kouřil jsem málo a nesnědl vůbec nic. Už dávno jsem nezakusil takovou lehkost. Vůbec mě nemrzelo, že musím jít pěšky. Bolely mě trochu nohy, ale dýchal jsem tak volně a zhluboka, že se mi zdálo, že to vydržím až do Gorice. Jakmile se mi řízným krokem rozehrály nohy, nedělala mi chůze nejmenší nesnáze. A zatímco jsem si ve své blaženosti vytukával neobvykle rychlý, a proto veselý takt, vrátil se mi i můj optimismus. Hrozili na jedné straně, hrozili na druhé straně, ale do války nepůjdou. A tak jsem po příchodu do Gorice chvíli váhal, zda bych si neměl najmout v hotelu pokoj, přenocovat tam a druhého dne se vrátit do Lucinika, abych si stěžoval u starosty.

Zatím jsem však běžel na poštu, abych zatelefonoval Augustě. Ale naše vila se nehlásila.

Poštovní úředník byl mužíček s řídkou bradkou, tak malý a tak škrobený, že to vypadalo až směšně a umíněně – a to je taky jediné, co si z něho pamatuju. Jakmile uslyšel, jak zuřivě kleju do něměho telefonu, popošel ke mně a řekl:

„To už je počtvrté, co se Lucinico nehlásí.“

Když jsem se k němu otočil, svítila mu v očích veliká zlomyslná radost (zmýlil jsem se, na tu se taky dosud pamatuju) a jeho pohled hledal můj, aby se přesvědčil, jestli jsem opravdu tak překvapen a rozzloben. Trvalo mi dobrých deset minut, než jsem pochopil. Pak už jsem neměl pochybnosti. Lucinico bylo – nebo za pár okamžiků bude – v palební čáře. Dokonale jsem ten výmluvný pohled pochopil teprve cestou do kavárny, kde jsem si chtěl dát před skutečnou snídání ten šálek kávy, který na mne čekal už od rána. Okamžitě jsem však změnil směr a šel jsem na nádraží. Chtěl jsem být blíž své rodině, a tak jsem se podle návodu svého přítele kaprála vydal do Terstu.

Válka vypukla během této mé krátké cesty vlakem.

Protože jsem si myslel, že budu za chvíli v Terstu, nedal jsem si na nádraží v Gorici ani šálek kávy, po které jsem už tak dlouho prahnul, i když jsem měl dost času. Nastoupil jsem do vagonu, a jakmile jsem se ocitl sám, věnoval jsem se v duchu svému drahému, od nichž jsem byl odtržen takovým zvláštním způsobem. Až za Monfalcone jel vlak dobře.

Sem se zřejmě ještě válka nedostala. Poněkud jsem se uklidnil, poněvadž jsem si říkal, že v Luciniku to podle všeho probíhá tak jako na téhle straně hranice. V tuhle dobu je už Augusta s dětmi jistě na cestě do italského vnitrozemí. Tento klid, spojený s nesmírným, překvapivým klidem mého hladu, mě ukoľébal do dlouhého spánku.

Týž hlad mě pravděpodobně pak zase probudil. Můj vlak zůstal stát uprostřed takzvaného Terstského Saska. Moře nebylo vidět, i když muselo být docela blízko, protože výhledu bránila lehká mlha. Kras je v květnu velice půvabný, ale jeho půvabu porozumí jedině ten, kdo není zkažen jary jiných končin, překypujícími barvami a životem. Kámen, který se všude dere na povrch, je zde obklopen něžnou, ale nepoddajnou zelení, která se zanedlouho stane převládajícím tónem krajiny.

Za jiných okolností bych se strašně vztekal, že se nemůžu najíst, když mám takový hlad. Toho dne mě však velikost té historické události, jíž jsem byl svědkem, naplnila úctou a odevzdaností. Průvodčí, kterému jsem dal pár cigaret, mi nebyl s to opatřit ani skývu chleba. O svých ranních zážitcích jsem se nikomu ani nezmínil. Povím o nich leda několika přátelům v Terstu. Od hranic, k nimž jsem napínal uši, nebylo slyšet nic, co by svědčilo o bojích. Zůstali jsme stát, abychom pustili osm nebo devět vlaků, které uháněly dolů směrem k Itálii. Hnisající rána (jak v Rakousku okamžitě pojmenovali italskou frontu) se otevřela a potřebovala přísun, který by živil její hnisání. A ti ubožáci tam šli s chechtotem a popěvky. Ze všech těch vlaků bylo slyšet týž halas radosti nebo opilosti.

Přijel jsem do Terstu, když už se na město snesla noc. Ozařoval je jas mnoha požárů a jeden z přátel, který mě viděl vracet se domů jen tak v košili, na mne vykřikl:

„Byl jsi taky rabovat?“

Konečně jsem měl možnost něco sníst a pak jsem si okamžitě lehl. Do postele mě zahrnala velká, opravdová únava. Myslím, že byla výsledkem naděje a pochyb, které se ve mně potýkaly. Bylo mi pořád velice dobře a během té chvílky, než se mě zmocnil spánek, jehož obrazy jsem se pomocí psychoanalýzy učil zapamatovávat, jsem uzavřel svůj den, pokud se pamatuju, poslední dětinsky optimistickou myšlenkou: na frontě ještě nikdo nepadl, a proto se ještě může obnovit mír.

Ted', když už vím, že je moje rodina živa a zdráva, se mi život, který vedu, docela zamlouvá. Nemám mnoho práce, ale nedá se říct, že bych měl ruce v klíně. Nelze ani kupovat, ani prodávat. Obchod ožije, teprve až bude zase mír. Olivi mi ze Švýcarska poslal plno rad. Kdyby věděl, jak ty jeho rady špatně zapadají do prostředí, které se nadobro změnilo! Já prozatím nedělám nic.

24. března 1916

Od května minulého roku jsem se tohoto zápisníku ani nedotkl. A teď mi najednou doktor S. píše ze Švýcarska a žádá mě, abych mu poslal všechno, co jsem si ještě zapsal. Je to zvláštní žádost, ale nemám nic proti tomu, a tak mu pošlu i tenhle zápisník, ze kterého bude jasné vidět, co si myslím o něm a o jeho léčbě. Když už má celou moji zповěď, ať si má i těchto pár stránek a několik dalších, které k nim ochotně připojím pro jeho poučení. Mám málo času, protože se musím celý den starat o svůj obchod. Ale panu doktoru S. chci přesto říct, co si zaslouží. Přemýšlel jsem o tom tolik, že už v tom mám docela jasno.

Zatímco si myslí, že dostane další zповěď o nemoci a slabostech, dostane popis zdraví tak pevného a dokonalého, jak jen to můj dosti pokročilý věk dovoluje. Jsem uzdraven! Nejenže se nechci podrobovat psychoanalýze, ale ani to nepotřebuju. A moje zdraví nepramení pouze z toho, že se cítím privilegován mezi tolika mučedníky. Ne že bych se cítil zdravý pouze ve srovnání s jinými. Jsem zdravý, absolutně zdravý. Už dlouho jsem věděl, že moje zdraví je jen a jen otázkou mého přesvědčení a že to je hloupost hodná somnambula, chtít se místo přesvědčování léčit. Mívám sice občas bolesti, ale to v tom mém velkém zdraví nehraje úlohu. Můžu si dát tam či onam náplast, ale to ostatní se musí hýbat a bít, to ostatní nesmí nikdy upadnout do nehybnosti těch, jež zachvátila sněť. Bolest a láska, prostě život, se nemohou považovat za nemoc jen proto, že bolí.

Abych dospěl k přesvědčení, že jsem zdravý, musel jsem ovšem, to připouštím, změnit svůj osud tak, aby roznítil můj organismus bojem, a především vítězstvím. Uzdravil mě můj obchod a chci, aby to doktor S. věděl.

Až do začátku loňského srpna jsem ten zmatený svět jen užasle a nečinně pozoroval. Potom jsem začal *kupovat*. Podtrhávám to sloveso, protože má vyšší smysl než před válkou. Tenkrát v ústech obchodníka znamenalo, že je ochoten koupit jistý artikl.

Když jsem je však vyslovil já, chtěl jsem naznačit, že kupuju jakékoli zboží, které mi bude nabídnuto. Jako všichni silní lidé měl jsem v hlavě jen jedinou představu a tou jsem žil a dosáhl štěstí. Oliví nebyl v Terstu, ale je jisté, že by nebyl podobné riziko dovolil a přenechal by je jiným. Pro mne to však nebylo riziko. Byl jsem si zdárným výsledkem naprosto jist. Především jsem začal podle starého zvyku válečných dob ukládat veškeré jmění do zlata, ale s kupováním a prodáváním zlata byly jisté nesnáze. Likvidním zlatem, kterým se snáz manipulovalo, bylo, abych tak řekl, zboží, a tak jsem je tedy skupoval. Čas od času jsem taky něco odprodal, ale tyto odprodeje byly vždy menší než nákupy. A protože jsem s nakupováním začal v pravý čas, byly odprodeje velice výhodné a zajišťovaly mi velké prostředky, které jsem potřeboval k dalším nákupům.

S velkou hrdostí si vzpomínám, že můj první nákup byla na pohled hotová pitomost a jeho jediným smyslem bylo uskutečnit okamžitě můj nový nápad. Šlo o menší partii kadidla. Prodávající vyzdvihoval možnost použít kadidla jako náhražky pryskyřice, které se začalo nedostávat, ale já jako chemik věděl s naprostou jistotou, že kadidlo nikdy nemůže pryskyřici nahradit, protože se od ní liší *toto genere*⁹. Jenže podle mé představy se svět dostane do takové bídy, že nakonec to kadidlo jako náhražku pryskyřice přijme. A tak jsem je koupil! Před několika dny jsem ho malou část prodal a dostal jsem za ni tolik, kolik jsem zaplatil za celou partii. V okamžiku, kdy jsem ty peníze shrábl, se mi prsa vzedmula pocitem síly a zdraví.

Jakmile doktor dostane tuto poslední část mého rukopisu, měl by mi ho celý vrátit, abych ho mohl opravdu jasně přepracovat. Jak jsem mohl rozumět svému životu, dokud jsem neznal toto jeho poslední období? Možná že jsem žil celá ta léta, jen abych se připravoval na ně!

---

9 Zcela, úplně. Pozn. red.

Přirozeně nejsem tak naivní, abych měl doktorovi za zlé, že vidí v celém mém životě jen projev nemoci. Život připomíná trochu nemoc tím, jak se v něm postupně střídají záchvaty a úlevy a jak se denně zlepšuje a zase zhoršuje. Na rozdíl od ostatních nemocí však život končí vždycky smrtí. Nesnáší léčení. To by bylo, jako bychom pokládali otvory, jež máme v těle, za rány a chtěli je ucpat. Sotva bychom se vyléčili, umřeli bychom udušením.

Dnešní život je zamořen až k samým kořenům. Člověk zabral místo stromům a zvířatům, zamořil vzduch a zaplnil volný prostor. A může dojít ještě k horšímu. Ten smutný a činorodý tvor by mohl objevit a podrobit si ještě další síly. Hrozba něčeho takového je ve vzduchu. Důsledkem bude velký rozmach... co do počtu lidí. Na každém čtverečním kilometru bude člověk. Kdo nás vyléčí z nedostatku vzduchu a prostoru? Dusím se, jen na to pomyslím! Ale o to nejde, jen o to nejde.

Každá snaha o zdraví je marná. Zdraví může mít jen zvíře, které zná jediný pokrok, pokrok svého vlastního organismu. Jakmile vlaštovka pochopila, že pro ni není jiná možnost než se stěhovat, chce-li žít, postarala se, aby jí zesílily svaly, které uvádějí do pohybu křídla, a staly se nejdůležitější částí jejího organismu. Krtek se zahrabal do země a celé jeho tělo se přizpůsobilo jeho potřebám. Kůň zmohutněl a dal své noze nový tvar.

O pokroku jiných zvířat nevíme, ale určitě k němu došlo a nikdy nebyl na škodu jejich zdraví.

Zato obrýlený člověk, ten si místo toho vymýšlí nástroje vně vlastního těla, a i když se ten, co je vymyslel, vyznačoval zdravím a ušlechtilostí, ten, co jich užívá, je skoro vždycky postrádá. Nástroje se kupují, prodávají, kradou, a člověk je čím dál prohnanější a slabší. Je to ostatně pochopitelné, jeho prohnanost roste úměrně s jeho slabostí. Jeho první nástroje vypadaly jako prodloužení paže a jejich účinnost závisela na její síle, teď však už nemá nástroj s končetinou žádnou spojitost. A právě nástroj způsobuje nemoc, protože pomíjí

zákon, který je tvůrčí silou na celé zemi. Zmizel zákon silnějšího a chybí nám spásonosný výběr. Bylo by třeba něčeho jiného než psychoanalýzy – pod vládou majitele největšího počtu nástrojů bude nemocí a nemocných ještě víc.

Možná že se ke zdraví vrátíme neslýchanou katastrofou, kterou jednou způsobí nástroje. Až už nebudou stačit jedovaté plyny, vymyslí někdo, člověk jako každý jiný, nevídanou výbušninu, vedle níž budou dosavadní výbušniny vypadat jako neškodné hračky. A někdo další, zase člověk jako každý jiný, tu výbušninu ukradne a sešplhá do středu země, aby ji tam uložil na místě, kde bude její účinek největší. Pak nastane nesmírný výbuch, který už nikdo neuslyší, a Země, opět v podobě mlhoviny, bude bloudit nebem zbavena všech parazitů a nemocí.

Italo Svevo
Vědomí a svědomí Zena Cosiniho

Překlad Jan Vladislav
Ilustrace na obálce Complot/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 9. 7. 2021

ISBN 978-80-274-1712-4 (epub)
ISBN 978-80-274-1711-7 (pdf)
ISBN 978-80-274-1710-0 (prc)